

BIBLIOTECARII POLIROM **ACTUAL**

Scriitori contemporani, voci şi tendinţe în literatura universală de azi.

Colecţia BIBLIOTECA POLIROM este coordonată de Bogdan-Alexandru Stănescu.

Pe copertă: e Vadimvasenin/Depositphotos.com (prelucrare)

www.*polirom.ro*

Editura POLIROM

Iaşi, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506 Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, al. B3A, sc. 1, el. 1, sector 4, 040031, O.P. 53

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României:

TOKARCZUK, OLGA

Rătăcitorii / Olga Tokarczuk; trad. din Ib. polonă şi note de Cristina Godun.

— Ed. a 2-a. – Iaşi: Polirom, 2018

ISBN prinţ: 978 – 973 – 46 – 7525 – 8 ISBN ePub: 978 – 973 – 46 – 7490 – 9 ISBN PDF: 978 – 973 – 46 – 7491 – 6
I. Godun, Cristina (trad.) (note)
821.162.1
Printed in ROMÂNIA
Olga Tokarczuk
Rătăcitorii
Traducere din limba polonă şi note de Cristina Godun
POLIROM
2018
Exist

Am câţiva anişori. Stau pe pervazul ferestrei, de jur-împrejur, jucării împrăştiate, turnuri din cuburi dărâmate, păpuşi cu ochi zgâiţi. În casă este întuneric, aerul din încăperi se răceşte încetul cu încetul, îşi pierde strălucirea. Nu mai e nimeni acasă; au plecat, au dispărut, se mai aud încă, tot mai slab, vocile, târşâitul picioarelor, ecourile paşilor şi un râs îndepărtat. În spatele ferestrei – curtea pustie. Întunericul se prelinge lin din cer. Se aşterne peste toate ca o rouă neagră.

Cea mai supărătoare este nemişcarea: densă, vizibilă – crepusculul rece şi lumina slabă a lămpilor cu vapori de sodiu, care e înghiţită de beznă la niciun metru distanţă de la sursă.

Nu se întâmplă nimic, marşul beznei se opreşte în faţa uşii casei, întregul vacarm al întunecimii amuţeşte, formează un caimac gros, ca pe laptele care se răceşte. Contururile clădirilor pe fundalul cerului se întind la nesfârşit, îşi pierd treptat unghiurile ascuţite, canturile, marginile. Lumina care se stinge ia cu sine aerul – deja nu mai ai ce să respiri. Întunericul se infiltrează acum prin piele. Sunetele s-au încolăcit unul în jurul altuia, şi-au retras ochii de melc; orchestra lumii a plecat şi a dispărut în parc.

Seara aceasta este capătul lumii, l-am tatonat din întâmplare în timpul jocului, fără să vreau. L-am descoperit, căci m-au lăsat singură pentru o clipă, nu m-au

păzit. E limpede că mă aflam într-o capcană, închisă. Am câţiva anişori, stau pe pervazul ferestrei, mă uit la curtea încremenită. S-a stins lumina în bucătăria şcolii, toată lumea a plecat. Plăcile de beton ale curţii, însiropate în întuneric, au dispărut. Uşi închise, obloane trase, jaluzele coborâte. Aş vrea să plec, dar nu am unde. Numai prezenţa mea capătă contururi clare care tremură, se unduiesc şi asta doare. Într-o singură clipă descopăr adevărul: deja nu mai e nimic de făcut – exist.

Cu lumea din cap

Prima mea călătorie am făcut-o pe câmpuri, pe jos. Multă vreme nimeni nu mi-a observat lipsa, de aceea am reuşit să ajung destul de departe. Am traversat tot parcul, apoi – pe drumuri de ţară, prin lanuri de porumb şi lunci umede pline de bulbucel şi zăbrelite cu şanţuri de ameliorare – am mers până pe malul râului. De altfel, râul şi aşa era pretutindeni în şesul acela, se infiltra pe sub căptuşeala de iarbă, lingea câmpurile.

Când m-am urcat pe valul de apărare, am văzut panglica mişcătoare, drumul care ieşea în afara cadrului, în afara lumii. Şi dacă cineva avea noroc, putea zări pe el şlepuri, bărci mari şi plate care alunecau în ambele direcţii, fără să bage în seamă malurile, arborii, oamenii care stăteau pe val, trataţi deopotrivă ca puncte de orientare efemere, nedemne de luat în seamă, ca martori ai mişcării lor pline de graţie. Visam ca, atunci când voi creşte, să lucrez pe un astfel de şlep, ba şi mai bine – să devin şlepul însuşi.

Nu era un râu mare, nu mai mare decât Odra; dar pe atunci şi eu eram mică. Îşi avea propriul loc în ierarhia râurilor, fapt pe care l-am verificat mai târziu pe hărţi, un râu destul de puţin important, dar vizibil, un fel de vicerege din provincie la curtea reginei amazoane. Însă mie îmi era mai mult decât de ajuns, mi se părea uriaş. Curgea după bunul plac, cursul îl avea de multă vreme neregulat, predispus spre inundaţii, nesocotit. În unele locuri de lângă mal se lovea de unele obstacole

subacvatice şi atunci se năşteau vârtejuri în apă. Curgea, defila, preocupat de propriile scopuri ascunse după linia orizontului, undeva departe în nord. Era imposibil să-ţi opreşti privirea asupra lui, fiindcă o ducea cu sine după orizont până îţi pierdeai echilibrul.

Preocupată de sine însăşi, apa schimbătoare, călătoare, în care nu poţi niciodată intra de două ori, după cum aveam să aflu mai târziu, nu mă băga în seamă.

În fiecare an, râul încasa un preţ piperat pentru că purta pe spinarea sa şlepurile – fiindcă an de an cineva se îneca în el, fie un copil care se scălda în zilele caniculare de vară, fie vreun beţivan care se rostogolea printr-o bizară întâmplare a sorţii pe pod şi, în ciuda balustradei, cădea în apă. Înecaţii erau mereu căutaţi îndelung şi cu mare larmă, fapt care ţinea toată regiunea în tensiune. Se organizau scufundări şi se foloseau bărci cu motor militare. Din povestirile adulţilor la care am tras cu urechea, trupurile găsite erau umflate şi livide – apa spăla din ele orice urmă de viaţă şi estompa trăsăturile până-ntr-atât, încât rudele aveau probleme cu identificarea cadavrelor.

Stând pe dig, fixând apa cu privirea, mi-am dat seama că – în pofida oricăror pericole – întotdeauna e mai bine când cineva se află în mişcare decât atunci când stă pe loc; că e mai nobilă schimbarea decât statornicia; că tot ce e nemişcat va fi supus degradării, degenerării şi se va preschimba în praf şi pulbere, în timp ce tot ceea ce se află în mişcare va dura chiar şi o eternitate. Din acel moment râul a rămas ca un ac înfipt în peisajul meu sigur, statornic al parcului, răsadniţelor, unde în rânduri sfioase intrau legumele, şi al trotuarului din plăci de beton, pe care jucam şotron. îl străpungea dintr-o parte în alta, jalona pe verticală o a treia dimensiune; făcea o gaură în el şi lumea copiilor se dovedea doar o jucărie de cauciuc din care aerul ieşea cu şuierat.

Părinţii mei nu erau întocmai un neam sedentar. De multe ori s-au mutat dintr-un loc în altul, până când, în

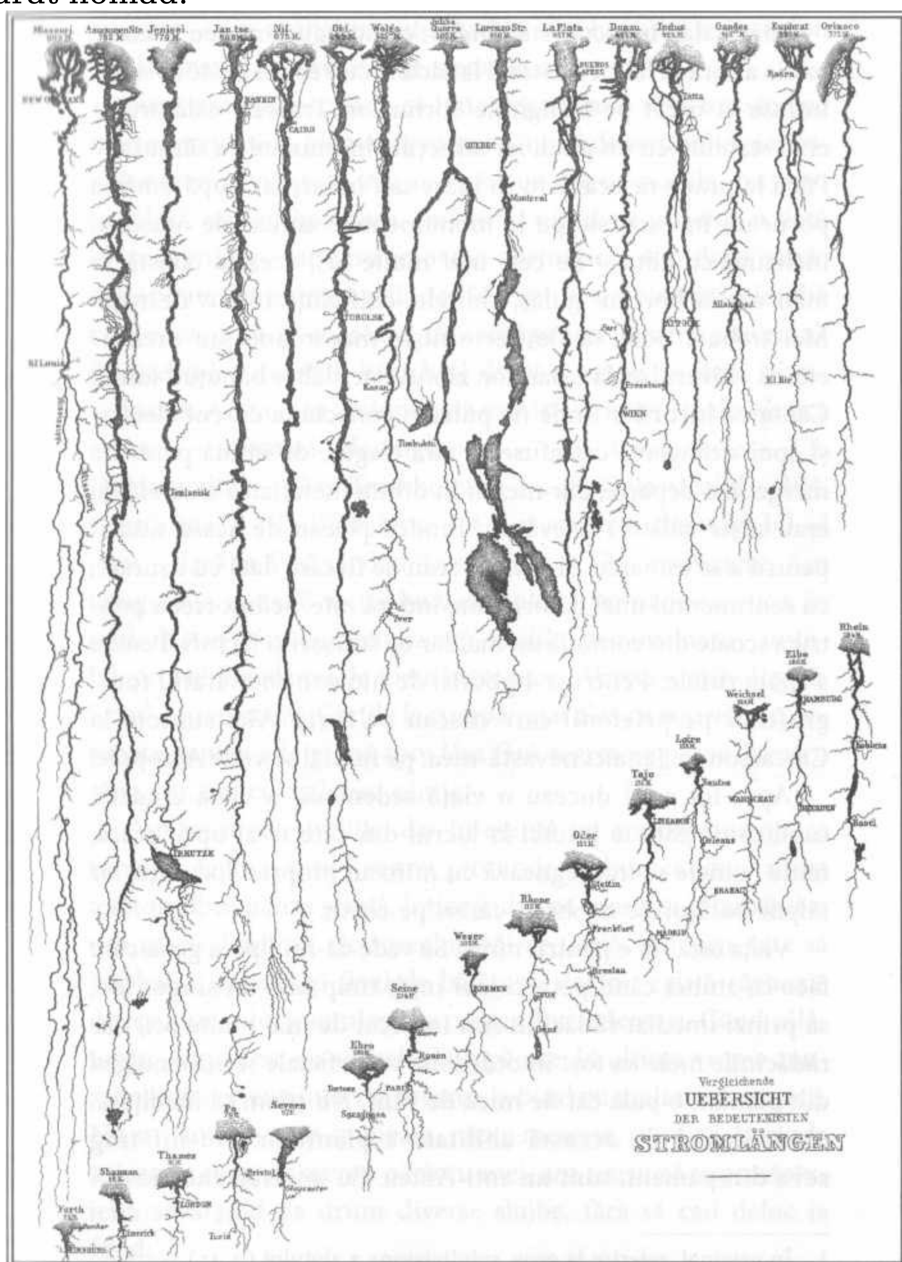
cele din urmă, s-au oprit pentru mai multă vreme într-o şcoală din provincie, departe de un drum în toată regula şi de o gară. O adevărată călătorie devenea însăşi trecerea de hotar, adică excursia la oraş. Cumpărăturile, depunerea actelor la primărie, întotdeauna acelaşi frizer în piaţa primăriei, în acelaşi halat, spălat şi băgat în clor iară efect, fiindcă vopseaua de păr a clientelor lăsa pe el pete caligrafice, semne chinezeşti. Mama îşi vopsea părul, iar tatăl meu o aştepta în cafeneaua Nowa, la una dintre cele două mese aşezate afară. Citea ziarul local, în care nesmintit cea mai interesantă era rubrica de criminalistică relatând despre jefuirea pivniţelor cu gemuri şi castraveţi muraţi.

Plecările lor turistice, în vacanţă, cu Škoda ticsită până la acoperiş, erau de temut. Erau îndelung pregătite, planificate în serile de sfârşit de iarnă, când zăpada abia a dispărut, dar pământul încă nu s-a trezit la viaţă; trebuia să aşteptăm până avea să-şi dea în sfârşit trupul plugurilor şi săpăligilor, până se lăsa fecundat şi apoi avea să le ocupe deja timpul de dimineaţa până seara.

Făceau parte din generaţia care mergea cu rulota, trăgând după sine acel surogat al casei. Un aragaz de voiaj cu gaz, mese şi scaune pliante. O frânghie de material plastic pentru întinsul rufelor în locurile de popas şi cleşti de lemn. Muşamale pentru masă, impermeabile. Un set turistic pentru picnic – farfurii colorate de plastic, tacâmuri, solniţe şi pahare.

Tata a cumpărat de undeva de pe drum, de la un târg de vechituri, unde lui şi mamei le plăcea să meargă (atunci când nu se fotografiau în faţa bisericilor şi a monumentelor), un ceainic cazon – un instrument din aramă, un vas cu tub înăuntru, în care se băga o mână de vreascuri şi se aprindea. Şi cu toate că în locurile de camping aveai la dispoziţie curent electric, în ibricul acela se fierbea apă, fumegând şi zdrăngănind. Tata se apleca deasupra vasului fierbinte şi asculta cu mândrie clocotul apei, pe care apoi o turna peste plicul de ceai – un

adevărat nomad.

Se instalau în locuri stabilite, în campinguri, mereu în compania altora la fel ca ei, stând la taclale cu vecinii peste şosetele întinse la uscat pe frânghiile corturilor.

Traseele călătoriilor erau stabilite cu un ghid, iar atracţiile însemnate cu sârguinţă. Până la prânz ne scăldam în mare sau în lac, iar după-amiaza porneam în excursie pe la monumentele antice ale oraşelor, încheind cu cina – de cele mai multe ori, aceasta consta în mâncare la borcan: gulaş, chiftele, chifteluţe în sos de roşii. Mai trebuia doar să fie fierte nişte macaroane sau orez. O eternă chiverniseală a banilor, zlotul este slab, e bănuţul[1] lumii. Căutarea locurilor unde ne puteam conecta la curent electric şi apoi strângerea catrafuselor fără tragere de inimă pentru a merge mai departe, dar mereu în orbita metafizică a casei. Nu erau nişte călători adevăraţi, fiindcă plecau de acasă numai pentru a se întoarce. Şi se întorceau de fiecare dată cu uşurare, cu sentimentul unei datorii bine îndeplinite. Se întorceau pentru a scoate din comodă un maldăr de scrisori şi facturi. Pentru a spăla rufele. Pentru a-i plictisi de moarte cu arătatul fotografiilor pe prietenii care căscau pe furiş. Aici suntem la Carcassonne. Iar aici nevastă-mea, pe fundal se vede Acropole.

Apoi tot anul duceau o viaţă sedentară, o viaţă ciudată, când dimineaţa te întorci la lucrul din care te-ai oprit seara, unde hainele se impregnează cu mirosul propriei locuinţe, iar tălpile bătătoresc neobosit cărări pe covor.

Viaţa asta nu e pentru mine. Se vede că-mi lipsea gena care face ca atunci când petreci mai mult timp într-un singur loc, să prinzi imediat rădăcini. Am încercat de mai multe ori, dar rădăcinile mele au fost întotdeauna superficiale şi mă smulgea din pământ o pală cât de mică de vânt. Nu ştiam să încolţesc, eram lipsită de această abilitate a plantelor. Nu-mi trag seva din pământ, sunt un anti-Anteu. Eu îmi trag energia din mişcare – din zgâlţâitul autobuzelor, din huruitul avioanelor, din legănatul bacurilor şi al trenurilor.

Sunt practică, scundă şi bine organizată. Am un

---

1 în original, referire la groş, subdiviziune a zlotului (n. tr.).

stomac mic, nepretenţios, plămâni puternici, un abdomen solid şi muşchii braţelor viguroşi. Nu iau niciun fel de pastile, nu port ochelari, nu iau hormoni. Îmi tund părul cu maşina, o dată la trei luni, aproape nu folosesc cosmetice. Am dinţi sănătoşi, poate nu foarte egali, dar întregi, am o singură plombă veche, cred că în măseaua din stânga jos. Ficatul e normal. Pancreasul – normal. Rinichiul drept şi stâng în stare extraordinară. Aorta mea abdominală este în limite normale. Vezica urinară – normală. Hemoglobina – 12, 7. Leucocitele – 4, 5. Hematocritul – 41, 6. Trombocitele – 228. Colesterolul – 204. Creatinina – 1, O. Bilirubina – 4, 2 şi aşa mai departe. IQ-ul meu – dacă ar fi să credem în aşa ceva – 121; e suficient. Am imaginaţia spaţială foarte bine dezvoltată, aproape eidetică, în schimb stau prost cu lateralizarea. Profilul personalităţii – instabil, probabil nedemn de toată încrederea. Vârsta – psihologică. Sexul – gramatical. Cărţile le cumpăr mai ales cu coperte necartonate pentru a le putea apoi lăsa fără regret pe peron, pentru alţi ochi. Nu colecţionez nimic.

Am terminat studiile, dar în esenţă nu am deprins nicio meserie, fapt pe care îl regret profund; străbunicul meu a fost ţesător, albea pânza ţesută, întinzând-o pe coastă şi expunând-o sub razele fierbinţi ale soarelui. Mi-ar fi plăcut foarte tare să împletesc urzeala şi firul de bătătură, dar nu există războaie de ţesut mobile, ţesutul e arta oamenilor sedentari. Când călătoresc, împletesc cu andrele. Din păcate, în ultima vreme anumite linii aeriene interzic urcarea la bord cu andrele şi croşetă. Nu am învăţat, cum spuneam, nicio meserie, şi totuşi, în ciuda a ceea ce repetau mereu părinţii mei, am reuşit să supravieţuiesc, săvârşind pe drum diverse slujbe, fără să cad deloc la fund.

Când părinţii mei s-au întors la oraş după un experiment romantic de douăzeci de ani, după ce îi extenuaseră secetele şi gerurile, alimentaţia sănătoasă, care toată iarna bolea în pivniţă, lâna de la propriile oi îngrămădită cu sârguinţă pe gâturile puilor de pernă şi pe

plăpumi, am primit de la ei nişte bani şi am pornit pentru prima oară la drum.

Lucram ocazional în locurile unde ajungeam. Într-o fabrică internaţională de la periferia unei mari metropole am învârtit antene pentru iahturi exclusiviste. Erau acolo mulţi asemenea mie. Eram angajaţi la negru, fără să fim întrebaţi ce origini şi ce planuri de viitor avem. Vinerea primeam plata pe o săptămână, iar cui nu-i convenea nu se mai arăta la faţă lunea. Erau acolo viitori studenţi în pauza dintre bacalaureat şi examenele de admitere. Imigranţi aflaţi încă pe drum spre ţara ideală de undeva din Occident, unde domneşte dreptatea, unde oamenii sunt ca fraţii şi surorile, iar statul potent joacă rolul de părinte protector; fugari care se ascundeau de familiile lor – de soţii, soţi, părinţi; îndrăgostiţi nefericiţi, deconcertaţi, melancolici şi veşnic îngheţaţi. Cei pe care îi urmărea legea, fiindcă nu reuşiseră să-şi achite creditele contractate. Hoinari, vagabonzi. Nebuni care după o nouă recidivă a bolii erau duşi înapoi la spital, de unde – prin forţa unor dispoziţii incerte – erau deportaţi în ţara de origine.

Numai un indian lucra acolo permanent, de ani de zile, însă, la drept vorbind, situaţia lui nu se deosebea de a noastră. Nu avea nici asigurare, nici concediu. Lucra în tăcere, răbdător, în ritm constant. Nu întârzia niciodată, nu căuta niciodată motive să se învoiască. Am convins câteva persoane să înfiinţăm un sindicat – erau vremurile Solidarităţii – fie şi numai pentru el, dar nu a vrut. Emoţionat de interesul pe care i l-am arătat, mă servea în fiecare zi cu curry picant, pe care îl aducea în sufertaş. Astăzi nici măcar nu-mi mai aduc aminte cum îl chema.

Am fost chelneriţă, cameristă într-un hotel exclusivist şi bonă. Am vândut cărţi, am vândut bilete. Într-un teatru mic, vreme de un sezon, m-am angajat garderobieră şi, în felul acesta, am rezistat toată iarna printre culise de pluş, costume grele, pelerine de atlaz şi peruci. După ce mi-am terminat studiile, am lucrat şi ca pedagog, consultant de

dezintoxicare, ba chiar în ultima vreme am lucrat şi la o bibliotecă. Imediat ce reuşeam să adun nişte bani, o porneam din nou la drum.

Cu capul în lume

Am studiat psihologia într-un mare şi sumbru oraş comunist, facultatea mea se afla într-o clădire care, în timpul războiului, fusese sediul departamentului SS. Partea aceasta a oraşului fusese construită pe ruinele ghetoului, lucru uşor observabil dacă te uitai cu atenţie – întreg cartierul se afla la vreun metru deasupra restului oraşului. Un metru de ruine. Niciodată nu m-am simţit bine acolo; printre blocurile noi şi piaţetele mizere bătea mereu vântul, iar cel mai supărător îmi părea aerul geros, te muşca de faţă. În esenţă, acel loc continua să fie, în ciuda reconstrucţiei lui, un spaţiu al morţilor. Clădirea facultăţii mă bântuie şi astăzi în vis – coridoarele lui late, ca săpate în piatră, lustruite de picioarele cuiva, marginile treptelor tocite, balustradele frecate de mâinile studenţilor, urme amprentate în spaţiu. Poate de aceea ne bântuiau duhurile.

Când eliberam câte un şobolan în labirint, de fiecare dată era câte unul al cărui comportament nega teoriile şi căruia puţin îi păsa de ipotezele noastre inteligente. Stătea pe labele din spate, total dezinteresat de premiul care îl aştepta la capătul traseului experimental; potrivnic priorităţilor reflexului lui Pavlov, ne măsura pe toţi cu privirea, apoi se întorcea sau pornea fără grabă să cerceteze labirintul. Căuta ceva pe culoarele laterale, încerca să atragă atenţia asupra sa. Chiţăia dezorientat şi atunci fetele, în pofida regulamentului, îl scoteau din labirint şi-l luau în mâini.

Muşchii broaştei moarte, întinse pe masă, se contractau şi se îndreptau sub imperiul impulsurilor electrice, dar nu într-un mod descris în manualele noastre – ne dădeau semnale, iar membrele executau gesturi evidente de ameninţare şi dispreţ, care contraziceau convingerea consfinţită în inocenţa mecanică a reflexelor fiziologice.

Aici ne învăţau că lumea poate fi descrisă, ba chiar explicată cu ajutorul unor răspunsuri simple la întrebări inteligente. Că, în esenţa sa, lumea este nemişcată şi inertă, că e guvernată de legi destul de simple care trebuie lămurite şi indicate – de preferat cu ajutorul unei diagrame. Ni se cerea să desfăşurăm experimente. Să formulăm ipoteze. Să le verificăm. Eram iniţiaţi în tainele statisticilor, având credinţa că toate legitaţiile lumii pot fi perfect descrise cu ajutorul lor – că 90% este mult mai semnificativ decât 5%.

Însă astăzi ştiu un lucru: cel ce caută ordinea mai bine să evite psihologia. Să se hotărască mai bine asupra fiziologiei sau teologiei, cel puţin astfel va avea un sprijin solid – fie în materie, fie în spirit; nu va aluneca pe terenul ezitant al psihicului. Psihicul este un obiect de cercetare foarte nesigur.

Aveau dreptate cei care spuneau că domeniul acesta de studiu nu îl alegi prin prisma viitoarei activităţi, din curiozitate sau din vocaţia de a le veni altora în ajutor, ci dintr-o altă pricină mult mai simplă. Bănuiesc că toţi aveam un defect adânc ascuns, cu toate că neîndoielnic făceam impresia unor tineri inteligenţi şi sănătoşi – defectul era ascuns, camuflat cu abilitate la examenele de admitere. Un ghem de emoţii foarte strâns legat, bătut, asemenea acelor noduli ciudaţi care se descoperă uneori în corpul omenesc şi pe care îi poţi vedea în orice muzeu de anatomopatologie care se respectă. Dar poate că şi examinatorii noştri erau oameni de aceeaşi speţă şi în realitate ştiau bine ce fac. Eram astfel urmaşii lor. Când în anul

Îl am discutat despre funcţionarea mecanismelor de apărare şi am descoperit cu admiraţie puterea acestei părţi a psihicului nostru, am început să înţelegem că, dacă nu ar fi existat raţiunea, sublimarea, rezistenţa, toate aceste trucuri cu care ne hrănim singuri, dacă am fi capabili să privim lumea fără nicio măsură de protecţie, cu îndrăzneală şi bună-credinţă, ne-ar crăpa inima.

Am aflat la studii că suntem plămădiţi din măsuri de apărare, din pavăză şi armură, că suntem asemenea unor oraşe a căror arhitectură se reduce la ziduri de apărare, turnuri şi fortificaţii; suntem asemenea unor state de cazemate.

Toate testele, interviurile şi experimentele le-am desfăşurat în egală măsură pe noi înşine şi, la sfârşitul anului III, ştiam deja să spun ce mă supără; era ca şi cum aş fi descoperit propriul nume secret, cel sub care eşti chemat la iniţiere.

Nu m-am jucat prea mult cu meseria pentru care fusesem formată. În timpul uneia dintre plecări, când am rămas fără bani într-un mare oraş şi m-am angajat cameristă, am început să scriu o carte. Era o poveste de călătorie, de citit în tren, una dintre poveştile pe care aş fi scris-o pentru mine însămi. O carte-tartină – de înghiţit dintr-odată, pe nemestecate.

Reuşeam să mă concentrez corespunzător, deveneam pentru o vreme o ureche uriaşă cu ajutorul căreia captam foşnetele, ecourile şi şoaptele; glasurile îndepărtate care răzbăteau până la mine prin pereţi.

Dar niciodată nu am devenit scriitoare adevărată sau – mai bine zis – scriitor, fiindcă la genul masculin cuvântul acesta sună mai serios. Mie viaţa parcă mi-a scăpat mereu printre degete. Dădeam numai peste urmele ei, peste nişte exuvii mizere. Când îi depistam coordonatele, era deja în altă parte. Nu mai găseam decât amprente, asemenea inscripţiilor de pe scoarţa copacilor din parcuri: „Am fost aici”. În scrisul meu viaţa se preschimba într-o istorie incompletă, în povestioare onirice, cu intrigi neclare, îmi apărea de departe în perspective neobişnuite şi răsturnate sau în secţiuni transversale – şi-mi era greu să trag nişte concluzii cu privire la întreg.

Oricine a încercat vreodată să scrie un roman ştie ce îndeletnicire anevoioasă este, desigur una dintre cele mai amarnice îndeletniciri cu care te poţi ocupa. Trebuie să rămâi mereu în interiorul propriei tale fiinţe, într-o celulă

individuală, în solitudine absolută. E o psihoză controlată, paranoia şi obsesia fiind înhămate laolaltă în această activitate, de aceea sunt lipsite de penele, crinolinele şi măştile veneţiene după care le recunoaştem şi mai degrabă deghizate, cu şorţuri de măcelar, galoşi şi cuţit de măcelar în mână. Din această celulă de scriitor abia de se văd picioarele trecătorilor, se aude ţăcănitul tocurilor. Uneori cineva se opreşte pentru a se apleca şi a arunca o privire înăuntru, şi atunci poţi zări un chip omenesc şi poţi chiar schimba câteva cuvinte. Totuşi, în esenţă, cugetul este ocupat cu propriul joc pe care îl desfăşoară singur în panopticul schiţat în grabă, dispunând figurile pe scena provizorie – autorul şi eroul, naratoarea şi cititoarea, cel care descrie şi cel descris; picioarele, pantofii, tocurile şi chipurile vor deveni mai devreme sau mai târziu parte a acestui joc.

Nu regret că am îndrăgit această îndeletnicire în particular – nu aş fi un psiholog bun. Nu mă pricepeam să lămuresc, să scot din tenebrele minţii imaginile de familie. Confesiunile altora adeseori mă plictiseau, fapt pe care îl admit cu tristeţe. Sincer, adeseori se întâmpla să prefer să răstorn relaţiile şi să încep să le povestesc pacienţilor despre mine. Trebuia să mă supraveghez să nu-i prind brusc de mânecă şi să nu-i întrerup în timp ce vorbeau: „Ce-mi spuneţi! Dar eu simt cu totul altfel! Sau poate aţi visat! Ascultaţi...”. Sau: „Ce ştiţi dumneavoastră despre insomnie! Acesta este după părerea dumneavoastră un atac de panică? Nu mai glumiţi. Ultimul pacient pe care l-am avut, abia acela...”

Nu ştiam să ascult. Nu respectam limitele, le forţam. Nu credeam în statistici şi în verificarea teoriilor. Postulatul: o singură personalitate – un singur om mi s-a părut întotdeauna minimalist. Aveam tendinţa de a elimina certitudinile, de a pune la îndoială argumentele incontestabile – era un nărav, o perversă yoga a minţii, o plăcere subtilă de a trăi o mişcare interioară. Scrutarea suspicioasă a oricărei păreri, degustarea ei îndelungată şi,

în final, descoperirea mult aşteptată că niciuna nu este adevărată, ci falsă, iar marca ei contrafăcută. Nu doream să am păreri definitive, erau un bagaj inutil. În discuţii mă aflam când de o parte, când de cealaltă – şi ştiu că interlocutorii mei nu mă plăceau din cauza aceasta. Eram martorul unui fenomen ciudat care se derula în capul meu: cu cât mai multe argumente „pentru" găseam, cu atât mai multe îmi veneau în cap argumentele „împotrivă", şi cu cât mai mult mă ataşam de primele, cu atât mai ispititoare deveneau celelalte.

Cum puteam eu să îi examinez pe alţii, de vreme ce mie însămi îmi era greu să dezleg orice test. Chestionarul personalităţii, ancheta, coloane întregi de întrebări şi posibilităţile de răspunsuri mi se păreau prea dificile. Am observat repede această infirmitate a mea, de aceea în timpul facultăţii, când ne analizam reciproc în cadrul seminarelor practice, dădeam răspunsuri la întâmplare, care cum îmi venea. De aceea rezultau mereu profiluri ciudate – strâmbe, dacă le priveai pe axa coordonatelor. „Crezi că cea mai bună decizie este cea pe care o poţi cel mai uşor schimba?" Dacă eu cred asta? Ce decizie? Să o schimb? Când? Cât de uşor? „Când intri într-o încăpere, ocupi un loc central sau marginal?" Despre care încăpere e vorba? Şi când? încăperea este goală, de-a lungul pereţilor ei se află aliniate canapele roşii de pluş? Iar ferestrele – ce privelişte oferă? întrebare despre carte: dacă prefer să o citesc în loc să merg la o petrecere sau acest lucru depinde de felul cărţii şi de felul petrecerii?

Ce metodologie! Se presupune de la sine că omul nu se cunoaşte pe sine, dar dacă îi bagi sub nas întrebările isteţe corespunzătoare, se descoperă singur pe sine. Singur îşi pune întrebările şi singur răspunde la ele. Îşi dezvăluie nechibzuit tainele despre care nu ştie nimic.

Şi cealaltă premisă, fatal de periculoasă – că suntem mereu aceiaşi, iar reacţiile noastre sunt previzibile.

Sindromul

Istoria călătoriilor mele este doar istoria unei

indispoziţii. Sufăr de un sindrom care poate fi găsit cu uşurinţă în orice atlas de sindroame clinice şi care – după cum afirmă literatura de specialitate – devine tot mai frecvent. Cel mai bine e să consultaţi ediţia veche (din anii şaptezeci) a *The Clinical Syndromes*, care este ceva de genul unei enciclopedii a sindroamelor. De altfel, pentru mine ea reprezintă o sursă de inspiraţie nesecată. S-ar mai încumeta oare cineva să descrie omul pe de-a-ntregul, la modul general şi obiectiv? A folosit cu toată convingerea noţiunea de personalitate? A câştigat amploare asupra tipologiei convingătoare? Nu cred. Noţiunea de sindrom se potriveşte ca turnată psihologiei călătoriei. Sindromul nu este mare, portabil, neataşat de o teorie inertă, episodic. Cu ajutorul lui poţi explica ceva, apoi îl poţi arunca la gunoi. Un instrument cognitiv de unică folosinţă.

Sindromul meu se numeşte Sindromul Detoxificării Perseverente. Dacă ar fi să-l traducem mai simplu şi fără avânt, din el n-ar mai rămâne decât faptul că esenţa lui constă în revenirea îndârjită a conştiinţei la anume reprezentări sau chiar în căutarea compulsivă a acestora. El este o variantă a Sindromului Lumii Abjecte (*The Mean World Syndrome*), destul de bine descris în ultima vreme în literatura de neuropsihologie ca fiind în mod deosebit infectat de mass media. În esenţă, aceasta este o maladie foarte burgheză. Pacientul petrece ore îndelungate în faţa televizorului, căutând cu telecomanda doar acele canale unde se transmit numai ştirile cele mai catastrofice: războaie, epidemii şi cataclisme. Fascinat de ceea ce vede, nu-şi mai poate desprinde privirea.

Simptomele în sine nu sunt periculoase şi îţi permit să trăieşti liniştit numai dacă reuşeşti să păstrezi o anumită distanţă. Neplăcuta afecţiune nu se tratează, în cazul acesta ştiinţa mulţumindu-se cu amara constatare a existenţei sindromului. Când pacientul, speriat de sine însuşi, ajunge în sfârşit la cabinetul psihiatrului, acesta îi recomandă să se îngrijească mai bine de igiena vieţii – să renunţe la cafea şi alcool, să doarmă într-o cameră bine

aerisită, să lucreze în grădină, să croşeteze sau să tricoteze.

Suita mea de simptome constă în aceea că mă simt atrasă de orice este deteriorat, imperfect, infirm, crăpat. Mă interesează formele mediocre, erorile din opera creaţiei, fundăturile. Ceea ce trebuia să se dezvolte, dar, din cine ştie ce pricini, a rămas involuat; sau dimpotrivă – care a depăşit cu mult planul iniţial. Tot ceea ce se abate de la normă, ce este prea mic sau prea mare, abundent sau incomplet, monstruos şi respingător. Formele care nu respectă simetria, care se multiplică, cresc pe margini, îmbobocesc sau, dimpotrivă, reduc multitudinea la unicitate. Nu mă interesează evenimentele repetabile, cele asupra cărora se apleacă statistica, cele glorificate de toată lumea cu mulţumire, cu zâmbet familiar pe chipuri. Sensibilitatea mea este teratologică, de natură monstrofilă. Am chinuitoarea şi neobosita convingere că tocmai aici adevărata existenţă răzbate la suprafaţă şi îşi dezvăluie natura. Brusc, o revelaţie accidentală. Un „ups” ruşinos, o bucăţică de chiloţel vizibilă de sub fusta atent aranjată. Un schelet monstruos de metal care se iveşte brusc de sub învelişul catifelat; erupţia arcului unui fotoliu de pluş, care demască insolent iluzia oricărei moliciuni.

Sala rarităţilor

Niciodată nu am fost o vizitatoare înflăcărată a muzeelor de artă şi, dacă ar depinde numai de mine, le-aş preschimba pe toate bucuros în săli ale curiozităţilor, unde se colecţionează şi se expun numai lucruri rare şi insolite, stranii şi monstruoase. Ceea ce există în umbra conştientului şi care, când arunci o privire, dispare din raza vizuală. Da, neîndoielnic am acest nefericit sindrom. Nu mă atrag colecţiile de artă din centrul oraşelor, ci colecţiile mici din laboratoarele spitalelor, depozitate adeseori în pivniţe ca nedemne să fie etalate în locuri de seamă, sugerând gustul îndoielnic al colecţionarilor de altă dată. O salamandră cu două cozi într-un borcan oval, aşezată cu botul în sus, aşteptând ziua judecăţii, când

toate preparatele lumii vor învia în sfârşit. Rinichiul unui delfin în formol. Un cap de oaie, curată anomalie, cu dublă pereche de ochi, urechi şi bot, frumos ca imaginea unui zeu cu natură ambiguă. Un fetus uman decorat cu mărgele şi cu inscripţie frumos caligrafiată: „*Fetus Acthiopis 5 mensium*". Aceste anomalii ale naturii, colecţionate ani de-a rândul, cu câte două capete sau fără cap, nenăscute, plutind somnolent în soluţie de formol. Sau cazul Cephalothoracopagus Monosymetro, expus până în ziua de azi la un muzeu din Pennsylvania – unde morfologia patologică a fetusului cu un cap şi două trupuri aruncă umbra îndoielii asupra fundamentelor logicii 1 = 2. Şi la sfârşit un emoţionant preparat de casă, un produs de bucătărie: mere din anii 1848 dormind în spirt, toate stranii, de dimensiuni anormale; în mod clar cineva a considerat că acestor capricii ale naturii li se cuvine dreptul la nemurire şi că durează numai ceea ce este altfel.

Tocmai spre asta mă îndrept cu multă răbdare în călătoriile mele, urmărind erorile şi accidentele creaţiei.

Am învăţat să scriu în trenuri, hoteluri şi săli de aşteptare. Pe măsuţele rabatabile din avioane. Fac însemnări în timp ce mănânc, pe sub masă sau la toaletă. Scriu în muzee pe scări, în cafenele, în maşina parcată pe marginea drumului. Fac notiţe pe bucăţele de hârtie, în agende, pe cărţi poştale, în palmă, pe şerveţele de hârtie, pe marginile filelor de carte. De cele mai multe ori sunt propoziţii scurte, imagini, dar uneori copiez fragmente din ziare. Se întâmplă să mă seducă un personaj desprins din mulţime şi atunci mă abat de la traseul meu să îl urmăresc pentru o clipă, să încep istoria. E o metodă bună; o perfectez. De la an la an, aliatul meu, ca al oricărei femei, devine timpul – am devenit invizibilă, translucidă. Mă pot mişca asemenea unei năluci, să mă uit peste umărul oamenilor, să le ascult certurile şi să-i privesc cum dorm cu capul pe rucsac, cum vorbesc singuri, inconştienţi de prezenţa mea, mişcându-şi buzele, formulând cuvintele pe care eu le voi rosti imediat pentru ei.

Să vezi înseamnă să ştii

Scopul pelerinajului meu îl reprezintă întotdeauna un alt pelerin. De data aceasta infirm, fragmentar.

Aici, de pildă, se colecţionau oase, dar numai acelea afectate de ceva; coloanele vertebrale contorsionate, coastele sucite, scoase desigur din trupuri la fel de răsucite, fuseseră pregătite, uscate şi, în plus, acoperite cu un strat de lac. Un număr mic te ajută să găseşti descrierea bolii în cataloage care nu mai există de mult. Căci cât de rezistentă poate să fie hârtia în comparaţie cu oasele? Trebuia să se fi scris direct pe oase.

Iată, de pildă, un femur, pe care cineva curios l-a pilit pe lungime pentru a vedea ce se ascunde înăuntru. Cu siguranţă a fost dezamăgit de ce a văzut, fiindcă a legat ambele capete cu sfoară de cânepă şi, cu gândul la altceva, l-a pus înapoi în vitrină.

În vitrina aceea se află câteva zeci de oameni diferiţi, separaţi unii de alţii în timp şi spaţiu – zac acum într-un mormânt atât de frumos, spaţios şi ferit de umezeală, bine iluminat, condamnaţi la eternitatea muzeală; poate că îi invidiază pentru asta oasele care au sfârşit luptându-se pe veşnicie cu pământul. Şi oare unele dintre ele – osemintele catolicilor – nu îşi fac griji despre cum o să ajungă la Judecata de Apoi, cum, împrăştiate, vor reclădi corpul care a comis păcate şi a săvârşit fapte bune?

Cranii cu excrescenţe cu toate structurile posibil de imaginat, străpunse, găurite, atrofiate. Oase de mână, atacate de reumatism. Braţe fracturate în mai multe locuri, sudate la loc în mod natural, la nimereală, o durere îndelungată, pietrificată.

Oase lungi prea scurte şi oase scurte prea lungi, tuberculoase, acoperite de desenul metamorfozelor; cineva ar putea crede că le-au ros carii.

Biete cranii umane în vitrine victoriene iluminate unde, rânjind, îşi etalează dantura. Acesta, de pildă, are o gaură mare în mijlocul frunţii, dar dinţi desăvârşiţi. Sunt curioasă dacă gaura aceea a fost fatală. Nu neapărat. Un

individ, inginer la căile ferate, căruia o tijă de metal i-a secţionat creierul de pe o parte pe cealaltă, a trăit cu rana aceasta încă mulţi ani, fapt care în mod evident a făcut un mare serviciu neuropsihologiei, care susţinea sus şi tare că existăm în creier. Nu a murit, dar s-a schimbat mult. Cum se spune – a devenit un alt om. Întrucât de creier depinde cum suntem, hai să o luăm acum pe coridorul din stânga, care este culoarul creierelor. Iată-le! De culoare crem, pluteau în soluţie, mari şi mici, cele geniale şi cele care nu erau în stare să numere nici până la doi.

Mai încolo începe secţiunea fetuşilor, a oamenilor în miniatură. Iată păpuşelele, preparatele; totul e miniatural, astfel că omul încape pe de-a-ntregul într-un borcan mic. Cei mai tineri, embrionii, pe care aproape că nici nu-i vezi, sunt nişte peştişori micuţi, nişte broscuţe suspendate pe un fir de păr de cal în soluţie de formaldehidă. Cei mai mari ne arată rânduiala corpului omenesc, ambalajul lui minunat. Firimituri neomeneşti, micuţi semiumanoizi, viaţa lor nu a depăşit niciodată graniţa magică a potenţialului. Au formă, dar nu au crescut să primească un suflet, poate că prezenţa sufletului depinde cumva de mărimea formei. În ele, materia cu îndărătnicie somnolentă a început să se pregătească pentru viaţă, să adune ţesuturi, să stabilească legătura dintre organe, să se fixeze în reţea; deja a început să lucreze la ochi şi să pregătească plămânii, chiar dacă de aici şi până să vadă lumina şi aerul mai e cale lungă.

Pe culoarul următor, aceleaşi organe, dar deja mature, fericite că circumstanţele le-au permis să atingă dimensiunile lor normale. Normale? De unde ştiau ele cât de mari trebuie să fie, când să se oprească din crescut? Unele nu ştiau – maţele acestea au crescut şi au tot crescut, profesorul nostru a găsit cu greu un recipient în care să încapă. Cu atât mai greu este să-ţi poţi imagina cum de-au putut încăpea în pântecul acelui bărbat care figurează pe etichetă sub forma unor iniţiale.

Inima. Întregul ei mister a fost dezlegat pentru totdeauna – inima este bucata aceasta de carne diformă de

mărimea unui pumn, de culoare crem murdar. Căci aceasta este culoarea corpului nostru, crem murdar, pământie, urâtă, trebuie să o ţinem minte. Nu am vrea la noi în casă pereţi de o asemenea culoare. Aceasta este culoarea interiorului, a tenebrelor, a locurilor unde soarele nu poate pătrunde, unde materia se ascunde în umezeală de privirea străină, aşa că nu trebuie să arate într-un anumit fel. Numai cu sângele îşi permitea să fie extravagantă; sângele trebuia să fie avertismentul ei, alarma roşie că scoica trupului nostru a fost deschisă, iar continuitatea ţesuturilor – întreruptă.

În realitate, înăuntru suntem lipsiţi de culoare. Când inima se curăţă bine de sânge, chiar aşa arată – ca un muc.

Şapte ani de călătorie

— De şapte ani de când ne-am căsătorit, în fiecare an facem o călătorie, mi-a povestit în tren un tânăr într-un pardesiu negru, distins, şi cu o servietă neagră, rigidă, care semăna cu o cutie elegantă a unui set de tacâmuri.

Avem multe fotografii, îmi explica, ordonate cum se cuvine. Sudul Franţei, Tunisia, Turcia, Italia, Creta, Croaţia, ba chiar şi Scandinavia. Spunea că de obicei se uită la fotografii de vreo câteva ori: mai întâi cu familia, apoi la serviciu, apoi cu prietenii, apoi fotografiile zac cu anii la loc sigur în mape transparente, asemenea unor dovezi în seiful unui detectiv – dovada că a fost acolo.

A căzut pe gânduri, uitându-se pe fereastra în spatele căreia goneau peisajele grăbite. S-a gândit oare vreodată: Dar ce înseamnă „am fost”? Unde s-au dus cele două săptămâni petrecute în Franţa, care astăzi încap în doar câteva amintiri – împunsătura bruscă a foamei care i-a apucat sub zidurile oraşului medieval şi străfulgerări ale serii petrecute într-un restaurant sub acoperişul împânzit de viţă-de-vie. Ce s-a întâmplat cu Norvegia? A mai rămas în urma ei doar răceala apei lacului şi ziua care nu mai voia să se încheie, poate şi plăcerea berii cumpărate chiar înainte de închiderea magazinului sau prima contemplare a ameţitoarei privelişti asupra fiordului.

— Ceea ce am văzut îmi aparţine, a conchis tânărul, înviorat brusc, bătându-se cu palma pe picior.

Prezicere după Cioran

Un alt individ, timid şi blând, lua întotdeauna cu el în călătoria de serviciu o carte de Cioran, una dintre cele cu texte foarte scurte. În hotel o ţinea pe noptieră, lângă pat, şi imediat ce se trezea o deschidea la nimereală, găsindu-şi mottoul zilei care începea. Considera că în Europa exemplarele de hotel ale Bibliei ar trebui cât mai grabnic înlocuite cu Cioran. Din România până în Franţa. Fiindcă, în ceea ce priveşte prezicerile, Biblia şi-a pierdut actualitatea. Ce poate rezulta dintr-un asemenea verset, când deschizi Biblia din neatenţie într-o vineri din aprilie sau într-o miercuri din decembrie: „Toate uneltele rânduite pentru slujba Cortului, toţi ţăruşii lui, şi toţi ţăruşii curţii să fie de aramă” (Exodul 27, 19)? Cum putem să înţelegem asta? De altfel, spunea că nu insistă prea mult cu Cioran. S-a uitat la mine provocator şi a spus:

— Chiar vă rog, propuneţi dumneavoastră altceva. Nu mi-a trecut nimic prin cap. Şi atunci a scos din rucsacul lui o cărticică subţirică, obosită, a deschis-o la întâmplare, după care chipul i s-a luminat.

— „În loc să fiu atent la chipul trecătorilor, le-am privit picioarele: toţi apucaţii aceia se reduceau la nişte paşi ce se grăbeau – către ce? Şi mi s-a părut evident că menirea noastră e să călcăm ţarina în căutarea unui mister frivol”[2], a citit cu satisfacţie.

Kunicki. Apa (I)

Este încă ora dimineţii, nu ştie exact cât, nu s-a uitat la ceas, dar i se pare că nu aşteaptă de mai mult de un sfert de oră. Se reazemă confortabil de spătar şi închide ochii; liniştea este pătrunzătoare ca un sunet strident şi continuu, nu-şi poate aduna gândurile. Încă nu ştie că sună ca o alarmă. Dă în spate scaunul şoferului şi îşi întinde picioarele. Capul i se pare greu, corpul îi urmează

2 Citat din Emil Cioran, Mărturisiri şi anateme, traducere de Emanoil Marcu, Humanitas, Bucureşti, 1994, p. 103 (n. tr.).

greutatea, se prăbuşeşte în aerul alb, încins. Nu se va mişca, va aştepta.

Cu siguranţă a fumat o ţigară, poate chiar două. După câteva minute a ieşit din maşină şi a urinat în şanţ. Se pare că a trecut pe lângă el un automobil, dar acum nu mai e sigur de asta. Apoi a reintrat în maşină şi a băut apă din sticla de plastic. În cele din urmă a început să se neliniştească. A claxonat de câteva ori insistent şi sunetul asurzitor i-a precipitat valurile de furie care l-a readus cu picioarele pe pământ. Din momentul acela a început să vadă totul cu alţi ochi: a pornit după ei pe cărare, răsucind distrat în minte cuvintele pe care avea să i le spună imediat: „Ce dracu' faci atâta timp? Ce faci?"

E un crâng de măslini, uscat iască. Iarba foşneşte sub picioare. Printre măslinii răsuciţi cresc tufe de mure sălbatice; tulpinile tinere încearcă să se insinueze pe cărare şi să-l prindă de picior. E plin de gunoaie peste tot: şerveţele de hârtie, tampoane respingătoare, excremente omeneşti năpădite de muşte. Şi alţii se opresc pe marginea drumului ca să îşi facă nevoile. Nici nu se obosesc să pătrundă mai în adâncul tufişurilor, se grăbesc, chiar şi aici.

Nu se simte nicio adiere de vânt. Nu e nici soare. Cerul alb, imobil, seamănă cu pânza de cort. E înăbuşitor. Particule de aer plutesc prin văzduh şi pretutindeni simţi mirosul mării – electrizant, oxigenat, piscicol.

Observă o mişcare, dar nu acolo, printre arbuşti, ci aici, sub picioare. Pe cărare apare un cărăbuş negru, uriaş; cercetează o clipă aerul cu antenele, se opreşte, în mod evident conştient de prezenţa omului. Cerul alb se reflectă în carapacea lui perfectă ca o pată lăptoasă şi lui Kunicki i se pare pentru o clipă că dinspre pământ îl priveşte un ochi curios, care nu aparţine nici unui corp, un ochi de sine stătător şi nepăsător. Kunicki sfredeleşte distrat pământul cu vârful sandalei. Cărăbuşul traversează cărarea, foşnind prin iarba uscată. Dispare în tufele de mure. Asta a fost tot.

Înjurând, Kunicki se întoarce la maşină şi, pe drum, încă mai speră că ea şi băiatul s-au întors deja pe un drum ocolit; da, chiar e sigur de asta. O să le spună: „Vă caut de o oră! Ce dracu' faceţi?!”

I-a spus: „Opreşte maşina”. Când a oprit, a coborât şi a deschis şi uşa din spate. L-a scos pe micuţ din fotoliul lui, l-a luat în braţe şi au plecat împreună. Kunicki nu a avut chef să iasă, îi era somn, se simţea obosit, cu toate că parcurseseră doar câţiva kilometri. Doar s-a uitat la ei cu coada ochiului, distrat, nu ştia că ar trebui să se uite. Acum încearcă să-şi amintească acea imagine ştearsă, să o limpezească în minte, să o apropie şi să o reţină în faţa ochilor. Aşadar îi vede din spate, când merg pe cărarea foşnitoare. Ea cred că poartă pantaloni de pânză de culoare deschisă şi un tricou negru, cel mic – un tricou de tricot cu elefant, de asta e chiar foarte sigur, fiindcă el i-l dăduse dimineaţă. Mergând, vorbesc unul cu altul, nu aude ce îşi spun, nu ştia că ar trebui să asculte. Dispar printre măslini. Nu ştie cât durează, însă nu mult. Un sfert de oră, poate puţin mai mult, e nesigur în privinţa timpului, nu s-a uitat la ceas. Nu ştia că trebuie să verifice ora. Nu îi plăcea când ea îl întreba: „La ce te gândeşti?”. Îi răspundea că la nimic, dar nu-l credea. Spunea că nu se poate să nu te gândeşti la ceva, se supăra. Dar chiar aşa era – acum Kunicki simte ceva ce seamănă cu satisfacţia – el e în stare să nu se gândească la nimic. Ştie să facă asta.

Totuşi apoi se opreşte brusc în mijlocul tufelor de mure, încremeneşte, ca şi cum corpul său, atras de încâlceala rugilor, şi-ar fi găsit involuntar un nou punct de echilibru. Liniştea este acompaniată de bâzâitul muştelor şi de vocile din cap. Pentru o clipă se vede de undeva de sus: un bărbat în nişte banali pantaloni safari, tricou alb, cu un petec de chelie în vârful capului, printre rugii de mure, un intrus, un musafir nepoftit într-o casă străină. Un om expus bătăii puştii, dezarmat în mijlocul unui armistiţiu temporar la care participă şi cerul încins, şi pământul crăpat. îl cuprinde teama; ar vrea să se ascundă imediat,

să se adăpostească în maşină, dar corpul nu-l ascultă – nu-şi poate mişca picioarele, nu le poate convinge să se mişte. Să facă un pas – n-ar fi crezut vreodată că poate fi atât de dificil; comunicarea cu picioarele s-a întrerupt. Piciorul în sanda este o ancoră care îl ţine fixat de pământ, rămâne înfipt. În mod conştient, cu efort, mirat de sine, se forţează să se mişte. Nu există altă cale de a părăsi acest spaţiu infinit, încins.

Au venit pe 14 august. Bacul de la Split era plin de oameni – mulţi turişti, dar majoritatea localnici. Aceştia aduceau cu ei produse de pe continent, acolo totul era mai ieftin. Insulele nu sunt foarte fertile. Pe turişti îi deosebeai cu uşurinţă, întrucât atunci când soarele a început să se scufunde necontenit în mare, au trecut la tribord şi au fixat obiectivele pe el. Bacul trecea încet pe lângă insuliţele împrăştiate în mare, apoi i s-a părut că a ieşit în marea largă. O senzaţie neplăcută, un scurt şi frivol moment de panică.

Au găsit uşor pensiunea la care stăteau, se numea Poseidon. Proprietarul, bărbosul Branko, într-un tricou cu scoică, a insistat să îi spună pe nume şi, bătându-l pe Kunicki pe umăr cu familiaritate, i-a condus la etajul îngustei căsuţe de piatră, aflată chiar pe malul mării, şi le-a arătat cu mândrie apartamentul. Aveau la dispoziţie două dormitoare şi o bucătărioară mică pe colţ, mobilată tradiţional, dulăpioare din plăci de carton laminat. Ferestrele apartamentului dădeau direct spre plajă şi spre mare. Sub una din ferestre tocmai înflorise o agavă – floarea stătea pe o tulpină puternică şi îşi ridica triumfător capul deasupra apei.

Scoate harta insulei şi cântăreşte posibilităţile. Ar fi putut să-şi piardă simţul orientării şi să iasă pur şi simplu la şosea într-un alt loc. Cu siguranţă acum stă pe undeva, poate chiar opreşte o maşină şi pleacă – dar încotro? Vede pe hartă că şoseaua pe Vis traversează ca o linie sinuoasă întreaga insulă şi că poţi merge pe ea de jur-împrejur, fără măcar să ajungi la mare. Aşa au vizitat insula Vis cu câteva

zile în urmă. Pune harta pe scaunul ei, peste geantă, şi porneşte. Merge încet, uitându-se printre măslini. Dar după vreun kilometru peisajul se schimbă: crângul de măslini face loc unui teren părăginit şi pietros, împânzit de iarbă uscată şi rugi de mure. Pietrele calcaroase, albe stau rânjite şi împrăştiate asemenea colţilor uriaşi ai unei sălbăticiuni. Se întoarce după câţiva kilometri. Pe partea dreaptă vede acum podgorii ameţitor de verzi, iar printre ele, din loc în loc, căsuţe mici de piatră pentru unelte – goale şi sumbre. În cel mai bun caz s-a rătăcit, dar poate că au lăsat-o puterile, pe ea sau pe copil, este atât de sufocant, atât de irespirabil. Poate au nevoie imediată de ajutor, iar el în loc să facă ceva, merge de colo-colo pe şosea. O da, e un prost că a înţeles lucrul ăsta abia acum. Începe să-i bată inima mai tare. Poate a făcut insolaţie. Sau poate şi-a rupt piciorul.

Se întoarce şi apasă de câteva ori pe claxon. Trec pe lângă el două maşini nemţeşti. Se uită la ceas; a trecut cam o oră jumătate, ceea ce înseamnă că bacul a plecat. A înghiţit maşinile, a închis porţile şi a pornit spre mare, un vapor alb, puternic. Din minut în minut îi desparte o întindere tot mai mare de apă. Kunicki are un presentiment sumbru, de la care i se usucă gura, presentimentul a ceva ce are legătură cu gunoaiele acelea de la marginea drumului, cu muştele şi excrementele umane. A înţeles. Ei au dispărut. Au dispărut amândoi. Ştie că nu sunt printre măslini şi, cu toate acestea, fuge în adâncul lor pe cărarea foşnitoare şi îi strigă, deja fără să mai creadă că îi vor răspunde. Este ora siestei de după-amiază, când orăşelul este aproape pustiu. Pe plajă, chiar lângă drum, trei femei înalţă un zmeu albastru. Le vede perfect când parchează. Una dintre ele poartă pantaloni crem, care îi strâng fesele grase.

Îl găseşte pe Branko la măsuţa cafenelei mici. Stă acolo împreună cu alţi doi bărbaţi. Beau pelinkovac cu gheaţă ca şi cum ar bea whisky. Branko zâmbeşte la vederea lui, surprins.

— Ai uitat ceva? întreabă.

Îi împing un scaun să ia loc, dar nu se aşază. Vrea să le spună totul, pe rând, o dă pe engleză, în acelaşi timp undeva într-un alt colţ de creier se întreabă, ca şi cum ar fi fost un film, ce poţi face într-o asemenea situaţie. Le spune că au dispărut, Jagoda şi copilul. Spune unde şi când. Spune că i-a căutat şi nu i-a găsit. Şi atunci Branko întreabă:

— V-aţi certat?

Răspunde că nu, conform adevărului. Cei doi bărbaţi beau pelinkovac. Şi el are chef. Simte în gură gustul lui iute-dulceag. Branko ia fără grabă de pe masă pachetul de ţigări şi bricheta. Şi ceilalţi se ridică oarecum cu greutate, ca şi cum s-ar fi concentrat ca înaintea unei bătălii sau poate pur şi simplu ar fi preferat să stea acolo, la umbra marchizei. Merg acolo cu toţii, dar Kunicki insistă că trebuie mai întâi să anunţe poliţia. Branko ezită. Barba lui neagră e înspicată de fire cărunte. Pe tricoul galben se vede scoica roşie, iar sub ea scrie Shell.

— Poate a coborât la mare?

Poate a coborât. Hotărăsc: Branko şi Kunicki se întorc la locul cu pricina, iar ceilalţi doi se duc la secţia de poliţie să sune la Vis. Branko îi spune că la Komiza este un singur poliţist, că secţia adevărată este la Vis. Pe măsuţă rămân păhărelele cu gheaţa care se topeşte.

Kunicki recunoaşte fără greutate micul golf de lângă drum, unde stătuse cu puţin timp în urmă. I se pare că asta s-a întâmplat cu secole înainte, timpul acum trece altfel, este dens şi aspru, e secvenţial. Din spatele norilor albi iese soarele, se face brusc zăduf.

— Claxonează, spune Branko şi Kunicki apasă claxonul.

Sunetul este prelung, jalnic, asemenea glasului unei jivine. Tace şi se sparge în ecourile miniaturale ale unor cicade.

Pornesc spre crângul de măslini, strigând din când în când. Se reîntâlnesc abia lângă podgorie şi, după o scurtă

discuţie, hotărăsc să o cerceteze pe de-a-ntregul. Alunecă de-a lungul rândurilor umbroase, strigând-o pe femeia dispărută: „Jagoda, Jagoda!” Kunicki îşi dă seama de importanţa acelui nume[34], deja o uitase şi brusc i se pare că participă la un ritual străvechi, neclar şi grotesc. Pe rândurile de viţă-de-vie atârnă ciorchini grei vineţii, o multitudine de sfârcuri perverse, iar el rătăceşte în labirintul de frunze, stigând: „Jagoda, Jagoda”. Cui îi foloseşte? Pe cine caută?

Trebuie să se oprească o clipă, îl înţeapă într-o parte; se îndoaie de mijloc între rândurile viei. Îşi cufundă capul în umbra răcoroasă; înăbuşit de frunziş, glasul lui Branko amuţeşte şi Kunicki aude acum bâzâitul muştelor – binecunoscuta urzeală a liniştii.

După podgoria aceasta începe alta, despărţită doar de o mică potecă. Se opresc şi Branko sună de pe mobil. Repetă două cuvinte: *y*, *zenat2* şi „*dijete*”[5] – numai asta e în stare să înţeleagă Kunicki. Soarele devine portocaliu; uriaş, umflat, slăbeşte văzând cu ochii. Peste o clipă va fi posibil să priveşti drept spre el. Iar podgoriile devin de un verde-închis foarte intens, în marea aceea verde şi vărgată două siluete omeneşti stau neputincioase.

La apus, pe şosea stau deja câteva maşini şi un grup de bărbaţi. Kunicki stă într-o maşină cu însemnele *Policija* şi cu ajutorul lui Branko răspunde la întrebările haotice – aşa i se par – ale poliţistului uriaş, transpirat. Vorbeşte o engleză simplă. „*We stopped. She went out with the child. They went right hereu*\ arată cu mâna. „*I was waiting, lets say, fifteen minutes. Then I decided to go and look for them. I couldnt fiind them. I didn't know what has happened*”[67]. Primeşte nişte apă minerală călduţă, o bea cu

---

3 în polonă, jagoda înseamnă boabă de fruct sau fructul mai multor plante (n. tr.).

4 Femeie, în limba croată (n. red.).

5 Copil, în limba croată (n. red.).

6 Ne-am oprit. Ea a ieşit cu copilul. S-a dus acolo (n. red).

7 Am aşteptat, să zicem, cincisprezece minute. Apoi m-am hotărât să

aviditate. „*They are lost*”[8]. Şi apoi mai spune o dată „*lost*”. Poliţistul sună undeva de pe mobil. „*It is impossible to be lost here, my friend*”[9], îi spune, aşteptând să se facă legătura. Pe Kunicki îl frapează acest „*my friend*”. Apoi se aude walkie-talkie-ul. Mai trece vreo oră până pornesc în şir dezordonat spre inima insulei.

În tot acest timp, soarele umflat se lasă deasupra podgoriilor, iar când au ajuns şi ei pe vârful muntelui, soarele deja atingea marea. Sunt involuntar martorii lungului spectacol ceremonios al apusului. În scurtă vreme, oamenii aprind lanternele. Coboară deja pe întuneric malul abrupt şi înalt al insulei, unde e plin de golfuleţe, şi acolo verifică două dintre ele, în fiecare sunt căsuţe de piatră, locuite de cei mai excentrici turişti, cărora nu le plac hotelurile şi preferă să plătească mai mult pentru lipsa apei curente şi a electricităţii. Oamenii gătesc în bucătării de piatră sau au la ei butelii de voiaj cu gaz. Pescuiesc peştii care vin dinspre mare direct pe grătar. Nu, nimeni nu a văzut o femeie cu un copil. Imediat vor lua masa de seară – pe măsuţe pun pâine, brânzeturi, măsline şi bieţii peştişori care dimineaţă încă mai înotau nepăsători în mare. Din când în când Branko sună la hotelul din Komiza – Kunicki îl roagă să facă asta, fiindcă i se pare că soţia s-a rătăcit şi, în cele din urmă, a reuşit să ajungă acolo pe un alt drum. Dar, după fiecare telefon, Branko îl bate pe umăr fără un cuvânt.

Pe la miezul nopţii se dovedeşte că grupul de bărbaţi s-a mai împuţinat şi printre ei nu au mai rămas decât cei doi pe care Kunicki i-a văzut la masa cafenelei din Komiza. Acum, când îşi iau rămas-bun, se prezintă: Drago şi Roman. Merg împreună la maşină. Kunicki le e recunoscător pentru ajutor, nu ştie cum să o arate, a uitat cum se spune în croată „mulţumesc”; trebuie să fie ceva de genul*ndjakuju* „*djakuje*” sau ceva de felul acesta. La drept

---

mă duc să-i caut. Nu i-am găsit. Nu ştiu ce s-a întâmplat (n. red.).

8 S-au rătăcit (n. red.).

9 E imposibil să te rătăceşti aici, prietene (n. red.).

vorbind, cu puţină bunăvoinţă ar putea să elaboreze împreună un esperanto slav, un grup de cuvinte similare şi folositoare, folosite fără gramatică, în loc să apeleze mereu la versiunea stângace şi simplificată a limbii engleze.

Noaptea, în faţa casei lui trage o barcă. Trebuie să evacueze locuinţa, e inundaţie. Apa ajunge deja la primul etaj al clădirilor. În bucătărie ea îşi face acum loc printre rosturile faianţei şi se revarsă în firicele calde din prize. Cărţile s-au umflat de umiditate. Deschide una şi vede că litere se scurg asemenea machiajului, lăsând în urmă foile de hârtie goale şi mânjite. Se dovedeşte că toată lumea a fost evacuată la transportul anterior, numai el a rămas. Aude prin vis picăturile de apă căzând leneş din cer, care peste o clipă se preschimbă într-o aversă scurtă, dar puternică.

Benedictus, qui venit

Aprilie pe autostradă, pe asfalt se reflectă fâşiile roşiatice ale razelor soarelui, lumea e încă poleită de strălucirea ploii recente – cozonacul de Paşte. În Vinerea Mare, la apus, undeva între Belgia şi Olanda merg cu maşina – nu ştiu precis, căci graniţa, nemaifiind folosită, a dispărut, s-a estompat cu desăvârşire. Radioul transmite *Requiem*. La „Benedictus”, de-a lungul autostrăzii se aprind farurile ca şi cum ar fi vrut să întărească binecuvântarea involuntară, transmisă de radio.

Dar, la drept vorbind, asta ar fi putut însemna doar faptul că ajunsesem deja în Belgia, unde există plăcutul obicei pentru călători de a se lumina toate autostrăzile.

Panopticum

Panopticul şi wunderkamera, după cum am aflat de la ghidul muzeului, reprezintă o pereche constantă care a precedat existenţa muzeelor. Erau expoziţii ale unor colecţii de tot felul de curiozităţi şi rarităţi, aduse de proprietarii lor din călătorii mai mult sau mai puţin îndepărtate.

Nu putem uita totuşi că Bentham şi-a denumit genialul său sistem de supraveghere a prizonierilor

panopticon (sau închisoarea panoptică); avea în vedere o asemenea construcţie spaţială unde fiecare dintre prizonieri putea fi văzut în permanenţă.

Kunicki. Apa (II)

— Insula nu este până la urmă atât de mare, îi spune dimineaţa Djurdzica, soţia lui Branko, şi în ceaşcă îi toarnă cafea tare, densă. Toţi repetă asta ca pe o mantra. Kunicki înţelege ce vor să-i spună, şi el ştie că insula este prea mică pentru a te putea rătăci pe ea. Abia dacă are zece kilometri în lungime şi doar două aşezări mai mari, oraşul Vis şi Komiza. O poţi cerceta riguros, centimetru cu centimetru, ca pe-un sertar. Şi oamenii din ambele localităţi se cunosc foarte bine. Nopţile sunt calde, pe câmpuri creşte viţă-de-vie, iar smochinele aproape s-au copt. Chiar dacă s-au rătăcit, nu li se va întâmpla nimic, nu vor pieri de foame sau de frig, nu vor fi devoraţi de lighioane. Vor petrece noaptea pe iarba uscată şi încălzită de soarele zilei, la poalele unui măslin, vor asculta murmurul soporific al mării. În orice loc s-ar afla, până la drum au doar trei-patru kilometri. Pe câmpuri sunt din loc în loc căsuţe de piatră cu butoaie de vin, cu teascuri de struguri, în unele găseşti chiar şi provizii de mâncare şi lumânări. La micul dejun vor mânca un ciorchine de struguri copţi sau o masă normală la vilegiaturiştii din golfuri.

Ies în faţa hotelului unde îi aşteaptă deja poliţistul, dar altul, mai tânăr. Pentru o clipă, Kunicki speră că a venit cu veşti bune, dar acesta îi cere paşaportul. Notează cu atenţie datele, spune că îi vor căuta şi pe continent, la Split. Şi pe alte insule din zonă.

— Poate a mers de-a lungul ţărmului, explică el.

— Nu avea bani. *No money*. Totul e aici.

Kunicki îi arată geanta şi scoate din ea portmoneul, unul roşu, brodat cu mărgele. îl deschide şi îl bagă sub ochi poliţistului. Acesta dă din umeri şi notează adresa din Polonia.

— Câţi ani avea copilul? Kunicki răspunde că trei.

Merg pe serpentine în acelaşi loc, ziua se anunţă dogoritoare şi luminoasă, ca o radiografie. La amiază o să dispară în ea întreg peisajul. Kunicki se gândeşte la posibilitatea de a privi de sus, din elicopter, întrucât insula este aproape golaşă. Se gândeşte şi la cipurile care se pun animalelor, păsărilor călătoare, berzelor şi cocorilor, dar nimeni nu se gândeşte să le fie puse şi oamenilor. Toţi ar trebui să poarte un astfel de cip, pentru propria siguranţă; apoi ar putea fi supravegheată fiecare mişcare umană pe Internet – drumurile, centrele recreaţionale, rătăciţii. Câţi ar putea fi salvaţi de la moarte! Are în faţa ochilor imaginea unui ecran de computer – liniile colorate pe care le-ar trasa oamenii, urme continui, semne. Cercuri şi elipse, labirinturi. Poate şi nişte opturi infinite, poate nişte spirale nereuşite, întrerupte brusc.

Este şi un câine cu ei, un ciobănesc negru; îi dau să adulmece puloverul ei de pe scaunul din spate. Câinele adulmecă în jurul maşinii, apoi porneşte pe cărarea dintre măslini. Kunicki se simte injectat cu o doză neaşteptată de energie, imediat o să se lămurească totul. Aleargă cu toţii după câine. Ciobănescul se opreşte acolo unde probabil şi-au făcut nevoile, cu toate că nu se vede nicio urmă. Stă mulţumit de sine, dar, câine dragă, asta nu poate fi totul. Unde sunt oamenii, încotro au luat-o? Câinele nu înţelege ce vor toţi de la el, dar porneşte mai departe ezitând, abătându-se total de la cărare; merge de-a lungul şoselei, îndepărtându-se de podgorii.

Aşadar a mers de-a lungul şoselei, se gândeşte Kunicki, probabil că s-a înşelat. Putea să fi ieşit mai departe şi să-l fi aşteptat la câteva sute de metri mai încolo. Dar să nu fi auzit oare claxonul? Şi apoi? Poate i-a luat cineva cu maşina, dar dacă tot nu i-au găsit, atunci unde putea să-i fi dus acest cineva? Cineva. Un personaj incert, fără contur. Lat în spate şi cu grumazul gros. O răpire. I-a amuţit şi i-a băgat în portbagaj? I-a dus cu bacul pe continent, acum sunt la Zagreb sau la München, sau în oricare altă parte. Dar cum a trecut graniţa cu două

corpuri inerte?

Totuşi câinele coteşte în defileul pustiu care se abate pieziş de la drum, într-o gaură lungă de piatră şi fuge mai departe de ea în jos, pe pietre. Acolo începe o podgorie mică şi neîngrijită, iar în mijlocul ei văd o căsuţă de piatră asemănătoare cu un chioşc, acoperită cu tablă vălurită, ruginită. În faţa uşii se află o grămadă de lujeri uscaţi de viţă-de-vie, probabil pentru foc. Câinele dă târcoale căsuţei, merge în cerc în jurul ei şi revine în faţa uşii. Totuşi uşa este închisă cu lacăt – se uită la ea uluiţi. Vântul a purtat vreascurile până la pragul uşii. Kra evident că nimeni nu putea să fi intrat acolo. Poliţistul aruncă o privire înăuntru pe geamurile murdare, apoi începe să scuture fereastra, tot mai tare şi mai tare, până o scoate din balamale. Se uită înăuntru cu toţii, îi izbeşte mirosul închis de umiditate şi de mare, omniprezent.

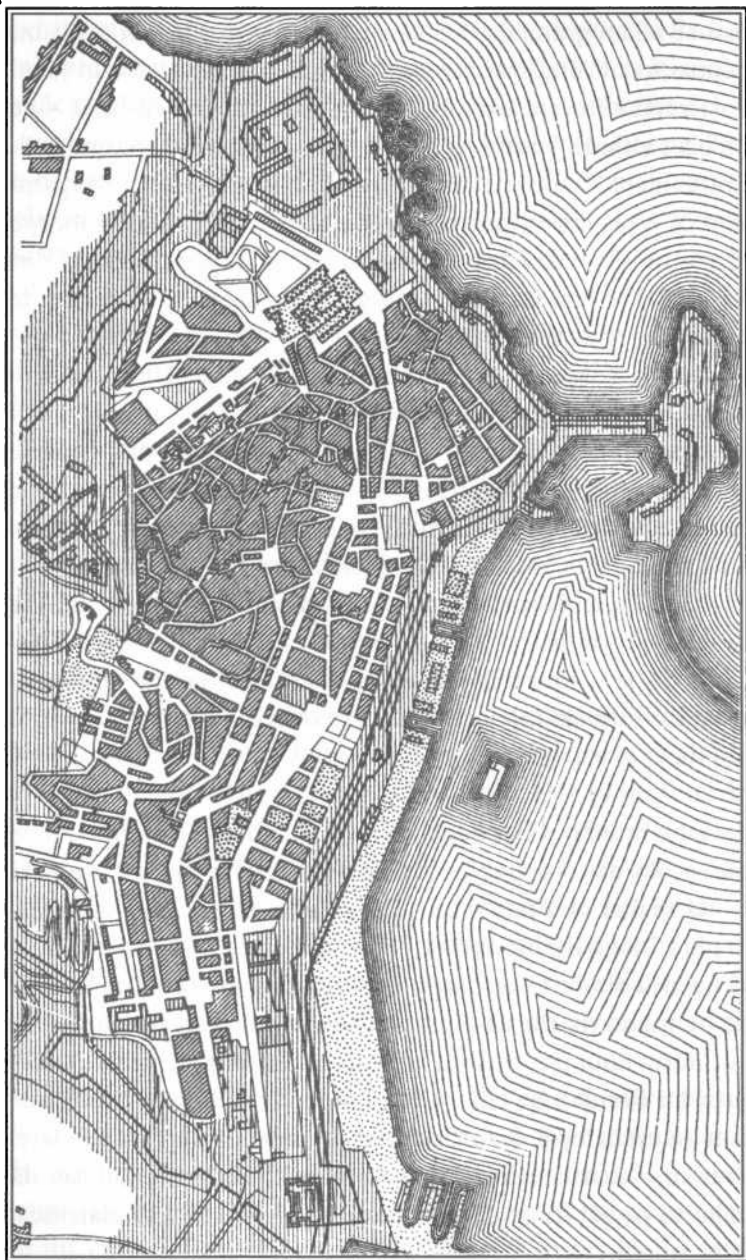
Walkie-talkie-ul pârâie, câinele primeşte de băut şi i se cere din nou să adulmece puloverul. Face acum trei runde în jurul casei, se întoarce la drum, apoi, ezitând, porneşte mai departe pe acelaşi drum în direcţia unor stânci golaşe, acoperite doar din loc în loc cu iarbă uscată. De pe povârniş se vede marea. Stau acolo toţi căutătorii. Cu feţele întoarse spre apă.

Câinele pierde urma, se întoarce, în cele din urmă se întinde în mijlocul cărării.

— 7 o *je zato jer je po noci padala kisay* spune cineva în croată şi Kunicki înţelege bine că se referă la ploaia din timpul nopţii.

Vine Branko şi îl ia la un prânz întârziat. Poliţia mai rămâne încă acolo, dar ei se duc la Komiza. Aproape nu vorbesc. Kunicki îşi dă seama că Branko cu siguranţă nu ştie ce să-i spună şi, în plus, într-o limbă străină, cum este engleza. Aşa că mai bine să nu zică nimic. Comandă peşte prăjit într-un restaurant chiar de pe malul mării; de fapt, nici măcar nu e un restaurant, ci bucătăria unor amici de-ai lui Branko. Toţi de aici sunt cunoscuţii lui Branko, ba chiar seamănă unii cu alţii, au trăsăturile mai ascuţite,

feţele bătute de vânt, un neam al lupilor de mare. Branko îi toarnă vin şi îl îndeamnă să bea. La rândul său dă paharul pe gât dintr-o înghiţitură. Apoi nu-l lasă să plătească. Sunt sunaţi.

— They manage to get a elicopter, an airplane. Potice[10] y spune Branko.

Stabilesc să facă înconjurul insulei, de-a lungul ţărmului, cu barca lui Branko. Kunicki îi sună pe părinţi în Polonia, aude vocea inconfundabilă, puternică a tatălui său, îi spune că trebuie să mai rămână vreo trei zile. Nu spune adevărul. Totul e în ordine, pur şi simplu trebuie să mai rămână. Sună şi la serviciu că are unele probleme şi mai cere trei zile de concediu. Nu ştie de ce spune „trei zile".

Îl aşteaptă pe Branko la debarcader. Acesta apare ca de obicei în tricoul lui cu scoica roşie, dar de data asta tricoul este nou, curat, proaspăt, e clar că are mai multe asemenea. Găsesc printre bărcile ancorate la mal un cuter mic. Literele albastre inscripţionate pe bord dezvăluie numele: Neptun. Şi atunci Kunicki îşi aminteşte că bacul care îi adusese acolo se numea Poseidon. Şi multe lucruri, baruri, magazine, bărci se numeau Poseidon. Sau Neptun. Marea scuipă cele două nume ca pe nişte scoici. Era curios cum rezolvaseră problema copyrightului cu zeul acesta. Cu ce îl plătesc?

Se aşază în cuter, este mic, strâmt, asemenea unei bărci cu motor şi cabină de lemn, încropită la întâmplare din scânduri. Branko ţine acolo sticlele de apă, goale şi pline. În unele e vin din podgoria lui, alb, bun, tare. Branko scoate de acolo motorul şi îl prinde pe pupa bărcii. Porneşte după a treia încercare şi, din acel moment, trebuie să ţipe ca să se audă. Zgomotul este insuportabil, dar deja după o clipă creierul se obişnuieşte cu el la fel cum s-a obişnuit cu nişte haine groase de iarnă care separă corpul de restul lumii. Încetul cu încetul în zgomotul acela se adânceşte panorama golfului şi a portului, care devin tot mai mici. Kunicki vede casa unde au locuit, ba chiar şi ferestrele bucătăriei şi floarea de agavă care urcă spre cer ca o săgeată, ca nişte artificii încremenite, ca o ejaculaţie triumfătoare.

10 Pot să facă rost de un elicopter, de un avion. Poliţia (n. red.).

Sub ochii lui totul se micşorează şi se estompează: casele devin o linie întunecată şi neregulată, portul – o pată albă, haotică, străpunsă de linia catargelor; în schimb, deasupra orăşelului se înalţă munţii, golaşi, cenuşii, punctaţi de verdele podgoriilor. Cresc, devin uriaşi. Din mijlocul ei, de pe drum, insula părea mică, acum îi putea vedea puterea; conturul stâncilor aranjat într-o piramidă monumentală, într-un pumn care iese din apă.

Când o cotesc la stânga, ieşind din golf în largul mării, ţărmul insulei îi apare abrupt şi ameninţător.

Sursele mişcării sunt spinările albe ale valurilor care se lovesc de stânci şi păsările neliniştite de prezenţa bărcii. Când pornesc din nou motorul, păsările dispar speriate. Şi încă ceva – linia verticală a avionului cu reacţie care despică cerul în două. Avionul se îndreaptă spre sud.

Pornesc şi ei. Branko aprinde două ţigări şi pe una i-o întinde lui Kunicki. E greu să fumezi, de la proră sar picături mici de apă şi se aşază peste tot.

— Uită-te la apă, uită-te la tot ce pluteşte! strigă

Branko.

Când se apropie de golful cu grotă, văd elicopterul – zboară în direcţia opusă. Branko stă în mijlocul bărcii şi face semn cu mâna. Kunicki se uită la aparat aproape fericit. Insula nu este mare, îşi zice pentru a suta oară, de sus nimic nu se ascunde privirii marelui elicopter, totul se va vedea ca în palmă.

— Să mergem la Poseidon! îi strigă lui Branko, dar acesta nu pare prea convins.

— Acolo nu există nicio trecere! strigă.

Totuşi cuterul face virajul şi opreşte. Navighează printre stânci cu motorul oprit.

Şi partea aceasta a insulei ar fi trebuit să poartă numele Poseidon, la fel ca totul, se gândeşte Kunicki. Zeul îşi crease aici propriile catedrale: nave, peşteri, coloane şi coruri. Liniile sunt imprevizibile, ritmul, fals şi inconstant. Stâncile negre, magmatice sclipesc de la apă, ca şi cum ar

fi fost acoperite de un metal negru, rarefiat. Acum, la apus, construcţiile acestea sunt decepţionant de triste, reprezintă chintesenţa părăsirii, nimeni nu se mai roagă niciodată aici. Kunicki are brusc impresia că vede prototipurile bisericilor existente, că aici ar trebui făcute toate pelerinajele înainte de a se merge la Reims sau la Chartres. Vrea să-i împărtăşească şi lui Branko descoperirea sa, dar vacarmul este prea mare ca să poată vorbi. Văd o altă barcă, mai mare, cu inscripţia: „Policie. Split”. Navighează de-a lungul liniei abrupte a coastei. Bărcile se apropie una de cealaltă şi Branko discută cu poliţiştii. Nu există niciun fel de urme, absolut nimic. Cel puţin aşa crede Kunicki, deoarece duduitul motorului acoperă întreaga discuţie. Cred că se înţeleg mai mult după mişcarea buzelor şi după uşoară, neputincioasa ridicare din umeri, care nu se potriveşte cu uniforma lor albă de poliţişti, cu epoleţi. Au făcut semn să se întoarcă, întrucât în curând urma să se întunece. Kunicki aude numai asta: „Întoarceţi-vă”. Branko porneşte motorul, sună ca o explozie. Apa înţepeneşte, în mare se formează valuri mititele ca nişte fiori.

Acostarea la ţărmul insulei arată altfel decât în timpul zilei. Mai întâi văd scânteile luminilor care, cu fiecare moment ce trece, se desprind unele de altele şi formează şiraguri. Cresc în amurgul care se lasă, devin singulare, diferite – unele sunt luminile yachturilor acostate la ţărm, altele sunt luminile de la ferestrele caselor; altele sunt luminile firmelor iluminate şi altele luminile mobile ale farurilor maşinilor. Priveliştea sigură a unei lumi familiare.

În cele din urmă, Branko opreşte motorul şi barca ajunge la ţărm. Pe neaşteptate fundul se freacă de pietre – au ajuns pe mica plajă de lângă hotel, departe de debarcader. Acum Kunicki se întreabă de ce. La rampă, chiar lângă plajă, stă o maşină de poliţie; e cât se poate de clar că cei doi bărbaţi în cămăşi albe îi aşteaptă pe ei.

— Cred că vor să discute cu tine, spune Branko şi

leagă barca.

Lui Kunicki i se înmoaie picioarele, se teme de ceea ce poate să audă. Că au găsit corpurile. De asta se teme. Se îndreaptă spre ei cu picioarele înmuiate.

Slavă Domnului, e vorba doar de câteva întrebări. Nu, nu au nimic nou. Totuşi a trecut atâta timp, situaţia devine gravă, îl duc pe aceeaşi şosea, singura din Vis, la secţia de poliţie. E deja întuneric adânc, dar în mod evident cunosc drumul foarte bine, fiindcă nici nu încetinesc la curbe. Trec în viteză pe lângă locul acela.

La secţie îi aşteaptă alţii. Un traducător, un bărbat înalt şi chipeş, care în realitate vorbeşte slab polona – l-au adus special de la Split, şi un ofiţer. I se pun întrebări de rutină pe un ton parcă indiferent şi începe să înţeleagă că a devenit suspect.

Îl aduc înapoi chiar până la hotel. Coboară şi lasă impresia că vrea să intre în hotel. Însă doar se preface că intră. Aşteaptă pe coridorul întunecat până murmurul motorului maşinii se stinge, apoi iese în stradă. Se îndreaptă spre locul cel mai luminat, spre bulevard în zona debarcaderului, unde sunt toate restaurantele şi cafenelele. Dar e deja târziu şi, cu toate că e vineri, nu mai e aglomerat; trebuie să fi fost ora unu-două noaptea. Printre puţinii clienţi de la mese îl caută cu privirea pe Branko, dar nu-l vede, nu zăreşte tricoul cu scoica. Sunt nişte italieni, o familie întreagă, termină de mâncat, vede şi un cuplu de bătrâni, sorb o băutură cu paiul şi se uită la familia de italieni gălăgioşi. Două femei blonde, aplecate intim una spre cealaltă, umăr în umăr, sunt absorbite de discuţie. Localnici, pescari, un cuplu. Ce uşurare că nimeni nu îi acordă nicio atenţie… Merge în umbră, chiar lângă plajă, adulmecând mirosul de peşte şi briza călduţă, sărată a mării. Are chef să o ia în sus, pe una din străduţele care duc spre casa lui Branko, dar nu îndrăzneşte, cu siguranţă dorm. Aşa că se aşază la o măsuţă mică, la marginea unei terase. Chelnerul îl ignoră.

Se uită la bărbaţii care se adună la masa alăturată.

Iau loc şi mai adaugă încă un scaun: sunt cinci. Până să vină chelnerul, până să comande ceva de băut, deja îi leagă un fir nevăzut.

Au vârste diferite, doi dintre ei au bărbi dese, dar imediat toate aceste diferenţe vor dispărea în cercul pe care l-au format parcă involuntar. Vorbesc, însă nu este important ce îşi spun – ar putea părea că se pregătesc să cânte ceva împreună, că îşi dreg vocea. Râsul umple spaţiul din interiorul cercului – glumele, chiar şi cele bine-cunoscute, sunt foarte bine-venite, ba chiar dorite. Râsul este jos, vibrant, sparge spaţiul şi îi face pe turiştii de la masa alăturată să tacă – nişte femei de vârstă mijlocie, brusc speriate. Cercul lor atrage priviri curioase.

Îşi caută public. Intrarea chelnerului cu tava de băuturi devine uvertura, iar chelnerul, un tinerel, se preschimbă într-un prezentator care habar nu are de nimic, dar trebuie să anunţe dansul, opera. La vederea lui se înviorează, o mână se ridică şi îi arată locul – aici. Un moment de tăcere, apoi deja marginile de sticlă ale paharelor urcă spre buze. Unii dintre ei, cei mai nerăbdători, închid ochii de plăcere, la fel ca la biserică, atunci când preotul la împărtăşanie pune pe vârful limbii ostia albă. Lumea este gata să se răstoarne cu susul în jos – numai aparent podeaua este sub picioare şi plafonul deasupra capului, corpul nu-şi mai aparţine întru totul, ci este parte a unui lanţ viu, o bucată dintr-un cerc viu. La fel şi acum paharele urcă la buze, momentul golirii lor este aproape imperceptibil, se petrece într-o concentrare deplină, cu vremelnică seriozitate. Din acest moment, bărbaţii vor sta agăţaţi de pahare. Corpurile din jurul mesei încep să traseze propriile cercuri, vârfurile capetelor vor descrie în aer mişcări circulare, mai întâi mai mici, apoi mai mari. Se vor apropia unele de altele, jalonând noi arcuri de cerc. În cele din urmă, mâinile se ridică, mai întâi îşi încearcă puterea în aer, în gesturi cu care îşi ilustrează cuvintele, apoi călătoresc spre braţele petrecăreţilor, spre umerii şi spinările lor, bătându-le şi

sprijinindu-le. Sunt atingeri afectuoase. Înfrăţirea mâinilor şi a spinărilor nu este agasantă, e un dans.

Kunicki se uită la ei cu invidie. Ar vrea să iasă din umbră şi să li se alăture. Nu cunoaşte intensitatea aceasta. Îi e mai apropiat nordul, unde prietenia dintre bărbaţi este mai timidă.

Dar în sud, acolo unde soarele şi vinul deschid corpurile mai repede şi mai insolent, dansul acesta devine cât se poate de real. După vreo oră, primul corp se desprinde şi se reazemă de spătarul scaunului.

Pe Kunicki îl bate pe spate laba călduţă a brizei nocturne, îl împinge spre mese, ca şi cum l-ar îndemna:

„Du-te, hai, du-te”. Ar vrea să li se alăture, să meargă cu ei oriunde s-ar duce. Ar vrea să îl ia cu ei.

Se întoarce la hotel pe partea neiluminată a bulevardului, având grijă să nu depăşească graniţa întunericului. Până să intre în casa scării îngustă şi sufocantă, trage adânc aer în piept şi rămâne o clipă nemişcat. Apoi se caţără pe scări, pipăind treptele pe întuneric, şi se aruncă pe pat îmbrăcat, pe burtă, cu mâinile răsfirate larg, de parcă ar fi fost împuşcat pe la spate şi ca şi cum el, pentru o clipă, a contemplat glonţul, înainte să moară.

Se trezeşte după câteva ore, două-trei, fiindcă este încă întuneric şi coboară pe dibuite la maşină.

Dezactivează alarma, maşina mormăie cu subînţeles, ca şi cum ar fi tânjit după el. Kunicki scoate din maşină bagajele, pe toate. Cară valizele pe scări şi le aruncă pe jos în bucătărie şi în cameră. Două valize şi o grămadă de genţi, gentuţe, coşuri, inclusiv cel cu mâncarea de drum, o pereche de înotătoare într-o pungă de plastic, măşti, o umbrelă, rogojini de plajă şi o cutie cu vinuri cumpărate de pe insulă, o sticlă de ajvar, sosul acela cu roşii care le plăcea lor atât de mult şi încă nişte borcane cu măsline. Aprinde toate luminile şi stă acum în neorânduiala aceea. Apoi ridică geanta ei şi îi răstoarnă cu delicateţe conţinutul pe masa din bucătărie. Se aşază şi măsoară cu privirea

grămada de lucruri jalnice, ca şi cum ar fi fost un complicat joc de beţişoare şi prima mişcare îi aparţinea lui – trebuie să extragă unul dintre beţişoare astfel încât să nu le mişte pe celelalte. După o scurtă ezitare ia în mână rujul şi îl deschide. Roşu-închis, aproape nou. Nu îl folosea prea des. îl duce la nas. Miroase frumos, e greu să spună a ce. Îşi face curaj şi, rând pe rând, culege câte un alt obiect din grămadă şi îl depune separat pe masă. Paşaportul – vechi, cu coperte albastre, în fotografie este mult mai tânără, are părul lung, lăsat liber, cu breton. Pe ultima pagină semnătura este ştearsă, de aceea o reţin de obicei mai mult la graniţă. O agendă neagră, legată cu elastic. O deschide şi o răsfoieşte – nişte însemnări, schiţa unei jachete, o coloană de cifre, cartea de vizită a unui bistro din Polanica, pe spate un număr de telefon, o şuviţă de păr negru, nici măcar nu e o şuviţă, pur şi simplu câteva zeci de fire de păr. Le pune deoparte. Apoi se uită mai atent. O geantă de cosmetice din material indian exotic, iar înăuntru: un creion verde-închis, o pudrieră (aproape nu mai are pudră), un rimel verde în spirală, un tub de fard lichid, gloss de buze, o pensetă, un lanţ rupt şi înnegrit. Mai găseşte şi un bilet de intrare la muzeul din Trogir, pe spate e scris un cuvânt străin; apropie cartonul de ochi şi citeşte cu greutate Keupoc; probabil K-A-I-R-O-S, dar nu este sigur, asta nu-i spune nimic. Fundul genţii e plin de nisip.

Mobilul – aproape descărcat. Verifică ultimele apeluri – îi apare mai ales numărul lui, dar mai sunt şi altele, nu-i spun nimic, două sau trei. „Mesaje primite” – numai unul – de la el, când s-au pierdut unul de altul în Trogir. „Sunt la fântâna arteziană din piaţa mare”.

„Mesaje trimise” – gol. Revine la meniul principal, pe ecran se aprinde pentru o clipă o imagine, apoi dispare.

Un pachet de şerveţele de hârtie început. Un creion, două pixuri, unul e un bic galben, celălalt – un pix pe care scrie Hotel Mercure. Nişte monede: groşi şi eurocenţi. Un portmoneu în care găsesc bancnote croate, nu multe, şi o

bancnotă poloneză de zece zloţi. Cardul Visa. Un teanc de file portocalii, murdare. Un ac de bronz cu un model antic pare rupt. Două bombonele kopiko. Un aparat de fotografiat, digital, în etui negru. Un cui. O agrafă albă. Staniol de la o gumă de mestecat. Firimituri. Nisip.

Aranjează totul cu grijă pe blatul negru mat al mesei, fiecare lucru la distanţă egală de celălalt. Se apropie de chiuvetă, bea apă. Revine la masă şi aprinde o ţigară. Apoi începe să facă poze cu aparatul ei, fotografiază fiecare obiect în parte. Face asta fără grabă, ceremonios, de foarte aproape, cu bliţul aprins. Regretă doar că micul aparat nu-şi poate face sie însuşi o fotografie. Şi el e o probă la dosar. Apoi se uită pe hol, unde se află restul de valize şi genţi, şi fiecăreia îi face o fotografie. Nu se mulţumeşte doar cu atât, desface valizele şi începe să fotografieze fiecare piesă de vestimentaţie, fiecare pereche de încălţăminte, fiecare tub de cremă şi fiecare carte. Jucăriile copilului. Scoate chiar şi hainele murdare din pungi şi face o fotografie grămezii diforme de rufe.

Găseşte o sticlă mică de rachiu şi o bea dintr-o înghiţitură, cu aparatul în mână, în cele din urmă fotografiază şi sticluţa goală. Se luminase deja când a plecat cu maşina la Vis. Are la el sandviciurile uscate pe care le-a pregătit ea pentru drum. De la căldură, untul a curs, s-a îmbibat în pâine într-un strat strălucitor de grăsime, caşcavalul este acum tare şi translucid ca plasticul. Mănâncă două încă înainte să apuce să iasă din Komiza; îşi şterge mâinile de pantaloni. Merge încet, precaut, privind pe marginea drumului la tot ce lasă în urmă, fără să uite că are alcool în sânge. Dar se simte puternic şi infailibil ca o maşină. Nu se uită în spate, cu toate că ştie că acolo, în spatele lui, metru cu metru, creşte marea. Aerul este atât de curat, încât de sus, din vârf, cu siguranţă se vede ţărmul Italiei. Deocamdată se opreşte în golf şi scrutează totul împrejur, fiecare hârtiuţă, fiecare gunoi. Are la el şi binoclul lui Branko – examinează cu ajutorul lui versantul. Vede povârnişurile stâncoase

acoperite de iarba arsă de soare, cenuşie, vede tufele perene de mure, înnegrite de soare, care se agaţă convulsiv cu tulpinile de stânci. Măslinii pipernicіţi, sălbatici, cu trunchiuri contorsionate, zidurile de piatră rămase în urma podgoriilor părăginite.

După vreo oră, încet, ca o patrulă de poliţie, intră în Vis. Trece pe lângă micul supermarket de unde au făcut cumpărături, mai ales vin, şi o clipă mai târziu intră în oraş.

Bacul a tras deja la mal. Este uriaş, mare ca o clădire, un bloc plutitor. Poseidon. Şi-a deschis porţile mari, în faţa acelei peşteri care îşi cască gura larg s-a format deja o coadă de maşini şi oameni somnoroşi; în curând vor fi lăsaţi să intre. Kunicki stă lângă barieră şi se uită la grupul persoanelor care îşi cumpără bilete. Unii sunt cu rucsacurile, printre ei şi o fată frumoasă cu turban colorat; se uită la ea, nu-şi poate desprinde privirea. Lângă fată, un tânăr înalt cu înfăţişare de scandinav. Sunt femei şi copii, probabil localnici, fără bagaj, un bărbat în costum, cu servietă. Este şi un cuplu – ea, ghemuită la pieptul lui, are ochii închişi, ca şi cum ar vrea să recupereze o noapte de somn prea scurtă. Şi câteva maşini – una încărcată până la plafon, cu numere de înregistrare germane, două italiene. Şi două taxiuri de bagaj locale – merg după pâine, legume, poştă. Insula trebuie să trăiască şi ea. Kunicki se uită discret la maşini.

În cele din urmă, coada se mişcă, bacul înghite oamenii şi maşinile, nimeni nu protestează, merg ca nişte vite. Li se alătură şi un grup de motociclişti francezi, vreo cinci, ei sunt ultimii şi dispar la rândul lor obedienţi în burta lui Poseidon.

Kunicki aşteaptă până porţile se închid cu scrâşnet mecanic. Vânzătorul de bilete închide ghişeul şi iese să fumeze o ţigară. Amândoi asistă la momentul când bacul se desprinde de la ţărm cu huruit brusc.

Îi spune că încearcă să găsească o femeie şi un copil, scoate din buzunar paşaportul ei şi i-l bagă sub nas.

Vânzătorul se uită la fotografia din paşaport, se apleacă asupra ei. Spune în croată ceva de genul:

— Poliţia ne-a întrebat deja de ea. Nimeni nu a văzut-o pe aici. Trage din ţigară, apoi adaugă: Nu e o insulă mare, aş fi ţinut-o minte.

Brusc îi pune lui Kunicki mâna pe umăr, de parcă s-ar fi cunoscut de multă vreme.

— Cafea? Bei o cafea? şi arată cu capul spre cafeneaua din port care tocmai se deschidea.

Da, cafea. De ce nu?

Kunicki se aşază la o măsuţă, iar celălalt revine după un moment cu două cafele espresso. Beau în tăcere.

— Nu-ţi face griji, spune vânzătorul de bilete. Aici nu are cum să se rătăcească. Aici totul se vede ca în palmă.

Spune asta şi îi arată mâna deschisă, străbătută de câteva linii groase. Apoi îi aduce o chiflă cu cotlet şi salată. În cele din urmă pleacă, lăsându-l pe Kunicki cu ceaşca de cafea încă nebăută. Când dispare, Kunicki bufneşte într-un hohot scurt, ca o îmbucătură de chiflă, aşa că îl înghite imediat, fără să-i simtă gustul.

Nu poate scăpa de impresia că pot fi cu toţii văzuţi ca în palmă. De către cine? Cine să se uite la ei, la insula aceasta din mijlocul mării, la firicelele de asfalt care duc din port în port, la câteva mii de oameni toropiţi de căldură, localnici şi turişti, în continuă mişcare? îi străfulgerară prin cap imagini ale fotografiilor făcute din satelit, se pare că poţi vedea în ele chiar şi ce scrie pe o cutie de chibrituri. Să fie oare posibil? Cu siguranţă de acolo de sus se vede şi începutul lui de chelie. Cerul mare şi rece e plin de ochii curioşi ai neastâmpăraţilor sateliţi.

Se întoarce acasă prin micul cimitir de lângă biserică. Toate mormintele sunt cu faţa spre mare, ca într-un amfiteatru, aşa că morţii observă ritmul lent şi monoton al portului. Cu siguranţă îi bucură bacul alb, poate că îl consideră chiar un arhanghel care le escortează sufletele în călătoria interstelară.

Kunicki observă că se repetă câteva nume. Oamenii

de aici trebuie să fie ca acele pisici crescute cu grijă, care se învârt într-un anumit cerc familial, rareori ieşind în afara lui. Se opreşte doar o singură dată – vede un mormânt mic şi doar două rânduri de litere:

Zorka 9 ÎI 21 – 17 ÎI 54

Srecan 29 I 54 – 17 VII 54

Pentru o clipă caută în datele acelea o ordine algebrică, arată ca un cifru. Mama şi fiul. O tragedie cuprinsă în date, etalate pe etape. O ştafetă.

Şi acela era capătul oraşului. Este obosit, vipia atinsese zenitul şi acum sudoarea îi intra în ochi. Când urcă din nou cu maşina în adâncul insulei, vede că soarele puternic o preschimbă în cel mai neprietenos loc de pe faţa pământului. Canicula ticăie ca o bombă cu ceas.

La poliţie îl servesc cu o bere rece, ca şi cum ar fi dorit să ascundă sub spuma albă propria neputinţă.

„Nimeni nu i-a văzut”, spune un funcţionar masiv şi întoarce politicos spre el ventilatorul.

— Ce să fac? îl întreabă pe poliţist, stând în uşă.

— Odihniţi-vă, răspunde acesta.

Dar Kunicki rămâne la comisariat şi ascultă toate convorbirile telefonice, pârâiturile pline de semnificaţii ascunse ale aparatelor walkie-talkie, până vine după el Branko şi îl ia la masă. Aproape că nu-şi vorbesc. Apoi îi spune să îl ducă la hotel, este slăbit şi se aruncă pe pat îmbrăcat. Îşi simte transpiraţia; mirosul respingător al fricii.

Stă întins pe spate, îmbrăcat, printre lucrurile scoase din valize şi împrăştiate. Privirea lui cercetează cu atenţie constelaţia lor, dispunerea lor în spaţiu, direcţiile indicate, figurile formate. Asta putea fi o predicţie. Este o scrisoare pentru el despre soţia şi copilul lui, dar mai ales despre el însuşi. Nu cunoaşte scrisul şi nici literele, cu siguranţă nu a fost scrisă de o mână omenească. Legătura ei cu el este însă evidentă, însuşi faptul că se uită la ea este esenţial; şi faptul că o vede este un mare mister, e un mister că poate să vadă şi să privească, un mister este şi faptul că există.

Pretutindeni şi nicăieri

Când plec în călătorie, dispar de pe hartă. Nimeni nu ştie unde sunt. În punctul de unde am plecat sau în punctul către care aspir? Există ceva „între”? Sunt oare ca ziua aceea pierdută, când se zboară spre răsărit, şi ca noaptea câştigată, atunci când se zboară spre apus? Mă guvernează şi pe mine aceeaşi lege de care e mândră fizica cuantică – anume că o particulă poate exista simultan în două locuri deodată? Sau o alta despre care nu ştim încă şi care nu a fost încă demonstrată – că poţi în acelaşi timp să nu exişti într-unul şi acelaşi loc?

Cred că sunt mulţi aşa ca mine. Dispăruţi, absenţi. Apar brusc la terminalele aeroporturilor şi încep să existe abia când funcţionarii le ştampilează paşapoartele sau când un recepţioner amabil din cine ştie ce hotel le înmânează cheia camerei. Cu siguranţă şi-au descoperit deja nestatornicia şi dependenţa de locuri, de momente ale zilei, de limbă sau oraş şi de clima lui. Fluiditate, mobilitate, himeric – asta înseamnă să fii civilizat. Barbarii nu călătoresc, ei pur şi simplu se îndreaptă către o anume destinaţie sau invadează teritorii.

La fel gândeşte şi femeia care mă serveşte cu ceai de plante din termos, când aşteptăm împreună autobuzul de la gară la aeroport; are mâinile vopsite cu henna într-un complicat model care devine de la zi la zi tot mai ilizibil. Când urcăm în autobuz, îmi ţine o prelegere despre timp. Spune că popoarele sedentare, agrare preferă plăcerile timpului circular, în care fiecare eveniment trebuie să revină în punctul iniţial de unde a început, să se strângă într-un embrion şi să repete procesul maturizării şi al morţii. Dar popoarele migratoare şi negustorii, atunci când pornesc la drum, trebuie să-şi plăsmuiască un alt fel de timp, care să corespundă mai bine călătoriei lor. Acesta este timpul liniar, mult mai util, întrucât reprezintă măsura aspiraţiei de a ajunge la destinaţie şi înmulţirea procentelor. Fiecare moment este diferit şi nu se repetă

niciodată, favorizează aşadar riscul şi te îndeamnă să îţi trăieşti viaţa din plin, să te bucuri de fiecare clipă. Dar în esenţă aceasta a fost o descoperire cam amară – când schimbarea în timp este ireversibilă, pierderea şi regretul devin ceva la ordinea zilei. De aceea nu o să auzi niciodată din gurile lor cuvinte precum „zadarnic” şi „epuizat”.

— Efort inutil, cont gol, râde femeia şi-şi pune mâinile vopsite după cap.

Spune că singurul mod de a rezista într-un asemenea timp liniar maleabil este păstrarea distanţei, dansul al cărui pas constă în apropierea şi depărtarea constantă, un pas înainte, unul înapoi, o dată la stânga, o dată la dreapta – un pas uşor de reţinut. Şi cu cât devine lumea mai mare, cu atât devine mai mare şi distanţa pe care o poţi crea dansând astfel – să emigrezi după şapte mări, peste două limbi, peste o întreagă religie.

Eu am totuşi o altă părere despre timp. Timpul tuturor călătorilor înseamnă un timp multiplu într-unul singur, e o multitudine. E un timp insular, arhipelaguri de ordine într-un ocean de haos, este timpul fabricat de ceasurile gărilor, pretutindeni altul, un timp convenţional, meridional, aşa că mai bine să nu-l ia nimeni prea în serios. Orele dispar în avionul care zboară, zorii vin fulgerător şi deja îi calcă pe urme amiaza şi seara. Timpul hectic al marilor oraşe, unde te afli numai pentru o scurtă vreme, pentru a te lăsa în stăpânirea unei seri, şi timpul leneş al şesurilor nepopulate, văzute din avion.

Mai cred de asemenea că lumea încape înăuntru, în brazdele creierului, în epifiză, că globul acesta stă în gât. La drept vorbind, ai putea să tuşeşti şi să-l expectorezi.

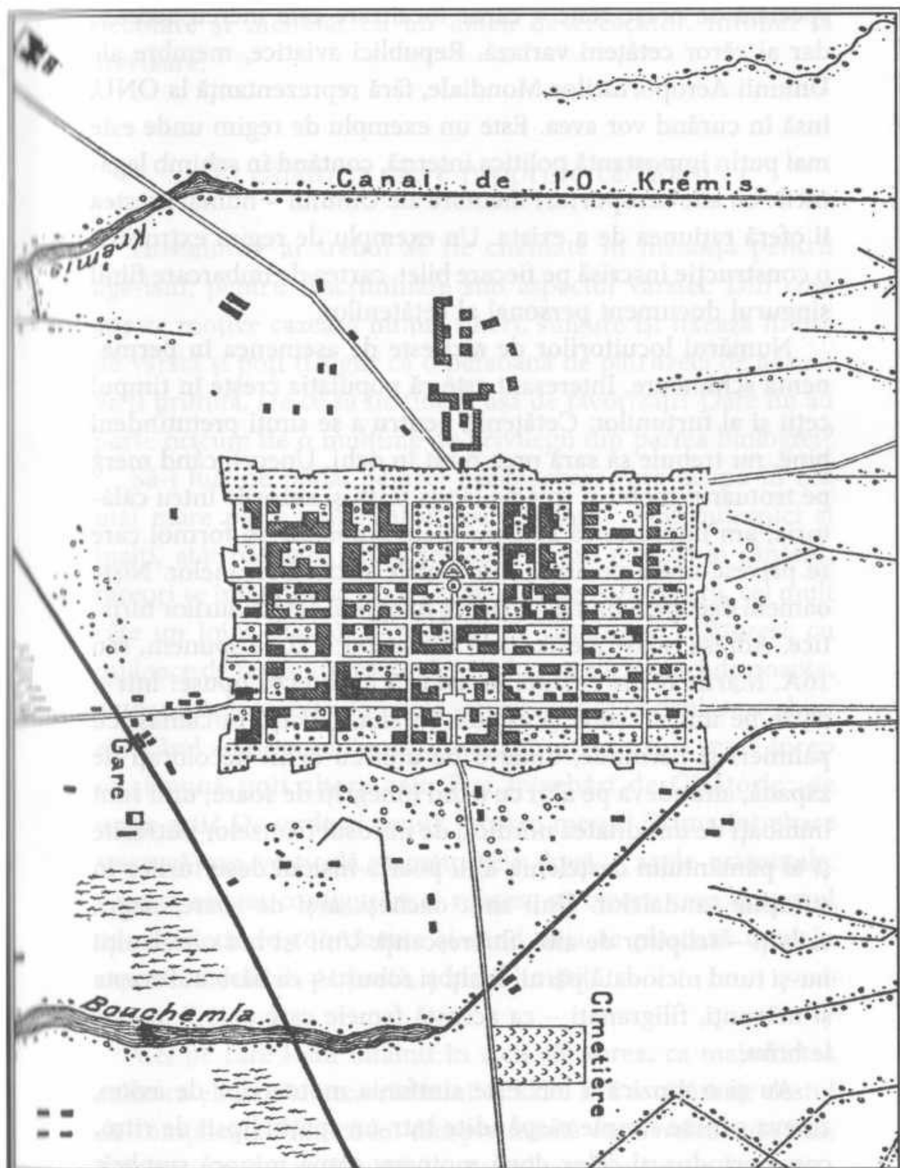
Aeroporturile

Iată şi marile aeroporturi care ne adună laolaltă, promiţându-ne o escală la următorul zbor; aeroporturile reprezintă o rânduială de legături şi orare de zbor aflate în slujba mişcării. Dacă într-adevăr nu intenţionăm să ne ducem nicăieri în următoarele zile, merită să le cunoaştem pe fiecare îndeaproape.

Odinioară aeroporturile erau localizate la periferiile oraşelor, ca o complinire a acestora, ca gările. Astăzi s-au emancipat până-ntr-atât, încât au propria identitate. În scurt timp vom putea spune că oraşele s-au unit cu aeroporturile sub aspectul locurilor de muncă şi al dormitoarelor. Doar se ştie că viaţa adevărată se află în perpetuă mişcare.

Cu ce sunt în ziua de azi aeroporturile mai prejos decât nişte oraşe adevărate? Au expoziţii de artă interesante, centre de conferinţă, găzduiesc festivaluri şi retrospective. Au grădini şi promenade, desfăşoară activitate educaţională. La Schiphol poţi admira frumoase copii ale tablourilor lui Rembrandt, iar într-un aeroport asiatic există chiar un muzeu de religie; foarte bine gândit. În plus, acolo ai acces la hoteluri bune şi la multe restaurante şi baruri. Sunt magazine mici, supermarketuri şi galerii comerciale de unde nu numai că te poţi aproviziona pentru drum, dar poţi să şi cumperi pe loc suveniruri pentru a nu pierde mai târziu timpul cu asta. Sunt cluburi de fitness, cabinete de masaj clasic şi oriental, sunt frizerii şi consilieri comerciali, reprezentanţi ai băncilor şi ai companiilor de telefonie mobilă. În cele din urmă, după ce ţi-ai satisfăcut nevoile trupului, poţi merge pentru sprijin moral şi spiritual la numeroase capele şi locuri de meditaţie, în unele aeroporturi, pentru călători sunt organizate lecturi şi întâlniri cu autori. Mai am şi acum în rucsac programul unei asemenea întâlniri: „Istoria şi problemele fundamentale ale psihologiei de călătorie”, „Dezvoltarea anatomiei în secolul al XVII-lea”.

Totul este bine organizat; trotuare mobile ajută la deplasarea călătorilor de la un terminal la altul; apoi de la un aeroport la altul (unele dintre ele se află la distanţe de câteva ore de zbor unul de celălalt!), serviciul de ordine menţine discret buna funcţionare a întregului mecanism.

E ceva mai mult decât un port aviatic, este deja o categorie specială de oraşe-state a căror localizare este mereu aceeaşi, dar ai căror cetăţeni variază. Republici aviatice, membre ale Uniunii Aeroporturilor Mondiale, fără reprezentanţă la ONU, însă în curând vor avea. Este un exemplu de regim unde este mai puţin importantă politica

internă, contând în schimb legăturile cu alte aeroporturi membre ale Uniunii – numai acestea îi oferă raţiunea de a exista. Un exemplu de regim extrovert; o construcţie înscrisă pe fiecare bilet, cartea de îmbarcare fiind singurul document personal al cetăţenilor.

Numărul locuitorilor de aici este de asemenea în permanentă schimbare. Interesant este că populaţia creşte în timpul ceţii şi al furtunilor. Cetăţenii, pentru a se simţi pretutindeni bine, nu trebuie să sară prea mult în ochi. Uneori, când merg pe trotuarul mobil şi trec pe lângă fraţii şi surorile întru călătorie, am impresia că suntem nişte preparate în formol care se privesc unele pe altele din spatele sticlei borcanelor. Nişte oameni decupaţi din tablouri, din fotografii ale ghidurilor turistice. Adresa noastră este locul din avion: 7D, să spunem, sau 16A. Marile benzi rulante ne poartă în direcţii opuse: într-o parte pe unii în şube şi căciuli, în alta, pe alţii în cămăşi cu palmieri şi bermude, undeva pe unii cu ochii decoloraţi de zăpadă, altundeva pe alţii cu ochii înnegriţi de soare; unii sunt îmbibaţi de umiditatea nordică, de mirosul frunzelor putrezite şi al pământului deştelenit, alţii poartă nisipul deşerturilor în striaţiile sandalelor. Unii sunt oacheşi, arşi de soare, negri, ceilalţi – sclipitor de albi, fluorescenţi. Unii îşi rad capul, alţii nu-şi tund niciodată părul. Înalţi şi robuşti – ca bărbatul acesta şi mărunţi, filigranaţi – ca această femeie care abia îi ajunge la brâu.

Au şi o muzică a lor. Este simfonia motoarelor de avion, câteva sunete simple răspândite într-un spaţiu lipsit de ritm, corul ortodox al celor două motoare, gama minoră sumbră, infraroşie, înfrâneagră, un *largo* bazat pe un singur acord plictisitor. Un *requiem* început cu un înflăcărat *introitus* la decolare şi încheiat cu un *amen* descrescător, intonat la aterizare.

O călătorie către propriile rădăcini

Hostelurile ar trebui să fie chemate în instanţă pentru a-eism, pentru discriminare sub aspectul vârstei. Din cine ştie ce motive cazează numai tineri, singure îşi

fixează limita de vârstă şi poţi fi sigur că o persoană de patruzeci de ani nu va fi primită. De ce să fie tinerii aşa de favorizaţi? Oare nu au parte oricum de o mulţime de privilegii din partea biologiei?

Să-i luă, de pildă, pe acei backpackers care ocupă în cea mai mare parte majoritatea hostelurilor – sunt puternici şi înalţi, atât bărbaţii, cât şi femeile, au un ten alb şi sănătos, rareori se întâmplă să fumeze sau să bage în ei prostii, cel mult câte un joint din când în când. Pe continent, călătoresc cu mijloace de transport ecologice; îi duc cu ele trenuri de noapte, autocare aglomerate. În unele ţări reuşesc să se deplaseze chiar şi făcând autostopul. Seara ajung la hosteluri şi la masă încep să-şi pună unii altora cele Trei întrebări de Călătorie: de unde eşti? De unde ai venit? încotro mergi? Prima întrebare trasează axa verticală, următoarele două – axele orizontale. Graţiei acestei configurări ei reuşesc să creeze ceva de genul unui sistem de coordonate şi când deja se plasează unul în raport cu celălalt pe hartă, adorm liniştiţi.

Cel pe care l-am întâlnit în tren călătorea, ca majoritatea celor ca el, în căutarea rădăcinilor sale. Era o călătorie destul de complicată. Bunica lui dinspre mamă era evreică rusoaică, bunicul – polonez din Vilnius (au plecat din Rusia cu armata generalului Anders şi, după război, s-au stabilit în Canada);

bunicul dinspre tată era însă spaniol, iar bunica – indiancă dintr-un trib al cărui nume nu mi-l mai amintesc.

Se afla la începutul călătoriei sale şi totul părea să-l copleşească puţin.

Cosmeticele de călătorie

Astăzi orice drogherie care se respectă oferă clienţilor o serie specială de produse de voiaj. Unele reţele alocă în acest scop rafturi separate. Te poţi aproviziona de-acolo cu tot ce pofteşti şi trebuie într-o călătorie: şampon, săpun în tub pentru spălarea lenjeriei intime în băile hotelurilor, periuţe rabatabile, creme cu filtru antisolar, spray împotriva ţânţarilor, şerveţele îmbibate cu cremă de

pantofi (accesibile în orice culori), seturi de igienă intimă, cremă de picioare, cremă de mâini. Trăsătura comună caracteristică tuturor acestor produse o reprezintă mărimea lor – sunt tubuleţe şi borcănaşe miniaturale, sticluţe de dimensiunea unui deget; în cel mai mic set de cusut intră trei ace, cinci mosoraşe cu aţă de diferite culori, de câte trei metri fiecare, precum şi doi nasturi albi de avarie şi un ac de siguranţă. Foarte util se dovedeşte luciul de păr sub formă de spray, doza miniaturală încape în palmă.

Se pare că industria cosmetică a considerat fenomenul călătoriilor o versiune la scară redusă a vieţii sedentare, o miniatură amuzantă, uşor infantilă, a acesteia.

La mano di Giovanni Battista

Lumea este prea mare. Ar trebui micşorată, şi nu lărgită, mărită. Ar trebui din nou să poată încăpea într-o cutie mică, într-un panoptic la purtător, şi să ne permită să aruncăm o privire înăuntru numai sâmbăta după-amiaza, după ce treburile zilnice au fost deja îndeplinite, când lenjeria a fost primenită, iar cămăşile stau apretate pe spătarele scaunelor, după ce podelele au fost frecate, iar pe pervazul ferestrei se răceşte prăjitura. Să arunci un ochi înăuntru printr-o găurică, ca şi cum te-ai uita printr-un stereoscop, mirându-te de fiecare detaliu observat.

Din păcate este prea târziu pentru asta.

Se pare că nu ne mai rămâne altceva decât să învăţăm să selectăm la nesfârşit. Să fim ca acel călător pe care l-am cunoscut în trenul de noapte. Spunea că o dată la câtăva vreme trebuie să revadă Luvrul şi să stea în faţa unui anumit tablou care, după părerea lui, merită într-adevăr să fie contemplat. Să te opreşti aşadar în faţa tabloului lui Ioan Botezătorul şi să urmezi cu privirea degetul lui ridicat.

Originalul şi copia

Un om pe care l-am întâlnit în bufetul unui muzeu mi-a spus că nimic nu-i oferă o mai mare satisfacţie decât

contactul cu opera originală. Susţinea de asemenea că forţa originalului creşte cu atât mai mult cu cât există în lume mai multe copii după el; o forţă care uneori este de dimensiunea puterii unor relicve. Dar important este ceea ce este unic, ceea ce este expus mereu ameninţării înspăimântătoare a distrugerii. O confirmare a spuselor lui a adus-o un grup de turişti care în concentrare pioasă celebra tabloul lui Leonardo da Vinci aflat lângă noi. Numai uneori, când cineva nu-şi mai putea reţine încordarea, se auzea clicul aparatului de fotografiat, care suna ca un „amin” intonat în noul limbaj digital.

Trenul laşilor

Există trenuri care au fost proiectate pentru a servi pasagerilor ce doresc să doarmă. În componenţa unui asemenea tren intră numai vagoane de dormit şi unul restaurant, ceea ce e de ajuns. Un asemenea tren circulă, de pildă, între Szczecin şi Wrocław. Pleacă la 22.30 şi ajunge la 7.00, dar traseul nu este chiar atât de lung, măsoară doar 340 km, şi poate fi străbătut în cinci ore. Totuşi nu este întotdeauna vorba de a ajunge mai repede undeva, firma se îngrijeşte de confortul pasagerilor. Trenul se opreşte pe câmp şi stă în negura nopţii; un tăcut hotel pe roţi. Nu are rost să se ia la întrecere cu noaptea.

Mai este şi trenul Berlin-Paris, foarte bun. Şi cel de Budapesta-Belgrad. Sau cel de Bucureşti-Zürich.

Cred că au fost inventate pentru oamenii care se tem să zboare cu avionul. Sunt ruşinoase, mai bine să nu recunoşti că mergi cu ele. De altfel, nici nu li se face reclamă în mod deosebit. Sunt trenuri pentru clientela veche, pentru acel nefericit procent de populaţie care moare de spaimă la fiecare decolare şi aterizare. Pentru cei cu palmele transpirate care mototolesc neputincioşi în palme şerveţele de hârtie şi pentru cei care le apucă pe stewardese de mânecă.

Un asemenea tren aşteaptă modest pe o linie lăturalnică, nu sare în ochi. (De exemplu, cel de la Hamburg la Cracovia aşteaptă la Alton, acoperit de

reclame şi *billboard*-uri.) Cei care circulă cu el pentru prima dată se învârt mult prin gară până îl găsesc. Lumea se îmbarcă discret. În buzunarele exterioare ale valizelor sunt pijamalele şi papucii de casă, cosmeticele, beţigaşele de urechi. Hainele sunt agăţate cu grijă pe cârlige speciale, iar în chiuvetele microscopice închise în dulăpioare se pun obiectele pentru igiena bucală. În curând conductorul va lua comanda pentru micul dejun. Cafea sau ceai – iată câtă libertate lasă căile ferate! Dacă ar cumpăra un bilet la o linie de zbor *low-cost*, ar ajunge la destinaţie într-o oră, ar economisi bani. Ar avea noaptea pentru ei – în braţele unor amanţi plini de dor, ar lua cina într-unul din restaurantele de pe rue Ble-ble, unde se servesc stridii. Ar merge la concertul de seară de la catedrală, să asculte muzica lui Mozart. Ar face o plimbare pe malul apei. Dar aşa, nu le mai rămâne decât să se lase în voia timpului călătoriei pe şine, să străbată personal fiecare kilometru de drum, la fel cum au făcut-o şi strămoşii lor, să traverseze fiecare pod, viaduct şi tunel în timpul acestei călătorii terestre. Nu ai cum să ocoleşti toate acestea, nu ai cum să sari peste ceva. Fiecare milimetru de drum va fi atins de roţile trenului, ele vor lua contact cu pământul, iar configuraţia şinelor şi a roţilor, a timpului şi a locului va fi mereu inedită – unică în întreg cosmosul.

De-abia porneşte în noapte acest tren al laşilor, că vagonul restaurant se şi umple. Vin aici bărbaţi în costume la câteva păhărele, la o bere, ca să poată dormi mai uşor; gay bine îmbrăcaţi, care sorb din priviri; fanii rătăciţi ai unui club sportiv, rupţi de grupul lor care a preferat să zboare cu avionul, temători ca nişte oi în afara turmei; prietene trecute de patruzeci de ani care, lăsându-şi acasă soţii plicticoşi, au pornit în căutarea aventurilor.

Încetul cu încetul începe să nu mai fie loc, iar pasagerii se poartă ca la o mare petrecere, cu timpul barmanii drăguţi le fac unii altora cunoştinţă: „Tipul acela merge cu noi săptămânal”, „Ted, care spune că nu se

culcă, dar adoarme primul”, „Pasagerul acela merge săptămânal să-şi vadă soţia – trebuie că o iubeşte foarte mult, doamna învecii-vecilor-nu-mai-merg-cutrenul-ăsta”.

În mijlocul nopţii, când trenul intră fără grabă în şesurile belgiene sau în ţinuturile Lubusk, când ceaţa nopţii se înteţeşte şi acoperă totul, în bar îşi face apariţia runda a doua: pasageri obosiţi de nesomn, care nu se jenează că umblă cu picioarele goale băgate în papuci de casă. Se alătură celorlalţi de parcă şi-ar fi pus soarta în mâinile hazardului – fie ce-o fi!

Totuşi ei sunt de părere că poate să li se întâmple numai ce e mai bun. Au ajuns în sfârşit într-un loc mobil, care avansează în spaţiul întunecat, sunt duşi de noapte. Să nu cunoşti pe nimeni şi să nu fii recunoscut de nimeni. Să ieşi din propria viaţă, apoi să te întorci în siguranţă.

Locuinţa părăsită

Apartamentul nu înţelege ce s-a întâmplat. Apartamentul crede că proprietarul a murit. De când s-a trântit uşa şi cheia a scrâşnit în broască, toate sunetele ajung până aici înăbuşit, lipsite de umbră şi de margini, ca nişte pete diforme. Aerul nefolosit se solidifică, netulburat de niciun curent sau fluturare a perdelelor şi în această nemişcare încep să se cristalizeze nesigur forme provizorii care atârnă pentru o clipă pe hol, între podea şi tavan.

Bineînţeles, nu apare aici nimic nou, cum ar putea apărea? Nu sunt decât imitaţii ale unor forme cunoscute, împletite în ghemuri buclate, care îşi menţin doar pentru o clipă conturul. Sunt episoade singulare, simple gesturi, ca de pildă amprenta piciorului pe covorul moale care apare la nesfârşit mereu în acelaşi loc, apare şi dispare. Sau mâna care imită deasupra mesei mişcarea scrisului, absolut de neînţeles, căci se produce fără stilou, foaie, scris şi restul trupului.

Cartea mârşăviei

Nu-mi era prietenă. Am întâlnit-o pe aeroportul din Stockholm – singurul din lume cu podele de lemn; un

parchet frumos din stejar întunecat, lustruit, nişte plăcuţe îmbinate cu grijă – cu aproximaţie, câteva hectare de pădure nordică.

Stătea lângă mine, îşi întinsese picioarele şi le sprijinise de rucsacul negru. Nu citea, nu asculta muzică, îşi împreunase mâinile pe burtă şi se uita înainte. Mi-a plăcut că era atât de liniştită, capitulase cu totul în faţa aşteptării. Când m-am uitat la ea mai cu îndrăzneală, privirea ei aluneca pe podeaua lustruită. Ca să intru în vorbă cu ea, am îndrugat ceva de genul „păcat de pădure că a ajuns parchet în aeroport”.

Mi-a răspuns:

— Se zice că la construirea unui aeroport este nevoie să sacrifici o fiinţă vie. Pentru a nu se ajunge la catastrofe.

Stewardesele la bar au avut o problemă. S-a dovedit – ne vorbeau prin microfon nouă, celor care aşteptam – că avionul nostru este supraîncărcat. Pe lista pasagerilor, printr-un ciudat concurs de împrejurări, se aflau prea mulţi oameni. O eroare de calculator – iată ce devine astăzi predestinare. Două persoane, care se vor hotărî să zboare a doua zi, vor primi două sute de euro, o noapte de cazare la un hotel din aeroport şi un bon de cină.

Oamenii îşi aruncau priviri nervoase. Cineva a spus: să tragem la sorţi! Cineva a râs, dar apoi s-a aşternut o tăcere incomodă. Nimeni nu dorea să rămână – era de la sine înţeles, nu trăim în vid, avem fixate întâlniri; mâine avem programare la dentist, iar seara am invitat prieteni la cină.

M-am uitat la încălţămintea mea. Eu nu mă grăbesc. Nu trebuie să fiu nicăieri la o anumită oră. Mai bine să fie timpul la dispoziţia mea, decât eu la dispoziţia lui. Şi încă ceva – sunt diverse mijloace de a-ţi câştiga existenţa, aici se conturează o nouă dimensiune a muncii, poate chiar una de viitor, una care va oferi salvarea de la şomaj şi producerea excesivă de gunoaie. Să tragi pe margine, să dormi la hotel, să câştigi banii zilnici, să bei cafeaua de dimineaţă şi să mănânci micul dejun la un bufet suedez,

profitând de o multitudine de iaurturi. De ce nu? M-am ridicat de pe loc şi m-am dus la stewardesele enervate. Şi atunci femeia care stătea lângă mine m-a urmat.

— De ce nu? a întrebat.

Din păcate, bagajele noastre plecaseră deja. Autobuzul gol ne-a dus la hotel, am primit două camere drăguţe, alăturate. De despachetat nu prea aveam ce: periuţa de dinţi şi lenjeria curată – „rezervele de stat”. Şi crema de faţă şi cartea groasă, captivantă. O agendă. Voi avea timp să notez totul, să o descriu şi pe femeia aceea: Este înaltă, bine făcută, destul de lată în şolduri, cu mâini mici. Părul des, buclat e prins în coadă, dar întrucât e rebel, îi scapă şi formează în jurul capului o aureolă argintie; e căruntă. Dar faţa e încă tânără, tenul alb, pistruiat. E cu siguranţă suedeză, ele nu-şi vopsesc părul. Ne-am dat întâlnire jos, la bar, seara, după un duş lung şi trecerea în revistă a canalelor de televiziune.

Am comandat amândouă vin alb şi, după politeţurile de rigoare şi adresarea Celor Trei întrebări Fundamentale de Călătorie, am trecut la subiect. Mai întâi i-am povestit despre peregrinările mele, dar am avut repede impresia că ascultă numai din amabilitate. De aceea mi-am mai pierdut din elan, ştiam deja că istoria ei e mult mai interesantă.

Adună dovezi, a primit pentru asta chiar şi un grant din partea Uniunii, care însă nu-i ajungea pentru călătoriile de documentare, a trebuit să se mai împrumute şi de la tatăl ei, între timp decedat. Şi-a îndepărtat buclele de păr cărunt de pe frunte (m-am asigurat atunci că nu avea cu siguranţă mai mult de vreo patruzeci şi cinci de ani) şi cu bonurile liniilor aeriene ne-am comandat o salată; ca preţ, ne-am permis numai salata grecească.

Vorbea cu ochii mijiţi, fapt ce conferea cuvintelor ei o notă ironică, poate de aceea în primele minute nu am ştiut dacă vorbea serios. Afirma că lumea la prima vedere pare foarte diversă. Oriunde ai merge, găseşti tot felul de oameni, culturile lor exotice, oraşe construite după planuri diverse şi din felurite materiale. Altfel sunt acoperişurile,

ferestrele şi curţile. A înfipt furculiţa într-o bucăţică de brânză feta şi trasa cu ea cercuri în aer.

— Să nu te laşi totuşi înşelată de această diversitate aparentă, e doar o coadă de păun. Peste tot e la fel: animalele. Mă refer la ceea ce fac* oamenii cu animalele, a adăugat.

Liniştit, de parcă repeta un curs ştiut pe dinafară, a început să enumere: câinii se zbat în arşiţă legaţi cu un lanţ prea scurt, aşteaptă apa ca şi cum şi-ar aştepta mântuirea, căţelandrii sunt priponiţi de lanţuri de jumătate de metru, când fac două luni deja nu mai sunt în stare să meargă; oile fată iarna pe câmpuri, în zăpadă; tot ce fac fermierii în situaţia asta e să le transporte mieii îngheţaţi cu maşinile lor mari; în acvariile restaurantelor sunt ţinuţi homari pentru ca degetul clientului să îi condamne la moarte prin opărire, alte restaurante au în curţile dosnice crescătorii de câini, întrucât carnea de câine le redă bărbaţilor potenţa; găinile ţinute în cuşti sunt definite de numărul de ouă pe care le fac, stimulate de chimicale în scurta lor viaţă; câinii sunt dresaţi să lupte; maimuţelor li se injectează viruşi; produsele cosmetice sunt testate pe pielea crocodililor; din pieile de miel se fac blănuri – a spus toate astea impasibil, băgând măslina în gură.

Am protestat. Nu, nu voi asculta aşa ceva.

Aşa că a scos din geanta ei de pânză, pe care o agăţase de spătarul scaunului, un teanc de foi puse în folie, scoase la imprimantă cu litere negre, şi mi l-a întins peste masă. M-am uitat fără chef – nişte foi înnegrite, cu text pe două coloane, ca într-o enciclopedie sau ca în Biblie. Un scris mărunt, note de subsol.

„Proces-verbal al mârşăviilor” şi adresa paginii sale de Internet. Am aruncat o privire şi am ştiut imediat că aşa ceva eu nu o să citesc în veci. Totuşi am băgat mai târziu cu grijă foile în rucsac.

— Cu asta mă ocup eu, a precizat ea.

Apoi, la a doua sticlă de vin, mi-a povestit cum a

făcut boala răului de înălţime[11] în timpul unei excursii în Tibet şi cum era cât pe ce să moară. A vindecat-o o localnică, bătând în tobă şi dându-i ceaiuri de plante.

Ne-am dus la culcare târziu, limbile ni s-au dezlegat în seara aceea, însetate de fraze lungi şi istorioare stropite cu vin.

A doua zi dimineaţă, la micul dejun de la hotel, Alexandra – aşa se numea femeia aceea sangvină – s-a aplecat spre mine deasupra croasantelor şi a spus:

— Adevăratul Dumnezeu e animal. îl poţi simţi în animale atât de mult, încât aproape că îl vezi cu ochiul liber. Se sacrifică zilnic pentru noi, moare în mod repetat, ne hrăneşte cu trupul său, ne îmbracă în pielea sa, ne permite să testăm pe el medicamentele ca să putem noi trăi mai mult şi mai bine. Aşa îşi arată dragostea faţă de noi, aşa îşi manifestă prietenia şi iubirea.

Am încremenit, uitându-mă fix la gura ei, zguduită nu atât de revelaţie, cât de tonul cu care rostise cuvintele – liniştit. În timp ce întindea nepăsător cu cuţitul un strat de unt în burta molatică a cornului.

— Dovada se află la Gent.

A scos grăbită din geanta ei de pânză o carte poştală şi mi-a aruncat-o în farfurie.

Am luat-o în mână şi m-am străduit să descopăr un sens în mulţimea detaliilor; mi-ar fi trebuit pentru asta o lupă.

— Oricine îl poate vedea, a spus Alexandra. În mijlocul oraşului este o catedrală, iar în altar se află un tablou mare, frumos. Vezi în el un câmp, un şes verde, undeva în afara oraşului, iar pe lunca aceea se află o simplă ridicătură, un podium. Uite-aici, mi-a arătat cu vârful cuţitului, aici este Animalul preamărit, sub forma unui miel alb.

Da, am recunoscut tabloul. L-am văzut de multe ori în reproduceri. *Adorarea mielului mistic*.

---

11 Boală contractată de alpiniştii care urcă pe cele mai înalte vârfuri din lume, din cauza insuficienţei oxigenului (n. tr.).

— Adevărata sa identitate a fost descoperită – figura lui luminoasă, strălucitoare, atrage privirile, cere capului să se plece în faţa maiestăţii sale divine, a spus, arătând mielul cu cuţitul. Şi vedem cum din toate colţurile vin spre el procesiuni – iată, toţi oamenii vin să-şi aducă omagiul, să se uite la acest Dumnezeu modest, umilit. O, uite, aici vin conducătorii ţărilor, împăraţi şi regi, biserici, parlamente, partide politice, bresle meşteşugăreşti; vin mame şi copii, bătrâni şi tinere fecioare…

— De ce faci asta? am întrebat-o.

Este evident de ce – pentru a scrie marea carte a tuturor crimelor înfăptuite de la începutul lumii. Va fi o spovedanie a umanităţii. A făcut deja fişe din literatura antică greacă.

Ghidurile

Descrierea este precum folosirea repetată – distruge; se şterg culorile, marginile îşi pierd claritatea, în cele din urmă ceea ce ai descris începe să pălească, să dispară. Acest lucru este valabil mai ales pentru locuri. Literatura de călătorie din ghiduri a provocat mari ravagii, a fost o invazie, o epidemie. Baedeker-ele au distrus o mare parte a planetei pentru totdeauna; vândute în milioane de exemplare, în multe limbi, au şubrezit locurile, le-au înfipt în pioneze, le-au numit şi le-au şters contururile.

Şi eu, în naivitatea mea tinerească, m-am apucat să descriu locuri. Apoi, când am revenit la ele, când încercam să trag adânc aer în piept şi să mă îmbăt încă odată cu prezenţa lor intensă, când încercam din nou să plec urechea la şoaptele lor – aveam un şoc. Adevărul este îngrozitor: să descrii înseamnă să distrugi.

De aceea trebuie să fii foarte atent. Cel mai bine este să nu foloseşti nume; să le învârţi şi să le răsuceşti, să dai adresele cu prudenţă, ca nu cumva să tentezi pe cineva să pornească în pelerinaj. Ce ar putea găsi acolo. Locuri moarte, praf, un cotor uscat.

În *Cartea sindroamelor,* despre care am mai pomenit, se află şi sindromul Parisului, de care suferă în mare parte

turiştii japonezi care vizitează Parisul. Este caracterizat de şoc şi multe simptome vegetative, precum respiraţie superficială, palpitaţii, transpiraţie şi surescitare. Uneori apar şi halucinaţii. Iar în această situaţie se administrează calmante şi se recomandă întoarcerea acasă. Aceste tulburări se explică prin divergenţa aşteptărilor pelerinilor: Parisul, unde ajung în sfârşit, nu seamănă deloc cu cel pe care îl cunosc din ghidurile turistice, din filme şi de la televizor.

Noua Atena

Şi nici nu există cărţi care să îmbătrânească la fel de repede ca ghidurile, ceea ce de altfel este o binecuvântare pentru industria ghidurilor de călătorie. În călătoriile mele, aproape de inimă mi-au fost mereu două dintre ele, chiar dacă au fost scrise cu mult timp în urmă. Şi asta datorită faptului că au apărut din pasiune adevărată şi din dorinţa de descriere a lumii.

Primul a fost scris în Polonia pe la începutul secolului al XVIII-lea, când în Europa Raţiunea se trezise şi existau mai multe asemenea încercări, poate chiar încununate de mai mare succes, dar cu siguranţă lipsite de farmec. Autorul acestui ghid este preotul catolic Benedict Chmielowski, născuţ undeva în Volînia. E un Iosif Flavius al unei provincii învăluite în ceaţă, un Herodot al marginilor de lume. Bănuiesc că e posibil să fi suferit de acelaşi sindrom ca şi mine, dar, spre deosebire de mine, nu s-a mişcat niciodată de acasă.

În capitolul cu titlu lung „Despre alţi oameni miraculoşi şi speciali din lume: adică despre *anacephali*, alias fără cap, despre *cynocephali*, alias cu cap de câine; şi despre alte forme umane bizare” scrie:

„[...] se aflã poporul numit Blemii, pe care Isidor îl numeşte Lemnios, iar cu toţii sunt oameni cu figuri simetrice, dar fără cap, ci cu faţă în mijlocul pieptului. [...] în schimb Plinius, cercetător al multor lucruri naturale, nu doar confirmă întru totul existenţa acestor *acephalis*, alias oamenii fără cap, dar îi şi localizează în Etiopia, nu departe

de troglodiţi, sau în Statul Negrilor. Acestor autori li se acordă o atenţie deosebită în *Momentum, oculatus Testis* (cu sensul de martor ocular) Sfântul Augustin (fiind în Africa episcop de Hippo, până acolo nu era departe) călătorind în Ţara aceea cu scopul de a semăna sămânţa sfintei credinţe creştine, îi numeşte limpede cu numele de in *Eremo* (din Pădure) în *Cazania* sa către Fraţii Augustini, ordin înfiinţat de el. [...] «Eram deja episcop de Hippo şi împreună cu câţiva slujitori întru Hristos am plecat în Etiopia să răspândim cuvântul sfintei Evanghelii a lui Iisus Hristos; şi acolo am văzut mulţi bărbaţi şi femei fără cap, dar cu ochi mari în piept, restul mădularelor fiind, de altfel, la fel ca ale noastre.» [...] Solinus, un autor pomenit de atâtea ori, scrie că în munţii indieni trăiesc oameni cu cap şi glas de câine, numiţi şi căţelandri. Marcus Polus, care a cercetat Indiile, afirmă că pe Insulele Angamen sunt oameni cu cap şi dinţi de câine; acelaşi lucru îl declară şi Odoricus Aelianus *lib. 10*, care îi situează pe oamenii aceştia în pustia Egiptului. Pe aceşti monştri umani Plinius îi numeşte *cynanalogos*, Aulus Gellius şi Isidor îi numesc *cynocephalos*, însemnând capete de câini. [...] Prinţul Mikolay Radziwiłł în ale sale *Peregrinări*, în Scrisoarea 3, declară că avea cu el doi *cynocephalos*, adică oameni cu cap de câine, şi îi aducea în Europa.

Tandem oritur questio (în cele din urmă se ridică întrebarea): Asemenea oameni *monstruoşi* sunt *capaces* (apţi) să se mântuiască? La această întrebare răspunde Sfântul Augustin, *Oracolum* de la Catedrala din Hippo; că omul, oriunde s-ar naşte, cu condiţia să fie om adevărat, o creatură raţională, cu suflet raţional, fie că are o altă formă sau culoare decât noi, un alt glas ori mers, nu trebuie să ne îndoim că se trage din prima spiţă omenească a lui Adam, aşadar *capax* să fie mântuit”.

Al doilea ghid este *Moby Dick* al lui Melville.

Şi dacă, din când în când, am acces la Wikipedia, îmi e mai mult decât de ajuns.

Wikipedia

Mi se pare cel mai onest proiect cognitiv întreprins de om. Îţi aduce pur şi simplu aminte că întreaga ştiinţă despre lume vine din capul său, cum a ieşit Atena din ţeasta zeului. Oamenii pun în Wikipedia tot ce ştiu ei. Dacă proiectul reuşeşte, această enciclopedie, care ia naştere continuu, va fi cea mai mare minune a lumii. Se găseşte în ea tot ce ştim, fiecare lucru, definiţie, eveniment, problemă care a preocupat vreodată mintea omenească; vom cita sursele şi indica linkurile. În felul acesta vom începe să brodăm propria versiune a lumii, să înfăşurăm globul pământesc în propria noastră istorie. Vom pune în ea absolut orice. Să ne apucăm de lucru! Să se apuce fiecare să scrie măcar o frază despre lucrurile la care se pricepe cel mai bine.

Uneori însă mă cam îndoiesc de şansele de reuşită. Fiindcă acolo se poate regăsi numai ceea ce suntem în stare să transpunem în cuvinte, numai lucrurile care pot fi exprimate prin limbă. În sensul acesta, o asemenea enciclopedie nu va cuprinde în final chiar tot ce există.

Pentru echilibru, ar trebui să mai existe o colecţie de informaţii – despre ceea ce nu ştim, adică partea de dedesubt, cea ascunsă, căptuşeala, imposibil de oglindit de vreun cuprins, ceva ce nu va găsi niciun motor de căutare; căci pe întinderea ei nu călcăm pe cuvinte, ci printre cuvinte, în abisurile prăpăstioase dintre noţiuni. De fiecare dată piciorul alunecă şi cădem.

Mi se pare că singura mişcare posibilă este mişcarea în profunzime.

Materia şi antimateria. Informaţia şi antiinformaţia.

Cetăţeni ai lumii, luaţi stiloul în mână!

Jasmin, o musulmancă minionă cu care am discutat cândva o seară întreagă, mi-a povestit despre proiectul său: vrea să-i mobilizeze pe toţi oamenii din ţara ei să scrie cărţi. Spunea: e nevoie de atât de puţin ca să scrii o carte – puţin timp liber, după serviciu, nici măcar nu e nevoie de calculator. Nici nu ştii când o persoană curajoasă poate scrie un bestseller, şi atunci strădaniile ei ar fi răsplătite,

avansând social. E cel mai bun mod de a te smulge din sărăcie, a spus. Dacă ne-am citi unii altora cărţile, a oftat ea. A înfiinţat un forum pe Internet. Se pare că s-au înscris pe el deja câteva sute de persoane.

Îmi place mult modul de tratare a lecturii ca îndatorire morală – frăţească şi camaraderească – faţă de semenii noştri.

Psihologia de călătorie *Lectio brevis* (I)

În ultimele câteva zeci de luni am întâlnit în aeroporturi doi cercetători care, în vacarmul locului, printre anunţuri despre plecări şi îmbarcări, organizează miniprelegeri. Cineva mi-a explicat că activitatea face parte dintr-un proiect mondial (sau poate doar al Uniunii). Aşa că m-am oprit la vederea ecranului din sala de aşteptare şi a grupului de curioşi.

— Stimaţi călători, a început tânăra femeie, aranjându-şi cu mişcări uşor nervoase şalul colorat, în timp ce tovarăşul ei în sacou de tweed, cu petice de piele la coate, pregătea ecranul agăţat pe perete. Psihologia de călătorie se ocupă cu omul care călătoreşte, cu omul în continuă mişcare şi, în felul acesta, se situează în opoziţie cu psihologia tradiţională, care a privit întotdeauna fiinţa umană în context fix, în stabilitate şi nemişcare – de pildă, prin prisma constituţiei ei biologice, a legăturilor familiale, a poziţionării sociale etc. Pentru psihologia de călătorie aceste aspecte nu stau în centrul preocupărilor, ci sunt secundare.

Dacă dorim să descriem omul convingător, trebuie să o facem numai surprinzându-l în mişcare, deplasându-se dintr-un punct din spaţiu spre altul. Faptul că au apărut atât de multe descrieri neconvingătoare ale omului sedentar, stabil, pare să pună sub semnul întrebării existenţa „eului” înţeles nerelaţional. Asta face ca, de ceva vreme, în psihologia de călătorie să apară câteva idei fundamentale care susţin că nu poate exista o altă psihologie decât psihologia de călătorie.

Micul grup de auditori a început să se mişte cuprins

de neastâmpăr. Pe lângă noi tocmai trecuse un grup gălăgios de bărbaţi înalţi, împodobiţi cu fularele colorate ale unui club sportiv – suporteri. În acelaşi timp ni se tot alăturau alţi oameni, intrigaţi de ecranul de pe perete şi de scaunele aranjate pe două rânduri. Se aşezau pentru câteva clipe în timp ce mergeau spre porţile de îmbarcare sau vizitau fără grabă magazinele din incinta aeroportului. Pe chipurile multora dintre ei se putea citi oboseala, uneori chiar şi dezorientarea; era evident că mai degrabă ar fi moţăit puţin şi cu siguranţă nu ştiau că imediat după colţ era o sală de aşteptare comodă, cu fotolii de dormit. Câţiva călători s-au oprit când femeia a început să vorbească. Doi tineri stăteau înlănţuiţi, ascultând concentrat, mângâindu-se tandru pe spate.

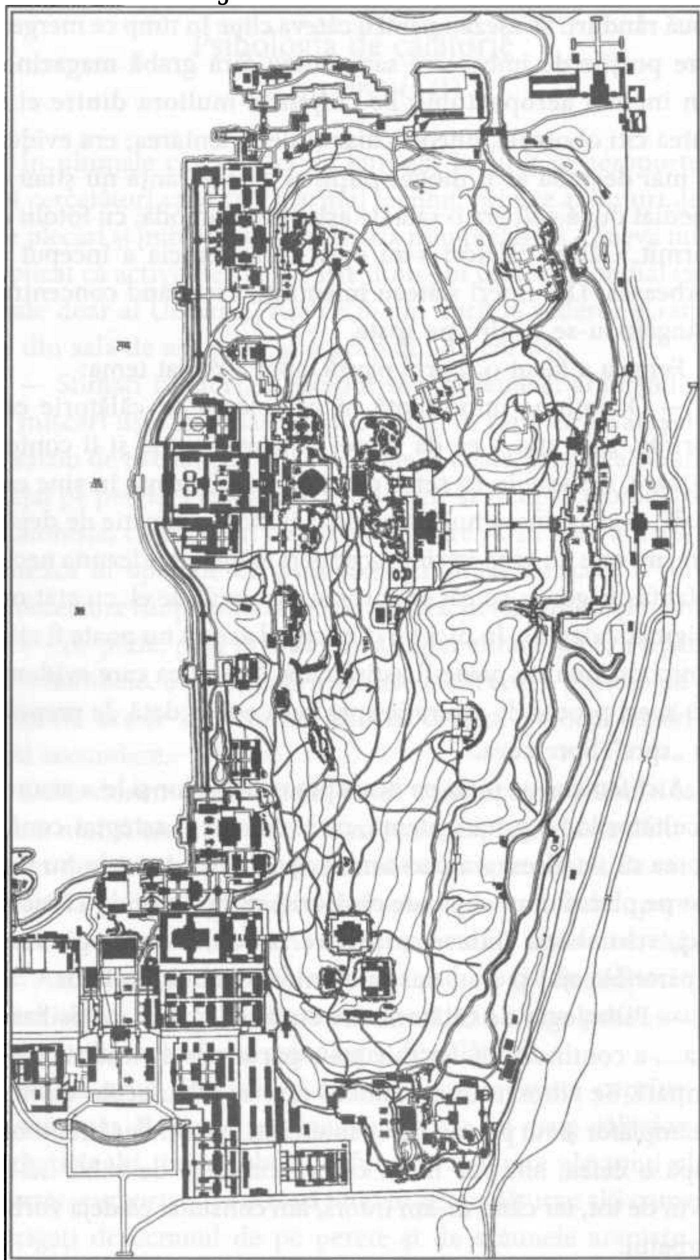
Femeia a făcut o scurtă pauză, apoi a reluat tema:

— O noţiune importantă în psihologia de călătorie este dorinţa, aspiraţia – ea dă fiinţei umane direcţie şi îi conferă mişcare, trezeşte în ea setea de ceva nou. Dorinţa în sine este goală, ceea ce înseamnă că ea doar indică o direcţie de deplasare, nu este un scop în sine; scopul rămâne întotdeauna neclar şi fantasmagoric; cu cât se apropie mai mult de el, cu atât mai enigmatic devine. În niciun caz scopul acesta nu poate fi atins şi nici dorinţa nu poate fi satisfăcută. Noţiunea care evidenţiază acest proces de aspiraţie spre ceva este redată de prepoziţia „spre”. Spre ceva.

Aici femeia s-a uitat pe deasupra ochelarilor şi le-a aruncat ascultătorilor o privire atentă, ca şi cum ar fi aşteptat confirmarea că se adresează persoanelor potrivite. Acest lucru nu a fost pe placul unui cuplu de căsătoriţi cu doi copii în cărucior, căci, schimbând între ei o privire rapidă, şi-au împins mai departe bagajul şi s-au dus să admire Rembrandtul fals.

— Psihologia de călătorie are strânse legături cu psihanaliza… a continuat ea, iar mie mi-a părut rău de tinerii conferenţiari. Se adresau unor oameni care se aflau acolo cu totul întâmplător şi nu păreau deloc interesaţi. M-

am dus la automat după o cafea, am pus în ea câteva cubuleţe de zahăr să-mi revin de tot, iar când m-am întors, am constatat că deja vorbea bărbatul.

— ...o noţiune fundamentală, a spus, o reprezintă

ideea de constelaţie şi iată prima afirmaţie a psihologiei de călătorie: în viaţă, altfel decât se întâmplă în ştiinţă (iar în ştiinţă multe lucruri sunt exagerate pentru buna orânduială), nu există nicio premisă filosofică supremă. Asta înseamnă că nu putem construi o înşiruire consecventă de argumente bazate pe cauză-efect şi nici vreo istorisire cu evenimente cazuistice sau care decurg înlănţuite una din cealaltă. Ar fi doar o aproximare, la fel cum o aproximare a suprafeţei globului pământesc ni se pare reţeaua de meridiane şi paralele. Ba dimpotrivă – pentru a putea să ne reproducem cât mai fidel experienţa, s-ar cuveni mai degrabă să compunem totul din particule de aproape aceeaşi greutate şi dispuse concentric pe aceeaşi suprafaţă. Constelaţia, şi nu secvenţa, este purtătoarea adevărului. De aceea, psihologia de călătorie descrie omul în situaţii adecvate, fără să încerce să confere vieţii nici măcar o continuitate aproximativă. Viaţa omului se compune din situaţii. Există, în schimb, o anumită înclinaţie spre repetabilitatea comportamentelor. Repetabilitatea aceasta nu conferă totuşi dinainte vieţii aparenţele unui întreg consecvent.

Bărbatul a aruncat neliniştit publicului o privire pe deasupra ochelarilor, cu siguranţă din dorinţa de a se convinge că îl urmăreşte. Ascultam cu atenţie.

În momentul acela a trecut pe lângă noi un grup de copii aflaţi în călătorie; în mod evident făceau escală şi erau deja în întârziere. Acest lucru ne-a deconcertat puţin, ne-am uitat pentru o clipă la feţele lor îmbujorate, la pălăriile de paie, la tobele de jucărie şi măştile-suveniruri, la colierele de scoici. Bărbatul şi-a dres vocea de câteva ori pentru a ne readuce la ordine, a tras aer în plămâni, dar uitându-se la noi încă o dată, a coborât ochii şi a tăcut. A răsfoit câteva foi din agendă şi, în sfârşit, a spus:

— Istoria. Acum câteva observaţii despre istoria psihologiei de călătorie. Acest domeniu s-a dezvoltat în anii de după război (mai exact în anii ’50 ai secolului trecut) din psihologia aviatică, domeniu care a apărut ca urmare a

numărului tot mai mare de călătorii cu avionul. Iniţial se ocupa preponderent de probleme legate de deplasarea pasagerilor – studia activitatea echipelor de intervenţie în situaţii de ameninţare, dinamica psihologică a zborului, lărgindu-şi apoi sfera de interes prin organizarea aeroporturilor şi hotelurilor, familiarizarea cu noi locuri, cu aspectele internaţionale ale călătoriei. Cu timpul s-au conturat în cadrul ei specializări distincte precum psihogeografia, psihotopologia. Au luat fiinţă, de asemenea, domenii clinice…

Am încetat să mai ascult, prelegerea era prea lungă. Ar trebui să servească aceste cunoştinţe în doze mai mici.

În schimb, am început să mă uit la un anumit individ prost îmbrăcat, mototolit, aflat neîndoielnic într-o lungă călătorie. Găsise o umbrelă neagră şi o privea cu atenţie. S-a dovedit însă că umbrela nu era bună de nimic. Avea spiţele rupte şi corola neagră nu se putea desface. Şi atunci, spre surprinderea mea, bărbatul a început cu multă grijă să desfacă materialul umbrelei de pe spiţe şi de pe vârfurile de metal, activitate ce i-a luat ceva vreme. Făcea asta concentrat, nemişcat în mulţimea de călători care treceau pe lângă el. Când a terminat, a împăturit materialul, l-a băgat în buzunar şi a dispărut în torentul de oameni.

Aşa că am făcut şi eu stânga-mprejur şi mi-am văzut de drum.

Timpul şi locul potrivite

Multă lume crede că există în sistemul de coordonate ale lumii un punct desăvârşit unde timpul şi locul sunt în armonie. Poate chiar de aceea pleacă de acasă, cred că deplasându-se, fie şi haotic, creşte probabilitatea de a ajunge într-un asemenea punct. Să te găseşti la momentul potrivit la locul potrivit, să valorifici ocazia, să apuci clipa de moţ, atunci cifrul încuietorii este spart, combinaţia de cifre care asigură victoria – descoperită, adevărul – dezvăluit. Să nu te holbezi, să navighezi la întâmplare, într-un concurs de împrejurări, la voia sorţii. Să nu-ţi

trebuiască nimic – e suficient doar să te prezinţi, să apari în acea unică şi irepetabilă configuraţie a timpului şi locului. Te poate aştepta acolo o mare iubire, fericirea, un mare câştig la loterie sau lămurirea unui mister pe care mulţi au încercat în zadar ani de zile să-l dezlege, sau chiar moartea. Uneori dimineaţa ai impresia că momentul acela este foarte aproape, că se poate întâmpla chiar azi.

Instrucţiunile

Am visat că mă uit pe o revistă americană cu fotografii ale unor rezervoare de apă şi bazine. Vedeam totul, în cel mai mic detaliu. Litera, b, e descriau cu precizie fiecare componentă a schemelor şi a graficelor. Am început să citesc cu viu interes articolul care suna astfel: „Cum să construieşti un ocean. Instrucţiuni”.

Ospăţul din Miercurea Cenuşii

— Spuneţi-mi Eric, zicea întotdeauna în loc de bună ziua, când intra în micul bar, la acel moment din an încălzit numai cu lemn în cămin, şi toţi îi zâmbeau prietenos, ba chiar unii îl invitau la mesele lor cu un gest îmbietor, care nu însemna altceva decât „ia loc”. Căci în esenţă era un bun companion şi – în pofida ciudăţeniilor sale – mult îndrăgit. Dar la început, până nu bea suficient de mult, părea ciufut şi stătea într-un colţ, departe de căldura şemineului. Îşi putea permite asta – avea o statură impunătoare, era rezistent la frig, se încălzea singur.

— Insula, spunea la început, oftând ca pentru sine, dar suficient de tare să-l audă totuşi şi ceilalţi, provocator, comandând prima bere. Ce stare de spirit mizeră! Capătul lumii.

Ceilalţi – pare-se – nu-l înţelegeau, dar mârâiau înţelegător.

— Hei, Eric, când mai pleci după balene? strigau ei şi feţele li se înroşeau de la alcool şi foc.

În semn de răspuns, Eric înjura baroc, poezie pură, nimeni nu reuşea să înjure la fel de pitoresc – iar aceasta era parte a ritualului de fiecare seară. Fiecare zi înainta ca un bac tras pe cabluri, de la un mal la altul, trecând pe

drum pe lângă aceleaşi geamanduri roşii a căror sarcină era să rupă monopolul nesfârşit al apei şi s-o facă măsurabilă, dând astfel iluzia că o pot controla.

După încă o bere, Eric era deja gata să se aşeze la mesele altora şi de obicei aşa făcea, dar în ultima vreme, pe măsură ce bea, îşi pierdea simţul umorului. Şedea strâmbându-se sarcastic. Nu mai depăna poveştile sale oceanice – dacă cineva îl cunoştea suficient de bine, ştia că niciodată niciuna dintre ele nu fusese spusă de două ori, sau cel puţin se deosebeau între ele semnificativ prin diferite detalii. Şi totuşi acum, tot mai des, nu mai istorisea nimic, doar îi înţepa pe alţii. Eric cel răutăcios.

Erau şi seri când îl mai apucau pandaliile, iar atunci devenea insuportabil şi nu o dată proprietarul micului bar, Hendrik, trebuia să intervină.

— Toţi sunteţi umblaţi pe mare, striga Eric, arătându-i cu degetul pe fiecare pe rând. Cu toţii, până la unul. Iar eu trebuie să navighez cu un echipaj atât de barbar, pe care abia se vede că au fost născuţi de femei din rasa umană! Nişte resturi fătate de marea feroce! O, Doamne, a venit ceasul când sufletul este strivit, ţintuit de raţiune – ca o bestie fără stăpân în căutarea hranei.

Hendrik îl trăgea cu grijă deoparte şi-l bătea prieteneşte pe umăr, în timp ce clienţii mai tineri îşi băteau joc de retorica lui stranie.

— Linişteşte-te, Eric. Vrei să ai necazuri? îl temperau cei mai vârstnici, care îl cunoşteau bine, dar Eric nu se lăsa temperat.

— Hei, frate, nu te amesteca. Mă iau la trântă şi cu soarele, dacă mă insultă.

Într-o astfel de situaţie nu-ţi mai rămânea decât să te rogi să nu insulte vreun client ocazional, fiindcă obişnuiţii barului nu se supărau pe Eric. Ce-i mai poţi cere, când deja priveşte totul ca din spatele unei draperii lăptoase de folie; privirea lui absentă dovedea că Eric naviga pe mările sale interioare, trinchetul lui se ridicase şi tot ce mai puteai face era să te înduri să-l duci până acasă.

— Ascultă aşadar, ignorantule, mai bâlbâia Eric, îndreptând degetul spre pieptul conlocutorului, fiindcă şi cu tine vorbesc.

— Să mergem, Eric. Hai, gata.

— V-aţi convins? Aţi semnat deja? Ei bine, ce-i semnat e bun semnat, iar ce va să fie va fi, dar poate că totuşi nu va fi… mormăia şi se întorcea de la uşă la bar, cerând un ultim pahar, „de rămas-bun”, cum zicea, chiar dacă nimeni nu înţelegea ce înseamnă asta.

Atât de tare se repezise, încât cineva a trebuit să-l prindă de poalele uniformei şi să-l tragă înapoi pe scaun, până să vină taxiul.

Dar nu era întotdeauna aşa de războinic. De cele mai multe ori se retrăgea devreme, fiindcă avea de străbătut patru kilometri până acasă – şi, după cum spunea, ura mersul spre casă. Drumul de-a lungul şoselei era monoton, de ambele părţi ale sale se întindeau doar pârloage acoperite de buruieni şi de pini pitici. Uneori, când era noapte albă, în depărtare vedea silueta morii de vânt, de multă vreme nefuncţională, care servea doar ca fundal pentru fotografiile turiştilor.

Încălzirea se declanşa automat cam cu o oră înainte de venirea lui acasă – aşa o setase, pentru a economisi curentul, drept care în bezna celor două camere încă mai plutea un aer rece, umed, îmbibat de sarea marină.

Se hrănea mereu cu un aliment de bază şi acesta era singurul lucru de care încă nu se plictisise. Cartofi tăiaţi felii, aşezaţi în tigaia de fontă în straturi alternative cu costiţă şi ceapă, peste care presăra din belşug maghiran, piper şi sare. Felul de mâncare ideal – proporţiile substanţelor nutritive ideal păstrate: grăsimi, carbohidraţi, amidon, proteină şi vitamina C. La cină aprindea televizorul, dar acesta îl scârbea cel mai tare, aşa că, în cele din urmă, deschidea o sticlă de votcă şi o bea până la ultima picătură înainte să se ducă la culcare.

Ce loc îngrozitor, insula aceea. împinsă foarte la nord, ca într-un sertar întunecat; vântoasă şi umedă. Din

cine ştie ce motive oamenii continuau să locuiască acolo şi nu intenţionau sub nicio formă să se mute în oraşe calde şi luminoase. Locuiau în căsuţe de lemn, construite de-a lungul şoselei care, reasfaltată, se ridicase, condamnând-o la pipernicire veşnică.

Mergeţi de-a lungul şoselei, pe margine, în direcţia micului port alcătuit din câteva clădiri mizere, o gheretă de plastic unde se vând biletele pentru bac şi debarcaderul unde acostează iahturile – pustiu în sezonul acesta. Vara mai trag aici la mal câteva iahturi excentrice ale turiştilor obosiţi de vacarmul apelor sudice, de riviere, de albastrul mării şi de plajele fierbinţi. Sau nimeresc din întâmplare aici, în locul acesta trist, unii aşa ca noi – neliniştiţi, veşnic avizi de noi aventuri, cu rucsacurile pline de supe chinezeşti ieftine. Şi ce vor vedea? Capătul lumii, un loc unde timpul, ricoşând în urma lovirii de ţărmul pustiu, se întoarce dezamăgit spre continent, lăsând fără milă în urmă locul acesta într-o înverşunată dăinuire. Şi cu ce se deosebeşte aici anul 1946 de 1976, iar acesta, la rândul lui, de anul 2000?

Eric a ajuns aici cu ani în urmă după multe şi neplăcute aventuri. Totuşi, la început, cu mult timp în urmă, a fugit din ţara sa, una din ţările acelea mediocre, plate şi comuniste, şi ca tânăr emigrant şi-a găsit de lucru pe un vas pescăresc, pe o balenieră. Ştia la vremea aceea doar câteva cuvinte în engleză, încadrate între „*yes*" şi „*no*", adică exact atât cât să-i ajungă la mârâielile simple pe care le schimbă între ei pe vas tipii duri. „Ia", „trage", „taie". „Repede" şi „tare". „Prinde" şi „leagă". „Curvă" şi „a regula". Pentru început, era suficient. Era de ajuns şi să-şi schimbe numele cu unul mai simplu şi mai cunoscut – Eric. Să scape de numele foşnitor pe care nimeni nu era în stare să îl pronunţe corect. Şi a fost de asemenea de ajuns să arunce în mare dosarul cu hârtii, diplome de şcoală şi patalamale, atestate de absolvire a tot felul de cursuri şi fişa medicală – acolo nu-i mai foloseau la nimic, cel mult i-ar fi stânjenit pe ceilalţi marinari cu biografia lui, căci nu

aveau la activ decât câteva curse lungi şi aventuri în crâşmele portuare.

Viaţa pe mare nu e scăldată în apă sărată ori în apa dulce a ploilor mărilor nordice şi nici măcar în soare, ci în adrenalină. Nu ai timp să te gândeşti şi nici să meditezi în van. Ţara de unde venea Eric era îndepărtată, la mare ajungea rareori, ocazional. Porturile îl stânjeneau. Prefera oraşele care se întindeau sigur pe malul unui râu, traversat de poduri. Eric nu tânjea deloc după mare şi îi plăcea mult mai mult aici, în nord. Şi-a zis că o să stea pe mare câţiva ani, că va strânge bani, apoi din ei îşi va construi o căsuţă de lemn, se va însura cu o Ema sau Ingrid cu părul bălai, va face copii a căror educaţie va consta în a-i învăţa să facă plutitoare şi să cureţe păstrăvii de mare. Cândva îşi va scrie memoriile, când aventurile lui se vor aranja de la sine în forma potrivită.

Nici el nu ştie cum s-a întâmplat să treacă anii cu grămada, uşor şi rapid, fără să lase nicio urmă. Cel mult au lăsat urme pe trupul său, mai ales pe ficat. Dar asta a fost mai târziu. Imediat la început, după prima călătorie pe mare, s-a întâmplat să ajungă trei ani la închisoare, căci un căpitan mişel şi-a implicat echipajul în contrabandă cu un container de ţigări şi un pachet mare de cocaină. Însă chiar şi în închisoare, într-o ţară îndepărtată, Eric a rămas sub stăpânirea mării şi a balenelor, în biblioteca închisorii se afla o singură carte în limba engleză, lăsată acolo de un alt deţinut, cu ani în urmă. Era o ediţie veche, de la începutul secolului, cu file fragile, îngălbenite, cu numeroase urme ale vieţii zilnice.

Şi uite aşa s-a îndeletnicit Eric vreme de peste trei ani (sentinţa oricum nu era prea severă, ţinând cont de legea în vigoare la o sută de mile marine mai încolo – moarte prin spânzurare) cu şlefuirea gratuită a limbii la cursul de engleză pentru avansaţi, un curs de literatură şi de pescuit într-un singur manual. O metodă bună, captivantă. După cinci luni putea deja să recite pe de rost aventurile lui Ismael sau să vorbească asemenea

căpitanului Ahab, fapt care îi făcea extraordinară plăcere, căci pentru Eric era un mod de exprimare nemaipomenit de firesc, ce i se potrivea ca o mănuşă, nu conta că era o retorică demodată şi stranie. Şi ce noroc că o asemenea carte a nimerit în acel loc şi a dat peste omul potrivit! Este un fenomen pe care psihologii de călătorie îl numesc sincronicitate, dovada caracterului raţional al lumii. Dovada că în acest minunat haos se împânzesc în toate direcţiile firişoarele semnificaţiilor, reţelele logicii stranii, iar – pentru cine crede în Dumnezeu – acestea sunt urmele contorsionate ale liniilor papilare ale degetului divin. Aşa gândea Eric.

Aşadar, pentru scurtă vreme, în îndepărtata închisoare exotică, când serile respira anevoie din cauza vipiei tropicale, iar neliniştea şi dorul nu-i dădeau pace, Eric se cufunda în lectura cărţii, devenea una cu ea şi trăia un sentiment deosebit de fericire. Fără romanul acela nu ar fi rezistat în închisoare. Tovarăşii de celulă, contrabandişti la fel ca el, asistau adeseori la lecturi cu voce tare şi, în cele din urmă, s-au lăsat captivaţi de farmecul aventurilor balenierilor. Nu ar fi fost nimic ciudat dacă, după ce ar fi ieşit în libertate, ar fi încercat să ilustreze mai departe istoria vânătorii de balene, ar fi scris o dizertaţie despre harpoane şi instrumentarul velierelor. Ori dacă cei mai capabili dintre ei ar fi atins gradul cel mai înalt de iniţiere: specializarea în psihologia clinică în domeniul oricăror manifestări catatonice. Aşa s-a întâmplat că cei trei tovarăşi de celulă, un marinar din Azore, un marinar portughez şi Eric, vorbeau între ei în propriul jargon. Ba chiar vorbeau despre gardienii piperniciţi, cu ochi oblici, în stilul lor inconfundabil:

— La dracu'! Bătrânu' ăla are creier de bovină! se strâmba, de pildă, marinarul din Azore, când unul dintre ei le-a strecurat în celulă un pachet de ţigări jilave.

— Şi eu sunt cam de aceeaşi părere. Să-i dăm blagoslovirea noastră.

Le era bine aşa, fiindcă la început orice deţinut care

li se alătura în celulă nu înţelegea mare lucru, devenind pentru ei un străin necesar pentru a întreţine aparenţele unei vieţi sociale.

Fiecare avea fragmentele lui preferate pe care le citea seara ceremonios, iar ceilalţi încheiau propoziţiile în cor.

Dar principalele teme ale discuţiei lor într-o limbă tot mai desăvârşită le reprezentau marea, călătoriile, desprinderea de ţărm şi încredinţarea totală mării, care – după cum conduseseră în urma unei discuţii de câteva ore, demnă de filosofii presocratici – este cea mai mare forţă naturală de pe pământ. Plănuiau traseele pe care urmau să se întoarcă acasă, se pregăteau pentru ceea ce aveau să vadă pe drum, îşi formulaseră în minte textul telegramei pentru familie. Din ce aveau să trăiască? îşi disputau cele mai bune idei, dar, sincer vorbind, se învârteau mereu în jurul aceluiaşi subiect, deja contaminaţi (chiar dacă nu erau conştienţi de asta), infectaţi; neliniştiţi de însăşi posibilitatea ca balena albă să existe într-adevăr. Se ştia că unele state continuau să vâneze balenele şi, chiar dacă îndeletnicirea asta nu mai era la fel de romantică precum o făcea să pară Ismael, cu greu ai mai fi găsit în ziua de azi una mai bună. Se zicea că japonezii căutau oameni. E ca şi cum ai compara codul şi scrumbia cu balenele. Ca şi cum ai compara meşteşugăritul cu arta…

Treizeci şi opt de luni e un timp destul de lung să te pui de acord cu privire asupra detaliilor vieţii care te aşteaptă; în cel mai mic detaliu, punct cu punct, să discuţi cu tovarăşii tăi toate amănuntele. Disputele nu erau serioase.

— Pe toţi dracii! Nu uita ce am zis de marina comercială. Nu mă enerva, nu-ţi permit! Te-am lăsat să-ţi faci o idee despre ce înseamnă vânătoarea de balene; încă mai ai chef de aşa ceva? tuna Eric.

— Ce-ai văzut tu pe lumea asta? ţipa marinarul portughez.

— Am străbătut în lung şi-n lat Marea Nordului, şi

nici Marea Baltică nu mi-e străină. Cunosc curenţii Atlanticului ca pe liniile din palmă…

— Eşti prea sigur pe tine, frate.

Ceva trebuia să zică.

Zece ani – atât a durat călătoria lui Eric înapoi spre casă şi cu siguranţă în această privinţă stătea mai bine decât tovarăşii săi. S-a întors pe drumuri ocolite, pe mări mărginaşe, prin strâmtorile cele mai înguste şi golfurile cele mai largi. Deja la gurile de vărsare ale râurilor adulmeca întinderea nesfârşită a mărilor, de cum îşi făcea instructajul pe vaporul care îl ducea spre casă, că şi apărea o ocazie nouă, de regulă în direcţia opusă, şi chiar dacă reflecta o clipă, ajungea la concluzia că cel mai adevărat era vechiul argument – Pământul este rotund; aşadar să nu ne ataşăm prea mult de o anumită direcţie. Într-o anumită măsură era cât se poate de limpede – pentru cineva de nicăieri, fiecare mişcare devine o voltă, căci nimic nu te absoarbe cu mai mare putere decât vidul.

În toţi aceşti ani a muncit sub steag panamez, australian şi indonezian. Pe un pachebot chilian a transportat maşini japoneze până în Statele Unite. Pe un petrolier sud-african a supravieţuit unei catastrofe petrecute pe coastele Liberiei. Transporta muncitori de la Java la Singapore. S-a îmbolnăvit de hepatită şi a zăcut într-un spital din Cairo. Când la Marsilia i-au rupt mâna într-o încăierare între beţivi, a renunţat la alcool pentru câteva luni, dar apoi s-a făcut mangă la Málaga şi şi-a rupt şi cealaltă mână.

Nu vom intra în amănunte. Nu ne interesează peripeţiile lui Eric pe mare. Preferăm să fim alături de el când deja acostează la ţărmul acelei insule pe care apoi a ajuns să o deteste atât. Aici primeşte de lucru pe micul şi primitivul bac care circula între insuliţe. Făcând această muncă umilitoare – cum o catalogase el –, Eric a slăbit şi parcă a mai pălit. Bronzul puternic a dispărut pentru totdeauna de pe faţa lui, lăsând în urmă nişte pete mai întunecate. Încărunţise pe la tâmple, ridurile i-au făcut

privirea mai pătrunzătoare şi mai ascuţită. După această iniţiere, care a dat o lovitură puternică orgoliului său, a fost mutat într-un sector cu mai multe responsabilităţi – acum bacul său lega insula de continent, nu-l mai asigura nicio parâmă, iar bordul lui larg putea adăposti şaisprezece automobile personale. Munca îi asigura un venit constant, asigurare de sănătate şi un trai liniştit pe insula aceea nordică.

Se trezea în fiecare dimineaţă, se spăla cu apă rece şi îşi trecea degetele prin barba căruntă. Apoi îmbrăca uniforma verde-închis a companiei Bacurile Unite ale Nordului şi mergea pe jos până la portul unde acostase cu o seară înainte. Imediat, cineva de la serviciul de pe uscat, Robert sau Adam, deschidea poarta şi primele maşini deja se aranjau la coadă pentru ca apoi să intre pe bacul lui Eric pe rampa de fier. Era loc pentru toate, se mai întâmpla însă şi ca bacul să fie gol, curat, uşor şi îngândurat. Şi atunci Eric stătea în cabina sa cocoţată, în cuibul său de barză de sticlă, şi celălalt mal i se părea aproape. Nu ar fi fost mai uşor să se construiască un pod, decât să le ceri oamenilor să se fâţâie de colo-colo şi să le dai bătăi de cap?

Legat de starea de spirit. În fiecare zi putea alege dintre două. Una, tulburătoare şi supărătoare – că este mai prost decât alţii, că el nu are ce au toţi ceilalţi, că dintr-un anumit punct de vedere este un pervers care nici măcar nu ştie, la dracu', ce se întâmplă cu el. Că se simte izolat, singur, ca un copil pedepsit să stea închis şi care se uită pe geam la jucăriile prietenilor lui fericiţi. Că soarta i-a destinat un rol insignifiant în peregrinările haotice ale omenirii pe continente şi mări, iar acum, de când se stabilise pe insula aceea, în acest episod a avut, în plus, doar un rol de figurant.

Cealaltă stare îi întărea convingerea că el este cel mai bun, unic, excepţional. Că numai el simte şi înţelege adevărul, că numai lui i-a fost dată o existenţă extraordinară. Şi reuşea să aibă această stare de spirit

chiar câteva ore bune, ba chiar uneori şi vreme de câteva zile, iar atunci se simţea, să spunem, oarecum fericit. Dar până la urmă trecea, ca beţia. Şi în starea de mahmureală de după apărea un gând înspăimântător că, pentru a demonstra că este un om demn de tot respectul, trebuie mereu să disimuleze în cele două moduri şi – mai rău – că adevărul va ieşi cândva la iveală; se va dovedi că este un nimeni.

Stătea în cabina lui de sticlă şi privea cum se desfăşoară încărcarea la prima cursă de dimineaţă a bacului. Îşi vedea vechile cunoştinţe din oraş. Iată familia R. în Opelul lor gri – tatăl lucrează în port, mama – la bibliotecă, iar cei doi copii – un băiat şi o fată – merg la şcoală. Iată şi patru adolescenţi, elevi la liceu, pe partea cealaltă, îşi aşteaptă autobuzul. Iat-o şi pe Eliza, educatoare la o grădiniţă, cu fetiţa ei, pe care bineînţeles o ia cu ea la serviciu. Tatăl micuţei a dispărut brusc în urmă cu vreo doi ani şi din acel moment nu a mai dat niciun semn de viaţă. Eric bănuia că vânează pe undeva balene. Uite-l şi pe bătrânul S. Avea ceva la rinichi, trebuia să meargă la spital, la dializă, de două ori pe săptămână. El şi soţia încercaseră să-şi vândă căsuţa de lemn pentru a se muta mai aproape de spital, dar nu au reuşit. Camionul magazinului Hrană Organică se ducea pe continent după marfa. O maşină neagră străină, neîndoielnic oaspeţii Regizorului. Furgoneta galbenă a fraţilor Alfred şi Albrecht, care creşteau oi cu încăpăţânarea unor burlaci bătrâni. Doi biciclişti îngheţaţi. Maşina de livrare a service-ului auto – cu siguranţă se ducea după piese de schimb. Edwin i-a făcut lui Eric semn cu mâna. îl puteai recunoaşte pe orice insulă din lume – se îmbrăca în cămăşi ecosez dublate cu guler de blană artificială. Eric îi cunoştea pe toţi, chiar şi pe cei pe care îi vedea pentru prima oară – ştia de ce veniseră aici şi, cunoscând scopul călătoriei, poţi spune despre oameni destul de multe.

Existau trei motive pentru care oamenii veneau pe insulă. Primul era acela că locuiau aici, al doilea, că puteau

fi invitaţii Regizorului, şi al treilea – datorită morii de vânt: voiau să facă fotografii cu ea pe fundal.

Bacul plutea douăzeci de minute. În timpul acesta unii pasageri ieşeau din maşini şi fumau, chiar dacă era interzis. Alţii stăteau sprijiniţi de balustradă şi pur şi simplu se uitau la apă până dădeau cu ochii de celălalt mal. Imediat, surescitaţi de aromele continentului, de treburile şi obligaţiile lor arhiimportante, vor dispărea pe străduţele de lângă ţărm, se vor împrăştia ca valul care, încercând să ajungă cât mai departe, e înghiţit de pământ şi nu se mai întoarce niciodată în mare. În locul lor apar însă alţii. Veterinarul cu pick-up-ul lui elegant; l-a cumpărat din sterilizarea pisicilor. O excursie şcolară pentru a cerceta flora şi fauna în cadrul orelor de ştiinţele naturii. O maşină de livrare cu o încărcătură de banane şi kiwi. Echipa de televiziune pentru un interviu cu Regizorul. Familia G., care tocmai se întoarce de la bunica. Alţi doi biciclişti înflăcăraţi preiau ştafeta de la primii doi.

În timpul încărcării şi descărcării care dura mai puţin de o oră, Eric fuma câteva ţigări şi încerca să nu se lase cuprins de disperare. Apoi bacul se întorcea pe insulă. Şi tot aşa de opt ori, cu o pauză de două ore la prânz, pe care Eric îl mânca de fiecare dată în acelaşi bar. Unul dintre cele trei din zonă. După serviciu cumpăra cartofi, ceapă şi costiţă. Ţigări şi alcool, încerca să nu bea până la amiază, dar deja la a şasea cursă avea alcool în sânge.

Liniile drepte – cât pot fi de umilitoare! Cum mai distrug mintea! Ce geometrie perfidă care ne preschimbă în idioţi – dus şi întors; linia dreaptă e o parodie a călătoriei. Să porneşti numai pentru a te întoarce imediat. Să îţi iei avânt şi imediat să frânezi.

La fel s-a întâmplat şi cu mariajul lui Eric, scurt şi furtunos. Maria, divorţată, lucra la magazin şi avea un fiu care mergea la şcoala generală cu internat din oraş. Eric locuia la ea, în căsuţa ei drăguţă şi cochetă, cu televizor uriaş. Avea un corp zvelt cu forme voluptuoase, carnaţie albă şi purta egări mulaţi. A învăţat repede să-i prepare

cartofii cu costiţă şi a început să îi condimenteze cu maghiran şi nucşoară. Iar el tăia cu mult elan, zile la rând, lemne pentru foc. Idila a ţinut jumătate de an; apoi a început să-l irite bâzâitul necontenit al televizorului, lumina prea puternică, cârpa de lângă preşul de la intrare, pe care trebuia să-şi lase bocancii murdari de noroi, şi nucşoara aia. După ce s-a îmbătat de vreo câteva ori şi cu degetul ridicat le-a ţinut marinarilor discursuri, l-a dat afară din casă, apoi, la scurt timp după aceea, s-a mutat pe continent, la fiul ei.

Astăzi este întâi martie, Miercurea Cenuşii. Când a deschis ochii, Eric a văzut zorii cenuşii şi zloata care lăsa urme pe geam. Şi-a adus aminte de vechiul său nume. Aproape că-l uitase. L-a rostit cu voce tare şi a sunat de parcă l-ar fi pronunţat un străin. În voce a simţit binecunoscuta gheară, pe care o avea în gât după beţia din seara dinainte.

Căci trebuie să ştim: chinezii au două nume. Unul e dat de familie, cu el e strigat copilul, e mustrat sau adus la ordine, dar el poate fi şi diminutivat în semn de dezmierdare. Dar atunci când copilul păşeşte în viaţă, îşi ia un alt nume – unul de exterior, un nume de lume, un nume-persoană. îl îmbracă precum o ţinută, ca pe-o haină liturgică, ca pe-o uniformă de puşcăriaş, ca pe-un strai de ocazie pentru un cocktail oficial. Acest nume este util şi uşor de reţinut. De acum încolo va sta mărturie despre acel om. De preferat este să fie un nume binecunoscut, universal, recunoscut de toată lumea; să o lăsăm baltă cu caracterul local al numelor noastre. Să o lăsăm baltă cu nume precum Oldrzich, Sung Yin, Kazimierz şi Jyrk; să uităm de nume precum Blazen, Liu şi Milica. Să trăiască Michael, Judith, Anna, Jan, Samuel şi Eric!

Dar astăzi, la chemarea vechiului nume, Eric a răspuns: sunt.

Nimeni nu-l cunoaşte, aşa că nici eu nu-l rostesc. Bărbatul pe nume Eric a îmbrăcat uniforma verde cu emblemele companiei Bacurile Unite ale Nordului, şi-a

trecut degetele prin barbă, a pornit încălzirea în casa lui pipernicită şi a plecat de-a lungul şoselei asfaltate. Apoi, aşteptând în acvariul său să fie bacul încărcat şi soarele să răsară, a băut o bere la cutie şi a fumat prima ţigară. A făcut de sus semn din mână, prieteneşte, Elizei şi fetiţei ei, de parcă ar fi vrut să le răsplătească pentru faptul că astăzi nu vor merge la grădiniţă.

Când bacul s-a desprins de la ţărm şi se afla deja la jumătatea distanţei dintre debarcadere, brusc a ezitat şi apoi a pornit spre largul mării.

Nu şi-au dat toţi seama imediat de ce se întâmplă. Unii, atât de obişnuiţi cu rutina liniei drepte, priveau indiferent, ca vrăjiţi, ţărmul care dispărea din faţa ochilor, ceea ce cu siguranţă confirma teoria plăsmuită de Eric la beţie despre cum călătoria cu bacul îndreaptă circumvoluţiunile creierului. Alţii au început să se prindă după câteva clipe.

— Eric, ce faci tu acolo? întoarce-te imediat! a ţipat la el Alfred, iar Eliza i s-a alăturat cu glas înalt, piţigăiat: Oamenii întârzie la serviciu…

Alfred a încercat să urce până la Eric, dar acesta încuiase prevăzător portiţa de acces şi păstrase cheia în cabina lui.

Vedea de sus cum toţi îşi scot deodată telefoanele mobile şi sună, spun ceva în gol pe ton revoltat, gesticulând nervos. Bănuia ce spuneau. Că întârzie la serviciu, că sunt curioşi cine le va plăti despăgubiri pentru pierderile morale, că nu ar trebui angajaţi asemenea beţivi, că au ştiut ei întotdeauna că se va sfârşi în felul ăsta, adică rămânând cu toţii fără slujbe, în schimb li se dă de muncă tuturor emigranţilor; cu toate că nimeni nu ştie cum unii ca ăştia reuşesc să înveţe limba atât de bine, şi totuşi întotdeauna…

Eric nu-şi făcea deloc griji din cauza asta. A constatat cu plăcere că după o oarecare vreme se mai liniştiseră, şi-au ocupat locurile şi priveau cum se luminează cerul şi aruncă printre nori direct în apă mănunchiuri strălucitoare

de lumină. Numai un lucru îl neliniştea – pardesiul albastru-aprins al fetiţei Elizei, ceva (lucru bine ştiut de orice lup al mării) de rău augur la bordul unui vas. A mijit totuşi ochii şi a uitat de asta. A fixat cursul bacului spre ocean şi a coborât la ei cu un bax de cola şi batoane de ciocolată, pregătite din timp pentru această ocazie. În mod evident mica gustare le-a prins foarte bine, întrucât copiii au tăcut, cu privirea fixată asupra ţărmului tot mai îndepărtat al insulei, iar adulţii au început să manifeste un interes tot mai mare pentru călătorie.

— Ce curs ai luat? l-a întrebat ca un cunoscător cel mai mic dintre fraţii T., apoi a sorbit din cola.

— Cât timp durează până ajungem în larg? a vrut să ştie Eliza, educatoarea.

— Aţi avut grijă să faceţi plinul? s-a interesat bătrânul S., bolnavul de rinichi.

Sau cel puţin aşa i se părea lui Eric că spuneau, şi nu altceva. Se străduia să nu se uite la ei şi să nu îl preocupe prezenţa lor. Şi-a fixat privirea pe linia orizontului care, din acel moment, i-a retezat pupilele în două – partea de jos, mai întunecată de la apă, partea de sus, mai luminoasă de la cer. De altfel, şi ei se liniştiseră. Îşi trăseseră căciulile pe frunte, legându-şi fularele mai strâns. Se putea spune că navigau în linişte, până când ea a fost tulburată de huruitul elicopterului şi de tânguirea sirenelor ce venea dinspre bărcile poliţiei.

— Sunt lucruri care se întâmplă singure, sunt călătorii care încep şi se termină în vis şi sunt călătorii care răspund la chemarea bâlbâită a propriei nelinişti. Iată, în faţa dumneavoastră se află una dintre ele… aşa şi-a început Eric pledoaria de apărare la tribunal, în timpul scurtului proces de care a avut parte. Din păcate, discursul său emoţionant n-a atins efectul scontat şi eroul nostru a ajuns din nou la închisoare pentru o vreme; sper că spre folosul său. Fiindcă şi aşa nu există pentru el o altă viaţă decât cea legănată, împrumutată de la valurile mării şi de la fluxurile şi refluxurile ei necercetate.

Dar nu ne vom mai preocupa acum de asta. În schimb, dacă în încheierea acestei poveşti ar dori cineva să mă întrebe, dacă ar dori să-şi spulbere îndoielile cu privire la adevăr şi numai la adevăr. Dacă, apucându-mă de braţ, m-ar scutura cu nerăbdare şi ar striga: „Aşadar, te conjur, spune-mi, conform convingerii tale adânci, toată povestea asta este întru totul adevărată?”. Să mă scuzaţi dacă pe cei prea insistenţi i-aş ierta şi le-aş răspunde: „Aşa să-mi ajute Dumnezeu; jur pe onoarea mea că povestea pe care v-am spus-o, doamnelor şi domnilor, este adevărată până în cel mai mic detaliu. Ştiu asta cu siguranţă: s-a petrecut pe globul nostru pământesc; eu însămi m-am aflat la bordul acelui bac”.

Expediţii la pol îmi amintesc şi eu ce şi-a amintit cândva şi Borges că a citit undeva: chipurile, preoţii danezi, în timpul clădirii imperiului danez, au spus în biserici că cei care vor participa la expediţia la Polul Nord se vor mântui mai repede. Şi întrucât nu erau prea mulţi doritori, au recunoscut că e o expediţie lungă şi dificilă, că nu e pentru oricine, ci numai pentru cei neînfricaţi. Dar doritori tot nu erau defel. Aşa că pentru a ieşi cu faţa curată din toată povestea asta, preoţii şi-au simplificat anunţul – de fapt, fiecare călătorie poate fi considerată o expediţie la Polul Nord, chiar şi o mică excursie, chiar şi o plimbare cu caleaşca.

Astăzi, cu siguranţă chiar şi o călătorie cu metroul.

Psihologia insulei

După cum susţine psihologia de călătorie, insula reprezintă starea originară, prima care a existat înainte de toate celelalte, înainte de socializare, când ego-ul s-a individualizat până-ntr-atât, încât să dobândească un anumit nivel de autoconştiinţă, dar nu a stabilit încă relaţii depline, satisfăcătoare, cu mediul înconjurător. Condiţia insulei este aceea de a fiinţa între propriile graniţe, netulburată de nicio influenţă din exterior; într-un anumit sens avem de-a face cu un soi de autism şi narcisism. Toate necesităţile sunt satisfăcute la timpul lor. Numai „eua pare

real; „tu” şi „ei” sunt doar nişte fantasme tulburi, nişte Olandezi Zburători care apar undeva departe la orizont şi dispar imediat. De fapt, nici nu se ştie dacă nu erau doar o iluzie optică, o părere a ochilor obişnuiţi cu linia dreaptă ce separă perfect câmpul vederii în partea de sus şi în cea de jos.

Curăţarea hărţii

Ceea ce îmi face rău şterg de pe harta mea. Locurile unde m-am poticnit, unde am căzut, unde am fost rănită profund, lovită unde mă doare cel mai tare, au încetat să mai existe pentru mine.

În felul acesta am şters de pe hartă câteva mari oraşe şi o întreagă provincie. Poate cândva se va întâmpla să şterg o ţară întreagă. Hărţile mele acceptă asta cu înţelegere; tânjesc după petele albe, ele reprezintă copilăria lor fericită.

Uneori, când totuşi trebuia să merg în locuri deja inexistente (mă străduiesc să nu ţin în mine ranchiuna), deveneam ochiul care se mişcă ca un duh într-un oraşnălucă. Dacă m-aş concentra mai mult, aş putea să-mi strecor mâna uşor în betonul cel mai solid, aş putea traversa cele mai aglomerate străzi prin şirurile de maşini, neatinsă, fără nicio zgârietură, silenţios.

Şi totuşi nu făceam asta, acceptam regulile jocului locuitorilor acelor oraşe. Şi mă străduiam să nu divulg în faţa lor locurile iluzorii în care sunt prinşi livizi, mizeri. Le zâmbeam şi dădeam din cap aprobator la ceea ce spuneau. Nu doream să le bag în cap că nu există.

Pe urmele nopţii îmi era greu să dorm liniştit când mă opream într-un loc doar pentru o noapte. Marele oraş amorţea încetul cu încetul, se mai linştea. Hotelul în care mă aflam era inclus în preţul biletului liniilor aeriene. Aveam de aşteptat până a doua zi.

Pe măsuţă se afla o cutiuţă albastră de prezervative. Lângă pat – Biblia şi învăţăturile lui Buddha. Din păcate, ştecărul ceainicului electric nu se potrivea cu priza – asta e, o să mă descurc şi fără ceai. De altfel, poate că ar fi mai

potrivită o cafea? Corpul meu nu avea idee ce înseamnă ora arătată de ceasul radioului de pe noptieră şi se părea că cifrele sunt internaţionale, chiar dacă arabe. Lumina gălbuie de afară era începutul zorilor sau doar apusul care avansa spre noapte? Era greu să-ţi dai seama dacă partea de lume unde soarele avea în curând să-şi facă apariţia sau de unde avea să dispară era răsăritul sau apusul. Am numărat concentrată orele petrecute în avion, m-am ajutat de imaginea pe care am văzut-o cândva pe Internet – globul pământesc cu linia nopţii avansând dinspre est spre vest, ca o gură mare, înghiţind sistematic lumea.

Piaţa din faţa hotelului era goală, în jurul tarabelor închise lătrau nişte câini vagabonzi. Trebuie să fi fost mijlocul nopţii, am dedus în cele din urmă, aşa că m-am culcat fără ceai şi fără baie. După timpul meu personal, timpul arătat de mobilul meu, era totuşi începutul după-amiezii. De aceea nu puteam fi atât de naivă încât să mă aştept să adorm.

Să mă învelesc în pătură şi să mă uit la televizor – fără sonor, n-are decât să şoptească, să arunce puţină lumină, să murmure ceva. Să întind telecomanda ca o armă şi să trag în mijlocul ecranului. Fiecare împuşcătură ucide un canal, dar imediat ia naştere altul. Dar jocul meu constă în goana după noapte, să aleg numai canalele care sunt transmise din locuri unde acum este noapte. Să-mi imaginez globul pământesc şi cicatricea întunecată pe curba ei lină, mărturie a unei crime de demult; o cicatrice rămasă în urma separării temerare a doi gemeni siamezi – lumina şi întunericul.

Noaptea nu se termină niciodată, întotdeauna îşi desfăşoară puterea asupra unei alte zone a globului. O poţi urmări cu telecomanda televizorului, poţi căuta programele din zona de umbră formată de pumnul întunecat care susţine pământul, pentru ca oră după oră să se mişte spre vest, ţară după ţară. Şi atunci descoperi un fenomen interesant.

Prima împuşcătură în fruntea plată, tâmpă a

televizorului a deschis canalul 348 Holy God. Am văzut scena morţii pe cruce, un film făcut prin anii şaizeci. Fecioara Maria avea sprâncene pensate subţire, iar Maria Magdalena trebuie să fi purtat corset sub rochia de un albastru pal – se vede cât de nepriceput au colorat filmul alb-negru. Pieptul ei mare, ascuţit, ieşit în faţă nenatural, talia de viespe. Când soldaţii urâţi îşi împărţeau hainele râzând, au apărut imagini ale tuturor posibilelor cataclisme, lăsând impresia că au fost decupate în direct de pe canalele de ştiinţele naturii şi înserate apoi în film cu un singur clic. Iată şi norii care s-au adunat în timp accelerat, fulgere pe cer şi ploaia care cade pe pământ, vârtejul de aer – degetul divin care din acel moment va desena pe suprafaţa pământului arabescuri. Apoi valurile înfuriate loveau ţărmul, nişte corăbii, nişte machete cam prăpădite făcute praf de apa înfuriată. Vulcanii care au explodat, ejacularea lor fierbinte putea cu siguranţă fecunda cerul, dar nu a avut nicio şansă, aşa că lava s-a scurs neputincioasă pe versanţi. Extazul fierbinte a devenit doar o normală poluţie nocturnă.

Gata. Am apăsat din nou trăgaciul. Canalul 350

Blue Line TV – o femeie care se masturba. Vârfurile degetelor ei dispăreau între coapsele zvelte. Femeia vorbea cu cineva în italiană, vorbea la microfonul prins la ureche, acesta ca o limbă lungă îi lingea de pe buze fiecare cuvânt în italiană, fiecare şi, şi *prego*.

354 – Sexsatelita 1 – de data aceasta două fete obosite se masturbau, probabil că şi-au încheiat deja schimbul, căci nu erau în stare să-şi mai ascundă oboseala. Una dintre ele fixa cu telecomanda camera care le filma, din acest punct de vedere erau cu desăvârşire autosuficiente. Din când în când pe chipul lor se mai ivea câte o grimasă care parcă le rechema la ordine – ochii închişi şi gura întredeschisă –, dar dispărea imediat. Pe chip le revenea oboseala şi lipsa de concentrare. Nimeni nu le suna, în pofida ofertelor ochioase care apăreau pe ecran în arabă.

Şi acum de undeva chirilice – Genesis chirilica. Cuvintele care au apărut în josul ecranului erau cu siguranţă solemne. Le ilustrau nişte imagini cu munţi, mare, nori, plante şi animale. Pe canalul 358 arătau cele mai bune scene ale unui star porno pe nume Rocco. Am rămas acolo pentru o clipă, fiindcă pe chipul lui am observat broboane de sudoare. Făcând mişcări de fricţiune asupra unor fese anonime, bărbatul şi-a aşezat mâna pe şold şi puteai să-l iei drept cineva care exersează cu obstinaţie mişcări de samba sau salsa, şi unu, şi doi.

Pe canalul 288 Iman TV – citeau versete din Coran. Aşa bănuiam. Un frumos model de scriere arăbească, complet de neînţeles, curgea lin pe ecran. Ai fi vrut să îl iei în palme, să îl atingi, până să te întrebi ce semnifică. Să îndrepţi arabescurile curbate, să întinzi scrisul şi să-l preschimbi într-o linie dreaptă, liniştitoare.

O altă apăsare din telecomandă şi am văzut un pastor negru care vorbea unui public ce îi răspundea plin de avânt „alleluja”.

Noaptea amuţise canalele de informaţii gălăgioase şi agresive, cele de natură şi de filme, a înlăturat zgomotele cotidiene ale lumii şi a coborât asupra lor alinarea unei simple axe: sexul şi religia. Trupul şi Dumnezeu. Fiziologia şi teologia.

Tampoanele de igienă intimă

Pe orice pachet de tampoane pe care l-am cumpărat din farmacie figurau scurte informaţii nostime:

Cuvântul „letologica” descrie starea de imposibilitate de rostire a cuvintelor care trebuie.

Ropografia este un termen folosit în pictură pentru a defini ataşamentul artistului de amănunte şi detalii.

Riparografie înseamnă pictarea unor obiecte neînsemnate şi odioase.

Leonardo da Vinci a inventat foarfecă.

În baia unde am desfăcut pachetul cu asemenea învăţăminte distincte mi-a trecut prin cap ca o revelaţie că poate este o altă parte a proiectului marii enciclopedii care

tocmai ia naştere şi în care urmează să se găsească absolut totul. Aşa că m-am întors în locul acela şi am căutat pe rafturi firma bizară care a hotărât să împletească utilul cu necesarul. Ce sens are să produci hârtie cu flori sau căpşune – căci doar a fost creată ca purtător al unei idei. Hârtia de ambalaj e o irosire, ar trebui interzisă. Dacă tot trebuie să împachetezi ceva – de preferat să o faci în romane şi poezii şi să ai întotdeauna grijă ca între obiectul împachetat şi ambalaj să existe o legătură.

De la treizeci de ani fiinţa umană începe încetul cu încetul să se împuţineze.

În fiecare an tot mai mulţi oameni mor de la înţepături de viespe decât din cauza catastrofelor aviatice.

Dacă te afli pe fundul prăpastiei, vei putea vedea stelele chiar şi în timpul zilei.

Ştii că ai aceeaşi zi de naştere cu a altor nouă milioane de oameni de pe planetă?

Cel mai scurt război din istorie a avut loc între Zanzibar şi Anglia în anul 1896. A durat numai treizeci şi opt de minute.

Dacă axa Pământului ar fi înclinată fie şi cu un grad mai mult, Pământul nu ar mai putea fi locuit ca acum, căci suprafeţele de-a lungul ecuatorului ar fi prea fierbinţi, iar cele din jurul polilor – prea reci.

Din cauza rotaţiei globului pământesc, fiecare obiect aruncat zboară mai departe spre vest decât spre est.

Corpul omenesc conţine destul de mult fosfor pentru a ucide un câine.

Arachibutyrophobia este teama patologică de lipire a untului de arahide de cerul gurii.

Dar cel mai mare efect l-a produs asupra mea următoarea informaţie:

Cel mai puternic muşchi din corpul omenesc este limba.

Relicvele:

Peregrinatio ad loca sanda în Praga, în anul 1677, puteai vedea la Catedrala Sfântul Vitus: sânii sfintei Ana,

întregi, închişi într-un recipient de cristal, capul sfântului Ştefan mucenicul, capul lui Ioan Botezătorul. La sfânta Tereza, călugăriţele le arătau celor interesaţi călugăriţa moartă în urmă cu treizeci de ani, aşezată în spatele unor gratii, foarte bine conservată. În schimb, la iezuiţi – capul sfintei Ursula şi pălăria şi degetul sfântului Xavier.

Cu o sută de ani mai devreme, un polonez a ajuns la La Valetta în Malta, de unde a scris că preotul locului l-a condus prin oraş şi i-a arătat: *„palmam dextram integram* (întreaga palmă dreaptă) a sfântului Ioan Botezătorul, proaspătă, de parcă abia ar fi fost retezată de trup şi, deschizând recipientul de cristal, mi-a dat-o să o sărut cu buzele mele nedemne, ceea ce eu, cu viaţa mea plină de păcate, am şi făcut, primind binecuvântarea Domnului. Mi-a mai dat să sărut o bucăţică din nasul sfântului, întregul picior al sfântului Lazari Quadriduani, degetele sfintei Magdalena, o parte a capului sfintei Ursula (asta m-a mirat, fiindcă şi la Köln pe Rin am văzut capul întreg şi l-am atins cu buzele mele nedemne)”.

Dansul din buric

După cină, chelnerul a servit grăbit cafeaua, apoi s-a retras în adâncul sălii, în spatele tejghelei barului; şi el se va uita.

Am coborât vocile parcă involuntar, din cauză că luminile s-au stins încet, şi între mese a intrat agil o tânără femeie pe care cu câteva minute în urmă o văzusem fumând o ţigară pe trotuar. Acum stătea printre oamenii aşezaţi la mese, scuturându-şi pletele negre, lăsate liber. Avea ochii puternic machiaţi; sutienul ei, cusut în zona sânilor cu paiete, sclipea strident cu toate culorile deodată; oricărui copil, oricărei fetiţe i-ar fi plăcut. Brăţările de la mâini îi zdrăngăneau şi clincăneau. Fusta lungă îi curgea pe şolduri până la tălpile goale. Fata era foarte frumoasă, dinţii îi sclipeau albi, ireal, ochii aruncau priviri îndrăzneţe care nu te lăsau să şezi nemişcat, voiai să te mişti, să te ridici, să te entuziasmezi. Femeia dansa în ritmul bătăilor tobelor, iar şoldurile ei se lăudau, provocau

la duel pe oricine ar fi îndrăznit să le pună la îndoială puterea.

În cele din urmă un bărbat a acceptat provocarea şi s-a ridicat curajos să danseze; era un turist în bermude, nu se potrivea cu paietele ei, dar se străduia, îşi unduia şoldurile cu avânt, în timp ce tovarăşii lui de la masă băteau din picior şi fluierau, aţâţaţi. Alte două fete s-au ridicat să danseze; îmbrăcate în blugi, slabe ca nişte aşchii.

Dansul acela într-un local accesibil era minunat. Aşa simţeam eu şi cealaltă femeie, cu care eram.

Când s-a reaprins lumina, am descoperit că avem ochii plini de lacrimi şi că, emoţionate, ni le ştergem cu şerveţelul. Râdeau de noi bărbaţii excitaţi. Dar eram sigură că emoţia femeilor care priviseră dansul a fost o cale mai scurtă de asimilare a dansului decât excitarea bărbaţilor.

Meridianele

Femeia, Ingibjorg, călătorea de-a lungul meridianului zero. Era de loc din Islanda şi expediţia şi-o începuse în Mainland. S-a plâns că nu poate, evident, să se deplaseze în linie dreaptă, din cauză că este condiţionată de drumuri şi de cursurile vapoarelor sau ale liniilor de cale ferată. Dar se străduia să se ţină de acest principiu: să se îndrepte spre sud, învârtindu-se în jurul aceleiaşi linii, în zigzag.

Povestea cu atâta entuziasm, atât de pitoresc, încât nici nu am îndrăznit să o întreb de ce făcea asta. De altfel, se ştie ce răspund de obicei oamenii în asemenea situaţii: De ce nu?

Când vorbea, am văzut cu ochii imaginaţiei o picătură de apă care alunecă pe suprafaţa globului pământesc.

Şi totuşi continuă să mă nedumerească ideea. Fiindcă, la drept vorbind, meridianul nu există.

Unus mundus

Am o prietenă poetă care, din păcate, nu a reuşit niciodată să se întreţină numai din poezie. Cine mai

trăieşte astăzi din poezie? Aşa că s-a angajat la un birou de turism şi, întrucât vorbea foarte bine englezeşte, a devenit ghid pentru excursiile americane. Îi mergea foarte bine şi era recomandată chiar şi celor mai exigenţi turişti. Îi prelua la Madrid, zbura cu ei la

Málaga, apoi cu bacul navigau până în Tunis. Era de obicei un grup puţin numeros, de cel mult zece persoane.

Se bucura de asemenea ocazii, avea câte două pe lună. Îi plăcea atunci să doarmă pe săturate în cele mai bune hoteluri. Pentru turul pe la muzee şi alte obiective turistice a trebuit să se pregătească singură şi atunci a citit foarte mult. Din când în când mai şi scria câte ceva. Uneori, când îi venea în minte o idee foarte interesantă, o propoziţie sau o asociaţie de idei, ştia că trebuie să le noteze imediat, altfel vor dispărea pentru totdeauna. Cu vârsta, memoria începe să-ţi joace feste, apar în ea găuri. Se ridică şi se ducea la toaletă, nota ideea stând pe toaletă. Uneori îşi nota ideile în palmă, doar literele, un procedeu mnemotehnic.

Nu era specialistă în ţările arabe şi în cultura lor, dar se bucura că nici turiştii ei nu erau nişte specialişti. Studia literatura şi lingvistica.

— Să nu ne prostim, spunea. Lumea este una.

Nu trebuia să fii specialist; era suficient să ai puţină imaginaţie. Uneori, când mai apăreau pauze în timpul călătoriei, când trebuia să petreacă ore întregi într-un loc aproape fără umbră, în mijlocul lui Nicăieri, fiindcă tocmai s-a rupt cureaua de la motorul jeepului, trebuia să le ţină turiştilor atenţia trează cu ceva. Şi atunci începea să le spună poveşti. Aşteptau asta de la ea. Unele le preluase de la Borges şi le mai înfrumuseţa puţin, le mai dramatiza. Altele – din o *mie şi una de nopţi*, dar şi atunci adăuga de obicei ceva de la ea. Spunea că trebuie să găsească o istorie care nu fusese încă filmată şi s-a dovedit că erau chiar destul de multe. Tuturor poveştilor le dădea o tentă arabă, descria amănunţit veşmintele, mâncărurile, unguentul folosit pentru cămile. Probabil că nu o ascultau

cu foarte mare atenţie, căci de vreo câteva ori, când a amestecat faptele istorice, nimeni nu i-a atras atenţia, aşa că, în cele din urmă, nu s-a mai preocupat de fapte.

Haremul

(povestea lui Menchu)

Cuvintele nu sunt în stare să redea labirinturile haremului. De vreme ce cuvintele nu pot, poate sunt mai sugestive secţiunea unui stup, ordinea sinuoasă a intestinelor, măruntaiele trupului, canalele urechii; spirale, fundături, cercuri, tuneluri circulare noi care se termină chiar la intrarea în odaia secretă.

Centrul este ascuns adânc, ca într-un muşuroi, şi este compus din odăile mamei sultanului, un uter căptuşit cu covoare, parfumate cu mir, răcorite cu apa care preschimbă pereţii în albia unor pârâiaşe. Alături se înşiră camerele fiilor minori; şi ei sunt tot nişte femei încă, învăluiţi în energie feminină înainte ca atingerea vârstei masculinităţii să le reteze cu sabia placentele perlate în care au crescut. În spatele odăilor se deschid curţi interioare cu o complicată ierarhie a cămăruţelor, destinate concubinelor: cele mai puţin dorite femei urcă, de parcă trupurile lor, uitate de bărbat, suferă un misterios proces de angelizare; cele mai vârstnice locuiesc chiar sub acoperiş – în scurtă vreme, sufletele lor vor zbura la cer, iar trupurile lor, odinioară atât de ispititoare, se vor usca asemenea ghimbirului.

În mijlocul acestei bogăţii de coridoare, holuri, firide tainice, arcade şi curţi interioare, însuşi tânărul monarh îşi are dormitoarele, fiecare dotat cu o baie regală unde, în lux opulent, fundul regal defechează liniştit.

În fiecare dimineaţă se desprinde din braţele mamelor pentru a ieşi în lume ca un copil mare care abia învaţă să meargă, un pic cam târziu. îmbrăcat într-un caftan bogat, îşi joacă rolul – apoi, cu uşurare, se întoarce seara la trupul său, la propriile intestine, la vaginurile moi ale concubinelor sale.

Se întoarce din odăile bătrânilor, de unde guvernează o ţară pustie – primeşte delegaţii şi conduce politica micului stat local în ruină, o politică zadarnică. Veştile sunt înspăimântătoare. Înfruntarea sângeroasă a celor trei mari

puteri nu lasă nicio umbră de îndoială; trebuie să mizezi ca la ruletă totul pe o singură culoare şi să treci de partea uneia dintre puteri. Nu se ştie după ce să te ghidezi în alegere – după locul de studii, după sentimentul faţă de cultură, după cum sună limba? Nesiguranţa este aţâţată şi mai mult de oaspeţi; îi primeşte în fiecare dimineaţă. Sunt oameni de afaceri, neguţători, consuli, consilieri suspecţi. Iau loc în faţa lui pe pernuţele decorative, îşi şterg de sudoare fruntea care, veşnic acoperită de coiful de plută, a devenit uluitor de albă şi seamănă la culoare cu tulpinile subterane – stigmatul originii diavoleşti a acestor oameni. Alţii, cu turbane şi şaluri, se joacă cu bărbile lor lungi, inconştienţi de faptul că gestul acesta nu poate decât să trădeze minciuna şi înşelătoria. Toţi au ceva de rezolvat cu el, îşi recomandă serviciile de negociatori, încearcă să-l convingă să facă singura alegere justă. De la toate astea îl doare capul. Statul lui nu este mare – abia de numără câteva zeci de aşezări în oazele de piatră din deşert, din toate bogăţiile naturale se găsesc aici numai saline de suprafaţă. Nu are acces la mare, nu are porturi, promontorii sau strâmtori. Locuitoarele micii ţări cultivă coronişte, susan şi şofran. Soţii lor conduc călătorii şi caravanele negustorilor prin deşert, spre sud.

Niciodată nu l-a atras politica, nu înţelege deloc ce e aşa de fascinant la ea, încât l-a făcut pe tatăl său să-i dedice întreaga viaţă. Neîndoielnic nu seamănă cu tatăl său, care în decursul a câtorva decenii, luptându-se cu nomazii în deşert, a ridicat acest mic stat. Dintre mulţii lui fraţi a fost ales ca urmaş la tron numai fiindcă mama sa era prima dintre neveste, o persoană ambiţioasă. Mama i-a asigurat domnia pe care, din motive biologice, nu o putea prelua chiar ea. Fratele său, care era un concurent serios, a avut parte de o soartă nefastă – a murit muşcat de un scorpion. Surorile nu intrau la socoteală, nici măcar nu le cunoaşte prea bine. Când se uită la femei, întotdeauna îşi aminteşte că fiecare ar putea să-i fie soră şi lucrul acesta îl umple în mod straniu de linişte.

Nu are prieteni în rândurile bătrânilor, un grup de bărbaţi bărboşi. Când îşi face apariţia în sala de consfătuiri, ei amuţesc brusc, aşa că are mereu impresia că toţi complotează împotriva lui. Desigur că o fac. Apoi, după o serie de ritualuri de salut, discută problemele şi aruncă spre el priviri care abia ascund dispreţul şi aversiunea, chiar dacă cer totuşi aprobarea. Uneori i se pare – din păcate tot mai des – că scurtele priviri ce-i sunt aruncate sunt pline de ostilitate palpabilă, ascuţită ca lama unui cuţit, că în esenţă nici nu le pasă dacă el va spune în final „da” sau „nu”, vor numai să vadă dacă mai are încă dreptul să ocupe locul din centrul sălii, poziţia privilegiată şi dacă, de data aceasta, va scoate vreun sunet.

Ce aşteaptă de la el? Nu este în stare să îi urmărească ţipând unul la altul surescitaţi, nu le mai poate urmări logica explicaţiilor. Mai degrabă îi fură atenţia turbanul de culoarea şofranului al unuia dintre ei, care este ministrul resurselor de apă dulce, sau înfăţişarea excepţional de proastă a altuia; e greu să nu observi paloarea bolnăvicioasă a chipului său, mărginit de o barbă căruntă, mare şi deasă. Este cu siguranţă bolnav şi îşi va da sufletul în curând.

„Îşi va da sufletul” – cuvintele îl umplu pe tânărul monarh de scârbă; nu e bine că s-a gândit la asta, acum simte cum i se adună saliva în gură, iar gâtul se contractă slab – opunerea perversă a organismului. Trebuie să fugă de acolo.

De aceea ştie deja ce are de făcut, dar va ţine totul în secret de mama sa.

Aceasta însă vine la el seara târziu, chiar dacă şi ea trebuie să se anunţe prin intermediul celor doi paznici de încredere, eunuci, negri ca abanosul: Gog şi Magog. Îşi vizitează fiul când el petrece clipe plăcute în braţele micilor lui prietene, se aşază la picioarele lui pe perna frumos ţesută, clincăne din brăţări. Când se mişcă, stârneşte valuri de uleiuri parfumate cu care i-a fost masată pielea corpului. Spune că ştie tot şi că îl va ajuta în

întreprinderea lui, dacă îi promite că o va lua cu el. Şi dacă îşi dă seama că, rămânând aici, o condamnă astfel la moarte.

— Avem în deşert rude credincioase, cu siguranţă ne vor oferi adăpost. Am trimis deja la ei un om cu veşti. Vom aştepta acolo până trec vremurile rele, apoi travestiţi, luând cu noi ce ne aparţine, bijuterii şi aur, pornim spre vest, spre porturi, şi plecăm de aici pentru totdeauna. Ne statornicim undeva în Europa, dar nu foarte departe, astfel încât atunci când e vreme frumoasă să putem vedea ţărmurile africane. Îţi voi creşte copiii, fiule, spune ea şi fără îndoială crede în evadare, dar în nepoţii despre care pomeneşte nu crede, cu siguranţă nu crede.

Ce poate să spună, îi mângâie părul mătăsos şi îşi exprimă acordul.

În stup totuşi nu există secrete, aşadar veştile se răspândesc hexagonal în fagurii albinelor, prin coşuri, toalete, coridoare şi curţi interioare. Se răspândesc odată cu aerul cald din lighenele de fontă, în care ard cărbuni de lemn, pentru a face mai suportabil frigul iernii. Uneori aerul care bate dinspre adâncul continentului, dintre munţi, este atât de îngheţat, încât urina din oliţele de noapte din faianţă prinde o pojghiţă de gheaţă. Veştile se răspândesc la etajele concubinelor şi toate, inclusiv cele de la etajele cele mai de sus, îşi strâng bocceluţa. Şoptesc între ele, îşi dispută locul pe care îl vor ocupa în caravană.

În decursul următoarelor câteva zile se vede că palatul e însufleţit şi de mult nu a mai fost în el atâta mişcare. De aceea se miră monarhul nostru că nici Turbanul Purpuriu, nici Barbă Sură nu observă nimic.

Îşi zice că sunt mai proşti decât credea.

Aceştia, în schimb, gândesc acelaşi lucru – că monarhul lor s-a dovedit mai prost decât observaseră ei. Cu atât mai puţin îl vor regreta. Dinspre apus se apropie o mare armată, pe mare, iar pe continent se şopteşte. Se zice că e muşuroi de oameni. Se zice că au declarat lumii război sfânt şi intenţionează să ne cucerească. Dar cel mai

mult îi interesează Ierusalimul, acolo se află rămăşiţele proorocului lor. Nu ai cum să le ţii piept – sunt avizi şi gata de orice. Ne tâlhăresc casele, ne siluiesc femeile, ne dau foc la gospodării, ne pângăresc meceturile. Încalcă toate tratatele şi convenţiile, sunt nesătui şi şovăitori. Nu există îndoială – aici nu mai e vorba de niciun mormânt, le-am dat alte morminte, uite, avem aici o grămadă. Dacă îi interesează cimitirele, să le ia pe toate. Însă acum a devenit limpede că nu a fost decât un pretext; vor să pună mâna pe ce e viu, nu pe ce e mort. Iar ei se spune că imediat ce vasele lor acostează la ţărmurile noastre, decoloraţi de soarele îndelungatei călătorii, albiţi de sarea mării care le acoperă pielea cu un strat subţirel argintiu, ţipă în limba lor guturală, gălăgioasă – fiindcă nu ştiu să vorbească omeneşte şi nici să citească scrisului omului – şi năvălesc în oraşele noastre să ne scoată uşile din ţâţâni, să ne spargă oalele cu ulei, să ne jefuiască cămările şi să îşi facă loc, pfu! în şalvarii femeilor noastre. Nu ştiu să răspundă urărilor noastre de sănătate, se uită cu privire tâmpă, iar pupilele lor deschise la culoare par lipsite de gânduri. Cineva a spus că sunt un trib care s-a născut pe fundul mării, crescut de valurile şi de peştii argintii, şi într-adevăr seamănă cu bucăţile de lemn aruncate pe ţărm, pielea lor are culoarea oaselor care au stat prea mult în apa mării. Dar alţii spun că nu e adevărat – cum altfel ar fi putut conducătorul lor, bărbatul acela cu barbă roşie, să se înece în torentul râului Selef?

Aşa şoptesc cutremuraţi, apoi încep să se plângă cu voce tare. N-am avut parte de un conducător reuşit. Tatăl lui, sigur, a fost bun, el ar fi ieşit imediat la luptă cu o mie de călăreţi, ar fi întărit zidurile, ne-ar fi făcut provizii de apă şi grâne în caz de asediu. Dar acesta… Cineva scuipă dispreţuitor, pronunţându-i numele şi apoi tăcând speriat de ce i-a putut ieşi pe gură.

Se lasă o tăcere grea. Unul îşi mângâie barba, altul contemplă modelul complicat al mozaicului pardoselii unde din bucăţele de ceramică în multe culori a fost aranjat un

adevărat labirint. Altul îşi mângâie cu degetele mânerul pumnalului, încrustat cu turcoaze. Degetul mângâie micile curburi în sus şi în jos. Astăzi bravii consilieri şi miniştri nu vor lua nicio hotărâre. Afară aşteaptă deja gardienii, armata palatului.

În noaptea aceea, în capetele lor încolţesc în linişte idei, cresc asemenea plantelor, se maturizează într-o clipită – în curând vor înflori şi vor da roade. Dimineaţa, un sol porneşte călare la sultan cu cererea de vasalitate, cu rugămintea de a lua sub protecţia sa micul stat de care, de obicei, nimeni nu-şi aduce aminte; s-a întrunit consiliul bătrânilor care, pentru binele tuturor drept-credincioşilor supuşi ai lui Allah, îndepărtează de la tron actualul monarh incapabil – se conturează imaginea unui iatagan care coboară cu repeziciune – şi cere sprijin armat pentru a se apăra de necredincioşii care se apropie dinspre vest, numeroşi ca firele de nisip din deşert.

Şi în aceeaşi noapte mama îşi scoate fiul de sub piei şi cuverturi, de sub trupurile copiilor cu care doarme tânărul conducător; îl scutură din adâncul somnului şi îi porunceşte să se îmbrace.

— Totul este pregătit, cămilele aşteaptă, doi dintre armăsarii tăi sunt înşeuaţi, corturile strânse sunt deja prinse la şa.

Fiul geme, icneşte – cum se va descurca el în pustiu fără talere şi ligheane, fără sobiţele de cărbune, fără covoare, unde se vor culca el şi copiii? Fără toaleta lui, fără vederea de la ferestre spre palat şi fără fântânile arteziene cu apă cristalină.

— Vei pieri, şopteşte mama, îşi încruntă fruntea şi pe ea apare un rid vertical, ascuţit ca un stilet. Şoapta ei este ca sâsâitul unui şarpe, sâsâitul unui şarpe înţelept. Ridică-te!

În spatele câtorva pereţi se aud paşi, iată, nevestele şi-au împachetat deja bocceluţa: cele mai tinere – una mai mare, cele mai în vârstă – una mai mică, pentru a nu da prilej de nemulţumire. O bocceluţă modestă cuprinde

numai şalurile de preţ, cerceii, brăţările. Acum aşteaptă, stând pe vine lângă uşi, în faţa draperiei, până vine cineva după ele, iar dacă durează prea mult, nerăbdătoare privesc pe fereastră unde la răsărit, deasupra deşertului, se iveşte deja lumina roz a zorilor. Nu văd imensitatea deşertului ale cărui limbi aspre ling treptele palatului, căci ferestrele lor dau numai în curtea interioară.

— Toiagul pe care şi-au desfăcut strămoşii tăi cortul era axa lumii, centrul ei. Acolo unde-ţi vei întinde şi tu cortul, acolo va fi regatul tău, spune mama şi îl împinge spre ieşire. Niciodată mai înainte nu ar fi îndrăznit să-l atingă astfel, dar acum cu gestul acesta îi arată că în decursul ultimelor ore a încetat să mai fie conducătorul statului de şofran.

— Ce soţii iei cu tine? îl întreabă, iar el multă vreme nu răspunde, numai adună în jurul său grupul de copii, băieţi şi fete, nişte îngeraşi, cu ale căror trupuri goale şi firave se acoperă noaptea; cel mai mare dintre băieţi nu are mai mult de zece ani, cea mai mică dintre fete – patru.

Soţii? Nu va lua cu sine nicio soţie, nici tânără, nici bătrână; au fost bune la palat. Niciodată nu a avut nevoie de ele în mod special „se culca cu ele din acelaşi motiv pentru care în fiecare dimineaţă trebuia să privească mutrele bărboase ale consilierilor. Penetrarea şoldurilor lor generoase, a cotloanelor lor cărnoase nu i-a provocat niciodată o plăcere foarte mare. Cel mai mult îl scârbeau subsuoarele lor păroase şi sânii voluminoşi. De aceea avea grijă ca în pântecele lor mizere să nu cadă niciuna din preţioasele sale seminţe, pentru ca nicio picătură de viaţă să nu fie irosită.

În schimb, era sigur că datorită faptului că-şi reţinea potenţa, graţie trupurilor zvelte ale copiilor de la care în somn îşi trăgea vitalitatea, graţie respiraţiei lor dulci pe faţa lui, va fi cândva nemuritor.

— Vom lua cu noi doar copiii, copiii mei, o duzină de îngeraşi, să se îmbrace, ajută-i, îi spune mamei.

— Nerodule, sâsâie mama, vrei să iei cu tine copiii?

Nu vom rezista cu ei în deşert nici măcar câteva zile. Auzi cum se apropie foşnetele şi şoaptele? Nu mai e nicio clipă de pierdut. O să iei cu tine alţi copii acolo unde ajungem, ba chiar mai mulţi de atât. Aceştia să rămână, nu vor păţi nimic.

Dar văzându-i hotărârea, hohoteşte de furie şi stă în cadrul uşii cu braţele încrucişate. Fiul se apropie de ea; acum se măsoară cu privirile. Copiii s-au aranjat în semicerc în jurul lor, unii îi susţin poalele caftanului. Privirea lor este liniştită şi indiferentă.

— Sau eu, sau ei, spune mama imprudent, iar când vorbele i se desprind de pe buze, încearcă să le înşface înapoi cu limba, dar nu le mai ajunge.

Atunci fiul ei o loveşte violent cu pumnul în burtă, în locul acela unde, cu ani în urmă, fusese primul lui cămin, odaia moale aşternută cu roşu şi purpuriu. În pumn strânge un pumnal. Femeia se apleacă în faţă, iar din ridurile de pe fruntea ei se revarsă peste chip întunericul.

Nu mai are timp de pierdut. Gog şi Magog suie copiii pe cămile, pe cei mai mici îi pune în coşuri ca pe nişte păsări. Leagă în chingi lucrurile de preţ, materiale scumpe rulate, apoi înfăşurate în pânză groasă, ca să nu se vadă ce e înăuntru, iar când prima geană de soare se vede la orizont, sunt deja pe drum. La început, deşertul îi scaldă într-o bogăţie de umbre prelungi, care se întinde de la o dună la alta, lăsând urme vizibile numai pentru iniţiaţi. Cu timpul, umbra devine tot mai mică, până dispare cu desăvârşire, şi atunci caravana va reuşi să atingă nemurirea mult visată.

Altă poveste a lui Menchu

Un anumit trib de nomazi trăia de secole în deşert între aşezările creştinilor şi musulmanilor, aşa că au învăţat multe, în timpul foametei, secetei, pericolelor erau nevoiţi să ceară adăpost de la vecinii lor sedentari. Mai înainte însă trimiteau un sol care trăgea cu ochiul din tufişuri la obiceiurile aşezării şi după sunete, mirosuri şi veşminte repera dacă satul este musulman sau creştin. Se

întorcea cu vestea la ai săi, şi atunci scoteau din saci obiectele necesare şi pătrundeau în oază, dându-se drept confraţii întru credinţă ai acelor oameni. Niciodată nu li s-a refuzat ajutorul.

Menchu jura că acesta este adevărul.

Cleopatra

Mergeam cu autobuzul împreună cu câteva zeci de femei complet acoperite în negru. Prin fisura îngustă li se zăreau numai ochii – şi mă uimea frumuseţea şi sârguinţa machiajului. Era ochii unor Cleopatre. Femeile beau cu graţie apă minerală cu ajutorul unui pai de plastic; paiul dispărea în faldurile materialului negru şi regăsea acolo, undeva, ipotetica gură. În autobuz tocmai fusese pus un film care trebuia să ne facă mai plăcută călătoria – era cu Lara Croit. Priveam, fascinate, la fata agilă cu umeri şi şolduri unduitoare care culca la pământ soldaţii înarmaţi până în dinţi.

Un sfert de oră foarte lung

Sfertul de oră din avion, între ora 8.45 şi 9.00. După părerea mea, a durat o oră, ba chiar mai mult.

Apuleius, măgarul

Mi s-a confesat un crescător de măgari.

Problema cu măgarii e că reprezintă o investiţie destul de costisitoare, de pe urma căreia profitul vine greu şi necesită multă muncă. În afara sezonului, când nu sunt turişti, trebuie să ai cu ce să-i hrăneşti, să le ţesali blana, să fie îngrijiţi. Cel de culoare închisă e mascul, tatăl întregii familii. Se numeşte Apuleius – aşa i-a spus odată o turistă. Iar pe acesta îl cheamă Jean-Jacques, chiar dacă este o femelă, iar cel de culoare deschisă e Jean-Paul. Mai am câţiva măgari şi de partea cealaltă a casei. Acum, în afara sezonului, muncesc numai doi. Dar când începe vânzoleala, în zori, îi aduc la faţa locului încă înainte să sosească autocarele.

Cei mai răi sunt americanii, fiindcă majoritatea sunt graşi. Sunt adeseori prea grei chiar şi pentru Apuleius. Cântăresc de două ori mai mult decât alţi oameni. Măgarul

este o creatură inteligentă, e în stare să evalueze imediat greutatea şi, de cele mai multe ori, se enervează când îi vede coborând din autocar, transpiraţi, cu pete mari de sudoare pe cămăşi, în pantaloni până la genunchi. Am impresia că îi deosebeşte pur şi simplu după miros şi apoi încep necazurile, chiar dacă dimensiunile lor se dovedesc decente. Încep să se foiască, să ţipe, să se eschiveze de la muncă.

— Totuşi, animalele mele sunt bune, le-am educat să fie aşa. Noi vrem ca turiştii noştri să aibă amintiri frumoase. Eu nu sunt creştin, dar înţeleg că pentru ei ăsta este totuşi punctul culminant al excursiei. Vin aici să viziteze şezând pe măgarii mei locul unde un oarecare Ioan l-a botezat pe prorocul lor cu apa râului. De unde ştiu ei că tocmai aici s-a întâmplat povestea? Se zice că aşa stă scris în cartea lor.

Reprezentanţii mass-mediei

Dimineaţă a fost un atentat. A murit o persoană, iar alte câteva au fost rănite. Corpul a fost deja ridicat. Poliţia a înconjurat locul cu bandă de plastic alb-roşie, în spatele căreia se puteau vedea încă pete uriaşe de sânge; în jurul lor roiau muşte. Zăcea răsturnată şi o motocicletă, iar în apropierea ei sclipea opalescent o baltă de benzină; alături, o plasă cu fructe, mandarine împrăştiate, murdare, mânjite, ceva mai departe nişte cârpe, o sanda, o şapcă cu cozoroc de culoare incertă, un rest dintr-un telefon mobil; acolo unde se afla cândva ecranul, se căsca acum o gaură.

Se adunaseră mulţi oameni în jurul benzii şi se uitau îngroziţi. Vorbeau rar şi în şoaptă.

Poliţia amâna curăţarea locului, căci trebuia să vină reporterul unei staţii de televiziune să transmită de la faţa locului. Se pare că era interesat în special de petele de sânge. Se spunea că era deja pe drum.

Reformele lui Atatürk într-o zi, spre seară, când deja stăteam întinsă pe pat după o zi întreagă de umblat, privit şi ascultat, mi-am adus aminte de Alexandra şi de rapoartele ei. Mi s-a făcut brusc dor de ea. Mi-am imaginat

că se află în acelaşi loc, că doarme, cu geanta lângă pat, cu aureola argintie a părului încadrându-i faţa. Femeia-apostol, Alexandra cea Dreaptă. Am găsit în rucsac adresa ei şi i-am scris despre o Mârşăvie despre care am aflat acolo unde mă aflam.

Când Atatürk şi-a desfăşurat importantele sale reforme, prin anii douăzeci ai secolului trecut, Istanbulul era un oraş plin de câini vagabonzi cvasisălbatici. Luase naştere chiar o anumită rasă – un câine de dimensiuni medii, cu blana scurtă şi de culoare deschisă, alb sau crem sau o combinaţie de două culori. Câinii locuiau în docurile din port, între cafenele şi restaurante, pe străzi şi în scuaruri. Noaptea porneau la vânătoare în oraş; se muşcau între ei, scormoneau în gunoaie. Nedoriţi de nimeni, au revenit la vechile comportamente naturale – se adunau în cete, îşi alegeau un conducător, asemenea lupilor şi şacalilor.

Totuşi Atatürk a vrut să facă din Turcia o ţară civilizată. Vreme de câteva zile, departamente speciale au prins mii de câini, care au fost duşi pe insulele din apropiere, nepopulate şi lipsite de vegetaţie. Acolo au fost lăsaţi liberi. Lipsiţi de apă dulce şi mâncare, au început să se mănânce între ei vreme de vreo trei-patru săptămâni, iar locuitorii Istanbulului, mai ales proprietarii caselor cu balcon din Bosfor sau clienţii restaurantelor pescăreşti de pe ţărm, auzeau dinspre insule urletul câinilor, apoi au fost chinuiţi de valuri de mirosuri pestilenţiale.

Noaptea au început să-mi vină în minte tot mai multe dovezi de vinovăţie, până au început să mă treacă sudorile. De pildă, căţelandrul care a murit îngheţat, fiindcă drept casă avea o cadă de metal răsturnată.

Kalijuga

Lumea devine tot mai întunecată, discutau alături doi bărbaţi; după câte am înţeles, tocmai zburau la un congres la Montreal, unde se adunau oceanografii şi geofizicienii. Se pare că de prin anii şaizeci intensitatea luminii solare scade cu 4%. Ritmul mediu de stingere a luminii planetei

este de 1, 4% pe fiecare deceniu. Fenomenul nu este atât de intens, încât să-l putem observa cu ochiul liber, dar l-au depistat radiometrele. De pildă, conform radiometrelor, cantitatea razelor solare care au ajuns pe teritoriul URSS a scăzut cu o cincime între anii 1960 – 1987.

Care este cauza întunecării? Nu se ştie exact. Se spune că poluarea aerului, negrul de fum şi aerosolii.

Am adormit şi am văzut un spectacol înspăimântător: cum la linia orizontului creşte un nor uriaş – dovada marelui, eternului război care se desfăşoară departe; este atroce şi nemilos;

distruge lumea. Dar nu-i o problemă, noi ne aflăm – deocamdată – pe o insulă fericită: albastrul mării şi azuriul cerului. Sub tălpi, nisipul cald şi rotunjimile scoicilor.

Dar este Bikini. Imediat totul va dispărea, se va risipi ca un nor de fum, iar în cel mai bun caz va suferi o mutaţie monstruoasă. Cei care vor supravieţui vor aduce pe lume copii-monştri, gemenisiamezi cu capetele lipite, un singur creier într-un corp dublu, două inimi într-o singură cutie toracică. Vor apărea simţuri suplimentare: simţul lipsei, simţul absenţei, abilitatea unui extraordinar simţ precognitiv. Să ştii ce nu se va întâmpla. Să ai nas pentru lucrurile care nu există.

Creşte lumina de un roşu-închis a zorilor, cerul devine arămiu, se face tot mai întunecat.

Colecţiile modelelor de ceară

Scopul pelerinajului îl reprezintă un alt pelerin. De data aceasta, unul de ceară.

Viena, Josephinum, colecţia figurilor anatomice de ceară, proaspăt restaurată. Într-o zi de vară ploioasă a mai ajuns aici, în afară de mine, un alt călător, un bărbat de vârstă mijlocie, cu părul cărunt şi ochelari cu rame subţiri, care părea interesat numai de un model, căruia i-a consacrat un sfert de ceas, apoi a dispărut cu un zâmbet misterios pe chip. Eu intenţionam să rămân aici mai multă vreme. Aveam la mine o agendă şi aparatul de fotografiat, iar în buzunar, nişte dropsuri cu cofeină şi un baton.

Încet, ca să nu pierd niciun exponat, cu pas mărunt, mă mişcam printre vitrinele de sticlă.

Modelul 59. Un bărbat de doi metri, fără piele. Trupul lui e construit frumos din muşchi şi tendoane, ca o reţea. Prima privire provoacă un şoc, e neîndoielnic un reflex – vederea unui trup fără piele e în sine ceva dureros, arde şi frige, ca în copilărie, când în rana de la genunchiul zdrelit se vedea carnea vie. Modelul are un braţ tras în spate, iar mâna dreaptă ridicată deasupra capului cu mişcarea plină de graţie a unei sculpturi antice îşi acoperă ochii – de parcă ar privi în soare, în depărtare. Cunoaştem gestul acesta din tablouri – aşa se priveşte în viitor. Modelul 59 ar putea sta în Muzeul Artei din apropiere; de fapt, nici nu ştiu de ce a fost condamnat la ruşinosul Muzeu al Anatomiei. Ar trebui să fie expus în cea mai bună galerie de artă, căci este o operă de artă dublă – datorită execuţiei geniale din ceară nu încape îndoială că este cea mai mare realizare a artei naturaliste, dar şi datorită proiectului însuşi. Cine este autorul lui?

Modelul 60 prezintă şi el muşchi şi tendoane, dar atenţia se concentrează cu precădere asupra panglicii line a intestinelor, cărora le-au fost date proporţii desăvârşite. Pe suprafaţa lor netedă se reflectă ferestrele muzeului. Abia o clipă mai târziu descopăr uluită că e vorba despre o femeie, întrucât ceva îi atârnă pervers: în partea de jos a abdomenului i-a fost lipită o bucăţică de blăniţă cenuşie în care este delimitată destul de ordinar o fisură prelungă. În mod evident autorul modelului a vrut să dea de înţeles unui spectator neiniţiat în tainele anatomiei că priveşte intestinele unei femei. Iată ştampila păroasă, semnul de firmă al sexului, logoul femeii. Modelul 60 prezintă sistemul circulator şi limfatic ca o aureolă de intestine. Vasele se sprijină întru totul pe muşchi, dar o parte din ele este prezentată cu îndrăzneală ca o reţea care atârnă în aer şi abia atunci se observă întregul miracol fractal al acelor firişoare roşii.

Mai departe sunt braţe, picioare, stomacuri şi inimi.

Fiecare model se află aranjat cu multă grijă pe o bucată de mătase care sclipeşte perlat. Rinichii răsar din vezica urinară ca două anemone. „Membrele inferioare şi vasele ei de sânge”, spune inscripţia în trei limbi. Reţeaua de vase limfatice ale abdomenului inferior, noduli limfatici, steluţe şi broşe cu care o mână necunoscută a împodobit monotonia muşchilor. Vasele limfatice ar putea servi ca model unui bijutier.

La loc central în colecţia aceea de ceară se află modelul 244, cel mai frumos, cel care îi atrăsese atenţia bărbatului cu ochelari subţiri şi care, în scurtă vreme, îmi va reţine şi mie atenţia preţ de jumătate de ceas.

Este o femeie întinsă, aproape întreagă; trupul ei a fost trunchiat numai într-un singur loc: abdomenul deschis ne arată nouă, pelerinilor, sistemul reproducător, împins sub diafragmă, uterul şi ovarele. Şi aici puseseră pecetea de blană a sexului, absolut inutil. Nu exista doar niciun semn de îndoială că exponatul era o femeie. Muntele Venerei era acoperit cu grijă de imitaţiile de păr, iar ceva mai jos făcuseră cu multă grijă deschizătura vaginului, greu de depistat, evident numai pentru cunoscători care nu ezită să se aşeze pe vine la picioarele delicate cu degete rozalii, aşa cum făcuse şi bărbatul acela cu ochelari. Şi mă gândesc: bine că bărbatul a plecat, acum era rândul meu să fac asta.

Femeia are părul blond, desfăcut, ochii uşor întredeschişi, la fel şi gura. La gât are un şirag de perle. Mă frapează absoluta inocenţă a plămânilor ei, netezi, mătăsoşi, imediat sub perle; cu siguranţă nu au inspirat niciodată fum de ţigară. Puteau fi plămânii unui înger. Inima, secţionată în transversală, îşi dezvăluie dubla natură, ambele cămări sunt dublate de velura ţesutului roşu, create pentru mişcarea monotonă. Ficatul înveleşte stomacul ca nişte buze mari sângerii, se văd şi rinichii, şi uretrele care seamănă cu nişte rădăcini de mandragora sprijinite de uter. Uterul e un muşchi plăcut vederii, suplu şi simetric, e greu să-ţi imaginezi că se mişcă prin tot

corpul şi provoacă isterie, aşa cum se credea cândva. Nu încape nicio îndoială – organele sunt aranjate în corp cu grijă, pregătite pentru o îndelungată călătorie. La fel şi vaginul ei, secţionat pe lungime, îşi dezvăluie misterul, tunelul scurt care duce spre o fundătură pare absolut inutil, căci nu e deloc poarta de intrare în interiorul corpului. Se termină cu o cavitate fără ieşire.

M-am aşezat la fereastră, pe banca tare, vizavi de mulţimea de modele de ceară tăcute şi, extenuată, mă las inundată de valuri de emoţie. Ce muşchi îmi strânge acum gâtul ca un cerc de butoi, care e numele lui? Cine a inventat corpul omenesc şi, astfel, cine are faţă de el copyrightul etern?

Călătoriile doctorului Blau (I)

Cu barbişonul său cărunt, cu părul înspicat, merge la conferinţe despre conservarea preparatelor medicinale, dar mai ales despre confecţionarea plastinatelor[12] din ţesut uman. Se aşază comod în fotoliu, îşi pune căştile pe urechi şi ascultă cantatele lui Bach.

Fata din fotografiile pe care le developase şi le avea acum la el avea o frizură nostimă – la spate părul era retezat drept pe gât, dar smocurile de păr din faţă erau mai lungi; ajungeau până la umerii goi, acopereau cochet faţa iar pe sub ele se putea vedea linia clară, roşie-cafenie, a buzelor, rujate pe suprafaţa netedă a feţei. Lui Blau i-a plăcut mult gura aceasta, la fel ca şi trupul ei – minion, robust, cu sâni mici, sfârcuri distincte, care punctau suprafaţa catifelată a cutiei toracice. Avea şolduri înguste şi coapse destul de masive. Picioarele puternice l-au atras întotdeauna. „Forţa stă în coapse”, aşa se putea numi propria sa hexagramă 65. O femeie cu coapse puternice este ca un spărgător de nuci – gândeşte doctorul Blau –, dacă ajungi înăuntru nu te striveşte. Dacă ajungi înăuntru nu e ca şi cum ai dezamorsa o bombă.

---

12 Plastinţie este o tehnică de conservare a cadavrelor. în cursul volumului, apar mai mulţi termeni din câmpul semantic al acestui termen (n. red.).

Asta îl excită. El însuşi este mărunt şi slab. Îşi riscă viaţa.

Cât îi făcea fotografiile, îl cuprinsese excitarea. Şi el era gol, aşa că starea aceasta devenea încetul cu încetul vizibilă, ba chiar evidentă. Dar nu se ruşina, căci chipul îi era ascuns de aparatul de fotografiat; era un minotaur mecanic cu o faţă-aparat de fotografiat, cu lentila unui singur ochi pe stativ care – mişcându-şi zoomul – ieşea în afară şi apoi se retrăgea ca o trompetă mecanică.

Fata a observat starea corpului doctorului Blau şi asta i-a dat încredere în sine. A ridicat mâinile, şi le-a încrucişat sub grumaz, dezvăluind în felul acesta subsuoarele lipsite de apărare, posibilităţile oarbe, subdezvoltate ale perineului. Sânii au urcat mai sus, devenind aproape plaţi, aproape băieţeşti. Blau s-a apropiat în genunchi cu aparatul de chipul ei şi i-a făcut acum o fotografie de jos. Tremura. I se părea că smocul de păr negru, ras într-o linie subţire, care optic subţia şi mai tare şoldurile şi le alungea ca un semn al exclamării, îi va şterge imediat obiectivul. Erecţia lui era acum foarte vizibilă, fata a băut puţin vin alb, cred că retsina grecească, şi s-a aşezat pe podea, încrucişându-şi picioarele şi ascunzând locul care îl excita atât de mult pe doctor. Bănuia ce înseamnă mişcarea aceea – se apropiau de orizontul acelei seri.

Dar nu asta îl interesa. S-a retras la fereastră, fesele lui goale, slabe atingând pentru o clipă pervazul, când încă făcea fotografii. Următorul nud, de data aceasta şezând, a fost înregistrat. Fata, tânără ca un miel, zâmbea, era mândră de disponibilitatea trupului doctorului – fapt ce însemna că era în stare să aibă efect asupra cuiva chiar şi de la depărtare, ce forţă! în urmă cu doar câţiva ani, pe când era copil, se juca de-a vrăjitoarea, imaginându-şi că poate mişca obiectele numai cu voinţa. Uneori i se părea că într-adevăr o lingură sau o agrafă s-au deplasat cu un milimetru. Dar niciodată vreun obiect nu se supusese voinţei ei atât de evident, atât de teatral.

Totuşi acum doctorul Blau se afla în faţa unei sarcini foarte importante. Inevitabilul nu mai poate fi amânat – trupurile lor se apropie unul de celălalt. Fata îl lasă să o mângâie şi să o întindă pe spate. Cu atingerea degetelor sale delicate, doctorul dezamorsează bomba. Hexagrama coapselor se deschide în faţa tuturor interpretărilor. Aparatul clicăie.

Fiecare parte a corpului are dreptul la memorie. Fiecare corp omenesc are dreptul să dăinuiască. Este scandalos că e atât de fragil şi delicat. E scandalos că i se permite să se descompună sub pământ sau este condamnat să ardă în foc asemenea gunoaielor. Dacă ar fi depins de doctorul Blau, el ar fi creat lumea altfel – sufletul ar fi fost muritor, ce ne rămâne în final în urma sufletului? însă trupul ar fi fost nemuritor. Niciodată nu vom afla cât de diversificată este specia umană, iar fiecare individ – unic, dacă vom continua atât de necugetat să condamnăm trupurile la distrugere, îşi zicea doctorul. Cândva, lucrul ăsta era de înţeles – nu erau nici mijloace, nici metode de conservare. Numai cei mai bogaţi îşi puteau permite îmbălsămarea. Dar astăzi ştiinţa plastinaţiei se dezvoltă foarte repede şi îşi perfecţionează mereu metodele. Oricine doreşte îşi poate salva corpul de la distrugere, împărţindu-i frumuseţea, misterul cu alţii. Iată sistemul miraculos al muşchilor mei – ar putea spune un sprinter, campion mondial la o sută de metri. Priviţi cum acţionează. Iată creierul meu – ar striga cel mai mare şahist al lumii. O, uite aici sunt cele două şanţuri atipice, le spunem „curbele lui Laufer”. Iată burta mea, de aici au venit pe lume doi copii – va spune mândră o mamă. Aşa îşi imagina totul Blau. Aceasta era viziunea sa despre lumea dreaptă în care nu se va mai distruge atât de pripit ceea ce e sacru. Aşa că pune în această viziune tot ceea ce face.

De ce să avem probleme cu asta? Noi, protestanţii, cu siguranţă nu avem. Şi nici catolicii nu ar trebui să se ridice să ţipe din pricina asta: doar există dovezi vechi, colecţii de relicve, patronul plastinaţiei fiind chiar Iisus

Hristos, căci ne arată muşchiul roşu al inimii sale.

Murmurul blând al motoarelor conferea corului de voci din căştile doctorului o profunzime neaşteptată. Avionul zbura spre vest, aşa că noaptea nu se încheiase acolo unde trebuia, ci se întindea încă morocănos. Blau ridica din când în când draperia să verifice dacă undeva la orizont, în spate, nu se vede deja lumina zorilor, aurora unei noi zile, a unor noi posibilităţi. Dar nu se întâmpla nimic. Ecranele fuseseră stinse, filmul se terminase. Din când în când apărea o hartă, iar pe ea, mica formă a avionului care în ritm de melc parcurgea distanţa ignorată de hartă. Ba chiar se părea că harta fusese inventată de cartograful Zenon – fiecare distanţă era în sine infinită, fiecare punct deschidea noi şi noi spaţii de nestrăbătut, şi cum fiecare mişcare este doar o iluzie, însemna că zburau pe loc.

Afară era un frig inimaginabil, o înălţime inimaginabilă, inimaginabilul fenomen al susţinerii maşinii grele de către aerul rarefiat. *Wir danken din*; *Gott*[13] cântau în căşti îngerii doctorului Blau.

A aruncat o ocheadă la mâna femeii care stătea în stânga lui şi cu greu s-a abţinut să o mângâie. Femeia dormea sprijinită de braţul unui bărbat. În dreapta lui Blau moţăia un băiat mai durduliu. Mâna îi atârna inert, alunecându-i de pe braţul fotoliului şi aproape atingea pantalonii doctorului. S-a abţinut să mângâie degetele tinere.

Stătea ghemuit în fotoliul său printre alţi două sute de oameni, în spaţiul prelung al avionului, respirând acelaşi aer ca şi ei. Tocmai de aceea îi plăcea atât de mult să călătorească – pe drum oamenii sunt forţaţi să fie împreună, fizic, aproape unii de alţii, ca şi cum scopul călătoriei ar fi fost un alt călător.

Dar fiecare dintre pantofii în prezenţa cărora trebuie să mai stea încă vreo – s-a uitat la ceas – patru ore îi părea monadic, neted şi strălucitor; ca mingea unui joc cu bile.

---

13 Iţi aducem mulţumiri, Doamne, cantată de J.S. Bach (n. red.).

De aceea singurul gen de contact care se punea în mişcare în algoritmii instinctuali ai lui Blau era mângâierea; să atingă uşor cu buricul degetului, să simtă protuberanţa netedă şi rece. Mâinile îşi pierduseră deja speranţa că vor mai pipăi acolo vreo fisură, au verificat deja de mii de ori pe trupurile fetelor: nu există nicio zgârietură, nicio crustă ascunsă care să poată fi ridicată prudent cu unghia şi ele, invitate înăuntru, nicio protuberanţă, nicio pârghie cât de mică, niciun buton prin apăsarea căruia să sară ceva în afară cu foşnet, micul arc reacţionând şi dezvăluind privirii mult doritul interior complicat. Sau poate deloc complicat, poate simplu, poate e doar o suprafaţă răsturnată, o spirală rulată spre interior, absorbită de sine. Suprafaţa acestor monade ascunde secrete abisale, nici măcar în mică măsură nu prevestesc bogăţia orbitoare a structurilor miraculos şi ingenios aranjate – nici chiar cel mai inteligent călător nu ar şti să-şi compună astfel bagajul – pentru ordine, siguranţă şi estetică să separi între ele organele cu membrane subţiri, să dublezi spaţiul cu ţesut gras, amortizându-l. Aşa delira nestăpânit în somnul său agitat, superficial, din avion.

Este bine. Blau se simte fericit. Ce poate spera mai mult? Vede lumea de sus, ordinea ei frumoasă, liniştită. Ordinea asta este antiseptică. E cuprinsă în cochilii şi în grote, în firele de nisip şi în cursele regulate ale avioanelor, în simetrie, de secole dreptul se potriveşte cu stângul şi invers, în lumina sugestivă a panourilor de informaţii şi în lumină în general. Doctorul Blau şi-a tras peste trupul său subţire pătura, o bucată de material polar, proprietate a liniilor aeriene, şi a adormit adânc.

Blau era încă un copil când tatăl său, inginer – care asemenea altor constructori din ţările socialiste a reconstruit ani de zile Dresda, distrusă de război l-a luat cu el la Muzeul Igienei. Acolo micul Blau a văzut un Glasmensch, un om de sticlă, operă a lui Franz Tschakert, creat cu scop instructiv. Figura goală de doi metri, fără piele, era alcătuită din organe de sticlă perfect reproduse,

aranjate în trupul acela transparent, aparent lipsit de mistere. Era un recipient particular închinat naturii – naturii care proiectase acea perfecţiune. Răzbătea din exponat lejeritatea şi ingeniozitatea, simţul spaţiului, simţul gustului, frumosul şi jocul cu simetria. Miraculoasa maşinărie umană cu forme raţionale, aerodinamică, cu finisaje adeseori nostime (construcţia urechii), iar uneori excentrice (construcţia ochiului).

Omul de sticlă s-a împrietenit cu micul Blau, cel puţin în imaginaţia băiatului. Se întâmpla să îl viziteze şi să stea în camera lui, picior peste picior, şi-l lăsa să se uite la el. Uneori se apleca amabil, pentru a-i permite băiatului să surprindă un anumit detaliu, să înţeleagă în ce mod muşchiul de sticlă învăluie tandru osul şi unde dispare nervul. A devenit prietenul şi tovarăşul său de sticlă tăcut. Se pare că mulţi copii au prieteni imaginari cu care se joacă.

În visele sale, el prindea viaţă, dar numai rareori, am putea spune că incidental. Chiar şi când a mai crescut şi a devenit adolescent, lui Blau nu-i prea plăcea ce era viu, ori poate doar într-o oarecare măsură. Şi atunci discutau în şoaptă toată seara, sub plapumă, după ce i se cerea să stingă lumina în cameră. Despre ce discutau? Blau nu-şi mai aminteşte. În timpul zilei însă el devenea îngerul său păzitor şi îl însoţea – nevăzut – pretutindeni: în bătăile de la şcoală, în imaginaţia băiatului, era mereu gata să le tragă pumni în dinţi duşmanilor săi, bătăuşului clasei în excursiile în grup la grădina botanică, plictisitoare şi chinuitoare, în care mai mult aşteptau să se strângă grupul decât vizitau. Grupul – forma aceea de interacţiune colectivă pe care Blau o detesta în mod special.

De Crăciun a primit de la tatăl său o miniatură de plastic care nu se compara cu originalul, era mai degrabă ca statuia unei zeităţi care doar te ducea cu gândul la existenţa originalului.

Micul Blau avea o imaginaţie spaţială foarte dezvoltată, ceea ce ulterior s-a dovedit de folos în

anatomie. Graţie imaginaţiei sale a cedat controlul invizibilităţii lui Glasmensch. Putea ilumina în trupul acestuia ceea ce i se părea demn de atenţie şi putea face să dispară ceea ce nu era de interes pentru el în acel moment. De aceea figurina de sticlă îi apărea uneori ca un om construit din muşchi şi tendoane, fără epidermă, fără chip; pur şi simplu un ghem de muşchi, de tendoane întinse, umflate de efort. Fără să ştie exact când, micul Blau a învăţat anatomie. Tatăl său, cu înclinaţia pe care o avea spre gândirea raţională şi spre exigenţă, privea totul cu mândrie, vedea deja foarte concret viitorul fiului – doctor, om de ştiinţă. De ziua sa de naştere, băiatul a primit tabele anatomice frumos colorate, iar de Paşte iepuraşul i-a adus un schelet omenesc în mărime naturală.

Încă de tânăr, în anii studenţiei şi apoi imediat după studii, Blau a călătorit mult. A vizitat aproape toate colecţiile anatomice existente. Precum fânul unei formaţii rock, i-a urmărit pe von Hagens şi expoziţia lui demonică, până când a avut şansa să-l cunoască personal pe maestru. Călătoriile acestea trasau cercuri, reveneau mereu în punctul de plecare, până când a devenit limpede că scopul lor nu era unul aflat la depărtare, ci chiar aici, în interiorul corpului omenesc.

A studiat medicina, dar s-a plictisit repede. Nu-l interesau bolile, cu atât mai puţin tratarea lor. Un corp neînsufleţit nu este bolnav. Participa numai la lecţiile de anatomie şi se oferea singur la exerciţiile la care nu doreau să participe fetele speriate, mâţâite. A scris teza de licenţă pe o temă din istoria anatomiei şi s-a însurat cu o colegă de an care, după ce a făcut specializarea în pediatrie, petrecea majoritatea timpului la spital, fapt care lui îi convenea foarte mult. Când şi-a atins deja scopul şi i s-a născut o fetiţă, Blau, deja lector la Academie, a început să meargă pe la conferinţe şi stagii, aşa că nevastă-sa şi-a găsit un ginecolog şi s-a mutat cu fetiţa la el, în casa lui mare cu cabinet la subsol. În felul acesta au reuşit să rezolve integral un anumit episod din filmul procreării

umane.

Între timp, Blau a scris o extraordinară dizertaţie intitulată „Conservarea probelor patologice prin plastinaţia cu silicon. O complinire inovatoare în studiul anatomopatologiei”. Studenţii l-au poreclit „Formaldehida”. Se ocupa de istoria preparatelor anatomice şi de conservarea ţesuturilor. Vizita zeci de muzee în căutarea materialului de lucru şi, în cele din urmă, s-a stabilit la Berlin, unde a primit o slujbă bună la catalogarea colecţiilor Muzeului Medizinhistorisches, care tocmai se înfiinţa.

Viaţa privată şi-o organiza lejer şi fără complicaţii. În mod hotărât se simţea mai bine de când locuia singur; necesităţile sexuale şi le satisfăcea cu studentele sale, pe care mai întâi le invita prudent la o cafea. Ştia că nu este ceva permis, dar pleca de la premisa sociobiologică că universitatea era mediul său natural, iar ele erau în fond femei adulte, ştiau bine ce fac. Arăta bine – chipeş, curat, bine bărbierit (din când în când îşi lăsa un barbişon îngrijit), iar ele erau curioase ca nişte coţofene. Nu era capabil de poveşti de dragoste; folosea întotdeauna prezervative, iar nevoile sale nu erau foarte mari, întrucât cea mai mare parte a instinctului său sexual suferea un proces de sublimaţie de sine stătătoare. De aceea în această sferă a vieţii sale nu era nicio problemă, nicio umbră tenebroasă, niciun sentiment de vină.

Imediat a început să trateze munca sa la muzeu ca o gură de aer proaspăt după activitatea didactică de la universitate. Când intra în curtea complexului de clădiri Charité, cu gazonul ei îngrijit şi copacii tăiaţi fantezist, simţea că se află într-un loc într-un anumit sens atemporal. Era chiar în mijlocul marelui oraş, dar nu răzbăteau până aici nici zgomote, nici grabă. Se simţea relaxat, fluiera.

Timpul liber şi-l petrecea în principal în uriaşele subterane ale muzeului care asigurau comunicarea cu subsolurile altor clădiri ale spitalului. Coridoarele de legătură erau de cele mai multe ori ticsite de rafturi, de

vitrine vechi, prăfuite, de seifuri în care odinioară se păstra Dumnezeu ştie ce şi care, în final, ajunseseră acolo goale, nu se ştie exact când. Unele coridoare erau totuşi degajate, libere, şi în cele din urmă, după ce şi-a făcut cheile necesare, a învăţat să se mişte pe suprafaţa întregului complex prin acele coridoare. Prin ele ajungea zilnic la bufet.

Munca lui consta în a scoate din praf şi din ascunzişurile întunecate ale depozitelor muzeului recipientele cu preparate sau exponatele conservate în alt mod, pentru a le identifica. îl ajuta bătrânul domn Kampa, care depăşise de mult vremea ieşirii la pensie, dar căruia îi prelungiseră contractul de muncă de la an la an, deoarece nu mai exista altă persoană care să se orienteze atât de bine ca el în depozitul acela uriaş.

Ordona raft după raft. Domnul Kampa mai întâi curăţa borcanele cu grijă pe exterior, având grijă cu această ocazie să nu distrugă etichetele. Învăţaseră să descifreze împreună scrisul vechi, frumos şi aplecat. De obicei, pe etichetă era trecută denumirea în latină a părţilor corpului sau a bolii, de asemenea iniţialele, sexul şi vârsta proprietarului organelor prezentate de preparat. Uneori era indicată chiar şi meseria. În felul acesta se putea şti că tumoarea aceea impresionantă a intestinelor provine din abdomenul unei croitorese, A.W., în vârstă de 54 ani. Adeseori totuşi informaţiile erau şterse şi incomplete, în multe cazuri, prin lacul sfărâmicios, cu care fusese ermetizat capacul preparatelor cu soluţie alcoolică, pătrundea în recipiente aerul, lichidul devenea tulbure şi învăluia exponatul care plutea în interior într-o ceaţă deasă; şi atunci preparatul acela trebuia distrus. S-a constituit o comisie formată din Blau, Kampa şi doi funcţionari ai muzeului de deasupra şi se confirma lucrul acesta în scris. Şi atunci domnul Kampa ducea fragmentele de corp omenesc distruse, scoase din recipiente, la crematoriul spitalului.

Unele preparate necesitau o îngrijire specială (mai

ales dacă recipientul era doar uşor deteriorat). Şi atunci Blau ducea exponatul în micul său laborator şi acolo, cu cea mai mare prudenţă, îi făcea o baie de curăţare, apoi, după analiză atentă şi după recoltarea probelor (pe care le îngheţa), îl băga într-un recipient nou, cel mai bun pe care îl avea, în soluţia modernă pe care el însuşi o pregătea. În felul acesta oferea preparatelor dacă nu nemurirea, cel puţin o viaţă foarte lungă.

Bineînţeles, se găseau aici nu numai exponate în borcane. Erau şi sertare cu fragmente de oase neînregistrate, calculi renali, nişte fragmente pietrificate, un exemplar mumificat din specia *Dasypodidae* şi alte animale în condiţie proastă. O colecţie mică de capete maore, măşti din piele de om – două, nemaipomenit de înspăimântătoare, au sfârşit la rândul lor în crematoriu.

Totuşi, împreună cu Kampa a găsit printre toate exponatele acelea câteva rarităţi arheologice veritabile. Au găsit, de exemplu, patru specimene din celebra colecţie a lui Ruysch de la răscrucea secolelor al şaptesprezecelea şi al optsprezecelea, împrăştiată, de a cărei soartă nu se mai ştia nimic. Din păcate, unul dintre ele, *Acardius hemisomusy* care ar fi putut fi azi podoaba oricărei colecţii teratologice, din cauza fisurării peretelui de sticlă al recipientului care îl adăpostea, a trebuit să ia drumul crematoriului, nemaiputând fi salvat. Comisia, la vederea preparatului în stare avansată de descompunere, a ezitat o clipă dacă, în situaţia dată, nu s-ar cuveni totuşi să se aranjeze o oarecare formă de înmormântare.

Blau s-a bucurat nespus de această descoperire, întrucât graţie ei a reuşit să facă numeroase analize asupra celebrei mixturi a lui Frederik Ruysch, anatomistul olandez de la sfârşitul secolului al şaptesprezecelea. Pentru vremurile acelea, soluţia avusese rezultate foarte bune – menţinuse culoarea naturală a preparatului şi îl împiedicase să se tumefieze, iar tumefierea reprezenta coşmarul metodei de prezervare în lichid, practicată pe atunci. Blau a descoperit că în compoziţia preparatelor, în

afară de brandy de Nantes şi piper negru, intra şi extract de rădăcină de ghimbir. A scris un articol şi s-a alăturat şi el vechii dezbateri pe tema „mixturii lui Ruysch”, a acelei ape a Stixului în care, odată scăldat, deveneai nemuritor, cel puţin corpurile. Din acel moment, Kampa a început să numească murături colecţiile lor subterane.

Împreună cu Kampa – fiindcă acesta îi adusese într-o bună dimineaţă exponatul – a descoperit ceva neobişnuit, la care apoi Blau a muncit câteva luni la rând pentru a înţelege exact componenţa şi efectul de conservare ale lichidului. Era vorba de braţul puternic al unui bărbat (un biceps cu circumferinţa de 54 de centimetri), lung de 47 de centimetri, tăiat neted, pentru a dezvălui tatuajul – multicolor, reprezentând cu mult simţ al proporţiei o balenă care ieşea din valurile mării (spinările înspumate erau redate cu farmec şi precizie barocă), suflând pe nări spre cer o fântână arteziană. Desenul era executat cu desăvârşire, mai ales cerul care spre latura exterioară a braţului părea de un albastru intens, dar cu cât înainta spre subsuoară, cu atât devenea mai întunecat. Jocul cromatic se conservase perfect în lichidul transparent.

Exponatul nu era înregistrat şi descris. Recipientul în care se afla semăna cu cele executate în Olanda în secolul al şaptesprezecelea, adică avea formă cilindrică – la vremea aceea încă nu reuşeau să meşteşugărească paralelipipede din sticlă. Preparatul, prins de capac cu fire de păr de cal, părea că pluteşte în lichid. Dar cel mai straniu s-a dovedit a fi lichidul însuşi... Nu era alcool, chiar dacă la prima vedere Blau a crezut că este vorba despre începutul de secol şaptesprezece, Olanda. Era un amestec de apă şi formaldehidă cu un mic adaos de glicerină. O compoziţie foarte modernă, putea spune, asemenea soluţiei Kaeserling III, folosită în zilele noastre. Recipientul nu mai trebuia închis ermetic, căci soluţia nu se evapora, aşa cum se întâmpla cu alcoolul. Pe firul de păr prins de capacul închis a găsit o amprentă a liniilor papilare şi acest lucru l-a emoţionat nespus. Şi-a imaginat că liniuţele

acelea mărunte şi unduite şi ştampila naturală sub forma unui labirint aparţineau cuiva ca el.

S-a ocupat de braţul şi de desenul acela cu afecţiune, am putea spune. Nu a dedus cui i-a aparţinut şi cine a făcut nemuritor braţul cu tatuaj.

Trăiau acum împreună un moment de groază – despre care ulterior Blau a povestit unei studente din primul an, observând cu satisfacţie cum ochii îi deveneau rotunzi de uimire, iar pupilele se întunecau şi deveneau mate, fapt care, după părerea sociobiologilor, este semn al interesului erotic.

În lăzile de lemn găsite pe unul din coridoarele înfundate au găsit nişte mumii împăiate, în condiţie foarte proastă. Pielea era înnegrită, deshidratată, crăpată, prin cusăturile pocnite din loc în loc scăpa iarba de mare cu care fuseseră umplute. Trupurile erau chircite, uscate, îmbrăcate în veşminte care cândva fuseseră cu siguranţă bogate şi colorate – acum, dantelele şi gulerele hainelor căpătaseră toate culoarea prafului. Podoabele lor, volanele şi volănaşele îşi pierduseră consistenţa, devenind un ghem de materie deteriorată, iar din loc în loc răsărea câte un nasture perlat. Prin gurile lor căscate, deschise din cauza uscăciunii prea mari, ieşea iarba.

Au găsit două asemenea mumii, de dimensiuni mici; păreau ale unor copii, dar după o analiză minuţioasă Blau a constatat că erau – slavă Domnului – cimpanzei împăiaţi, foarte prost pregătiţi, fără profesionalism; în secolele al optsprezecelea şi al nouăsprezecelea se făcea comerţ cu ele destul de larg. Bineînţeles, presupunerile lor se puteau confirma, se făcea comerţ şi cu mumii umane, care formau colecţii numeroase. Se încerca de obicei conservarea a ceea ce era excepţional şi particular, a oamenilor din alte rase, spectaculos de diformi sau bolnavi.

— Împăierea cadavrelor era metoda cea mai simplă de conservare a lor, făcea Blau pe deşteptul, arătând colecţia provizorie din pivniţe altor două studente care îi acceptaseră cu entuziasm invitaţia, spre dezaprobarea lui

Kampa. Blau sconta ca măcar una din ele să îi accepte ulterior invitaţia la un pahar de vin şi atunci colecţia lui s-ar fi îmbogăţit cu fotografii noi. Nu mai rămâne decât pielea – a tras de ea –, aşa că nu mai e un corp în deplinul înţeles al cuvântului. E doar un fragment, partea lui exterioară întinsă pe un manechin de fân. Mumia reprezintă un mod jalnic de conservare a unui corp. Nu ne dă decât aparenţa că încă îl avem în faţa ochilor. În realitate, este un truc evident. O escrocherie de circ, fiindcă din corp se mai păstrează doar forma şi carcasa exterioară. Iar în realitate mumificarea reprezintă distrugerea unui corp, adică opusul ideologic al conservării. Un barbarism.

Da, au răsuflat uşuraţi că nu erau mumii umane. Ar fi avut probleme, întrucât legea interzicea în mod limpede păstrarea în colecţiile muzeelor de stat a corpurilor umane întregi (doar dacă nu erau mumii antice, deşi inclusiv în această chestiune încep să se facă auzite tot mai multe voci). Dacă ar fi fost oameni, aşa cum au crezut la început, i-ar fi aşteptat o complicată procedură birocratică şi necazuri. De multe ori auzise de asemenea descoperiri incomode cu ocazia ordonării colecţiilor deţinute de academiile de medicină şi de universităţi.

Împăratul Iosif al II-lea a creat la Viena o astfel de colecţie, în sala sa de exponate bizare a hotărât să colecţioneze tot ce era ieşit din comun, fiecare manifestare a aberaţiei lumii, fiecare abatere a materiei. Urmaşul lui, împăratul Francisc I nu a ezitat să-l împăieze după moarte pe curteanul său negru, un oarecare Angel Soliman. Şi atunci mumia acestuia, având pe ea numai o cingătoare de iarbă, putea fi admirată de musafirii monarhului.

Prima scrisoare a Jozefinei Soliman adresată lui Francisc I, împăratul Austriei

Mă adresez înălţimii Voastre cu inima îndurerată şi profund cutremurată din cauza nedreptăţii care i s-a făcut persoanei regretatului meu tată, Angel Soliman, sluga credincioasă a unchiului înălţimii Voastre, bunul nostru

împărat Iosif, în speranţa că s-a produs o nefericită greşeală.

Istoria vieţii tatălui meu vă este bine cunoscută, Luminăţia Voastră, şi ştiu bine că înălţimea Voastră l-aţi cunoscut personal, l-aţi apreciat pentru devotamentul şi munca sa îndelungată în slujba împărăţiei, mai ales ca slujitor credincios şi maestru al jocului de şah şi, la fel ca unchiul înălţimii Voastre, împăratul Iosif, fie-i ţărâna uşoară, şi la fel ca mulţi alţii, l-aţi înconjurat cu respect şi consideraţie. A avut mulţi prieteni minunaţi care îi apreciau calităţile sufletului şi ale minţii, simţul extraordinar al umorului şi bunătatea inimii. Vreme de mulţi ani a fost în relaţii apropiate cu domnul Mozart, căruia unchiul înălţimii Voastre a avut generozitatea să-i comande o operă. S-a remarcat totodată şi ca diplomat şi era cunoscut de toată lumea pentru seriozitatea, vizionarismul şi înţelepciunea sa.

Îmi voi permite să pomenesc în această scrisoare pe scurt istoria tatălui meu şi, în felul acesta, să îi readuc persoana în atenţia înălţimii Voastre. Nimic nu ne face mai umani decât faptul că fiecare dintre noi îşi are propria istorie, unică, excepţională, că ne mişcăm în timp, lăsând urme. Dar chiar dacă nu am fi fost cu nimic de ajutor altora, nici împăratului nostru, nici statului, şi aşa ne revine dreptul de a avea parte de o înmormântare onorabilă – care reprezintă actul de repunere în mâinile Creatorului nostru a creaţiei sale, corpul omenesc.

Tatăl meu s-a născut în anul 1720 în Africa de Nord, dar primii ani de viaţă sunt cufundaţi în bezna ignoranţei. De multe ori spunea că nu-şi aminteşte prea bine perioada copilăriei sale timpurii. Primele lui amintiri sunt din vremea când a fost vândut ca sclav, la vârsta de câţiva anişori. Ne povestea cu groază lucrurile care îi rămăseseră cel mai pregnant înfipte în memorie. Lunga călătorie pe mare în cala întunecată a unui vapor, scenele desprinse din iadul lui Dante, care se desfăşurau sub ochii micului copil, când a fost despărţit de mama şi de familia sa. Părinţii lui

ajunseseră şi ei cel mai probabil în Lumea Nouă, în schimb el, ca pui de negru, ca o mascotă neagră, ca un câine maltez sau ca o pisică persană, a trecut din mână în mână. De ce vorbea atât de rar despre asta? Oare nu s-ar fi cuvenit să fie invers – să vorbească despre asta tare şi mult, mai ales de când îşi dobândise poziţia la Curte? Cred că tăcerea lui era determinată de o convingere îngrozitoare, pe care o ascundea chiar şi de propriul sine; şi anume că, dacă şterge cât mai repede din amintire faptele dureroase, ele îşi vor pierde forţa şi nu îl vor mai bântui, iar lumea va deveni astfel mai bună. Credea că, de vreme ce oamenii nu vor afla cât de crud şi de monstruos poate fi un om faţă de alt om, îşi pot păstra în felul acesta inocenţa. Totuşi, ceea ce s-a întâmplat cu trupul tatălui meu după moartea sa demonstrează cât de mult s-a înşelat gândind astfel.

După multe şi dramatice peripeţii, graţie generozităţii soţiei Ducelui de Liechtenstein, a fost răscumpărat din robie pe Corsica şi adus la Curte. Aşa a ajuns la Viena, unde Înălţimea Sa Ducesa a nutrit faţă de acel copil o mare simpatie, ba chiar – îndrăznesc să folosesc aceste cuvinte – dragoste. Datorită ei a primit o educaţie aleasă. Originea sa îndepărtată şi exotică nu a rămas întipărită în mod deosebit în memoria lui, niciodată nu am auzit de la el, în calitate de singur copil pe care l-a avut, să pomenească vreodată de rădăcinile sale. Sau ca măcar să îi fie dor de meleagurile natale. Era, în schimb, dedicat trup şi suflet unchiului înălţimii Voastre.

A rămas cunoscut ca politician iscusit, sol inteligent şi bărbat seducător. Era întotdeauna înconjurat numai de prieteni. Era iubit şi stimat. Se bucura de asemenea de un privilegiu deosebit – de prietenia împăratului Iosif al II-lea, Unchiul înălţimii Voastre, care a binevoit în repetate rânduri să-l însărcineze cu misiuni care necesitau multă inteligenţă.

În anul 1768 s-a însurat cu mama mea, Magdalena Christiani, văduva unui general olandez, alături de care a

avut o căsnicie fericită vreme de câţiva ani, până la moartea ei. Sunt sigurul vlăstar al acestei căsnicii. După mulţi ani de muncă folositoare, a luat hotărârea de a demisiona din slujba Ducelui de Licchtenstein, binefăcătorul său, dar a rămas mereu în strânsă legătură cu cei de la Curte, servindu-şi mai departe împăratul.

Sunt conştientă de cât de multe a datorat tatăl meu bunătăţii inimii omeneşti şi dorinţei naturale de ajutorare reciprocă. Multe vieţi omeneşti, a căror istorie a început la fel de nefericit ca istoria tatălui meu, au pierit înghiţite de haosul lumii. Puţini din copiii robilor cu piele neagră au avut şansa de a atinge în viaţă o poziţie atât de înaltă şi de importantă ca tatăl meu. Dar tocmai de aceea cazul său este atât de deosebit – ne arată că suntem copiii lui Dumnezeu, creaturi plăsmuite de mâna divină şi că suntem, astfel, cu toţii fraţi.

Atât eu, cât şi mulţi dintre prietenii regretatului meu părinte care deja au scris înălţimii Voastre în această privinţă, vă solicităm să ne restituiţi trupul tatălui meu şi să ne îngăduiţi să-i oferim o înmormântare creştină.

Cu speranţă, Jozefina von Feuchtersleben

La maori

Erau mumificate capetele membrilor defuncţi ai familiei şi erau păstrate ca obiecte funerare. Stadiile succesive ale mumificării erau deshidratarea, afumarea şi ungerea cu grăsime.

Călătoriile doctorului Blau (II)

Ieşea acum din burta avionului prin nişte tunele lungi, urmând săgeţile şi informaţiile luminoase care separau blând pasagerii în cei care îşi atinseseră deja scopul şi cei care îşi continuau călătoria. Pe marele aeroport oamenii curgeau în râuri, unindu-se într-un torent comun, pentru ca apoi să se împrăştie iar în direcţii diferite. Această selecţie dureroasă ducea la scările rulante, apoi la un culoar lung şi larg, unde şuvoiul de pasageri era transportat pe trotuare rulante. Cei care se grăbeau profitau de binefacerile tehnicii şi acum, pe banda

rulantă, săreau într-un alt timp – păşind alene, îi întreceau pe ceilalţi. A trecut de fumoarul de sticlă unde amatorii de nicotină, avizi de o ţigară după un lung drum, se dedau năravului lor cu o expresie de delectare pe chip. Îi păreau doctorului a fi o specie distinctă care trăieşte într-un alt mediu decât în aer, într-un amestec de fum şi bioxid de carbon. Se uita la ei prin geam cu uşoară mirare, la fel cum s-ar fi uitat la nişte creaturi dintr-un terariu – în avion oamenii aceştia făceau impresia că erau asemenea lui, dar aici ieşea la iveală particularitatea naturii lor biologice.

A întins paşaportul, iar funcţionarul l-a măsurat scurt cu privire de specialist, comparând ambele feţe – pe cea din fotografie şi pe cea de după geam. În mod evident nu avea nicio îndoială, întrucât doctorul Blau a fost lăsat să intre fără probleme pe teritoriul statului străin.

La gară a ajuns cu taxiul şi acolo, la casă, a arătat biletul său electronic. Cum mai avea vreo două ore până la plecarea trenului, a intrat în barul duhnind a grăsime râncedă şi, aşteptându-şi peştele comandat, s-a uitat cu atenţie la oameni.

Gara nu sărea în ochi prin nimic deosebit. Ecranul plasat deasupra tabelei electronice cu plecările trenurilor arăta aceleaşi reclame – la şampon şi cărţi de credit. Logouri cunoscute făceau lumea aceasta străină să pară sigură. Îi era foame. Mâncarea plasticată din avion nu a lăsat nicio urmă vizibilă în corpul său, simţea că fusese parcă imaterială, compusă doar din formă şi aromă; se zice că o asemenea mâncare va fi în rai. O mâncare pentru sufletele înfometate. Însă acum bucata de peşte prăjit, servit cu salată de crudităţi, bucata de carne albă rumenită auriu dădea puteri măruntului corp al doctorului Blau. A comandat şi vin, servit aici în sticluţe mici, uşor de mânuit, suficient cât să umple un pahar mare.

În tren a adormit. Nu a pierdut mare lucru, întrucât trenul s-a târât printr-un oraş, prin tunele şi zone urbane periferice semănând ca două picături de apă cu periferiile tuturor oraşelor, cu aceleaşi graffitti pe viaductele şi

garajele pe lângă care au trecut. Când s-a trezit, a văzut marea, o fâşie îngustă de culoare deschisă strecurată între macaralele portului, între clădirile urâte ale unor depozite şi port.

„Stimate Domn, i-a scris, întrebările dumneavoastră şi modul cum le-aţi formulat trezesc, trebuie să recunosc, încrederea mea deplină. Cel ce ştie despre ce întreabă este cel care poate să-şi dea şi singur răspunsul. Poate că nu aveţi nevoie decât de stropul acela de curaj proverbial, suficient să răstoarne balanţa cântarului în favoarea dumneavoastră”.

S-a tot întrebat la ce strop de curaj se referea. A verificat sensul cuvântului într-un dicţionar. Nu ştia niciun proverb despre un strop de curaj şi un cântar. Purta numele soţului, dar prenumele suna destul de exotic – Taina, fapt ce putea sugera că e originară dintr-o ţară îndepărtată şi la fel de exotică precum limba în care funcţionează bine asocierea dintre stropul de curaj şi talerul cântarului. „Cel mai bine ar fi, bineînţeles, să ne întâlnim. Până atunci mă voi strădui să studiez dosarul dumneavoastră şi toate articolele pe care le-aţi scris. Vă invit la mine! Este un loc unde soţul meu a lucrat până la sfârşitul vieţii şi prezenţa lui încă se mai simte. Cu siguranţă ne va fi de folos în discuţiile pe care le vom purta”.

Era o mică localitate pe malul mării, care se întindea de-a lungul ţărmului, mărginită de o simplă şosea asfaltată. Taxiul s-a abătut de la drum chiar înainte de indicatorul de ieşire din localitate, mergând în jos, spre mare, şi acum treceau pe lângă căsuţe de lemn, plăcute ochiului, cu terase şi balcoane. Casa pe care o căuta s-a dovedit o vilă mare şi poate chiar cea mai elegantă de pe strada aceea cu pietriş, înconjurată de un gard scund, pe care creştea strâns o plantă agăţătoare locală. Portiţa gardului rămăsese deschisă, dar a cerut şoferului să oprească pe stradă şi, trăgându-şi valiza pe rotile, a intrat pe aleea acoperită cu pietriş a vilei. Punctul central al

curţii îngrijite era un arbore somptuos, neîndoielnic un conifer, dar cu aspect de foioase, asemenea unui stejar ale cărui frunze din cine ştie ce motive se piperniceau şi se preschimbau în ace. Niciodată nu mai văzuse un asemenea copac, scoarţa aproape albă semăna cu pielea unui elefant.

Nimeni nu a răspuns la bătaia lui la uşă, aşa că preţ de o clipă a rămas ezitând pe veranda de lemn, apoi a îndrăznit să apese pe clanţă. Uşa s-a deschis şi l-a lăsat să intre în salonul spaţios, luminos. Pe ferestrele din faţă se vedea doar marea. O pisică mare, roşcată a apărut imediat la picioarele sale, a mieunat şi a ieşit, ignorându-l cu desăvârşire pe musafir. Doctorul era sigur că în casă nu era nimeni, aşa că a lăsat valiza şi a ieşit pe verandă, aşteptând-o pe gazdă. A stat acolo vreun sfert de ceas, contemplând arborele puternic, apoi a început să dea târcoale agale casei, înconjurată, la fel ca celelalte din zonă, de o terasă de lemn pe care se afla (ca peste tot în lume) mobilier lejer acoperit de perne. În spatele casei a descoperit o grădină cu gazon tuns şi îngrijit, punctat de tufe înflorite. Una dintre ele a recunoscut-o ca fiind o tufă de caprifoi parfumat şi, condus de aleea trasată de pietre de râu, a descoperit o cărare care ducea cu siguranţă până la mare. A ezitat o clipă, apoi a pornit tot înainte, spre mare.

Nisipul de pe plajă părea aproape alb; mărunt, curat, acoperit din loc în loc de scoici albe. Doctorul a ezitat dacă să-şi scoată pantofii, întrucât considera că ar fi fost cam nepoliticos să intre încălţat pe o plajă particulară.

A văzut în depărtare o siluetă ieşind din apă; o vedea în soare, încă mică, dar tot mai bine conturată. Femeia purta un costum de baie dintr-o singură piesă, de culoare închisă. Pe mal s-a aplecat după prosop şi s-a înfăşurat în el. Cu unul dintre capete şi-a şters părul. Apoi a luat în mâini sandalele şi a pornit spre doctorul speriat. Acum, el nu mai ştia cum să procedeze. Să facă stânga-mprejur şi să plece sau poate să îi iasă în întâmpinare. Ar fi preferat să o fi întâlnit în liniştea unui cabinet, cumva mai oficial. Dar ea

era deja lângă el. I-a întins mâna în semn de salut şi cu ton întrebător i-a rostit numele. Era de înălţime medie, se apropia de şaizeci de ani, iar chipul ei bronzat era brăzdat nemilos de riduri, se vede că nu se zgârcea cu statul la soare. Dacă nu ar fi fost ridurile, ar fi arătat cu siguranţă mult mai tânără. Părul blond, scurt i se lipise de faţă şi gât. Prosopul cu care se înfăşurase îi ajungea până la genunchi şi lăsa să se vadă picioarele bronzate uniform şi labele picioarelor urâţite de monturi.

— Să intrăm în casă, a spus.

I-a cerut să aştepte în salon, iar ea s-a scuzat pentru câteva minute. Doctorul se înroşise de nervi, se simţea de parcă ar fi găsit-o făcându-şi toaleta, de parcă ar fi surprins-o tăindu-şi unghiile. Întâlnirea aceasta cu trupul ei bătrân, aproape gol, cu labele picioarelor urâţite şi cu părul absolut ud l-a făcut să-şi piardă concentrarea. Însă ea, după câte se părea, nu era deloc preocupată de lucrurile astea. A revenit în câteva clipe îmbrăcată într-o pereche de pantaloni de culoare deschisă şi un tricou, o femeie slabă, cu muşchii braţelor fleşcăiţi, cu pielea plină de aluniţe şi semne, trecându-şi degetele prin părul încă ud. Nu aşa şi-o imaginase. Crezuse că soţia unei somităţi cum fusese Mole va fi altfel. Cum? Mai înaltă, mai modestă, distinsă. îmbrăcată în bluză de mătase cu jabou şi broşă cu camee la gât. Cineva care nu face baie în mare.

S-a aşezat în faţa lui, strângându-şi picioarele sub ea şi i-a întins o farfurioară cu ciocolată. A luat şi ea una şi, mâncând-o, îşi sugea obrajii. A studiat-o cu privirea: avea pungi sub ochi, suferea de hipotiroidită sau pur şi simplu *musculus orbicularis oculi* se vlăguise de tot.

— Aşadar dumneavoastră sunteţi, a spus. Reamintiţi-mi, vă rog, cu ce anume vă ocupaţi.

A înghiţit repede ciocolata, nu-i nimic, poate lua alta. S-a prezentat încă o dată şi i-a povestit pe scurt despre munca şi publicaţiile sale. I-a pomenit de cartea sa, *Istoria conservării*, apărută de curând şi anexată la dosarul pe care i-l trimisese. I-a elogiat soţul. A spus că profesorul

Mole a realizat o revoluţie în domeniul anatomiei. Ea îi privea cu atenţie ochii-i albaştri, cu un zâmbet uşor mulţumit, pe care îl putea interpreta şi ca prietenesc, şi ca ironic. În pofida prenumelui său, nu avea nimic exotic în înfăţişare. I-a trecut prin cap că poate nu era ea, că poate discută cu bucătăreasa sau camerista. Când a terminat, şi-a frecat mâinile nervos, cu toate că ar fi preferat să se abţină de la această făţişă manifestare a nevrozei sale; se simţea transpirat în cămaşa în care călătorise, iar ea s-a ridicat brusc, ca şi cum i-ar fi citit gândurile.

— Vă conduc la camera dumneavoastră. Pe aici, vă rog.

L-a dus pe scări la etajul întunecat şi acolo i-a arătat o uşă.

A intrat prima şi a tras deoparte draperiile roşii. Ferestrele dădeau spre mare, soarele ilumina camera în portocaliu.

— Vă rog să vă simţiţi ca acasă, iar eu voi pregăti ceva de mâncare. Trebuie să fiţi obosit, nu-i aşa? Cum a fost zborul?

I-a oferit un răspuns standard.

— Vă aştept jos, a spus şi a ieşit.

Încă nu ştia prea bine cum s-a întâmplat totul – femeia aceea minionă cu pantaloni albi şi tricou lălâi, cu un gest inobservabil sau poate doar printr-o ridicare din sprâncene, a rearanjat întregul spaţiu, toate aşteptările şi închipuirile doctorului. Minimaliza întreaga lui călătorie lungă şi obositoare şi discursul pregătit, posibilele scenarii. Şi-a dictat propriile reguli. Ea stabilea condiţiile. Doctorul le-a acceptat fără să clipească. Resemnat, a făcut un duş rapid, şi-a schimbat hainele şi a coborât în salon.

A mâncat la cină salată cu pâine neagră prăjită şi legume la grătar. Vegetariană. Bine că mâncase peştele acela la gară. Stătea în faţa lui cu coatele sprijinite de masă, sfărâmând cu vârfurile degetelor resturile de pâine de pe masă şi vorbea despre mâncarea sănătoasă, despre efectele dăunătoare ale fainii şi zahărului, despre fermele

organice din apropiere, de unde cumpăra legumele, laptele şi siropul de arţar pe care îl folosea în loc de zahăr. Însă vinul era bun. Neobişnuit cu alcoolul şi obosit, doctorul se simţea deja ameţit după doar două pahare, îşi formula în minte următoarele fraze, dar ea i-o lua mereu înainte. Spre sfârşitul sticlei i-a povestit despre moartea soţului ei. S-au ciocnit două bărci cu motor.

— Avea doar şaizeci şi şapte de ani. Nu s-a mai putut face nimic cu trupul lui. Era complet masacrat.

A crezut că o să înceapă să plângă, dar ea a luat o altă felie de pâine prăjită şi a sfărâmat-o în restul de salată din farfurie.

— Nu era pregătit să moară, de altfel, cine este? a rămas o clipă pe gânduri. Dar ştiu că ar fi dorit să aibă un ucenic demn de sine, pe cineva care să nu fie doar competent, ci să şi lucreze cu pasiune, la fel cum a făcut-o el. A fost un mare solitar, ştiţi asta. Nu a lăsat niciun testament, nu a lăsat niciun fel de dispoziţii-Ar trebui să dau preparatele unui muzeu? Deja câteva muzee s-au arătat interesate. Cunoaşteţi unul demn de încredere? Acum în jurul plastinatelor este atâta energie negativă, iar în ziua de azi, ca să poţi face ceva, nu mai e nevoie să aduni trupurile spânzuraţilor direct de la eşafod, a oftat ea, a făcut din frunzele de salată un rulou perfect şi l-a băgat în gură. Dar ştiu că i-ar fi plăcut să aibă un succesor. Unele dintre proiectele lui sunt abia în faza de început; încerc să le continui singura, dar nu am atâta energie şi entuziasm ca el… Ştiţi că sunt botanist de profesie? Există, de pildă, o problemă… a început şi a ezitat. Nu contează, mai este timp să vorbim despre asta.

A dat din cap, înăbuşindu-şi curiozitatea.

— Dar dumneavoastră vă ocupaţi în special de preparatele istorice, nu-i aşa?

Blau a aşteptat o clipă ca ecoul cuvintelor ei să se stingă de tot, apoi s-a repezit pe scări în camera lui şi şi-a adus surescitat laptopul.

Au dat farfuriile la o parte şi o clipă mai târziu

ecranul strălucea rece. Doctorul s-a gândit o clipă, cuprins de nelinişte, la ce mai avea pe desktop, dar şi-a amintit că l-a curăţat de curând. Spera că citise ceea ce-i trimisese, că îi frunzărise cartea. Acum stăteau amândoi aplecaţi asupra ecranului.

Când se uitau împreună la lucrările lui, i se părea că îl priveşte cu admiraţie. A remarcat asta de două ori. A încercat să reţină ce anume îi produsese impresie. Se pricepea la lucruri, punea întrebări profesioniste. Doctorul nu se aşteptase să cunoască atât de multe. Pielea ei emana mirosul discret al balsamului de corp cu care se ung femeile în vârstă, un miros plăcut, pudrat, inocent. Pe degetul arătător al mâinii drepte, acelaşi cu care atingea ecranul, purta un inel bizar cu un ochi asemănător celui uman. Pielea mâinilor era acoperită de pete hepatice întunecate. Avea mâinile distruse de soare, la fel şi faţa. S-a gândit pentru un moment ce tehnică ar reuşi să menţină efectul acela de piele subţire, încreţită de soare.

Apoi s-au aşezat în fotolii, ea a adus de la bucătărie o jumătate de sticlă de porto şi a turnat în pahare.

El a întrebat:

— Voi putea să văd laboratorul?

Nu i-a răspuns imediat. Poate din cauză că avea în gură porto, la fel ca mai devreme, cu ciocolata. În cele din urmă a spus:

— E ceva drum de aici până acolo.

S-a ridicat şi a început să strângă de pe masă.

— Abia mai staţi pe picioare de oboseală.

A ajutat-o să pună vasele în maşina care urma să le spele, apoi cu uşurare a urcat în camera sa, aruncând peste umăr un „noapte bună” nedesluşit. S-a aşezat pe marginea patului aşternut şi s-a prăvălit pe o parte, fără să mai aibă puterea să se dezbrace. A mai auzit-o încă pe terasă, strigând pisica.

A doua zi dimineaţă a făcut totul cu multă grijă: s-a îmbăiat, a împăturit lenjeria intimă murdară şi a băgat-o într-o pungă, şi-a despachetat lucrurile şi le-a aranjat pe

raft, iar cămăşile le-a agăţat pe umeraşe. S-a bărbierit, şi-a uns faţa cu cremă hidratantă, s-a dat pe la subraţ cu deodorantul preferat, părul care încărunţea şi l-a aranjat cu puţin gel. A ezitat doar dacă să-şi pună sandale, i se părea mai bine dacă va rămâne totuşi în pantofii cu şiret. În cele din urmă, în linişte (nici el nu ştia de ce), a coborât în salon. Trebuie să se fi trezit mai devreme, fiindcă pe bufetul din bucătărie erau un toaster şi câteva felii de pâine prăjită. În plus, un borcan de marmeladă, un castron cu miere de albine şi unt. Micul lui dejun. În filtru era cafea. A mâncat pâine prăjită în picioare, pe terasă, privind marea, bănuia că din nou se dusese să înoate, aşa că avea să se întoarcă dinspre mare. Prefera să o vadă el primul, înainte ca ea să-l observe. Prefera ca el să îi aibă pe alţii sub ochi.

Se întreba dacă va fi de acord să-i arate laboratorul. Era foarte curios. Chiar dacă ea nu avea să-i spună nimic, îşi va da şi singur seama din ceea ce avea să vadă.

Tehnica lui Mole era secretă. Doctorul avea câteva presupuneri, ba poate chiar era foarte aproape de a o descoperi. Îi văzuse preparatele la Mainz şi apoi la Universitatea din Florenţa cu ocazia Conferinţei Internaţionale de Preparare a Ţesuturilor. Bănuia că Mole conserva trupurile, dar nu cunoştea componenţa chimică conservantă, nu ştia cum acţiona asupra ţesuturilor. Era nevoie oare de vreo pregătire, de o prelucrare premergătoare? Când şi cum intervenea elementul chimic, ce folosea în loc de sânge? Cum erau plastinate ţesuturile interne?

Oricum ar fi procedat Mole (şi soţia lui – iar participarea ei devenea acum tot mai sigură), preparatele lui erau desăvârşite. Ţesuturile îşi păstrau culoarea naturală şi o anume elasticitate. Erau moi, dar suficient de rigide pentru a conferi corpului forma dorită. În plus, se divizau uşor, fapt care era de o extraordinară însemnătate pedagogică – puteau fi desfăcute şi aranjate la loc. Nesfârşitele posibilităţi ale călătoriei în interiorul corpului

organismului conservat. Din punctul de vedere al istoriei conservării corpurilor, descoperirea lui Mole era revoluţionară, nu-şi avea egal. Plastinaţiile lui von Hagens reprezentau primul pas în direcţia aceasta, dar astăzi pasul respectiv pare deja mult prea nesemnificativ.

Din nou şi-a făcut apariţia înfăşurată în prosop, de data aceasta unul roz, dar nu a ieşit din mare, ci din baie. Şi-a scuturat părul ud şi a luat loc la masa din bucătărie, unde într-o cană de metal încălzea laptele pentru cafea. Mişca pistonul cu plasă în sus şi în jos, cu mişcări lente, până spuma laptelui s-a revărsat cu sfârâit pe placa de ceramică încălzită a blatului.

— Cum ai dormit, doctore? Cafea?

Oh, da, cafea. A luat cu recunoştinţă cana şi şi-a permis să-şi toarne spuma de lapte. Asculta cu interes disimulat poveştile ei despre pisica roşcată care într-o bună zi, în aceeaşi când a murit cealaltă pisică roşcată pe care o aveau, a intrat în casă de nu se ştie unde, s-a tolănit pe canapea ca şi cum locuise acolo dintotdeauna şi a rămas. Aşa că nici nu au observat, practic, diferenţa.

— Aceasta este forţa vieţii. Indivizi ocupă locurile părăsite de alţii, călduţe încă, a oftat.

Bietul Blau ar fi preferat să treacă imediat la subiect. Niciodată conversaţiile nu fuseseră punctul lui forte, îl plictiseau lucrurile pe care oamenii şi le povestesc numai de dragul de a întreţine larma liniştitoare a întâlnirilor de societate. Ar fi vrut pur şi simplu să-şi termine cafeaua şi să treacă în bibliotecă, ar fi vrut să vadă unde lucra Mole şi ce citea. Avea pe raft *Istoria conservării* scrisă de el, de Blau? Pe ce căi ajunsese la descoperirile sale extraordinare?

— E interesant că şi el, la fel ca dumneavoastră, a pornit de la analizarea lucrărilor lui Ruysch.

Da, bineînţeles, ştia asta, dar nu a vrut să o întrerupă.

— În prima lui lucrare publicată a demonstrat că Ruysch a încercat să conserve corpuri întregi prin golirea

lor de lichidele naturale, în măsura în care acest lucru era posibil pe timpurile acelea, şi prin înlocuirea acestora cu un amestec de ceară lichidă, talc şi seu. Apoi, corpurile astfel pregătite, la fel ca preparatele parţiale, erau scufundate în „apa Stixului". Se pare că teoria lui a fost anihilată de lipsa unor recipiente de sticlă de dimensiuni suficient de mari.

I-a aruncat o privire grăbită.

— O să vă arăt lucrarea aceea, i-a spus şi a pornit grăbit să se înfrunte cu uşile glisante, având cafeaua încă în mână. A ajutat-o, iar ea i-a ţinut în timpul acesta cana de cafea.

În spatele uşilor era biblioteca – o încăpere spaţioasă şi frumoasă cu rafturi de cărţi de la podea până la plafon. Fără ezitare, a întins mâna după una dintre cărţi şi a scos o broşură mică, legată. Blau a răsfoit-o, dând de înţeles că îi cunoştea bine textul. De altfel, nu l-a interesat niciodată problema preparatelor umede, era o fundătură. Cazul englezului William Berkeley, amiral al flotei pe care Ruysch l-a îmbălsămat umed, îl interesa numai sub aspectul *rigor morţiş*. Acesta era de fapt misterul extraordinarului aspect al corpului amiralului, descris cu atâta entuziasm de contemporanii săi. Ruysch a reuşit să-i confere o înfăţişare mai relaxată, chiar dacă a primit corpul la prelucrat la câteva zile după deces, când era deja complet rigid. Se spune că a angajat special ajutoare care, printr-un masaj stăruitor, au putut îndrepta *rigor morţiş*.

Dar aici îl interesa cu totul altceva. I-a înapoiat broşura pentru a studia cu aviditate locul unde se afla.

La fereastră se afla un birou mare, iar vizavi erau vitrine de sticlă. Preparatele! Blau nu a fost în stare să-şi reţină încântarea şi într-o secundă era deja lângă ele. Femeia se supărase probabil că nu i-a dat timp pentru o introducere lentă, ca la muzeu, a ceea ce vedea. S-a smuls de lângă ele.

— Cu siguranţă pe acesta nu-l ştiţi, a spus ea uşor bosumflată, arătând cu degetul o pisică roşcată.

Îi privea liniştit, într-o poziţie care exprima acordul de a exista într-o asemenea formă. Cealaltă pisică, cea vie, a intrat imediat după ei şi acum, ca o reflexie în oglindă, îşi studia predecesoarea.

— Hai, atingeţi-o, puneţi mâna pe ea, îl îndemna pe doctor femeia înfăşurată în prosopul roz.

Cu degetele tremurându-i, a dat la o parte geamul şi a atins preparatul. Era rece, dar nu tare. Blana s-a unduit uşor sub degetele sale. Blau l-a apucat prudent de piept şi de sub burtă, la fel cum ai lua în mână o pisică vie, şi s-a simţit straniu. Pisica avea fix aceeaşi greutate ca o pisică vie şi se lăsa mângâiată întocmai ca o pisică adevărată. Era o senzaţie de-a dreptul extraordinară. I se aşternuse pe chip o asemenea expresie, încât femeia s-a luminat din nou la faţă şi şi-a scuturat iarăşi pletele acum aproape uscate.

— Ei, vezi, a spus, tutuindu-l brusc, ca şi cum misterul preparatului i-a apropiat şi i-a înrudit. Pune-o aici şi răstoarn-o pe spate.

A făcut cu precauţie ce i-a spus, iar ea stătea lângă el şi i-a pus pisicii mâna pe burtă.

Sub influenţa propriei greutăţi, corpul animalului s-a întins şi, o clipă mai târziu, zăcea în faţa lor întins pe spate, într-o poziţie în care o pisică vie nu stă niciodată. Blau i-a atins blana moale şi avea impresia că era caldă, chiar dacă faptul era imposibil. A observat că ochii nu au fost înlocuiţi cu ochi de sticlă, cum se obişnuia în asemenea situaţii, şi că Mole, printr-un mijloc magic, i-a lăsat pisicii ochii adevăraţi; îi păreau doar uşor tulburi. I-a atins pleoapa – era moale şi s-a curbat uşor sub degetul său.

— E un gel, a spus mai mult pentru sine decât femeii, dar ea deja îi arăta cu degetul tăietura de pe burta pisicii care se crăpa dacă era trasă uşor, dezvăluind interiorul animalului.

Cu delicateţe, de parcă ar fi atins cel mai fragil origami, numai cu buricele degetelor, a dat la o parte

pielea de pe abdomenul animalului şi a ajuns la peritoneu; şi acesta se deschidea, de parcă pisica aceea era o carte confecţionată dintr-un material exotic, valoros, pentru care nu există încă un nume. A văzut ceva ce din copilărie îl făcea să se simtă fericit şi împlinit – organele aranjate ideal unul lângă altul, împachetate în armonie divină, şi culoarea lor naturală ofereau iluzia absolută că deschizi burta unui animal viu, că participi la misterul lui.

— Deschide-i acum şi cutia toracică, ei, hai, îl îndemna femeia, şoptindu-i peste umăr. I-a simţit chiar şi mirosul gurii: miros de cafea amestecat cu ceva dulce, stătut.

Şi bineînţeles că a făcut ce i-a spus; coastele mici s-au dat uşor la o parte sub presiunea degetelor sale şi se aştepta să vadă inima bătând, atât de desăvârşită era iluzia. Între timp s-a auzit un clic, ceva s-a aprins în roşu şi s-a auzit o melodie stridentă, pe care ulterior doctorul Blau a recunoscut-o ca fiind un hit al formaţiei Queen. „I want to live forever” se auzea din interiorul pisicii. A sărit înapoi speriat, cu mâinile larg desfăcute, cu un amestec de repulsie şi spaimă, ca şi cum, involuntar, i-a făcut un rău animalului întins înaintea sa. Femeia aplauda şi râdea atât de fericită, satisfăcută de farsa pe care i-o jucase, dar probabil Blau avea o mină prea severă, căci s-a stăpânit şi i-a pus mâna pe spate.

— Nu s-a întâmplat nimic, oh, o glumă de-a lui. Nu am vrut să fie prea trist, a spus deja serios, cu toate că ochii săi albaştri încă păreau să râdă. Scuze, scuze, e totul în regulă.

Drept răspuns, doctorul i-a zâmbit cu mare efort, privind fascinat cum ţesuturile preparatului revin încet, aproape pe neobservate, la forma lor iniţială.

Da, l-a dus la laborator. Au mers cu maşina pe drumul pietruit care se întindea de-a lungul plajei, s-au dus la nişte clădiri de piatră. Cândva acolo fusese o fabrică de prelucrare a peştelui, în vremurile când portul încă funcţiona, acum clădirile au fost transformate în câteva

săli mari cu pereţi faianţaţi, curaţi, şi uşi care se deschid cu telecomandă, ca poarta unui garaj. Fără ferestre. A aprins lumina şi Blau a văzut două mese mari acoperite cu tablă şi câteva vitrine de sticlă pline de borcane şi instrumente. Rafturile erau încărcate cu retorte din sticlă iena. „Papaină” a citit pe una din ele şi s-a mirat. La ce folosea Mole enzima aceea, ce descompunea cu ajutorul ei? „Catalază”. Seringi uriaşe pentru infuzie şi unele foarte mici, ca pentru vaccinarea oamenilor. Nota totul în cap, neîndrăznind să întrebe. Încă nu. O cadă de metal, scurgerea în podea; un interior care te ducea cu gândul atât la un cabinet medical, cât şi la un abator. Femeia a închis mai bine robinetul care picura.

— Mulţumit? l-a întrebat.

Şi-a trecut palma întinsă peste tăblia mesei şi s-a apropiat de biroul pe care continuau să zacă foi tipărite cu graficul unei curbe.

— Nu am mişcat nimic, i-a spus parcă îmbietor, de parcă ar fi fost proprietara unei case scoase la vânzare. Am aruncat doar preparatele neterminate, fiindcă începuseră să se strice.

A simţit pe spate mâna ei şi a privit-o speriat, după care şi-a plecat imediat privirea. S-a apropiat de el, stătea acum în aşa fel, încât pieptul ei îi atingea cămaşa. A simţit împunsătura dătătoare de panică a adrenalinei şi, în ultimul moment, şi-a stăpânit corpul care, în pofida voinţei sale, se trăgea înapoi. Dar a găsit un pretext: masa pe care a lovit-o s-a clătinat şi micile fiole de sticlă aproape că s-au rostogolit pe pardoseală. Le-a prins în ultima clipă; în felul ăsta s-a eliberat de apropierea incomodă a trupurilor lor. Era sigur că s-a întâmplat totul în mod natural, ca şi cum s-a sprijinit de el întâmplător. Totodată se simţea ca un flăcău şi diferenţa de vârstă dintre ei devenise brusc uriaşă.

Ea îşi pierduse oarecum cheful să-i mai arate şi să-i explice detaliile; şi-a scos mobilul şi a sunat pe cineva. A vorbit despre o chirie şi a stabilit o întâlnire pentru

sâmbătă. În tot acest timp, doctorul s-a uitat cu aviditate în jur, a studiat fiecare amănunt şi a notat totul în memorie. A notat în harta din cap întreaga dotare a laboratorului, fiecare sticluţă, locul fiecărui instrument.

După prânz, în timpul căruia i-a vorbit despre Mole, despre programul lui zilnic şi micile sale ciudăţenii (asculta cu atenţie, având impresia că are parte de un tratament special), l-a convins pe Blau să facă o baie în mare. Nu era mulţumit, ar fi preferat să stea liniştit în bibliotecă şi să mai studieze încă o dată pisica şi încăperea. Dar nu a îndrăznit să o refuze. A mai încercat doar, fără convingere, să se ascundă în spatele lipsei costumului de baie.

— Încetează, i-a spus, neacceptând scuza. E o plajă privată, nimeni nu vine aici. Vei face baie gol.

Ea a rămas însă în costum. Doctorul Blau şi-a scos aşadar slipul pe sub prosop şi a fugit cât a putut de repede în apa a cărei răceală l-a lăsat pentru o clipă fără respiraţie. Nu înota bine, nu avusese ocazia să înveţe. Nu agrea în general mişcarea. Aşa că ţopăia nesigur prin apă, având grijă să simtă mereu fundul apei sub picioare. În schimb, ea a înotat craul în largul mării şi s-a întors imediat. L-a stropit cu apă. Doctorul, surprins, a mijit ochii.

— Ei, ce mai aştepţi, înoată! a strigat.

A stat o clipă până să sară în apa rece, în cele din urmă a făcut-o disperat, supus, ca un copil care nu vrea să-şi dezamăgească părintele. A înotat o bucată şi s-a întors. Atunci ea a lovit cu avânt suprafaţa apei cu palma şi a pornit să înoate singură.

A aşteptat-o pe mal, tremurând de frig. Când s-a apropiat de el, cu apa curgând de pe ea, a lăsat ochii în jos.

— De ce nu ai înotat? l-a întrebat cu voce înaltă, amuzată.

— Era frig, s-a mulţumit să spună.

A râs, aruncându-şi capul pe spate, dezgolindu-şi cu

neruşinare cerul gurii.

În cameră a aţipit o clipă, apoi a scris grijuliu notiţe. Ba chiar a schiţat dispunerea laboratorului lui Mole şi se simţea puţin ca James Bond. S-a spălat uşurat de apa sărată a mării, s-a bărbierit şi şi-a pus o cămaşă curată. Când a coborât, ea încă nu era. Uşa bibliotecii era închisă, iar cheia din uşă răsucită în broască, aşa că nu a avut curajul să intre acolo... A ieşit în faţa casei, s-a jucat cu pisica câtă vreme felina nu l-a ignorat. În cele din urmă, a auzit nişte sunete venind din bucătărie şi a intrat dinspre grădină.

Doamna Mole stătea lângă bufet şi alegea frunze de salată verde.

— Salată cu pâine prăjită şi brânză. Ce zici de asta? A dat din cap zelos, dar nu era deloc convins că o să se sature numai cu atât. I-a turnat un pahar cu vin alb şi, tot fără convingere, l-a dus la gură.

I-a povestit în detaliu despre accident, despre cum au căutat corpul în mare timp de câteva zile şi, în final, despre cum arăta când fusese găsit. Îi dispăruse complet pofta de mâncare. I-a mai spus că a reuşit să păstreze o bucăţică din ţesutul cel mai puţin afectat. Purta o rochie gri lungă, vaporoasă, despicată pe laturi, cu decolteu adânc care îi dezvelea corpul pistruiat. Din nou a crezut că o să o apuce plânsul.

Au mâncat salata şi brânza aproape în tăcere. Apoi ea l-a luat de mână, iar el a înţepenit.

A strâns-o la piept şi, în felul acesta, s-a ferit dibace de ea. L-a sărutat pe gât.

— Nu în felul acesta, a spus parcă involuntar.

Nu a înţeles:

— Dar cum? Ce trebuie să fac?

Dar el s-a smuls din braţele ei, s-a ridicat de pe canapea şi, roşu ca racul, a aruncat disperat priviri împrejur.

— Dar cum ai vrea? Spune.

A recunoscut deznădăjduit că nu mai avea sens să

pretindă că e obosit, că se petrec prea multe lucruri deodată şi, întors cu spatele la ea, a şoptit:

— Nu pot. Pentru mine e prea devreme.

— E din cauză că sunt bătrână, a mârâit, ridicându-se.

A tăgăduit nesigur. Dorea să o susţină, fără să-l atingă.

— Diferenţa de vârstă nu e aşa de mare, însă... a auzit-o cum strânge de pe masă. Sunt logodit, a minţit.

Într-un sens, chiar era adevărat, întotdeauna e ceva adevăr în orice; era logodit. Fusese deja căsătorit, însurat, înrudit prin alianţă, înrudit. Cu Glasmensch şi cu femeia de ceară cu burta despicată, cu Soliman, Fragonard, Vesalius, von Hagens şi Mole, pentru numele lui Dumnezeu, şi cu mai cine încă? De ce trebuia să penetreze trupul acela viu cu al său, trupul acela îmbătrânit, de ce trebuia să-l sfredelească? în ce scop? Simţea că trebuie să plece de acolo, poate chiar atunci. Şi-a trecut mâna prin păr şi şi-a închis nasturii la cămaşă până la ultimul.

A oftat adânc.

— Aşadar? l-a întrebat. Nu ştia ce să-i spună.

Un sfert de oră mai târziu stătea cu valiza în salon, gata de plecare.

— Pot să chem un taxi? Stătea pe canapea. Citea.

— Bineînţeles, i-a răspuns ea. Şi-a scos ochelarii, arătându-i cu mâna aparatul, apoi s-a reîntors la lectură.

Dar întrucât nu ştia numărul, i s-a părut că face mai bine dacă merge pe jos în staţie; cu siguranţă va găsi un taxi acolo.

Aşa că a sosit la congres mai repede decât se aştepta. După o lungă discuţie la recepţia hotelului, a reuşit să obţină o cameră şi şi-a petrecut toată seara la bar. A băut o sticlă de vin la restaurantul hotelului, apoi a plâns în pat ca un copil mic.

În decursul următoarelor zile a ascultat multe referate şi l-a susţinut pe al său. Titlul în engleză al comunicării sale suna astfel: *„Prezervation of pathology*

specimens by silicone plastination. An inovative adjunct to anatomopathology education”[14]. Era un fragment din teza de doctorat a lui Blau.

Comunicarea sa a fost primită călduros. În ultima seară, la banchet, a cunoscut un teratolog agreabil, chipeş, din Ungaria şi acesta i-a mărturisit că tocmai se pregăteşte să îi facă o vizită doamnei Mole, care îl invitase la ea.

— La casa ei de la mare, a precizat, subliniind „de la mare”. Am hotărât să leg ambele călătorii, la urma urmelor nu e departe de aici, a spus. Tot ce a rămas după soţul ei se află acum în mâinile sale. Dacă aş reuşi să-i văd laboratorul... Ştii, am propria teorie cu privire la compoziţia chimică. Se pare că soţia lui se află în tratative cu un muzeu din Statele Unite, mai devreme sau mai târziu va preda totul unui muzeu, împreună cu întreaga documentaţie. Şi dacă aş putea să am acces la hârtiile lui acum... visa el cu ochii deschişi. Şi teza de abilitare ar fi gata, ba chiar mi-ar asigura şi postul de profesor.

Ce idiot, s-a gândit Blau. Ar fi fost ultimul om căruia i-ar fi mărturisit că a ajuns acolo înaintea lui. Şi apoi s-a uitat la el cu ochii ei, totul a durat o clipă. I-a văzut părul negru, strălucitor de la gel, şi micile pete de sudoare de sub braţ pe materialul albastru al cămăşii. Burtica uşor proeminentă, dar încă suplă, şoldurile înguste, tenul alb, strălucitor, cu o umbră de barbă deasă. Ochii îi străluceau deja de la vin şi sclipeau la gândul viitorului triumf.

Avionul desfrânaţilor

Feţe nordice înroşite, surprinse de soarele brusc. Părul decolorat de apa sărată şi de cele câteva ore pe zi petrecute la plajă. Geamantane pline de haine murdare, transpirate. În bagajul de mână, suveniruri pentru cei dragi, cumpărate în ultima clipă de la aeroport, o sticlă de alcool tare de la magazinul duty-free. Numai bărbaţi; îşi ocupă acum locurile unul lângă altul, într-o tovărăşie nescrisă. Se aşază comod în fotolii, îşi prind centurile – vor

14 Conservarea exemplarelor patologice prin plastinare cu silicon. Un auxiliar inovator în studiul anatomopatologiei (n. red.).

dormi. Vor recupera nopţile nedormite. Pielea lor emană încă mirosul de alcool, doza de două săptămâni ingurgitată nu a fost încă digerată complet – după câteva ore de zbor se va simţi bine în tot avionul. Şi mirosul de transpiraţie, cu ultimele urme ale excitaţiei sexuale. Un criminalist bun ar depista chiar mai mult de atât – un fir de păr negru, lung, prins de nasturele cămăşii, sub unghiile degetelor arătător şi mijlociu urme de substanţe organice, umane, cu ADN străin, mici epitelii microscopice pe ţesătura de bumbac a lenjeriei intime, microurme de spermă în buric.

Înainte de decolare mai schimbă câteva cuvinte cu vecinii din stânga şi din dreapta. Îşi exprimă cu moderaţie satisfacţia că au avut o asemenea vacanţă – nu se cuvine să spună mai multe, la urma urmelor sunt tovarăşi, se cunosc. Numai unii, cei mai incorigibili, întreabă despre preţuri şi sfera serviciilor oferite, apoi – liniştiţi – aţipesc. Au scăpat destul de ieftin.

Caracteristica rătăcitorului

O veche cunoştinţă mi-a spus că nu-i place să călătorească singură. E vorba de faptul că, dacă vede ceva neobişnuit, nou, frumos, vrea atât de mult să împărtăşească impresiile cu cineva, că se simte nefericită când nu are cu cine.

După părerea mea, nu are stofa de rătăcitor.

A doua scrisoare a Jozefinei Soliman adresată lui Francisc I, împăratul Austriei întrucât nu am primit niciun răspuns la scrisoarea mea, îmi voi permite să vă scriu din nou, de data aceasta cu mai multă îndrăzneală, şi vă rog să nu o luaţi ca pe o manifestare a unei prea mari familiarităţi

— Frate. Fiindcă Dumnezeu, oricine ar fi El, nu ne-a făcut pe toţi fraţi? Nu a împărţit El în mod echitabil între noi îndatoririle pentru a le îndeplini întocmai şi cu dăruire, îngrijind de lucrarea Lui? Ne-a încredinţat continentele şi mările, unora le-a dăruit arta meşteşugăritului, altora – frâiele conducerii. Pe unii i-a făcut bogaţi, sănătoşi şi frumoşi, pe alţii – de origine mai proastă şi nu foarte reuşiţi. În mărginirea noastră omenească, nu ştim să

spunem de ce este aşa. Nu ne mai rămâne decât să avem încredere că în toate există înţelepciune divină şi că noi toţi ocupăm un anume loc în complicata construcţie a pieselor de pe tabla de joc, a căror destinaţie nu suntem în stare să o ghicim, dar – trebuie să credem în asta – fără de care acest uriaş mecanism al lumii nu ar putea funcţiona corespunzător.

În urmă cu doar câteva săptămâni am devenit mama unui băieţel căruia împreună cu soţul meu i-am dat numele Edward. Totuşi marea mea bucurie prilejuită de maternitate e tulburată de faptul că bunicul fiului meu nu va cunoaşte niciodată odihna veşnică. Că trupul lui, neîngropat, a fost expus de înălţimea Voastră privirilor curioase ale celor care vizitează wunderkamera regală.

Avem marele noroc de a ne fi născut într-o eră a raţiunii, într-o epocă excepţională care a ştiut să exprime faptul că mintea omenească este opera divină cea mai desăvârşită şi că puterea ei poate curăţa lumea de toate prejudecăţile, nedreptăţile şi să îl facă fericit pe fiecare om care locuieşte în ea. Tatăl meu a fost dedicat trup şi suflet acestei idei. A crezut cu convingere adâncă în faptul că raţiunea umană este puterea cea mai mare de care poate omul dispune. Şi eu, educată de mâna lui grijulie, cred în acelaşi lucru – raţiunea este cel mai ales dar pe care ni l-a dat Dumnezeu.

În actele tatălui meu, pe care le-am pus în ordine după moartea sa, am găsit o scrisoare de la Înălţimea Sa împăratul Iosif, antecesorul şi unchiul înălţimii Voastre, o scrisoare scrisă de mână, plină de semnificaţii. Îmi permit să citez aici din ea: „Toţi oamenii sunt egali de la naştere. De la părinţii noştri moştenim numai viaţa animalică, iar în ea – după cum ştim – nu există nici cea mai mică diferenţă între un rege, un prinţ, un burghez sau un ţăran. Nu există nicio lege – divină sau naturală – care poate tăgădui această egalitate”.

Cum pot eu să mai cred în cuvintele acestea?

Deja nu vă mai rog, ci vă conjur, înălţimea Voastră, să

returnaţi familiei trupul tatălui meu care, privat de orice demnitate şi cinstire, preparat şi împăiat, este expus curiozităţii omeneşti în vecinătatea animalelor sălbatice. Mă adresez şi în numele altor fiinţe umane împăiate, aflate în Sala Curiozităţilor Naturii a Luminăţiei Voastre, întrucât, după câte ştiu, nu are cine interveni pentru ele, nu au nici rude, nici familie – aşadar în numele acelei fetiţe de câţiva anişori, fără nume, dar şi în numele unor oarecare Joseph Hammer şi Pietro Michael Angiolo. Nici măcar nu ştiu cine sunt oamenii aceştia şi nu sunt în stare să povestesc nici măcar în linii mari istoria vieţii lor nefericite, totuşi mi se pare că, în calitate de fiică a lui Angelo Soliman, le datorez acest gest creştinesc. Şi de curând, şi în calitate de mamă a unei fiinţe umane.

Jozefina von Feuchtersleben

Săriră[15]

O frumoasă călugăriţă chealǎ în straie de culoarea fildeşului se apleacă deasupra micului relicvar în care, pe o perniţă de atlaz, se odihneşte ceea ce a mai rămas din trupul ars al unei fiinţe iluminate. Stau lângă ea şi ne uităm împreună la bobiţa aceea. Ne ajutăm de o lupă prezentă aici permanent, întreaga esenţă are forma unui cristal mic, a unei pietricele cu puţin mai mare decât un fir de nisip. Probabil, odată cu trecerea anilor şi trupul acelei călugăriţe se va preschimba într-un grăunte de nisip; al meu – nu, al meu se va descompune, nu sunt un creştin practicant.

Nu ar trebui totuşi să am vreun regret din cauza asta, ţinând cont de numărul deşerturilor şi al plajelor din lume, pline de nisip. Şi ce dacă sunt compuse din esenţa de după moarte a trupurilor fiinţelor iluminate?

Arborele boddhi

Am cunoscut odată un chinez. Mi-a povestit cum s-a dus pentru prima oară în India în interes de serviciu; avea

---

15 Termen generic care desemnează relicvele buddhiste, largo sensu un cristal care se presupune că rămâne în cenuşă în urma incinerării corpurilor maeştrilor buddhişti (n. tr.).

multe întâlniri importante şi conferinţe. Firma lui producea aparatură electronică destul de complicată care permitea păstrarea îndelungată a sângelui şi transportarea în siguranţă a organelor destinate transplanturilor, iar acum negocia deschiderea unor filiale indiene şi a unei pieţe de desfacere.

În ultima seară i-a amintit contractantului său indian că visează de copil să vadă arborele boddhi sub care a cunoscut Buddha iluminarea. Provenea dintr-o familie buddhistă, chiar dacă nici nu se punea problema să fii religios în China Populară a acelor vremuri. Totuşi, când puteai să-ţi declari liber confesiunea, părinţii lui au trecut pe neaşteptate la creştinism, la varianta orientală a protestantismului. Aveau impresia că zeul creştin are mai multă grijă de credincioşii săi, că este, să recunoaştem sincer, mai eficient şi că, sub oblăduirea sa, omul se putea îmbogăţi şi se putea pune pe picioare mai uşor. Dar chinezul acela nu le-a împărtăşit convingerea şi a rămas la religia buddhistă a strămoşilor săi.

Contractantul indian a înţeles bine motivaţia lui. A dat din cap şi i-a tot turnat de băut, până când toţi erau suficient de beţi, încât să mai atenueze tensiunile legate de semnarea contractelor şi de negocieri. Cu ultimele puteri, pe picioarele moi şi ezitante, au coborât la sauna hotelului ca să-şi revină acolo din beţie – a doua zi îi aştepta serviciul.

A doua zi i-a fost adusă în cameră o ştire – o scrisoare care conţinea un singur cuvânt: „surpriză" şi cartea de vizită a contractantului său. În faţa hotelului îl aştepta un taxi care l-a dus la un elicopter ce deja aştepta. În felul acesta, în doar câteva zeci de minute de zbor, a ajuns la locul sacru unde, sub un smochin mare, Buddha a cunoscut iluminarea.

Costumul lui elegant şi cămaşa albă au dispărut în mulţimea de pelerini. Trupul lui încă mai păstra amintirea acră a alcoolului, fierbinţeala saunei şi foşnetul hârtiilor semnate în tăcere pe tăblia de sticlă a mesei moderne.

Scârţâitul peniţei stiloului care a lăsat pe hârtie numele şi prenumele lui. Totuşi aici se simţea pierdut şi neajutorat ca un copil. Femeile colorate ca nişte papagali, care îi ajungeau până la umăr, îl împingeau să înainteze spre locul unde curgea în şuvoaie întreaga mulţime de oameni. Şi l-a speriat ceea ce – dacă avea timp – rostea ca buddhist de câteva ori pe zi: jurământul. Că se va strădui să aducă la iluminare, prin rugăciunile şi faptele sale, toate fiinţele simţitoare. Brusc i s-a părut totul lipsit de speranţă.

Când a văzut copacul a fost – sincer vorbind – dezamăgit. Prin cap nu-i treceau nici gânduri, nici cuvintele vreunei rugăciuni. A oferit locului ce i se cuvenea, a făcut mai multe plecăciuni, a adus ofrande semnificative şi aproape două ore mai târziu s-a întors la elicopter. După-amiază se afla deja din nou la hotel.

În timp ce făcea duş, sub jetul de apă care îi spăla de pe corp transpiraţia, praful şi strania mireasmă dulceagă a mulţimii de oameni, tarabe, trupuri, cădelniţe omniprezente şi curry vândut pe tăviţe de carton, mâncat direct cu degetele, i-a trecut prin cap că zilnic se uită la ceea ce l-a zguduit atât de mult pe prinţul Gautama: boala, bătrâneţea şi moartea. Şi nu se întâmplă nimic. Nu se petrece în el nicio schimbare şi, la drept vorbind, s-a obişnuit să fie aşa. Apoi, ştergându-se cu prosopul alb, pufos, s-a gândit că nu mai e deloc sigur de dorinţa lui de a ajunge la iluminare. Oare dorea cu adevărat să vadă brusc, într-o fracţiune de secundă, întregul adevăr? Să radiografieze lumea şi să vadă acolo scheletul Vidului?

Dar, bineînţeles – cum l-a asigurat în aceeaşi seară pe generosul său prieten –, îi este nemaipomenit de recunoscător pentru dar. Apoi din buzunarul sacoului a scos cu grijă o frunzuliţă ferfeniţi tă şi cei doi bărbaţi s-au aplecat asupra ei cu smerenie.

Casa mea este hotelul meu învălui încă odată cu privirea fiecare obiect, pentru a-l face familiar. Mă uit la el iar, ca şi cum nu l-aş mai fi văzut niciodată până atunci. Descopăr detaliile. Îi admir pe proprietarii hotelului pentru

grija pe care o au faţă de flori – mari şi frumoase, frunzele lor strălucesc, pământul este corespunzător de umed, iar această tetrastigma e impunătoare. Ce dormitor spaţios, cu toate că aşternutul ar fi putut fi ceva mai de calitate – din pânză albă, bine apretată. Când colo, e ca o scoarţă decolorată care nu necesită călcare. În schimb, biblioteca de jos – foarte interesantă, de fapt întocmai pe gustul meu, conţine toate cărţile de care aş avea nevoie dacă ar fi să locuiesc aici. Poate o să rămân la hotel mai multă vreme tocmai datorită bibliotecii.

Şi, printr-un bizar concurs de împrejurări, în dulap găsesc şi nişte haine exact pe măsura mea, majoritatea negre, întocmai cum îmi plac mie. Îmi vine ca turnat hanoracul negru cu glugă, moale şi confortabil. Şi ce începe deja să fie surprinzător e faptul că pe noptiera de lângă pat găsesc vitaminele pe care obişnuiesc să le iau şi dopurile de urechi de la firma mea preferată – asta chiar e prea mult.

Îmi place de asemenea că nu-i văd pe proprietari, nu-mi bat dimineaţa la uşă cameriste, nimeni nu se perindă pe aici. Nu există recepţie. Chiar şi cafeaua mi-o fac dimineaţa singură, aşa cum îmi place mie. De la espressor, cu spumă de lapte.

Da, am găsit un hotel foarte decent la preţ accesibil, poate cam prea izolat şi departe de drumul principal, care iarna e înzăpezit, dar dacă mergi cu maşina, lucrul ăsta nu mai are importanţă. Trebuie să ieşi de pe autostradă în oraşul S. şi să mergi câteva zeci de kilometri pe drumul local, apoi după G. să coteşti pe aleea străjuită de castani care duce la un drum de ţară pietruit. Iarna trebuie să laşi maşina lângă ultimul hidrant şi restul drumului să-l parcurgi pe jos.

Psihologia de călătorie.

Lectio brevis (II)

— Stimate doamne şi stimaţi domni, a început femeia, de data aceasta foarte tânără, în pantaloni milităreşti de camuflaj şi cu părul prins nostim; cu

siguranţă îşi susţinuse teza de licenţă de curând. Aşa cum am spus în cursurile precedente – pe care poate aţi avut ocazia să le audiaţi pe unul dintre aeroporturile sau într-una din gările participante la proiectul nostru de educaţie –, experimentăm timpul şi spaţiul în general, în mod inconştient. Nu sunt categorii pe care le-am putea defini ca exterioare sau obiective. Simţul spaţiului pe care îl avem este născut de faptul că noi, ca fiinţe biologice, suntem supuşi diferitelor schimbări. De aceea timpul nu reprezintă nimic altceva decât şuvoiul acestor schimbări care curg.

Locul, ca aspect al spaţiului, este o pauză în timp, este oprirea temporară a percepţiei noastre asupra configuraţiei obiectelor. Spre deosebire de timp, locul este o noţiune statică.

Înţeles în felul acesta, timpul uman se împarte în etape, la fel cum mişcarea în spaţiu este divizată de pauze – locuri. Aceste pauze ne ancorează în şuvoiul timpului. Cineva care doarme şi pierde simţul locului unde se află pierde imediat şi simţul timpului. Cu cât sunt mai multe pauze în spaţiu, aşadar cu cât mai multe locuri cunoaştem, cu atât mai mult timp se «curge în mod subiectiv. Etapele timpului separate între ele de pauze le numim adeseori episoade. Ele nu au consecvenţă, întrerup timpul, fără să devină o parte a acestuia. Sunt evenimente autosuficiente, fiecare din ele începe de la zero, fiecare început şi fiecare sfârşit este absolut. Se poate spune că urmarea nu se produce niciodată.

În schimb, de data asta s-a produs foială în primul rând, în momentul când în comunicatele foşnitoare despre pasagerii care au întârziat la îmbarcare cineva şi-a recunoscut numele şi acum îşi strângea grăbit bagajele de mână şi plasele cu suveniruri cumpărate de la magazinele duty-free, înghiontindu-şi în tot acest timp vecinii. Am pierdut firul naraţiunii, verificând panicată numărul porţii mele de îmbarcare şi cu mare efort am reluat şirul expunerii femeii care începuse deja să vorbească despre aspectul practic al psihologiei de călătorie. Ne cam

săturasem de ciudata şi complicata ei teorie.

— În psihologia de călătorie practică se analizează semnificaţia metaforică a locurilor. Priviţi, vă rog, aceste tabele iluminate cu denumirile porturilor de destinaţie. V-aţi întrebat vreodată ce înseamnă „Islanda”, ce înseamnă „Statele Unite”? Ce ecou răsună în dumneavoastră când rostiţi aceste nume? Formularea de astfel de întrebări este importantă în special în psihanaliza topografică, unde înţelegerea semnificaţiilor profunde ale locurilor duce la descifrarea aşa-numitului itinerar – adică a drumului individual al călătorului, a sensului profund al călătoriei lui.

Psihanaliza topografică, de călătorie, în pofida aparenţelor, nu formulează aceeaşi întrebare ca funcţionarii biroului de emigrare: de ce aţi venit aici? întrebarea noastră ridică problema sensului şi semnificaţiei. Conform principiului „devin lucrul la care particip”. „Sunt ceea ce contemplu”.

Acesta era, de altfel, şi sensul pelerinajelor de odinioară. Năzuinţa şi ajungerea la locul sfânt ne sfinţeau, ne spălau de păcate. Acelaşi lucru se petrece oare şi atunci când călătorim în locuri nesfinte, păcătoase? Dar atunci când mergem în locuri pustii şi dezolante? în locuri vesele şi artistice?

Nu este oare aşa... continuă femeia, dar în spatele meu stăteau două perechi de vârstă medie şi discutau în şoaptă, iar pentru o clipă ceea ce-şi spuneau mi s-a părut mai interesant decât reflecţiile conferenţiarei.

Am înţeles că sunt cupluri de soţi care îşi împărtăşeau impresiile de călătorie. Un cuplu încerca să-l convingă pe celălalt:

— Neapărat să mergeţi în Caraibe, dar mai ales în Cuba, câtă vreme mai e la putere Fidel. Când va muri, Cuba va deveni un loc ca oricare altul. Aşa, acolo mai poţi vedea încă adevărata sărăcie şi maşinile în care circulă! Trebuie neapărat să vă grăbiţi, căci se pare că Fidel este foarte bolnav.

Compatrioţii între timp femeia şi-a încheiat partea ei de comunicare şi călătorii au început să-şi adreseze timid întrebări, totuşi mi se părea că nu întrebau deloc ce ar fi trebuit. Eu însămi nu îndrăzneam să deschid gura, aşa că m-am dus la barul din apropiere să beau o cafea. Acolo se afla deja un grup de oameni, care discutau între ei în limba mea. Le-am aruncat o privire circumspectă, arătau exact ca mine. Da, femeile puteau fi surorile mele. De aceea mi-am găsit un loc cât mai departe de ei şi am comandat o cafea.

Nu îmi plăcea deloc să întâlnesc compatrioţi în locuri străine. Mă prefăceam că nu înţeleg cuvintele propriei limbi. Preferam să fiu o anonimă. Mă uitam de pe margine şi mă hrăneam cu neştiinţa lor că sunt înţeleşi. Îi urmăream cu colţul ochiului, apoi dispăream.

Acelaşi lucru mi l-a mărturisit dus pe gânduri un britanic obosit, care îşi bea deja cea de-a doua bere, taxându-i cu privirea pe cei care intrau. Am vorbit cu el câteva clipe, dar nu am avut multe să ne spunem.

— Nu mă bucur deloc când îi întâlnesc într-un loc străin pe concetăţenii mei.

Mi-am terminat cafeaua şi m-am întors la locul prelegerii, prefăcându-mă că trebuie să plec. Dar nu trebuia. Am nimerit la ultimele discuţii, când conferenţiară, pătrunsă de ceea ce spunea, explica unui grup de trei persoane adunate în jurul ei – cei mai rezistenţi dintre ascultători.

Psihologia de călătorie încheiere

— Suntem, stimate doamne şi stimaţi domni, martorii felului în care „eul" omului creşte, devenind tot mai precis şi mai pătrunzător. În trecut abia era conturat, gata oricând să dispară, supus elementului colectiv. Încorsetat în rigoarea rolurilor, convenienţelor, strâns în chingile tradiţiei, subordonat exigenţelor. Acum creşte, cucereşte lumea.

Cândva zeii se aflau în afară, inaccesibili, erau dintr-o altă lume, la fel ca mesagerii lor, îngerii şi demonii. Însă

eul uman a explodat şi a cuprins şi zeii din interior, localizându-i undeva între hipocamp şi scoarţa cerebrală, între epifiză şi câmpurile lui Broca. Numai aşa mai pot subzista zeii – în cotloanele întunecate, liniştite din corpul omenesc, în circumvoluţiile creierului, în spaţiile goale dintre sinapse. De acest fascinant fenomen începe să se ocupe noua ramură a ştiinţei numite psihoteologia de călătorie.

Acest proces de hipertrofie este tot mai puternic – asupra realităţii înconjurătoare se repercutează atât ceea ce e închipuit de noi, cât şi ceea ce nu e închipuit. Cine se mai învârte încă în lumea reală? Cunoaştem oameni care călătoresc în Marocul din filmul lui Bertolucci, în Dublinul lui Joyce, în Tibetul din filmul despre Dalai Lama.

Există un anume sindrom semnificativ botezat cu numele lui Stendhal, când omul ajunge într-un loc cunoscut din literatură sau artă şi are acolo trăiri atât de puternice, încât îl ia cu leşin şi slăbiciune. Sunt oameni care se laudă că au descoperit locuri absolut necunoscute şi atunci îi invidiem că măcar preţ de câteva clipe au experimentat cea mai veritabilă realitate înainte ca locul acela, la fel ca toate celelalte, să fie asimilat de cugetul nostru.

De aceea trebuie să ne punem mereu şi insistent aceeaşi întrebare: unde se duc ei, în ce ţări, în ce locuri? Alte ţări au devenit un complex interior, un ghem de semnificaţii pe care un bun psiholog topograf e în stare să îl descâlcească una-două, să le interpreteze pe loc.

Sarcina noastră este să vă facem cunoscută ideea psihologiei de călătorie practice şi să vă îndemnăm să apelaţi la serviciile noastre. Să nu vă temeţi, stimaţi călători, de locurile liniştite de lângă automatele de cafea, din apropierea magazinelor duty-free, de cabinetele provizorii unde examinarea se desfăşoară repede, discret, rareori întreruptă de comunicatele despre zboruri. Sunt doar două scaune în spatele unui paravan din hărţi.

„Aşadar, Perú?” vă va întreba un psihanalist topograf.

E uşor să-l confundaţi cu un casier sau cu un funcţionar de la ghişeul de check-in. Aşadar, Perú?

Şi vă va face un scurt test de asociaţii, urmărind cu atenţie care dintre cuvinte se va dovedi capătul firului. Aceasta este o analiză pe termen scurt, fără elaborarea inutilă a temei şi fără să se facă apel la păcatele părinţilor faţă de Dumnezeu. În cursul unei singure sesiuni ar trebui să reuşim.

Perú, adică încotro?

Muşchiul uman cel mai puternic este limba

Există ţări în care oamenii vorbesc în engleză. Dar nu vorbesc aşa ca noi, care avem propria limbă ascunsă în bagajele de mână, în trusa de cosmetice, iar engleza o folosim numai în călătorii, în ţările străine şi cu oamenii străini. E greu să-ţi imaginezi asta, dar engleza este limba lor adevărată! Adeseori singura pe care o ştiu. Nu au la ce să se întoarcă sau de la ce să se întoarcă în momentele de cumpănă.

Cât de pierduţi trebuie să se simtă într-o lume în care orice instrucţiune, orice cuvânt, chiar şi al celui mai stupid cântec, meniurile restaurantelor, cea mai banală corespondenţă comercială, butoanele din lift sunt în limba lor personală. Când vorbesc, pot fi în orice moment înţeleşi de oricine, iar însemnările lor cred că trebuie încifrate special. Oriunde s-ar afla, toţi au acces nelimitat la ei, toţi şi toate.

Am auzit că există deja proiecte să fie protejaţi sau poate chiar să le fie pusă la dispoziţie o limbă mică, una dintre cele deja dispărute, de care nimeni nu mai are nevoie în ziua de azi, pentru a putea avea şi ei ceva numai pentru sine.

Vorbe! Vorbe!

Înăuntru şi în afară, ţie însuţi sau altora, să povesteşti fiecare situaţie, să numeşti fiecare stare; să cauţi cuvinte, să le cântăreşti, să găseşti pantofiorul acela care o preschimbă miraculos pe Cenuşăreasa într-o prinţesă. Să mişti cuvintele ca pe nişte jetoane la jocul de

ruletă. Poate de data asta ai noroc? Poate de data asta vei câştiga?

Să vorbeşti, să prinzi oamenii de mâneca hainei, să le ceri să se aşeze în faţa ta şi să te asculte. Apoi să te preschimbi la rândul tău în ascultător pentru vorbele lor. Oare nu s-a spus: vorbesc, deci exist? Vorbeşti, aşadar exişti?

Să foloseşti pentru asta toate mijloacele posibile, toate metaforele, parabolele, bâlbâielile, propoziţiile neterminate, să nu ţii cont de faptul că fraza se frânge la mijloc, de parcă imediat după verb s-a căscat o prăpastie.

Să nu laşi nicio situaţie nelămurită, nepovestită, să nu laşi nicio uşă închisă; să le dai de perete cu buzduganul înjurăturilor, chiar şi pe cele care duc spre coridoare ruşinoase şi stânjenitoare, despre care ai prefera să nu-ţi mai aduci aminte. Să nu te ruşinezi de niciun eşec, de niciun păcat. Păcatul mărturisit este pe jumătate iertat. Viaţa povestită – mântuită. Oare nu asta ne învaţă sfinţii Sigismund, Carol şi Iacob? Cel care nu a învăţat să vorbească va fi pe veci prins în capcană.

Broasca şi pasărea

Există două puncte de vedere asupra lumii: perspectiva broaştei şi vederea panoramică a păsării în zbor. Fiecare punct între cele două coordonate nu face decât să sporească haosul.

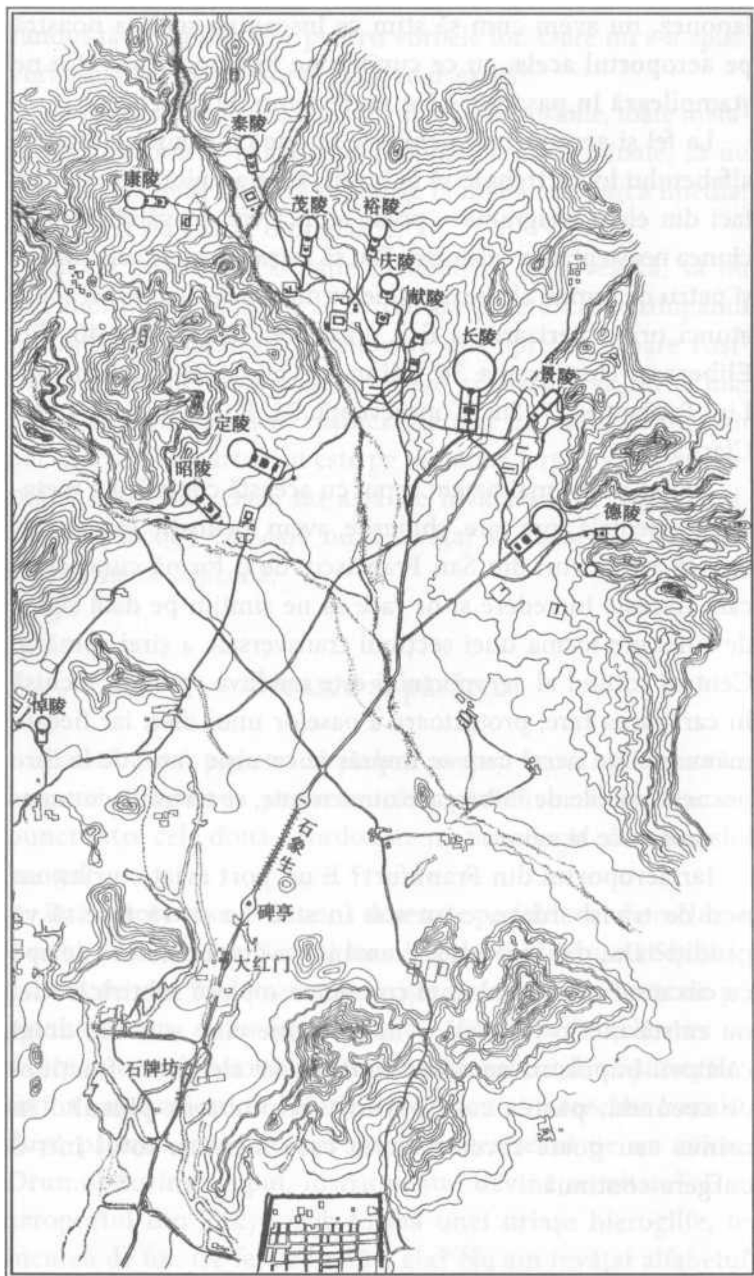
Iată aeroporturile frumos desenate pe folderul de reclamă a unor linii aeriene. Sensul lor ni se dezvăluie numai dacă le privim de sus, întocmai ca pe nişte desene monumentale pe platoul Nazca, ce au fost create cu gândul la fiinţele care se ridică în aer; de exemplu, modernul aeroport din Sydney are forma unui avion. O soluţie arhitectonică oarecum banală, după părerea mea – un avion care aterizează pe un avion. Drumul devine scopul, instrumentul devine rezultatul. Dar aeroportul din Tokyo, sub forma unei uriaşe hieroglife, te încurcă de tot. Ce fel de literă e aia? Nu am învăţat alfabetul japonez, nu avem cum să ştim ce înseamnă sosirea noastră pe aeroportul

acela, cu ce cuvinte ne întâmpină aici. Ce ne ştampilează în paşaport? Un mare semn de întrebare?

La fel şi aeroporturile chineze te duc cu gândul la literele alfabetului local, trebuie să le înveţi, să le aranjezi pe rând, să faci din ele o anagramă – poate atunci vor dezvălui înţelepciunea neaşteptată a călătoriei. Sau să le tratezi ca pe cele şaizeci şi patru de semne ale hexagramelor din *Cartea schimbărilor* şi atunci orice aterizare va fi o prezicere. Hexagrama 40. Sie. Eliberare. Hexagrama 36. Ming-i. Amurg. Hexagrama 10. Liu. Precauţie. 17. Sui. Consecvenţă. 24. Fu. Revenire. 30. Li. Claritate.

Dar să nu ne mai batem capul cu această complicată metafizică orientală spre care, chipurile, avem înclinaţii. Hai să privim la aeroportul din San Francisco, de o formă cunoscută, care trezeşte încredere şi ne face să ne simţim pe dată siguri de sine: are forma unei secţiuni transversale a şirei spinării. Centrul rotund al aeroportului este măduva spinării, închisă în carapacea tare, protectoare a oaselor unui disc, iar fiecare mănunchi de nervi care se împrăştie ca nişte raze, de la care pornesc porţile de îmbarcare numerotate, se termină cu tunelul care duce la avion.

Iar aeroportul din Frankfurt? E un port aviatic uriaş, un nod de transbordare, e un stat în stat. La ce vă face să vă gândiţi? Da, da, întocmai, seamănă ca două picături de apă cu circuitul integrat al unui computer, o placă subţirică. Aici nu există nicio îndoială – ni se spune cine suntem, dragi călători. Impulsuri nervoase individuale ale lumii, fracţiuni de secundă, partea care permite schimbarea plusului în minus sau poate invers, partea care menţine totul într-o curgere continuă.

Linii, suprafeţe plane, protuberanţe

Adeseori am visat să mă pot uita fără să fiu, la rândul meu, văzută. Să trag cu ochiul. Să fiu observatorul ideal.

Ca acea cameră obscură pe care am confecţionat-o cândva dintr-o cutie de pantofi. Fotografia pentru mine un colţ de lume din spaţiul închis, întunecat, cu retina microscopică prin care pătrundea înăuntrul cutiei lumina. M-am antrenat.

Cel mai bun loc pentru un astfel de antrenament este Olanda – acolo unde oamenii, convinşi de inocenţa lor absolută, nu folosesc perdele la geamuri şi, după lăsatul întunericului, ferestrele se preschimbă în mici scene pe care actorii îşi joacă rolurile, seară de seară. O succesiune de imagini scăldate în lumina gălbuie, caldă constituie actele unuia şi aceluiaşi spectacol intitulat *Viaţa*. Naturi vii.

Iată, în cadrul uşii apare un bărbat, are în mână o tavă, o pune pe masă; doi copii şi o femeie stau în jurul mesei. Mănâncă îndelung, în linişte, căci sunetul nu funcţionează în acest teatru. Apoi se mută pe canapea, privesc serioşi la ecranul aprins, dar pentru mine, care stau pe stradă, nu este clar ce îi atrage acolo atât de mult – văd doar străfulgerări, lumina care palpită, imagini prea scurte şi prea îndepărtate pentru a le putea înţelege. Chipul cuiva care mişcă din buze emoţionat, un peisaj, alt chip… Unii ar spune că e o piesă plictisitoare şi că nu se întâmplă nimic în ea. Şi totuşi mie îmi place – de pildă, mişcările labei piciorului care se joacă involuntar cu papucul de casă sau întregul act uluitor al căscatului. Sau palma care caută telecomanda pe pluşul canapelei şi care, găsind-o, se linişteşte, încremeneşte.

Să stai deoparte. Lumea se vede numai pe bucăţi, iar alta nu există. Sunt momente, frânturi, configuraţii de moment care, odată ce au prins viaţă, încep imediat a se dezintegra. Viaţa? Nu există aşa ceva; văd linii, suprafeţe şi protuberanţe, din nou linii, suprafeţe, văd transformarea lor în timp. Iar timpul pare un simplu instrument de măsurat schimbările mărunte, o linie şcolară cu segmentare simplificată – ea indică numai trei aspecte: ce a fost, ce este şi ce va fi.

Tendonul lui Ahile

Noua epocă a început în anul 1542, chiar dacă, din păcate, nimeni nu a observat lucrul acesta, nu era o aniversare rotundă, nici sfârşitul unui veac, din punctul de vedere al numerologiei – nimic interesant, suma este numărul trei. Dar în anul acela au apărut primele capitole din *De revolutionibus orbium coelestium* a lui Copernic şi opera integrală a lui Vesalius, *De Humani corporis fabrica*.

Este evident că ambele cărţi nu puteau cuprinde absolut totul – dar oare omul poate cuprinde totul? Lui Copernic îi lipsea estul Sistemului Solar, planete precum Uranus, care a aşteptat timpul potrivit pentru a fi descoperită, în preziua Revoluţiei Franceze. Iar lui Vesalius îi lipseau multe date amănunţite despre mecanismele corpului omenesc, arcade, articulaţii – de pildă, nu ştia nimic despre tendonul care uneşte glezna de călcâi.

Hărţile lumii – a celei interioare şi exterioare – au fost totuşi trasate, ordinea deja observată a aprins o scânteie în minte, a gravat pe ele liniile şi suprafeţele principale, fundamentale.

Să spunem că este o după-amiază de noiembrie călduros, în anul 1689. Filip Verheyen, ca de obicei, stă la masă, în pata de lumină care pătrunde pe fereastră, ca şi cum ar fi fost special proiectată pentru această ocazie, şi examinează cu atenţie ţesuturile întinse pe masă. Acele înfipte în lemnul tăbliei mesei fixează nervii cenuşii. Cu mâna dreaptă, fără să se uite la hârtie, schiţează ceea ce vede.

Căci să vezi înseamnă să ştii.

În tot acest timp cineva bate la uşă, câinele latră furios şi Filip trebuie să se ridice de la masă. Face asta fără tragere de inimă. Corpul lui deja luase poziţia sa preferată, cu capul aplecat deasupra preparatului; trebuie să se sprijine pe piciorul sănătos şi să-l tragă de sub masă pe cel care există sub forma unei proteze de lemn. Se duce la uşă şchiopătând şi reuşeşte să calmeze câinele. În faţa uşii se află un bărbat tânăr în care îl recunoaşte pe

ucenicul său Willem van Horssen abia după câteva clipe. Nu e deloc mulţumit de vizitele acestea, de altfel nu e mulţumit de niciun fel de vizite, dar se retrage în adâncul camerei, bocănind pe dalele de piatră cu piciorul lui de lemn, şi îl invită pe oaspete înăuntru.

Van Horssen este înalt, are păr des şi creţ şi o faţă zâmbitoare. Pune pe masa din bucătărie ce a cumpărat pe drum – o roată de brânză, o pâine rotundă, mere şi vin. Vorbeşte tare şi se laudă cu biletele – iată care este motivul vizitei sale. Filip trebuie să se supravegheze ca pe faţa sa să nu apară expresia de neastâmpăr şi grimasa cuiva care se află brusc în mijlocul unui vacarm înspăimântător. Bănuieşte că motivul vizitei tânărului, de altfel drăguţ, este explicat de scrisoarea care zace nedesfacută pe măsuţa din hol; când oaspetele pregăteşte masa, gazda ascunde cu agilitate scrisoarea şi, din acel moment, va pretinde că îi cunoaşte conţinutul.

Se va preface şi că nu a reuşit să găsească o femeie care să-l ajute în gospodărie, chiar dacă nici nu s-a deranjat să caute una. Se va preface de asemenea că ştie toate numele pe care le rosteşte tânărul, cu toate că, în realitate, nu stă bine cu memoria. Este rectorul Universităţii din Leuven, dar s-a retras de ani de zile la ţară şi se plânge de sănătate.

Fac împreună focul în şemineu şi se aşază la masă. Gazda mănâncă fără poftă, dar vede apoi că pofta îi creşte pe măsură ce mănâncă. Vinul merge de minune cu brânza şi carnea. Van Horssen îi arată biletele. Se uită la ele în tăcere, iar Filip se apropie de fereastră şi aranjează lentilele ochelarilor ca să vadă mai bine complicatul desen şi scrisul. Fiindcă şi biletul în sine este o operă de artă – sub text se afla o frumoasă ilustraţie a maestrului Ruysch, un tablou cu schelete de fetuşi umani. Două dintre ele stau aşezate în jurul unei compoziţii din piatră şi crengi uscate, ţinând în mâini nişte instrumente muzicale dintre care unul semăna cu o trompetă, iar celălalt cu o harpă. Iar dacă te uitai cu atenţie la încâlceala de liniuţe, puteai

observa în ele şi mai multe oase şi cranii, mici şi delicate, şi cu siguranţă orice observator atent ar fi alcătuit din ele alţi fetuşi.

— Frumos, nu-i aşa? întreabă musafirul, uitându-se la gazdă peste umăr.

— Ce e frumos în asta? răspunde zgârcit la vorbă. Oase de oameni.

— E artă.

Dar Filip nu se lasă atras în discuţie, nu mai seamănă deloc cu Filip Verheyen cel de altă dată, pe care van Horssen îl ştia de la facultate. Discuţia nu se prea leagă şi se pare că stăpânul casei este preocupat de cu totul altceva, poate că singurătatea i-a dilatat gândurile în panglici prelungi şi l-a deprins doar cu dialogurile interioare.

— Îl mai ai încă, Filip? îl întreabă în cele din urmă fostul ucenic, după o lungă clipă de tăcere.

Atelierul lui Verheyen se află într-o anexă mică, în care intrai pe uşa dinspre hol. Nu-l miră deloc priveliştea care aminteşte mai degrabă de un atelier de gravură plin de plăci, bazine de corodare, seturi de dălţi agăţate pe perete, gravuri terminate, lăsate peste tot la uscat şi ghemotoace de câlţi aruncate pe podea. Musafirul se apropie parcă involuntar de foile de hârtie tipărite – toate prezintă muşchi şi vase de sânge, tendoane şi nervi. Însemnate cu grijă, cât se poate de clare, desăvârşite. Este aici şi un microscop, de primă calitate, un obiect râvniţ de mulţi, cu lentilele şlefuite de Benedictus Spinoza, prin care Filip observă panglicile vaselor de sânge.

Sub singura fereastră, dar mare, orientată spre sud, se află o masă lată, curată, iar pe ea – acelaşi preparat de ani de zile. Alături vede un borcan gol, plin pe trei sferturi cu un lichid gălbui.

— Dacă trebuie să mergem mâine la Amsterdam, ajută-mă să strâng totul, spune Filip şi adaugă cu reproş: Lucram.

Cu degetele sale lungi, începe să desprindă cu

delicateţe ţesuturile şi vasele de sânge întinse cu ajutorul unor ace subţiri. Mâinile lui sunt atât de rapide şi atât de uşoare, ca mâinile unui colecţionar de fluturi, nu ca ale unui anatomist, ca ale unui gravor care dăltuieşte şanţuri în metal dur, preschimbate apoi de acid în negativul gravurii. Van Horssen ţine numai borcanul cu tinctură, acolo bucăţi de preparat sunt scăldate în lichidul maroniu de parcă s-ar fi întors la ele acasă.

— Ştii ce e asta? întreabă Filip şi arată cu unghia degetului mic substanţa de culoare mai deschisă de deasupra osului. Atinge-o.

Degetul musafirului se îndreaptă spre ţesutul mort, dar nu-l atinge. Rămâne suspendat în aer. Pielea fusese tăiată în aşa fel, încât dezgoleşte locul acela într-un mod cu totul neaşteptat. Nu, nu ştie ce este, dar ghiceşte:

— E *musculus soleusy* un implant.

Gazda se uită la el câteva momente, ca şi cum şi-ar căuta cuvintele.

— De acum încolo se va numi *chorda Achillis*, spune.

Van Horssen repetă cele două cuvinte ca şi cum încerca să le înveţe pe de rost.

— Tendonul lui Ahile.

Mâinile, pe care şi le ştersese de o bucată de cârpă, scot de sub un teanc de foi una cuprinzând o schemă desenată în patru perspective, incredibil de exactă: tibia şi laba piciorului formează un întreg şi e greu să mai crezi acum că odinioară nu erau aranjate astfel, că în locul acela nu era nimic, doar o imagine neclară, nici măcar nu-şi putea aminti ce anume; totul era separat, iar acum erau prezentate împreună. Cum fusese oare posibil să nu fi fost observat până atunci acel tendon? E incredibil să descoperi părţile propriului trup de parcă ai merge în amontele unui râu, în căutarea izvoarelor lui. La fel înaintezi şi cu bisturiul de-a lungul unui vas de sânge şi îi stabileşti originea. Petele albe sunt apoi acoperite de reţeaua desenului.

Se descoperă şi se dă un nume. Se cucereşte şi se

civilizează. Bucăţica de cartilaj alb va fi supusă de acum înainte legilor noastre, o punem în circulaţie.

Totuşi, asupra tânărului van Horssen impresia cea mai puternică o produce numele. E şi poet şi, în pofida educaţiei medicale, ar fi preferat să scrie poeme. Abia denumirea aceasta îi deschide în minte tablouri de basm, ca şi cum ar fi urmărit pânza unui maestru italian populată de nimfe şi zei temperamentali. Se putea să existe un nume mai potrivit pentru bucăţica aceea de corp, de care zeiţa Tethys l-a apucat pe micul Ahile pentru a-l scălda în Stix şi a-l face pentru totdeauna nemuritor?

Poate Filip Verheyen a dat de urmele unei ordini ascunse – poate în corpul nostru se află un întreg univers, o întreagă mitologie? Poate există o reflectare a tot ce e mare şi mic, iar corpul omului reuneşte în el tot – poveşti şi eroi, zei şi animale, orânduirea plantelor şi armonia mineralelor? Poate ar trebui să mergem cu denumirile în această direcţie – muşchiul lui Artemis, aorta Atenei, ciocanul şi nicovala lui Hefaistos, spiralele lui Mercur.

Bărbaţii se duc la culcare la două ore după apusul soarelui, amândoi în acelaşi pat, matrimonial, rămas aici cu siguranţă de la proprietarii anteriori, pentru că Filip nu fusese niciodată însurat. Noaptea este geroasă, aşa că trebuie să mai arunce, peste ei nişte piei de berbec care de la umezeala ce domneşte în toată casa emană un miros de grăsime de oaie şi de staul.

— Trebuie să te întorci la Leiden, la universitate. Te aşteptăm, începe van Horssen.

Filip Verheyen desface cureluşele de piele şi pune piciorul de lemn deoparte.

Spune:

— Mă doare.

Celălalt înţelege că se referă la ciotul întins pe taburet, dar Filip Verheyen arată mai departe la bucata de corp care deja nu mai există, arată undeva în spaţiu.

— Te dor cicatricele? se asigură tânărul.

Orice l-ar durea, nu e în stare să-i diminueze imensa

compasiune pe care o simte faţă de bărbatul acela firav, fragil.

— Mă doare piciorul. Simt durerea de-a lungul oaselor şi laba piciorului mă scoate din minţi. Degetul şi încheieturile. Sunt umflate şi fierbinţi, pielea mă mănâncă. Uite aici, se apleacă şi arată o mică adâncitură în aşternut.

Willem tace. Ce poate să zică? apoi se întind amândoi pe spate şi se acoperă până la gât. Gazda stinge lumânarea şi dispare, apoi din întuneric i se aude vocea:

— Trebuie să ne examinăm durerea.

E de la sine înţeles că nu ai cum să călătoreşti rapid cu un om care se ajută de o cârjă de lemn, dar Filip este curajos şi, dacă nu ar fi uşorul şchiopătat şi ciocăniturile protezei pe drumul uscat, ar fi greu să-ţi dai seama că omul acela nu are un picior. Ritmul lent al mersului are şi avantajul că le permite să converseze. Dimineaţa răcoroasă, mişcarea, răsăritul soarelui, al cărui disc e sfâşiat de plopii înalţi, fac să se meargă bine. Pe la jumătatea drumului reuşesc să oprească o căruţă ce duce legume la piaţa din Leiden şi astfel le mai rămâne timp şi pentru un mic dejun în toată regula la hanul la împărat.

Apoi, de la debarcaderul de lângă canal se urcă într-o barcă trasă de-a lungul malului de cai masivi; au locuri ieftine la bord, sub cortul care îi apără de soare şi, întrucât vremea este frumoasă, călătoria devine o adevărată plăcere.

Şi aşa îi las – călătorind cu barca la Amsterdam, în pata de umbră care alunecă pe apă, aruncată de pânza cortului de deasupra capetelor lor. Amândoi sunt îmbrăcaţi în negru, au gulere albe din batist apretat; van Horssen este mai chipeş, mai îngrijit, ceea ce înseamnă doar că are o nevastă care are grijă de hainele lui sau că îşi permite o slujnică, nimic mai mult. Filip stă cu spatele la direcţia de mers, sprijinit comod, piciorul sănătos e îndoit de la genunchi, pantoful său negru de piele e împodobit de o panglică de culoare violet, roasă. Cârja de lemn se sprijină de un nod din scândurile bărcii. Se văd unul pe celălalt pe

fundalul peisajului în mişcare; câmpuri, răzoare străjuite de sălcii, şanţuri de ameliorare, rampele micilor debarcadere şi casele de lemn, acoperite cu trestie. Lângă mal plutesc pene de gâscă asemenea unor bărcuţe mici. Uşoara adiere caldă mişcă penele pălăriilor.

Mai spun doar că, spre deosebire de maestru, van Horssen nu are talent la desen. Este anatomist şi pentru fiecare disecţie apelează la serviciile unui desenator profesionist. Metoda lui de lucru sunt notiţele precise, atât de detaliate, încât dacă le citeşti îţi apare totul în faţa ochilor. Şi aceasta este o metodă. Să notezi totul.

În plus, ca anatomist, se străduieşte să se achite onorabil de recomandarea domnului Spinoza, a cărui ştiinţă a studiat-o aici pe viu, până nu a fost interzisă – să te uiţi la oameni ca la nişte linii, suprafeţe şi protuberanţe.

Istoria lui Filip Verheyen, notată de ucenicul şi confidentul său, Willem van Horssen

Profesorul şi maestrul meu s-a născut în anul 1648 în Flandra. Casa părinţilor lui arăta întocmai ca alte case flamande. Era din lemn şi cu acoperişul din trestie tăiată egal, la fel cum era tăiat şi bretonul micului Filip. De curând puseseră pe jos o pardoseală de cărămidă din lut, iar acum membrii familiei îşi făceau simţită prezenţa prin loviturile saboţilor de lemn. Duminica, saboţii erau înlocuiţi cu pantofi de piele şi pe drumul lung şi drept, străjuit de plopi, toţi cei trei membri ai familiei Verheyen se duceau la biserica din Verrebroek. Acolo îşi ocupau locurile şi îl aşteptau pe pastor. Mâinile muncite se întindeau recunoscătoare după cărţile de rugăciune; filele subţiri şi literele mărunte le întăreau convingerea că sunt mai durabile decât fragila viaţă a omului. Pastorul din Verrebroek îşi începea întotdeauna predica de la cuvintele: *Vanitas vanitatum*. Le puteai considera salut de bun-venit şi într-adevăr micul Filip aşa le înţelegea.

Filip era un băieţel liniştit, tăcut. îl ajuta pe tatăl său în gospodărie, dar foarte repede a devenit limpede că nu-i va călca pe urme. Nu va turna în fiecare dimineaţă laptele

şi nu-l va amesteca cu praf din stomacul viţeilor pentru a forma mari roţi de caşcaval, nici nu va aduna fânul în căpiţe. Nu va observa primăvara devreme dacă în brazdele pământului arat nu se adună apa. Pastorul din Verrebroek i-a făcut pe părinţi să înţeleagă că Filip este suficient de înzestrat încât să fie trimis mai departe la şcoală, după absolvirea şcolii parohiale. Şi uite aşa adolescentul de paisprezece ani şi-a început studiile la liceul din Heilige-Drievuldigheids, unde şi-a dezvăluit talentul extraordinar pentru desen.

Dacă e adevărat că există oameni care văd lucrurile mici şi oameni care văd numai lucrurile mari, sunt convins că Verheyen făcea parte dintre primii. Ba chiar cred că de la început corpul lui se simţea cel mai bine în acea poziţie particulară – aplecat deasupra mesei, cu picioarele sprijinite de drugul de lemn, cu coloana arcuită şi cu mâinile ocupate de peniţe, complet dezinteresat de scopuri îndepărtate, ci măsurând îndeaproape, în regatul detaliilor, în cosmosul amănuntelor, liniuţele şi punctele din care ia naştere imaginea. Aquaforte şi mezzotinta – imprimarea în metal a unor urme mici, a unor semne, desenarea suprafeţei netede, indiferente a plăcii de metal, îmbătrânirea ei până devine înţeleaptă. Mi-a spus că suprafaţa întotdeauna îl surprindea şi-i întărea convingerea că faţa şi reversul nu constituie decât două dimensiuni complet diferite: existenţa lor ar trebui să ne dezvăluie cât de suspect este ceea ce luăm cu naivitate ca fiind realitatea.

Şi cu toate că era atât de talentat la desen, cu toate că era atât de preocupat de gravură, corodare, colorare şi tipărire, tânărul Verheyen a plecat la vârsta de douăzeci şi ceva de ani la Leiden să studieze teologia şi, întocmai ca pastorul Verrebroek, mentorul său, să devină preot.

Dar mai înainte de asta – lucru despre care mi-a povestit în legătură cu minunatul microscop pe care-l avea pe masă – din când în când pastorul îl lua cu sine în scurte drumeţii, străbătând câteva mile pe drumuri pline de

hârtoape, până la un anume şlefuitor de lentile, un evreu impertinent, excomunicat de ai săi, cum se spunea despre el. Omul acesta închiria nişte camere într-o casă de piatră şi părea atât de extraordinar, încât fiecare asemenea vizită însemna pentru Verheyen un mare eveniment, cu toate că era prea tânăr pentru a participa la conversaţiile din care, de altfel, nici nu înţelegea prea multe. Şlefuitorul se îmbrăca, pare-se, exotic şi oarecum bizar. Purta o robă lungă, iar pe cap un fes înalt şi rigid, pe care nu şi-l scotea niciodată. Arăta ca o linie, ca un indicator vertical, aşa mi-a zis Filip şi mai spunea că dacă l-ai fi pus pe ciudatul acela pe câmp, ar fi putut servi drept ceas solar. Se adunau la el acasă tot felul de oameni, negustori, studenţi şi profesori care luau loc la masa de lemn sub o salcie mare şi discutau neîncetat. Din când în când, gazda sau cineva dintre invitaţi ţinea o prelegere numai şi numai pentru a stimula discuţiile să înceapă din nou. Filip îşi amintea că evreul vorbea de parcă ar fi citit, cursiv, fără să se bâlbâie. Construia fraze lungi al căror sens scăpa imediat băiatului, dar pe care oratorul îl stăpânea cu îndemânare. Pastorul şi Filip aduceau mereu cu ei ceva de mâncare. Gazda îi servea cu vin pe care îl dilua din belşug cu apă. Atât îşi mai amintea din acele întâlniri şi Spinoza avea să rămână pentru totdeauna maestrul său, pe care îl citea cu pasiune şi cu care se înfrunta cu pasiune. Cine ştie dacă nu cumva întâlnirile cu mintea aceea ordonată, cu forţa gândirii şi cu nevoia de a înţelege nu l-au împins pe tânărul Filip să studieze teologia la Leiden.

Sunt sigur că nu suntem în stare să ne recunoaştem soarta pe care o ciopleşte pentru noi de partea cealaltă a vieţii dalta divină. Trebuie să ni se reveleze abia sub forma potrivită omului – negru pe alb. Dumnezeu scrie cu mâna stângă şi cu un scris invers.

În anul al doilea de studii, în 1676, într-o seară de mai, Filip, urcând pe treptele înguste ale scării la etajul pe care îl închiriase în casa unei văduve, şi-a sfâşiat pantalonii într-un cui şi – lucru pe care l-a observat abia a doua zi – s-

a zgâriat superficial la gleznă. Pe pielea lui a rămas o urmă roşie, desenată de vârful ascuţit al cuiului, o linie care măsura câţiva centimetri, punctată de picături de sânge; o mişcare imprudentă a Gravorului pe delicatul corp omenesc. Câteva zile mai târziu a început să-l chinuiască febra.

Când văduva a chemat în sfârşit medicul, s-a constatat că în mica rană pătrunsese deja infecţia; marginile ei se înroşiseră şi se umflaseră. Doctorul i-a prescris cataplasme şi supă pentru a prinde puteri, dar a doua zi spre seară devenise deja limpede că procesul nu mai poate fi stopat şi că piciorul trebuie amputat chiar de sub genunchi.

— Nu e săptămână să nu fiu nevoit să amputez ceva cuiva. Mai ai celălalt picior, îl consola, pare-se, doctorul care i-a devenit mai târziu prieten – şi totodată unchiul meu, Dirk Kerkrinck, pentru care Filip executase de curând câteva gravuri anatomice. Ţi se va face o cârjă de lemn şi vei merge probabil ceva mai zgomotos decât ai făcut-o până acum.

Kerkrinck fusese ucenicul lui Frederik Ruysch, cel mai bun anatomist din Olanda, ba chiar poate din lume, astfel încât amputarea a fost executată exemplar şi a fost încununată de succes. Partea de jos a membrului a fost separată de restul cu îndemânare, osul a fost pilit egal, vasele de sânge închise, cauterizate cu grijă cu ajutorul unei vergele încinse. Totuşi, până să se ajungă la operaţie, pacientul şi-a prins prietenul de mână şi a insistat să nu arunce piciorul tăiat; întotdeauna fusese foarte religios şi neîndoielnic credea textual că vom învia dimpreună cu trupul nostru, că ne vom ridica din mormânt în forma noastră fizică, la venirea lui Hristos. Mi-a spus că la vremea aceea se temea ca nu cumva piciorul să-i învie de unul singur; dorea ca trupul lui să fie îngropat împreună cu piciorul, când avea să-i vină ceasul. Şi probabil că dacă ar fi avut parte de un doctor obişnuit, şi nu de unchiul meu, dacă ar fi fost cineva luat de pe stradă, un vraci

obişnuit, unul dintre cel care taie bătăturile şi scoate măselele, cu siguranţă nu i-ar fi fost îndeplinită strania dorinţă. De obicei, mădularul tăiat ajungea înfăşurat în pânză la cimitir unde, cu toată seriozitatea, dar fără niciun fel de formalităţi religioase, era aşezat într-o groapă mică şi nici măcar locul nu era apoi însemnat, însă unchiul meu, când pacientul dormea deja ameţit de spirt, s-a ocupat cu multă atenţie de picior. Mai ales prin injectarea unei anumite substanţe, a cărei compoziţie maestrul său o ţinea secretă, a înlăturat din vasele de sânge şi limfatice sângele stricat şi ţesuturile atinse de cangrenă. Când mădularul a fost în felul acesta uscat, l-a introdus într-un recipient de sticlă plin cu balsam din brandy de Nantes şi piper negru, care avea să îl ferească pentru totdeauna de descompunere. Când Filip s-a trezit din anestezia cu alcool, prietenul său i-a arătat piciorul cufundat în brandy, întocmai cum după naştere se arată mamelor pruncii nou-născuţi.

Verheyen s-a însănătoşit pe îndelete, în mansarda unei căsuţe de pe una din străzile din Leiden, unde închiria camere de la o văduvă. Ea l-a îngrijit. Căci, dacă nu ar fi fost ea, s-ar fi încheiat totul. Şi totuşi, pacientul a căzut în depresie, e greu de spus dacă din cauza durerii neîncetate a rănii care se vindeca sau dacă din cauza noii sale situaţii. La vârsta de douăzeci şi opt de ani devenise deja infirm, studiile sale de teologie îşi pierduseră orice sens – fără un picior nu mai putea deveni pastor. Nu a fost de acord să-şi înştiinţeze părinţii despre asta, cuprins de ruşine că i-a dezamăgit în felul acesta. îl vizitau Dirk şi alţi doi colegi pe care – chipurile – mai mult decât suferinţele pacientului îi atrăgea la capul patului prezenţa mădularului tăiat. Se părea că bucata aceea de corp omenesc trăieşte acum o viaţă proprie în preparat, scufundată în alcool, într-o eternă beţie, plăsmuind propriile vise despre cum aleargă prin iarba umezită de rouă dimineţii, pe nisipul cald al plajei. Mai veneau pe la el şi câţiva amici, studenţi la teologie, iar acestora Filip le-a mărturisit într-un târziu că

nu se mai întoarce la studii.

Când musafirii plecau, în camera lui Filip îşi făcea apariţia proprietara casei, văduva, doamna Fleur, pe care am cunoscut-o şi eu şi pe care o consider un înger. Filip a mai locuit la ea ani buni, până când a reuşit să-şi cumpere casa din Rijnsburg şi s-a mutat acolo definitiv. Aducea cu sine un lighean şi o carafă de metal plină cu apă caldă. Chiar dacă pacientul nu mai făcea febră şi din rană nu mai curgea sânge, femeia îi spăla cu delicateţe piciorul şi îl ajuta şi pe el să se spele. Apoi îl îmbrăca într-o cămaşă curată şi în pantaloni. Cracul stâng al pantalonilor îl cususe deja, iar tot ceea ce atingea cu mâinile sale dibace arăta firesc, ca şi cum exact aşa fusese creat de Dumnezeu, de parcă Filip Verheyen s-ar fi născut fără piciorul stâng. Când trebuia să se ridice din pat pentru a-şi face nevoile la oala de noapte, se sprijinea pe umărul viguros al văduvei – fapt care la început a fost nemaipomenit de jenant, dar apoi a devenit un gest firesc, la fel ca tot ce era legat de ea. După câteva săptămâni a început să-l ajute să coboare la parter, unde mânca împreună cu ea şi cu cei doi copii ai ei la masa de lemn grea din bucătărie. Era înaltă şi bine făcută. Avea părul bogat, blond şi ondulat, ca al multor femei flamande, ascuns sub boneta de pânză, dar întotdeauna câte o şuviţă scăpa la spate sau pe frunte. Bănuiesc că noaptea, când copiii dormeau deja somnul lor nevinovat, venea la el la fel de firesc cum făcea cu oala de noapte şi se strecura în patul lui. Şi nu văd nimic rău în asta, ba dimpotrivă consider că oamenii ar trebui să se sprijine dacă pot.

Toamna, când rana se vindecase de tot, iar pe ciot mai rămăsese doar o pată roşie, Filip Verheyen, bocănind cu cârja sa de lemn pe caldarâmul denivelat din Leiden, se ducea în fiecare dimineaţă la cursurile de la centrul medical universitar, unde începuse să studieze anatomia.

În scurtă vreme a devenit unul dintre cei mai apreciaţi studenţi, reuşea ca nimeni altul să-şi valorifice talentul la desen pentru a transpune pe hârtie ceea ce la

prima vedere unui ochi neiniţiat îi apărea a fi haosul ţesuturilor din corpul omenesc – ligamente, vase de sânge şi nervi. A copiat de asemenea celebrul atlas anatomic al lui Vesalius, care avea o sută de ani, şi s-a achitat mai mult decât onorabil de această însărcinare. Reprezenta în fapt cea mai bună introducere la propria lucrare, ale cărei concluzii l-au făcut celebru. Faţă de toţi ucenicii săi, printre care mă număram şi eu, avea o atitudine părintească – plină de afecţiune, dar şi severă. Sub supravegherea lui am făcut disecţii, şi atunci ochiul său vigilent şi mâna sa abilă ne îndruma pe cărările labirintului nemaipomenit de complicat. Studenţii îi apreciau fermitatea şi cunoştinţele profunde. Urmăreau mişcările agile ale gravorului ca şi cum asistau la o minune. Desenatul nu e niciodată o reproducere a realităţii – ca să vezi, trebuie să ştii să priveşti, trebuie să ştii la ce anume te uiţi.

Întotdeauna a fost mai degrabă taciturn, iar astăzi, cunoscându-l mai bine, pot spune că într-o oarecare măsură era chiar absent, cufundat în sine. A renunţat treptat la cursuri, dedicându-se muncii solitare în atelierul său. îl vizitam adeseori la casa lui din Rijnsburg. Îi aduceam cu bucurie veşti din oraş, bârfe şi lucruri de senzaţie de la universitate, dar observam cu nelinişte că devine tot mai obsedat de o singură temă. Piciorul lui, desfăcut bucăţele, examinat cu cea mai mare minuţiozitate posibilă, trona mereu la capul patului său în borcan sau te speria la vederea-i, întins pe masa de lucru. Când mi-am dat seama că sunt singura persoană cu care mai era în contact, am înţeles de asemenea şi că Filip a depăşit graniţa invizibilă din spatele căreia nu mai există cale de întoarcere.

După-amiază devreme barca noastră a acostat la Herengracht, în Amsterdam, şi de la debarcader ne-am dus direct la destinaţie. Era începutul iernii, canalele nu mai duhneau atât de îngrozitor ca vara şi se mergea plăcut în ceaţa lăptoasă, călduţă, care se ridica spre cer sub ochii

noştri, dezvăluind cerul senin de toamnă. Am cotit pe una din străduţele înguste ale cartierului evreiesc şi am vrut să ne oprim undeva să bem o bere. Bine că am mâncat un mic dejun bogat la Leiden, fiindcă toate hanurile pe lângă care am trecut erau pline şi trebuia să aşteptăm multă vreme să fim serviţi.

În piaţă, printre tarabele negustorilor, se află clădirea Balanţei, unde sunt cântărite mărfurile descărcate. Într-unul din turnuri, întreprinzătorul Ruysch şi-a aranjat al său *theatrum* şi aici ne-am făcut şi noi apariţia puţin mai devreme decât ora scrisă pe bilet şi, cu toate că încă nu lăsau doritorii să intre în sală, în faţa uşii se adunaseră câteva grupuri de spectatori. I-am privit cu mult interes, înfăţişarea şi hainele multora dintre ei demonstrau că renumele profesorului Ruysch depăşise de mult graniţele Olandei. Am auzit discuţii în limbi străine, am văzut peruci franţuzeşti şi manşete de dantelă englezeşti ce ieşeau de sub mânecile caftanelor. Veniseră de asemenea mulţi studenţi; aceştia neîndoielnic aveau locuri mai ieftine, nenumerotate, căci se îndreptau deja spre intrare, din dorinţa de a ocupa un loc cât mai bun.

Cum Filip ducea la universitate o viaţă socială mai activă, mereu se apropia de noi cineva cunoscut, membri ai consiliului local, sus-puşi, chirurgi din breaslă, curioşi de ce ne va mai arăta de data aceasta Ruysch, de ce a mai descoperit. În cele din urmă a sosit şi unchiul meu, sponsorul biletelor noastre, îmbrăcat impecabil în negru, şi s-a salutat cu Filip cu multă efuziune.

Locul semăna cu un amfiteatru cu bănci aranjate de jur-împrejur, care urcau tot mai sus, până aproape de plafon. Era bine iluminat şi pregătit meticulos pentru spectacol. Lângă pereţi, de-a lungul intrării, şi în sală erau aliniate schelete de animale, oase legate cu sârmă se sprijineau pe construcţii discrete ce lăsau impresia că scheletele pot prinde viaţă în orice moment. Erau şi două schelete umane – unul îngenuncheat, cu mâinile ridicate ca pentru rugăciune, celălalt – într-o poziţie meditativă, cu

capul sprijinit în palmă – avea oase mititele care fuseseră bine legate cu sârmă.

Când spectatorii, şoptind şi târşâindu-şi ghetele, intrau în sală şi-i ocupau pe rând locurile de pe bilete, treceau şi pe lângă celebrele compoziţii ale lui Ruysch, sculpturi iscusite, expuse în vitrine de sticlă. „Moartea nu cruţă nici măcar tinereţea”, am citit pe eticheta de sub unul dintre exponate – cuprindea două schelete mici de fetuşi care se jucau împreună: oase crem delicate, cranii bombate aranjate în jurul unui morman format din osişoare la fel de delicate ale mâinilor mititele, rânduri de coaste. Iar simetric faţă de ele era un alt tablou, reprezentând schelete de copii care să fi avut vreo patru luni; stăteau pe un morman de calculi biliari (după câte mi-am dat seama), acoperiţi de o pânză de vase de sânge uscate şi preparate (pe una dintre ramificaţii, pe cea mai groasă, stătea un canar împăiat). Scheletul din stânga ţinea o seceră miniaturală, un altul stătea într-o poziţie foarte tristă, apropiind de cavităţile oculare goale o batistă confecţionată dintr-un ţesut deshidratat, poate din ţesut pulmonar? Mâna grijulie a cuiva învelise totul în dantelă portocalie şi notase cu scris frumos caligrafiat pe panglica de mătase: „De ce să tânjim după lucrurile acestei lumi?”, ceea ce făcea aproape imposibil să te sperii de priveliştea acelor schelete. Eram emoţionat de spectacol până chiar să apuce să înceapă, căci mi se părea că urmăresc dovezi tandre nu ale morţii, ci ale dispariţiei. Cum puteau lua moartea în serios, de vreme ce nici nu se născuseră încă?

Ne-am ocupat locurile în primul rând, deopotrivă cu alte notabilităţi.

Pe masa aşezată central, obiect al şoaptelor nervoase auzite, se afla corpul pregătit pentru disecţie, acoperit de o bucată de material strălucitor, de culoare deschisă, sub care abia i se ghicea forma. Pe biletele noastre eram deja anunţaţi ce era, ca o mâncare gustoasă, *spécialité de la maison*: „corp pregătit, graţie talentului ştiinţific al dr. Ruysch, pentru conservarea şi reproducerea culorii şi

consistenţei naturale, pentru a putea arăta ca un corp proaspăt şi viu”. Ruysch ţinea componentele neobişnuitei sale tincturi în mare secret; cu siguranţă substanţa era o formulă mai elaborată a celei care conserva chiar şi acum piciorul lui Filip Verheyen.

Curând toate locurile fură ocupate. La sfârşit, oamenii de ordine au mai lăsat să intre câţiva studenţi; cei mai mulţi dintre ei erau străini şi stăteau acum lângă perete, printre schelete, într-un fel de tovărăşie stranie, şi-şi lungeau gâturile să poată vedea ceva. Chiar înainte de începerea spectacolului, în primul rând, pe locurile cele mai bune, au luat loc câţiva bărbaţi eleganţi, îmbrăcaţi după moda străină.

Ruysch a apărut însoţit de două ajutoare. După o scurtă introducere a profesorului, cei doi au prins deodată de ambele părţi ale învelişului şi l-au ridicat, dezgolind corpul.

Nu e de mirare că de peste tot din sală am auzit oameni oftând. Era corpul unei femei tinere, zvelte; din câte ştiu, al doilea pe care s-a făcut o disecţie publică. Până acum se permisese desfăşurarea lecţiilor de anatomie numai pe corpuri de bărbaţi. Unchiul meu ne-a şoptit la ureche că era o prostituată italiancă. Femeia îşi ucisese copilul nou-născut. Pielea ei măslinie, netedă, perfectă părea de acolo de unde stăteam noi, în primul rând, la cel mult un metru de ea, trandafirie şi proaspătă. Vârfurile urechii şi degetele de la picioare erau puţin roşii, ca şi cum ar fi stat prea mult timp într-o încăpere neîncălzită şi ar fi îngheţat. Cu siguranţă fusese unsă cu un ulei sau poate era doar parte din procesul de conservare al lui Ruysch, fiindcă pielea îi strălucea. Burta dinspre coaste atârna şi muntele Venerei trona deasupra acelui trup minion şi smead, ca cel mai important şi mai distinctiv os al sistemului. Chiar şi pentru mine, obişnuit cu disecţiile, trupul forma o privelişte cutremurătoare. De obicei făceam disecţii pe corpurile condamnaţilor care nu aveau grijă de sine şi se jucau cu viaţa şi sănătatea lor. Perfecţiunea

acelui corp era zguduitoare şi cu siguranţă trebuia să apreciez aici grija lui Ruysch, faptul că reuşise să obţină un corp într-o condiţie atât de bună şi să îl pregătească atât de bine.

Ruysch şi-a început lecţia adresându-se celor prezenţi şi pronunţând cu multă stăruinţă titlurile tuturor doctorilor în medicină, profesori de anatomie, chirurgi şi funcţionari care veniseră să asiste.

— Bine aţi venit, domnilor, şi vă mulţumesc pentru pre Kenţa atât de numeroasă. Graţie generozităţii magistratului nostru dezvălui privirilor dumneavoastră ceea ce a ascuns natura în trupurile noastre. Şi nu fac acest lucru din dorinţa de a descărca asupra acestui biet trup sentimente potrivnice şi nici din nevoia de a-l pedepsi pentru fapta comisă, ci pentru a ne putea cunoaşte pe noi înşine şi a afla cum ne-a construit mâna Creatorului.

I-a înştiinţat de asemenea pe cei prezenţi că respectivul cadavru avea deja doi ani, ceea ce însemna că în tot acest timp stătuse la morgă şi că datorită metodei pe care o inventase a reuşit să fie păstrat până în ziua aceea proaspăt. Cum mă uitam la corpul acela frumos, gol, lipsit de apărare, am simţit o gheară în gât, deşi nu simt genul de om asupra căruia vederea cadavrelor să producă impresie. M-am gândit totuşi că putem avea orice şi deveni orice – cum se spune – dacă ne-o dorim suficient; omul se află în centrul creaţiei şi universul nostru este unul al oamenilor, nu unul divin sau mai ştiu eu ce. Totuşi nu putem avea viaţă veşnică şi, pentru numele lui Dumnezeu, de unde ne-a venit în cap ideea de a fi nemuritori?

Prima tăietură a făcut-o cu profesionalism de-a lungul peretelui abdominal; undeva în dreapta, cuiva i s-a făcut rău, căci pentru o clipă jos s-a auzit un murmur surd.

— Această tânără femeie a fost spânzurată, a spus Ruysch şi a ridicat corpul astfel încât să putem observa gâtul; şi într-adevăr se vedea pe el o urmă orizontală, o linie despre care era greu de crezut că ar fi constituit cauza morţii.

La început s-a concentrat asupra organelor cavităţii abdominale. A prezentat pe larg sistemul digestiv, dar, până să ajungă la inimă, le-a permis tuturor să arunce o privire mai jos, acolo unde, de sub muntele Venerei, ieşea în afară uterul, mărit de la naştere. Şi tot ce făcea, chiar şi pentru noi, colegi de breaslă care împărtăşeam aceeaşi profesie, semăna cu un spectacol magic. Mişcările mâinilor lui albe, zvelte erau circulare, cursive, ca la magicienii din iarmaroace. Privirile noastre le urmăreau fascinate. Corpul minion se deschidea în faţa publicului, îşi dezvăluia secretele, plin de încredere, ştiind că mâinile acelea nu-i pot face rău. Comentariul lui Ruysch era lapidar, coerent şi limpede. Ba chiar glumea, dar cu graţie, fără să-şi piardă din demnitate. Şi atunci am înţeles esenţa acelui spectacol, a popularităţii sale. Cu gesturile-i circulare, Ruysch preschimba o fiinţă umană într-un corp şi sub ochii noştri o dezbrăca de mistere; descompunea în factori primi ca şi cum ar fi demontat un ceas complicat. Spaima de moarte dispărea. Nu aveai de ce să te temi. Suntem un mecanism, ceva de genul ceasului lui Huygens.

După reprezentaţie oamenii au ieşit în tăcere, pătrunşi, iar ceea ce mai rămăsese din corp a fost acoperit compătimitor cu aceeaşi învelitoare de la început. Dar o clipă mai târziu, afară, unde soarele gonise de tot norii, au început să discute mai îndrăzneţ, iar invitaţii – printre care şi noi – au mers la magistrat, la banchetul organizat cu această ocazie.

Filip a rămas totuşi încruntat şi tăcut şi nu părea deloc interesat de mâncarea rafinată, de vin şi de tutun. Să fiu sincer, nici eu nu eram în dispoziţia necesară. Se înşală cine crede că noi, anatomiştii, trecem la fiecare disecţie la ordinea de zi. Uneori, aşa cum se întâmpla în ziua aceea, „se ridică” la suprafaţă ceva ce eu aş numi „adevărul trupului”, strania convingere că, în pofida morţii evidente, în pofida absenţei sufletului, corpul rămas singur cu sine însuşi reprezintă totuşi un întreg concret. Bineînţeles, un corp neînsufleţit nu mai trăieşte; mă refer mai degrabă la

faptul de a rămâne în forma sa iniţială, în felul său, forma este vie.

Această lecţie a lui Ruysch a deschis sezonul de iarnă şi de acum încolo la de Waag aveau să se desfăşoare cu regularitate cursuri, discuţii, vivisecţii publice pentru studenţi şi publicul interesat. Iar dacă printr-un concurs de împrejurări favorabile vor apărea şi cadavre proaspete, se vor desfăşura şi disecţii publice ale corpurilor neînsufleţite, săvârşite de alţi anatomişti. Cu toate că deocamdată numai Ruysch se pricepe să prepare corpul din vreme, ba chiar – aşa cum afirmase în ziua aceea, lucru greu de crezut – cu doi ani înainte şi numai el nu se teme de căldurile verii.

Dacă nu l-aş fi însoţit a doua zi pe drumul spre casă, mai întâi cu barca, apoi pe jos, niciodată nu aş fi aflat ce îl chinuia pe Filip Verheyen. Dar chiar şi aşa, ceea ce am auzit de la el îmi pare straniu şi neobişnuit. Ca doctor şi anatomist, am auzit de mai multe ori de fenomenul acesta, totuşi de fiecare dată am pus acele dureri pe seama sensibilităţii nervoase, pe seama imaginaţiei bogate. Dar pe Filip îl cunoşteam de ani de zile şi nimeni nu-l putea întrece în precizia minţii şi în agerimea spiritului de observaţie, în acurateţea judecăţilor pe care le formula. Un intelect care foloseşte metoda corespunzătoare poate obţine cunoaşterea adevărată şi utilă despre cele mai mărunte detalii ale lumii cu ajutorul propriilor idei clare şi limpezi – asta ne-a învăţat la aceeaşi universitate la care în urmă cu cincizeci de ani a predat matematica Descartes. Întrucât Dumnezeu, care e desăvârşirea întruchipată, ne-a înzestrat cu abilităţi cognitive, nu poate fi un mincinos; dacă ne folosim capacităţile cognitive cum se cuvine, trebuie să ajungem la adevăr.

Durerile l-au apucat noaptea, la câteva săptămâni după operaţie, când corpul i se relaxa şi aluneca în zona incertă dintre veghe şi somn, plină de imagini schimbătoare şi agitate, plină de călători înăuntrul minţii sale adormite. Avea impresia că piciorul stâng îi amorţea şi

că trebuia neapărat să-l aşeze în poziţia potrivită, simţea furnicături în degetele de la picior, împunsături neplăcute. Se foia în aşternut pe jumătate inconştient. Dorea să-şi mişte degetele, dar imposibilitatea săvârşirii acestei mişcări îl trezea de tot. Stătea în pat, cu plapuma dată la o parte, şi se uita la locul care îl durea – se afla la vreo treizeci de centimetri sub genunchi, undeva pe cearşaful mototolit. Închidea ochii şi încerca să se scarpine, dar nu atingea nimic, degetele lui scărpinau disperate vidul, fără să-i ofere lui Verheyen nicio uşurare.

Cândva, într-un acces de disperare, când durerea şi mâncărimea l-au adus în pragul nebuniei, s-a ridicat şi pat şi, cu mâinile tremurânde, a aprins lumânarea. Ţopăind pe singurul său picior, a dus pe masă recipientul în care se afla piciorul retezat pe care doamna Fleur, nereuşind să-l convingă să-l ducă în pod, îl acoperise cu o basma înflorată; a scos piciorul din recipient şi, la lumina lumânării, a încercat să găsească în el cauza durerii. Mădularul îi apărea acum parcă mai mic, pielea căpătase o nuanţă maronie de la brandy, dar unghiile îi rămăseseră bombate, perlate, şi Verheyen avea impresia că mai crescuseră. S-a aşezat pe podea, şi-a întins picioarele în faţă şi a pus piciorul tăiat la locul său, sub genunchiul stâng. A închis ochii şi acum, pe pipăite, a atins locul dureros. Mâna lui a atins bucata rece de carne – dar nu a atins durerea.

Lucra metodic şi perseverent la propriul atlas anatomic al corpului uman.

Aşadar mai întâi disecţia – pregătirea meticuloasă a modelului pentru schiţă, dezgolirea unui muşchi, a unor nervi, vasele de sânge, întinderea preparatului în spaţiul bidimensional, reducerea lui la patru direcţii: sus, jos, stânga şi dreapta. Folosea ace delicate de lemn de care se ajuta pentru a face mai vizibil, mai clar, ceea ce era complicat. Abia atunci ieşea, se spăla pe mâini cu grijă şi se ştergea bine, îşi schimba hainele murdărite, după care revenea cu hârtia şi stiletul de gravat, pentru a reda pe

hârtie ordinea observată.

Făcea disecţia stând pe scaun, încercând inutil să ţină în frâu lichidele din corp, care îi tulburau acurateţea şi exactitatea imaginii observate. Transpunea detaliile pe hârtie cu mişcări grăbite; mai târziu, în cameră, le lucra cu grijă, detaliu cu detaliu, nerv cu nerv, tendon cu tendon.

În mod evident amputarea piciorului îi şubrezise sănătatea, căci adeseori îl cuprindeau slăbiciunea şi melancolia. Numise durerea piciorului stâng, care îl chinuia fără încetare, „durerea-fantomă", dar se temea să spună despre ea cuiva, crezând că a devenit victima unei iluzii nervoase, a nebuniei. Cu siguranţă şi-ar fi pierdut respectabila poziţie la universitate dacă ar fi aflat cineva despre asta. A început foarte repede să practice profesia de chirurg şi în scurt timp a fost primit în breasla chirurgilor. Lipsa piciorului făcea să fie solicitat mai des decât alţi chirurgi la operaţii de amputare a membrelor, de parcă acest lucru ar fi garantat reuşita operaţiei sau de parcă persoana chirurgului fără un picior le asigura pacienţilor – dacă se poate spune asta – alinare în boală. A publicat lucrări detaliate despre anatomia muşchilor şi ligamentelor. Când în anul 1689 i s-a propus funcţia de rector al universităţii, s-a mutat la Leuven, luând cu sine în bagaj recipientul cu piciorul, învelit în pânză.

Pe mine, Willem van Horssen, m-a trimis acolo câţiva ani mai târziu, în anul 1693, tipograful, pentru a-i arăta lui Verheyen ediţia groasă, cu vopseaua încă umedă, a primei sale cărţi – marele atlas anatomic *Corporis Humani Anatomia*. A adunat în el douăzeci de ani de muncă. Fiecare gravură, executată perfect, clară şi precisă, era prevăzută cu un text explicativ, încât aveai impresia că în caseta aceea corpul omului a devenit, printr-un procedeu misterios, disecat până la esenţa sa; lipsit de sângele care se strică uşor, fără limfa, fără lichidele scontate, fără murmurul vieţii, se părea că îşi dezgoleşte ordinea desăvârşită în liniştea absolută a albului şi negrului. *Anatomia* i-a adus glorie şi, după câţiva ani, opera a fost

reeditată într-un tiraj şi mai mare, devenind manual universitar.

Ultima oară l-am vizitat pe Filip Verheyen în noiembrie 1719, chemat de servitorul lui. Mi-am găsit profesorul într-o stare foarte proastă, cu greu te puteai înţelege cu el. Stătea la fereastra care dădea spre sud şi se uita pe geam, dar nu mă îndoiam că singurul lucru pe care îl poate contempla un om ca el erau imaginile interioare. Nu a reacţionat când am intrat, mi-a aruncat doar o privire lipsită de curiozitate, fără să schiţeze vreun gest, apoi şi-a întors faţa înapoi la fereastră. Pe masă zăcea piciorul lui sau cel puţin ceea ce mai rămăsese din el, căci era desfăcut în sute, în mii de bucăţele, în ligamente, muşchi şi nervi dezintegraţi până la cele mai mici elemente alcătuitoare şi toate acestea acopereau întreaga suprafaţă a mesei. Servitorul, un ţăran simplu, era speriat. Se temea să intre în camera stăpânului şi tot timpul îmi făcea semne pe la spate comentându-i fără un sunet reacţiile, mişcându-şi doar buzele. L-am examinat pe Filip cum m-am priceput mai bine, dar diagnosticul nu era încurajator – creierul lui, se părea, încetase să mai funcţioneze, ca paralizat de apatie. Ştiam că are accese puternice de melancolie; acum fierea neagră îi ajunsese la creier, poate din cauza acelor dureri-fantomă. Ultima dată când venisem în vizită îi adusesem hărţi, întrucât auzisem că nimic nu combate mai eficient melancolia decât contemplarea hărţilor. I-am prescris mâncăruri grase pentru întremarea organismului şi linişte.

La sfârşitul lui ianuarie am aflat că a murit şi m-am dus de îndată la Rijnsburg. I-am găsit corpul deja pregătit de înmormântare, spălat şi bărbierit, aşezat în sicriu. Prin casa dereticată se învârteau nişte rude din Leiden, iar când l-am întrebat pe servitor unde e piciorul, doar a ridicat din umeri. Masa cea mare de la geam fusese spălată şi frecată cu leşie. Când am încercat să aflu totuşi ce s-a întâmplat cu piciorul despre care

Filip repetase de atâtea ori că trebuie să fie îngropat

deopotrivă cu restul corpului, familia se eschiva. Aşa că a fost îngropat fără picior.

Ca să mă aline şi să mă facă să uit de picior, mi-au înmânat un teanc destul de mare de hârtii ale lui Verheyen. Înmormântarea a avut loc pe douăzeci şi nouă ianuarie în abaţia Vlierbeek.

Scrisoare către piciorul amputat

Foile răzleţe, primite după moartea lui Verheyen, m-au făcut foarte confuz. În ultimii ani ai vieţii, profesorul meu şi-a notat gândurile sub forma unor scrisori adresate în mod deosebit cuiva, pe care neîndoielnic oricine le-ar fi considerat ca pe o dovadă a nebuniei sale. Totuşi, dacă citeşti cu mare atenţie aceste însemnări pripite, nedestinate fără putinţă de tăgadă unor priviri străine, ci mai degrabă memoriei personale, observi în ele înregistrarea unei călătorii către un tărâm necunoscut şi încercarea de schiţare a hărţilor acestuia.

M-am gândit mult la ce am de făcut cu această moştenire neaşteptată, apoi am hotărât să nu o public sub nicio formă. Eu, ucenicul şi prietenul lui, prefer să rămână în conştiinţa generaţiilor viitoare ca anatomist şi gravor strălucit, ca descoperitor al tendonului lui Ahile şi al altor câteva părţi ale corpului nostru, neobservate până la el. Prefer să ne amintim mereu de gravurile sale şi să ne mulţumim cu observaţia că nu putem înţelege pe deplin viaţa altei persoane. Dar pentru a înăbuşi zvonurile care începuseră să apară după moartea sa în Amsterdam şi Leiden, cum că maestrul ar fi înnebunit, aş dori să prezint aici pe scurt câteva fragmente desprinse din aceste scrisori şi să demonstrez, în felul acesta, că totuşi nu era nebun. În schimb, nu mă îndoiesc defel că Filip s-a lăsat stăpânit de obsesia incredibilă născută de inexplicabila durere pe care o simţea. Iar obsesia este presentimentul existenţei unui limbaj individual, a unui limbaj unic care, folosit cum se cuvine, ne poate ajuta să dezvăluim adevărul. Trebuie să urmăm acest presentiment în zone care altora ar putea să li se pară absurde şi nebuneşti. Nu

ştiu de ce acest limbaj al adevărului pentru unii sună divin, iar pentru alţii se preschimbă în semne matematice sau în notele unui portativ. Dar există şi unii cărora acest limbaj le vorbeşte într-un mod foarte straniu.

În *Scrisori către piciorul meu amputat*, Filip s-a străduit să demonstreze obiectiv, fără emoţii, că de vreme ce corpul şi sufletul sunt în esenţă unul şi acelaşi lucru, de vreme ce sunt două atribute ale Dumnezeului infinit, atotcuprinzător, trebuie să existe între ele un soi de corespondenţă, proiectată de mintea Creatorului. *Totam naturam unum esse individuum*[16]. De fapt, acest lucru îl interesa cel mai mult: în ce fel substanţe atât de diferite, precum trupul şi sufletul, se reunesc în corpul omului şi acţionează una asupra celeilalte. În ce fel corpul palpabil poate stabili un contact cauzal cu sufletul impalpabil? Cum şi de unde apare durerea?

De exemplu, a scris:

„Ce anume mă trezeşte când simt durerea şi înţepenirea, de vreme ce piciorul mi-a fost tăiat şi înoată în alcool? Nimic nu îl jenează, nu are motiv să amorţească, o asemenea durere nu are justificare logică şi totuşi e reală. Acum mă uit la picior şi în acelaşi timp simt în el, în degete, o fierbinţeală insuportabilă, ca şi cum le-aş fi cufundat în apă clocotită, iar această suferinţă este atât de reală, atât de evidentă, încât dacă aş închide ochii, aş vedea în propria imaginaţie un ciubăr cu apă prea fierbinte în care mi-aş fi băgat piciorul, degetele, până la oul piciorului. Ating piciorul meu fizic existent sub formă de corp conservat – şi nu simt asta. Simt, în schimb, ceea ce nu există, ceea ce este în sens fizic un loc gol, nu e nimic acolo ce ar putea să-mi provoace vreo senzaţie. Mă doare ceva ce nu există. O fantomă. O durere-fantomă”.

Asocierea acestor cuvinte i s-a părut la început bizară, apoi a început să o folosească bucuros. Făcea de asemenea pas cu pas notiţe detaliate ale disecţiei

16 Idee din Etica lui Baruch Spinoza, despre indivizibilitatea naturii individului (n. red.).

piciorului. îl spinteca tot mai mult până când, în scurtă vreme, nu-i mai rămăsese decât să se folosească de microscop.

„Corpul este ceva absolut misterios, scria. Faptul că îl descriem atât de precis nu înseamnă deloc că îl cunoaştem. E ca pledoaria din cartea lui Spinoza, acel şlefuitor de lentile care cizelează sticla tocmai pentru a putea privi mai de aproape orice lucru şi care plăsmuieşte un limbaj dificil pentru a-şi exprima gândurile. Fiindcă se spune: să vezi înseamnă să ştii.

Eu vreau să ştiu, dar fără să mă supun logicii. La ce-mi foloseşte o dovadă formulată sec sub forma unei argumentaţii aproape geometrice? Ea oferă doar aparenţa consecinţei logice şi a ordinii plăcute intelectului. Există A, iar după A urmează B, mai întâi definiţiile, apoi axiomele şi afirmaţii numerotate, nişte concluzii suplimentare – şi poţi avea impresia că o asemenea demonstraţie seamănă cu o gravură perfect desenată într-un atlas unde cu ajutorul literelor se enumeră fiecare element component în parte şi totul pare atât limpede şi clar. Dar tot nu se ştie cum funcţionează”.

Credea totuşi în forţa raţiunii. Şi că era în natura lui să cântărească lucrurile şi să le considere necesare sau întâmplătoare. Căci altfel s-ar fi negat pe sine însuşi. De multe ori ne-a convins că trebuie să ne încredem în raţiunea noastră, fiindcă ne este dată de la Dumnezeu, iar Dumnezeu este desăvârşit, aşadar cum ar fi putut să ne înzestreze cu ceva ce ar putea să ne înşele? Raţiunea nu este înşelătoare! Dacă ne folosim capacităţile intelectuale în mod corespunzător, ajungem până la urmă la adevăr, aflăm totul despre Dumnezeu şi despre noi înşine, care suntem parte din El, la fel ca orice pe lumea asta.

Insista însă asupra faptului că raţiunea supremă nu este totuşi cea de tip logic, ci cea intuitivă. Cunoscând intuitiv, observăm imediat necesitatea deterministă a existenţei tuturor lucrurilor. Tot ceea ce este indispensabil nu poate fi altfel. Când conştientizăm bine lucrul acesta,

simţim o mare uşurare şi purificare. Nu ne vom mai nelinişti din cauză că ne-am pierdut averea, din cauză că timpul trece, că îmbătrânim şi murim. În felul acesta preluăm dominaţia asupra stărilor afective şi dobândim liniştea sufletească.

Trebuie doar să dăm uitării dorinţa primitivă de a judeca lucrurile ca fiind bune sau rele, la fel cum omul civilizat trebuie să dea uitării instinctele sale primitive – răzbunarea, lăcomia, dorinţa de posesiune. Dumnezeu, adică natura, nu este nici bun, nici rău; mintea prost folosită ne degradează cu reacţiile ei afective. Mai credea şi că toată ştiinţa noastră despre natură este în esenţă o ştiinţă despre Dumnezeu. Ea ne eliberează de tristeţe şi disperare, de invidie şi teamă, care sunt iadul nostru.

E adevărat că vorbea cu piciorul ca şi cum ar fi fost o fiinţă vie, independentă, nu neg asta. Separat de el, căpătase o autonomie demonică, păstrând totodată o legătură dureroasă cu sine. Recunosc de asemenea că acestea sunt cele mai neliniştitoare fragmente din scrisorile lui. Dar în acelaşi timp nu am nicio îndoială că ele reprezintă doar o metaforă, o simplificare conceptuală. Dorea să spună de fapt că ceea ce odinioară constituia un întreg, pentru ca pe urmă să fie desfăcut în bucăţi, continuă să fie legat de un fir invizibil, greu de cercetat. Iar natura acestei legături nu este clară şi cu siguranţă scapă microscopului.

Totuşi, este evident că putem avea încredere numai în fiziologie şi teologie. Iată cei doi piloni ai cunoaşterii. Ceea ce se află între ei nu contează absolut deloc.

Citindu-i însemnările, se cuvine totuşi să avem în vedere faptul că Filip Verheyen era un om care suferea continuu, fără să cunoască şi cauza durerii sale. Să ţinem cont de lucrul acesta când îi citim cuvintele: „De ce mă doare? Oare să fie, aşa cum susţine acel şlefuitor şi poate că măcar în această privinţă nu se înşală, din cauză că în esenţă corpul şi sufletul sunt parte a ceva mai măreţ şi comun, sunt stări cu aceeaşi substanţă, ca apa, care poate

fi atât sub formă lichidă, cât şi solidă? De ce mă doare ceea ce nu există? De ce îi resimt lipsa, îi simt absenţa? Oare suntem condamnaţi să existăm numai ca întreg şi orice ciopârţire, amputare, va fi doar o aparenţă, se petrece la suprafaţă, în timp ce dedesubt planul rămâne intact şi neschimbat? Oare un fragment, oricât ar fi el de mic, nu continuă să facă parte din întreg? Când lumea ca o sferă mare de sticlă cade şi se sparge în milioane de bucăţi nu continuă oare să fie un întreg în acel ceva măreţ, puternic şi infinit?

Oare durerea mea este Dumnezeu?

Mi-am petrecut viaţa călătorind, călătorind în propriul corp, în propriul mădular separat de corp. Am întocmit hărţile cele mai amănunţite. Am descompus fragmentul de corp studiat, folosind metodologia cea mai bună, până la factorii primi. Am totalizat muşchii, tendoanele, nervii şi vasele de sânge. M-am folosit în acest scop de proprii ochi, dar m-am bazat şi pe privirea mai pătrunzătoare a microscopului. Mi se pare că nu am lăsat necercetat nici cel mai mic fragment.

Astăzi pot să-mi pun această întrebare: ce anume am căutat?”

Poveşti de călătorie

Fac bine că povestesc tot? Nu ar fi mai bine să prind mintea cu o clamă, să scot hăţurile şi să mă exprim nu cu ajutorul poveştilor, ci cu simplitatea unei prelegeri, unde, propoziţie după propoziţie, devine clară o idee ce în paragrafele următoare se însăilează cu altele? Aş putea folosi citate şi note de subsol, aş putea în ordinea punctelor sau a capitolelor să cuprind consecinţa demonstraţiei pas cu pas, aş putea demonstra la ce mă refer; aş verifica ipoteza prezentată anterior şi, în cele din urmă, aş putea extrage argumentele, prezentându-le la fel cum cearşaful se expune privirii oamenilor după noaptea nunţii. Aş fi stăpâna propriului text, aş putea fi plătită pentru el în funcţie de numărul de rânduri.

Dar aşa, sunt de acord doar cu rolul de moaşă, de

grădinar, al cărui merit este cel mult însămânţarea şi apoi plivirea plictisitoare a buruienilor.

Povestirea are inerţia sa pe care nu o putem niciodată stăpâni întru totul. E nevoie de persoane aşa ca mine – nesigure pe sine, indecise, uşor de păcălit. Naive.

Trei sute de kilometri

Visam că mă uit de sus la oraşe care se întind în văi şi pe versanţi muntoşi. Din acea perspectivă se vedea limpede că oraşele erau trunchiuri tăiate ale unor copaci altă dată uriaşi, cu siguranţă nişte sequoia şi gingko biloba gigantici. Mă întrebam cât de mari trebuie să fi fost arborii aceia, de vreme ce astăzi în trunchiurile lor încap oraşe întregi. Nerăbdătoare, am încercat să le calculez înălţimea cu ajutorul unui raport simplu pe care mi-l aminteam de la şcoală:

A faţă de B este la fel ca

C faţă de D

A x D = C x B

Dacă A vă fi suprafaţa secţiunii copacului, B – înălţimea lui, C – suprafaţa oraşului, iar D – înălţimea oraşului-arbore pe care doream să o aflu, presupunând că un arbore mediu are, să zicem, 1 m^2 ca suprafaţă a secţiunii la bază şi înălţimea maximă de 30 m, iar oraşul (sau mai degrabă mica aşezare) măsoară

1 ha (adică 10.000 m^2):

1 – 30

10.000 – D

1 x D = 10.000 x 30

rezultă 300 km.

Iată rezultatul pe care l-am obţinut în vis. Arborele trebuie că a avut o înălţime de trei sute de kilometri. Mă tem că această aritmetică de vis nu poate fi luată prea în serios.

30.000 de guldeni

— Pe de altă parte, nu e deloc prea mult. E venitul anual al unui neguţător care face comerţ cu coloniile, plecând de la premisa că în lume domneşte pacea şi

englezii nu arestează vasele olandeze pentru care trebuie apoi să se poarte procese nesfârşite. Este o sumă cât se poate de rezonabilă. La asta mai trebuie să adăugăm cuierele solide şi stabile de lemn şi costurile de transport.

Atât a dat şi Petru I, ţarul omnipotentei Rusii, pentru colecţia de preparate anatomice adunate vreme de ani de zile de Frederik Ruysch.

În anul 1697, ţarul călătorea prin Europa cu o suită mare, de două sute de persoane. Se uita cu aviditate la tot, dar cel mai mult îl atrăgeau wunderkamerele. Poate şi el suferea de un sindrom anume. După ce Ludovic XIV a refuzat să-l primească pe ţar în audienţă, ţarul s-a stabilit pentru câteva luni în Olanda. De vreo câteva ori a venit incognito, cu câţiva tovarăşi bine făcuţi, la de Waag, la *theatrum anatomicumy* unde cu o expresie foarte concentrată a feţei urmărea mişcările fluide ale profesorului, când bisturiul lui deschidea şi expunea vederii publicului interiorul corpului condamnaţilor. L-a cunoscut de asemenea îndeaproape pe maestru, se poate spune că au devenit prieteni, căci Ruysch l-a învăţat pe ţar să prepare fluturii.

Dar cel mai mult ţarului i-a plăcut colecţia lui Ruysch – sute de preparate închise în borcane de sticlă, plutind în lichid, un panoptic al corpului uman descompus în părţile sale componente, un cosmos mecanic al organelor. îl treceau fiori când se uita la fetuşii umani şi nu-şi putea desprinde privirea de la ei, atât de fascinantă era priveliştea lor. Şi aranjamentele fanteziste, dramatice ale oaselor umane îl transpuneau într-o plăcută stare contemplativă. Trebuia să aibă colecţia aceasta pentru sine.

Borcanele au fost împachetate cu multă grijă în lăzi capitonate cu câlţi, legate cu sfoară şi transportate în port cu ajutorul cailor. O zi întreagă câteva zeci de marinari au încărcat la bordul navei preţioasa marfa. Profesorul însuşi a supravegheat încărcarea, certându-se şi înfuriindu-se, deoarece din cauza unei mişcări imprudente a fost distrus

un frumos exemplar de acefalie, un exemplar foarte rar – în principiu, nu obişnuia să conserve aberaţii ale naturii, ci se străduia să redea frumuseţea şi armonia corpului. Acum globul de sticlă se spărsese şi celebra lui mixtură care conserva preparatele se vărsase pe caldarâm, dispărând printre pietre. Iar preparatul s-a împrăştiat pe strada murdară, crăpând în două locuri. Pe o bucată de sticlă se mai putea vedea doar eticheta confecţionată cu multă grijă de mâna fiicei profesorului, cu scris caligrafiat în chenar negru: „*Monstrum humanum acephalum*". Un exemplar rar, atipic. Păcat. Profesorul l-a învelit în batistă şi, şontâcăind, l-a dus acasă. Poate avea să mai salveze ceva din el.

Încăperile goale formau o privelişte tristă după ce colecţia fusese vândută. Profesorul Ruysch le-a învăluit cu privirea şi a observat pe rafturile de lemn pete întunecate – urmele plane ale borcanelor tridimensionale, urme în praful omniprezent, doar lungimea şi lăţimea, fără nici cea mai mică referire la conţinut.

Se apropia deja de optzeci de ani, colecţia reprezenta rodul muncii sale din ultimii treizeci de ani, deşi începuse cu mult mai devreme. Putea fi văzut în tabloul unui oarecare Backer când la doar treizeci şi doi de ani ţinea cele mai bune lecţii de anatomie din oraş. Pictorul reuşise să surprindă expresia deosebită de pe chipul tânărului Ruysch – siguranţa de sine şi ingeniozitatea sa mercantilă. Da, corpul pregătit pentru disecţie, cadavrul unui bărbat tânăr surprins în perspectivă simplificată este proaspăt; corpul acela pare viu – pielea are o culoare rozalie, lăptoasă, nu seamănă deloc cu un cadavru, genunchiul îndoit te duce cu gândul la mişcarea unui om care, gol fiind, se întinde pe spate, dar, instinctiv, îşi ascunde de ochii străinilor partea ruşinoasă a trupului. Este cadavrul lui Joris van Iperen, un hoţ condamnat la moarte prin spânzurare. Chirurgii îmbrăcaţi în negru reprezintă pentru corpul neînsufleţit, lipsit de apărare, un contrast neliniştitor. Trupul arată cu Ce a făcut profesorul, treizeci

de ani mai târziu, avere – mixtura inventată de el păstrează timp îndelungat prospeţimea ţesuturilor. Probabil aceeaşi componenţă o are soluţia în care Ruysch conservă şi preparatele anatomice rare, care arată ca vii. În adâncul sufletului îşi face griji că nu va mai avea timp să recreeze colecţia, deşi se simte excepţional de bine.

Fiica profesorului, o femeie de cincizeci de ani, dedicată întru totul tatălui său, cu mâini delicate ascunse în dantele crem, tocmai programează fete pentru curăţenie. Aproape nimeni nu-şi mai aminteşte cum o cheamă, se mulţumeşte întru totul cu apelativele „fiica profesorului Ruysch” şi „domnişoara”, cum îi spun fetele care fac curăţenie. Dar noi ni-l mai amintim – se numea Charlotta. Are dreptul să semneze documente în locul tatălui ei şi semnăturile acestea sunt imposibil de diferenţiat, în ciuda mâinilor sale delicate, a dantelelor şi a foarte profundelor cunoştinţe anatomice, nu va intra împreună cu tatăl său în istorie. Nu va fi nemuritoare ca el în memoria oamenilor şi în manuale. Vor trăi mai mult decât ea chiar şi preparatele pe care le-a pregătit cu atâta dăruire, anonim. Vor trăi mai mult decât ea toţi aceşti mici fetuşi frumoşi, scăldaţi în apa Stixului. Unii dintre ei, cei mai preţioşi, la fel de rari ca orhideele, au o pereche de mâini sau de picioare în plus, căci, spre deosebire de tatăl său, o fascinează tot ce e imperfect şi schilod. Microcefali pe care a reuşit să-i procure de la moaşe mituite. Sau nişte intestine gargantuesc hipertrofiate – cumpărate de la chirurgi. Medicii de provincie îi făceau fiicei profesorului Ruysch oferte de vânzare a unor tumori speciale, viţei cu cinci picioare, cadavrele unor prunci gemeni siamezi, cu capetele lipite. Dar cel mai mult le datora moaşelor din oraş. Era o clientă bună, chiar dacă ştia să se târguiască.

Tatăl îi va lăsa afacerea mai departe fratelui ei, lui Henryk; el apare în tabloul pictat la treisprezece ani după primul – tabloul pe care Charlotta îl priveşte zilnic, când coboară de la etaj. În el, tatăl ei este deja un bărbat în floarea vârstei cu barba tunsă după moda spaniolă. Poartă

perucă; de data aceasta mâna lui, înarmată cu foarfece chirurgicale, se ridică deasupra corpului deschis al unui prunc. Cavitatea abdominală este deja larg deschisă şi dezvăluie orânduiala interiorului. Charlottei îi aminteşte de păpuşa preferată, cu tenul palid de porţelan şi torsul de cârpă umplut cu rumeguş.

Nu s-a măritat, fapt unanim acceptat, întrucât s-a dedicat tatălui său. Nu va avea copii, dacă nu-i punea la socoteală pe cei frumoşi, palizi, plutind în alcool.

Întotdeauna a regretat că Rachela, sora mai mică, a fost măritată; cu ea lucra la pregătirea preparatelor. Totuşi pe Rachela întotdeauna a atras-o mai mult arta decât ştiinţa. Nu dorea să-şi înmoaie mâinile în formol, i se făcea rău de la mirosul de sânge. În schimb, ornamenta recipientele în care erau conservate preparatele cu motive vegetale. A inventat de asemenea compoziţii din oase, mai ales din cele foarte mici, cărora apoi le-a dat nume foarte ingenioase. Însă s-a mutat împreună cu soţul ei la Haga şi Charlotta a rămas singură – fraţii ei nu contau.

Îşi trece degetul pe suprafaţa de lemn a raftului şi lasă o urmă. Într-o clipă o vor şterge cârpele veselelor fete. Îi pare tare rău de colecţie, şi-a dedicat întreaga viaţă organizării ei. Întoarce capul spre fereastră, pentru ca slujnicele să nu-i observe lacrimile, şi vede agitaţia care stăpâneşte zi de zi oraşul. Se teme că acolo, în nordul îndepărtat, recipientele nu vor fi păstrate sau conservate aşa cum trebuie. Lacul care închide ermetic capacele sub acţiunea aburilor mixturii conservatoare uneori îşi pierde coeziunea şi atunci alcoolul se evaporă. A notat totul cu meticulozitate, în limba latină, într-o lungă şi detaliată scrisoare anexată colecţiei. Dar oare ştiau să citească acolo în latină?

Astăzi nu va dormi. Îşi va face griji, de parcă şi-ar fi trimis proprii copii la drum, la universităţi îndepărtate. Ştie totuşi din experienţă că cel mai bun leac împotriva îngrijorării este munca, munca în sine, care este o plăcere şi o răsplată. Le face să tacă pe guralivele fete, care se tem

de persoana ei severă. Cu siguranţă se gândesc că cineva aşa ca ea ajunge direct la cer.

Dar la ce-i serveşte cerul? De ce ar interesa-o raiul anatomiştilor? Este întunecat şi plictisitor, stau acolo în grupuri compacte, nemişcaţi, aplecaţi deasupra unui corp uman, numai bărbaţi îmbrăcaţi în negru, abia evidenţiindu-se în întuneric. Pe chipurile lor, uşor iluminate de strălucirea gulerelor albe, se observă o expresie de satisfacţie, ba chiar de triumf. Ea este solitară, nu doreşte compania oamenilor. Aşa că nu o supără eşecul şi nici nu o extaziază succesul. Îşi drege acum vocea zgomotos, pentru a-şi face curaj şi, stârnind cu poalele rochiei un nor de praf, iese.

Nu se duce totuşi acasă, o trage aţa în partea cealaltă, spre mare, spre port, iar după o clipă observă în depărtare catargele înalte, zvelte ale vapoarelor Companiei Indiilor Orientale; stau aliniate, între ele se învârt bărci mici ce duc în port mărfurile. Butoaiele şi pachetele au ştampilate însemnul VOC[17]. Bărbaţi pe jumătate despuiaţi, strălucind de transpiraţie, încinşi, cară pe scara vapoarelor lăzi cu piper, cuişoare şi nucşoară. Mirosul sărat al mării, mirosul de peşte se amestecă aici cu mirosul de scorţişoară. Merge de-a lungul ţărmului până vede în depărtare corabia rusă cu trei catarge a ţarului, trece repede pe lângă ea, fiindcă nu vrea nici să o privească, nici să-şi imagineze că borcanele se află acum într-o încăpere întunecată, murdară, ce duhneşte a peşte, că le ating mâini străine şi că vor trebui să petreacă acolo multe zile, fără lumină, fără să le atingă privirea omului.

Grăbeşte pasul şi ajunge până în zona docurilor, unde vede cum sunt pregătite de plecare vapoarele ce vor naviga în scurtă vreme pe marea daneză şi norvegiană. Sunt cu totul altfel de corăbii decât cele pe care le deţine Compania: elegante, vopsite strident, cu galioane în formă de sirene şi personaje mitologice, în schimb, acestea sunt

17 Acronim de la Vereenigde Oost-Indische Compagnie, numele olandez al Companiei Indiilor Orientale (n. red.).

simple, necizelate…

Asistă la o scenă de recrutare. Doi funcţionari în haine negre şi peruci castanii stau pe ţărm la o masă întinsă, în faţa căreia e adunată o mulţime de interesaţi – pescari din satele învecinate, jerpeliţi, nebărbieriţi, nespălaţi de la Paşte, cu craniile prelungi.

Îi trece prin minte o idee nebunească – să se deghizeze în haine bărbăteşti, să-şi ungă braţele cu ulei puturos, să-şi ungă cu el faţa, să-şi reteze părul şi să se aşeze la coadă. Timpul nivelează îngăduitor diferenţele dintre femei şi bărbaţi; iar ea ştie că nu este frumoasă: cu obrajii deja căzuţi, cu gura încadrată de paranteza celor două riduri ar putea trece drept bărbat. Pruncii şi bătrânii arată la fel. Aşadar, ce o mai reţine? Rochia grea, mulţimea de jupoane, boneta albă incomodă ce îi strânge părul firav, tatăl bătrân, nebun, atacurile lui de lăcomie, când cu degetul noduros împinge înspre ea pe tăblia de lemn a mesei o monedă pentru întreţinerea casei? Care în nebunia sa bine ascunsă a hotărât să o ia de la capăt – iar ea trebuie să pregătească totul. Vor reface colecţia în câţiva ani, vor plăti moaşele să fie vigilente şi să nu rateze nicio naştere şi niciun avort.

Ar putea să urce pe vapor a doua zi; Compania mai are nevoie de marinari, aşa a auzit. S-ar urca la bordul uneia dintre corăbiile care ar duce-o la Texel, unde se află întreaga flotă. Vapoarele Companiei sunt pântecoase, cu burţi mari, bombate, să poată încăpea înăuntru cât mai multă mătase, porţelan, covoare şi condimente; le mai lipseşte o gură mare, ciocurile lor de raţă sunt atât de nesăţioase. Ar fi un simplu matelot; nimeni nu ar bănui nimic; este destul de înaltă şi bine făcută, pieptul şi l-ar strânge în bandaje de pânză. Iar dacă totuşi adevărul va ieşi la iveală, ar fi deja în largul mării, pe drum spre Indiile Orientale; cine ce ar mai putea să-i facă? Cel mult ar abandona-o într-un loc civilizat, de exemplu în Batavia, unde se pare că – a văzut asta în gravuri – maimuţele aleargă în cârduri şi se aşază pe acoperişurile caselor, iar

fructele cresc tot anul, la fel ca în rai, şi este atât de cald, că nimeni nu poartă ciorapi.

Aşa gândeşte, asta îşi imaginează, apoi atenţia îi este atrasă de un bărbat mare şi solid şi de braţele lui goale, de torsul dezgolit, tatuat, acoperit de desene colorate, pe care predomină corăbii, catarge, femei pe jumătate despuiate, cu carnaţie întunecată; era ca şi cum omul acela îşi purta istoria vieţii însemnată pe propriul corp, cu siguranţă desenele îi prezentau călătoriile şi iubitele. Charlotta nu-şi poate desprinde privirea de la el. Bărbatul îşi aruncă pe umeri trunchiuri înfăşurate în pânză gri şi le cară pe puntea mobilă la o barcă nu foarte mare. Probabil se simte observat, fiindcă îi aruncă în treacăt o privire, nici nu zâmbeşte, nici nu se strâmbă, pentru el nu e nicidecum atrăgătoare. O damă în negru. Dar ea nu-şi poate desprinde privirea de pe tatuaj. Vede pe braţul lui un peşte colorat, o balenă mare, şi întrucât muşchii marinarului muncesc, are impresia că balena este vie şi trăieşte deodată cu bărbatul într-o simbioză nemaipomenită, pe pielea lui, lipită acolo pentru totdeauna, călătorind dinspre omoplat spre piept. Corpul mare, solid, produce asupra ei o impresie uriaşă. Simte că picioarele îi devin greoaie şi lente, iar corpul i se deschide de jos, aşa simte – se deschide spre braţul acela, spre balenă.

Strânge maxilarele, până îi pocnesc în cap. Începe să meargă de-a lungul canalului spre casă, dar, în cele din urmă, încetineşte pasul şi se opreşte. O cuprinde un sentiment straniu că apa se revarsă peste mal. Cu blândeţe, mai întâi cercetează cum primele valuri cotropesc locul, cum apa năvăleşte apoi mai impetuos, se revarsă pe caldarâm, printre pietre şi într-o clipă ajunge la primele trepte ale caselor. Charlotta simte foarte limpede forţa oarbă a apei – fustele ei o absorb, devin grele ca de plumb, nu se mai poate mişca. Simte inundaţia în fiecare centimetru din corp şi vede cum bărcile uluite se izbesc de copaci; întotdeauna îşi îndreptau boturile contra curentului, acum îşi pierduseră direcţia.

Colecţia ţarului

A doua zi în zori, velierul rus având la bord colecţia aranjată cu grijă în cală şi-a ridicat ancora şi a pornit în largul mării. A trecut cu bine prin strâmtoarea daneză şi, după câteva zile de călătorie, a ajuns în apele Mării Baltice. Căpitanul, bine dispus, contempla un *tellurium* minunat executat de meşteşugarii olandezi, pe care îl achiziţionase, întrucât întotdeauna asta îl interesase mai mult decât navigatul pe mare şi, în adâncul sufletului, ar fi preferat să fie astronaut sau cartograf, cineva care iese în afara spaţiului accesibil privirii oamenilor şi a navelor.

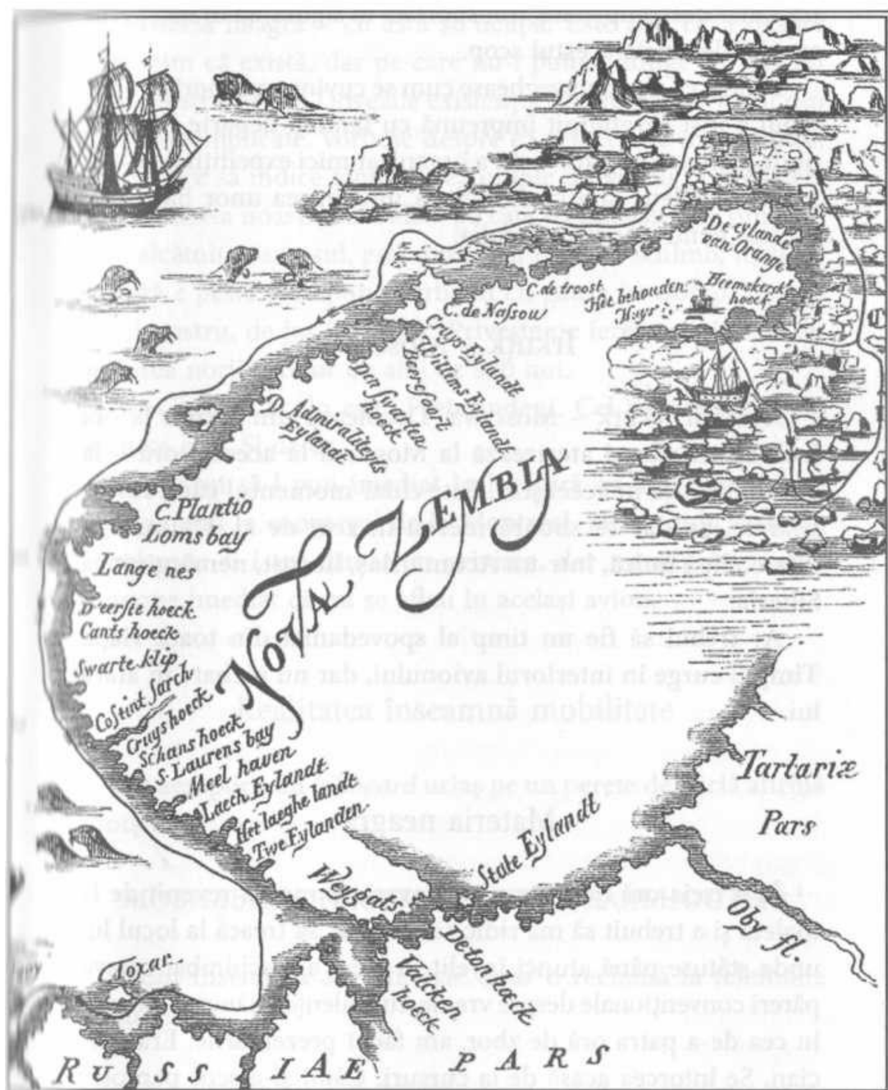
Din când în când cobora în cală şi verifica dacă preţioasa încărcătură este la locul ei, dar undeva în apropiere de Gotlandia vremea s-a schimbat – după o furtună nu foarte violentă, vântul a încetat, aerul s-a oprit deasupra apelor şi ultima căldură de august l-a preschimbat într-un mare chihlimbar atmosferic. Au coborât catargele şi asta a durat câteva zile. Pentru a-şi ocupa cu ceva oamenii, căpitanul le poruncea să strângă şi să desfăşoare parâmele, să lustruiască puntea, iar seara le făcea instructaj. După lăsarea serii totuşi autoritatea sa îşi mai estompa contururile, el însuşi se înfăşură în coconul călduros al cabinei sale, parţial din cauza aversiunii faţă de marinarii încruntaţi şi primitivi, parţial din motivul ţinerii unui jurnal de călătorie, pe care îl dedicase celor doi fii ai săi.

În cea de-a opta zi de acalmie pe mare au început revoltele, căci legumele cumpărate din Amsterdam, mai ales ceapa, se dovedise de proastă calitate şi, în mare parte, putrezită. Rezerva de votcă deja se epuizase – căpitanul nici măcar nu îndrăznea să arunce o privire sub bord, acolo unde ţineau butoiaşele, dar rapoartele primului ofiţer sunau destul de sumbru. Cu nelinişte, căpitanul asculta zgomotul de paşi pe care îl auzea noaptea la bord. La început erau paşi solitari. Apoi au început să răsune câteva perechi de picioare, până când, în cele din urmă, s-a ajuns la un trap unanim şi strigăte ritmice (oare

dansau?), preschimbate în ţipete guturale de beţivi şi într-o cântare inegală într-un cor de voci, atât de jalnică şi de dureroasă, încât îl ducea cu gândul la tânguirea unor animale marine. Asta a durat câteva nopţi lungi, aproape până în zori. Ziua le vedea ochii umflaţi, pleoapele roşii şi privirea rătăcită. Totuşi, atât el, cât şi primul ofiţer erau de părere că întunericul în largul mării nemişcate nu este prielnic pentru rezolvarea problemelor serioase. Abia în a zecea zi de acalmie, în plin soare, când decoraţiile şi epoleţii lui au devenit vizibile, iar excesele din timpul nopţii nu mai puteau fi tolerate, a ieşit la bord şi l-a arestat pe capul răutăţilor, un oarecare Kalukin.

Din păcate a constatat cu o strângere de inimă că o parte a încărcăturii a fost distrusă. Câteva zeci din borcanele transportate în cală fuseseră deschise, iar conţinutul lor lichid, puternicul brandy, fusese băut până la ultima picătură. Preparatele în sine erau încă întregi şi zăceau neglijate pe jos, cufundate în câlţi şi rumeguş. Nu s-a uitat la ele prea mult. A vomitat în singurătatea cabinei sale, de scârbă şi de spaimă. Noaptea următoare trebuia să păzească cu arma în mână intrarea în cală şi nu mai lipsea mult să se ajungă la răzmeriţă. Arşiţa de august îi făcea pe oameni să-şi piardă minţile. Şi întinderea netedă a mării. Şi încărcătura însăşi.

Într-un final, nu a mai avut de ales – căpitanul a ordonat ca resturile umane de pe jos să fie cusute într-un sac de pânză şi le-a aruncat cu mâna lui peste bord. Şi, ca prin atingerea unei baghete magice, marea, îmbunată de gustarea primită, a plescăit şi a prins a se mişca. De undeva dinspre pământul suedez bătea vântul, care a început să împingă corabia ţarului spre casă.

După sosirea la Petersburg, căpitanul a trebuit să scrie un raport tainic. Kalukin a fost condamnat şi spânzurat, iar colecţia, chiar descompletată, transportată în siguranţă în încăperile special destinate acestui scop.

Pentru că nu supraveghease cum se cuvine transportul, căpitanul a fost surghiunit împreună cu familia departe în nord, unde pentru tot restul vieţii a organizat mici expediţii de vânătoare de balene şi a

contribuit la întocmirea unor hărţi mai precise pentru Novaia Zemlia.

Irkutk – Moscova

Avionul Irkutk – Moscova. Decolează din Irkutk la ora 8.00 dimineaţa şi aterizează la Moscova la aceeaşi oră – la opt dimineaţa în aceeaşi zi. Este chiar momentul când răsare soarele, aşadar se zboară mereu în zori de zi. Dăinuieşte într-o clipă unică, într-un Acum uriaş, liniştit, nemărginit ca Siberia.

Ar trebui să fie un timp al spovedaniei din toată viaţa. Timpul curge în interiorul avionului, dar nu răzbate în afara lui.

Materia neagră

În a treia oră de zbor, când tovarăşul meu a revenit de la toaletă şi a trebuit să mă ridic să-i fac loc să treacă la locul lui unde stătuse până atunci învelit în pled, am schimbat câteva păreri convenţionale despre vreme, turbulenţe, mâncare. Totuşi, în cea de-a patra oră de zbor, am făcut prezentările. Era fizician. Se întorcea acasă de la cursuri. Când şi-a scos pantofii, am observat că avea o gaură uriaşă în ciorap, la călcâi. În felul acesta, corpul fizic mi-a făcut cu ochiul şi din acel moment µm discutat degajat. Mi-a povestit cu însufleţire despre balene, deşi în realitate se ocupa de cu totul altceva.

Materia neagră – cu asta se ocupa. Este acel ceva despre care ştim că există, dar pe care nu-l putem atinge cu niciun fel de instrumente. Dovezile existenţei sale rezultă evident din calcule complicate, vorbesc despre ea rezultatele matematice. Totul pare să indice faptul că ea umple universul pe trei sferturi. Materia noastră, cea albă, pe care o cunoaştem şi din care este alcătuit cosmosul, este mult mai rară. În schimb, materia neagră e peste tot, spune bărbatul cu gaura în ciorap, aici, în jurul nostru, de jur-împrejur. Priveşte pe fereastră şi arată cu privirea norii orbitor de albi de sub noi:

— Chiar şi acolo este. Pretutindeni. Cel mai rău e că nu ştim ce este. Şi de ce.

Am vrut să-l pun imediat în legătură cu acei climatologi care zburau la congresul de la Montreal. M-am ridicat de pe locul meu şi i-am căutat cu privirea, dar mi-am dat seama aproape imediat că nu se aflau în acelaşi avion.

Realitatea înseamnă mobilitate

Pe aeroport, un *billboard* uriaş pe un perete de sticlă afirmă atotştiutor:

MOBMJIbHOCTB CRAHOBMTCH PEAJIbHOCTbIO.[18]

Vom insista că aceasta este doar o reclamă la telefoane mobile.

Pribegii

Noaptea, deasupra lumii se întinde iadul. Primul lucru pe care îl face – deformează spaţiul; totul devine mai îngust, mai masiv, nemişcat. Se pierd detaliile, obiectele îşi pierd imaginea, devin neclare şi disproporţionate; e ciudat că ziua poţi spune despre ele că sunt „frumoase” sau „utile”; acum ele seamănă cu nişte corpuri diforme, e greu să le găseşti utilitatea. Dar în iad totul devine convenţional. Întreaga diversitate a formelor din timpul zilei, prezenţa culorilor şi a nuanţelor se dovedeşte absolut zadarnică – la ce servesc? La ce bun învelişul crem al fotoliului, modelul cu frunze al tapetului, franjurile perdelelor? Ce importanţă are verdele rochiei aruncate pe spătarul fotoliului? E greu să înţelegi acum privirea plină de dorinţă cu care a fost învăluită când încă se afla în vitrina magazinului. Deja nu mai are nasturi, broderii, copci; în întuneric, degetele simt doar nişte protuberanţe, rugozitatea şi buclele materiei dense.

Apoi iadul te smulge nemilos din somn. Uneori insinuează unele imagini neliniştitoare, cumplite sau cinice, de pildă, un cap retezat, trupul iubit scăldat în sânge, oase umane în cenuşă, ei da, îi place să epateze. Dar de cele mai multe ori te trezeşte fără prea multă ceremonie – ochii se deschid în beznă, se porneşte şuvoiul de gânduri; privirea, fixată în nimicul negru, este

---

18 In limba rusă „realitatea înseamnă mobilitate“ (n. red.).

avangarda lor. Creierul nocturn este un fel de Penelopa, care noaptea sfâşie cu înverşunare pânza de sensuri ţesută cu grijă în timpul zilei. Uneori este un singur fir, alteori sunt mai multe; complicatul model se desface în factori primi – compoziţia şi urzeala; compoziţia se dezintegrează, rămân în urma ei nişte linii drepte, paralele, codul de bare al lumii.

Şi atunci devine un fapt evident – noaptea restituie lumii înfăţişarea ei naturală, primară, nu fantazează deloc; ziua este o extravaganţă, lumina – doar o mică excepţie, o scăpare, o tulburare a ordinii. În realitate, lumea este întunecată, aproape neagră. Imobilă şi rece.

Stă dreaptă în pat, între sâni o gâdilă o picătură de transpiraţie, cămaşa de noapte i se lipeşte de corp ca o piele de şarpe ce stă să năpârlească. Annuşka ascultă întunericul şi aude în camera lui Pietra un geamăt surd. Pipăie un moment cu tălpile după papucii de casă, dar renunţă. Dă fuga desculţă în camera fiului. Alături de ea vede cum se mişcă forma întunecată a unui om care oftează.

— Ce e? întreabă prin somn bărbatul şi cade resemnat pe pernă.

— Nimic. Pietra.

Aprinde veioza mică din camera copilului şi îi vede imediat ochii. Sunt cât se poate de conştienţi, o privesc din adâncurile întunecate pe care le imprimă precis pe chipul său lumina. Îi atinge fruntea, instinctual, ca de obicei. Nu este fierbinte, ci doar lipicioasă de la transpiraţie, răcoroasă. îl aşază uşor pe băiat în poziţia şezândă şi îi masează spatele. Capul fiului cade pe umărul ei, Annuşka simte mirosul transpiraţiei lui, recunoaşte în el durerea, a învăţat să o facă; Pietra miroase altfel când ceva îl doare.

— Rezişti până dimineaţa? îl întreabă în şoaptă, tandru, dar imediat îşi dă seama ce întrebare stupidă a pus. De ce ar rezista? De ce? Se întinde după blisterul de tablete de pe măsuţa de noapte, scoate una şi i-o bagă băiatului în gură. Apoi ia paharul cu apă călâie. Băiatul

bea, se îneacă, aşa că îi mai dă încă o dată să bea, de data aceasta mai cu atenţie. Imediat tableta va începe să-şi facă efectul, întinde corpul inert pe partea dreaptă, îi trage genunchiul sub burtă, are impresia că aşa îi va fi mai comod. Se întinde alături de el pe marginea patului şi îşi lipeşte capul de spatele lui slab. Aude cum aerul devine respiraţie, cum intră în plămâni şi iese în noapte. Aşteaptă până procesul acesta devine ritmic, lejer, automat, apoi se ridică încet şi se întoarce în pat pe vârful picioarelor. Ar prefera să doarmă în camera lui Pietra, ca până atunci, până când s-a întors soţul ei acasă. Aşa era mai bine, era mai liniştită adormind şi trezindu-se cu faţa la copil. Nu era nevoie să desfacă în fiecare seară canapeaua conjugală, mai bine să rămână părăsită. Dar soţul e soţ.

S-a întors în urmă cu patru luni, după doi ani. S-a întors în civil, în aceleaşi haine în care plecase, acum parcă demodate, cu toate că, evident, absolut nefolosite. Le-a adulmecat – nu miroseau a nimic, poate vag a umezeală, mirosul acela al nemişcării, mirosul închis între patru pereţi ai unei magazii ferecate.

S-a întors schimbat, a observat asta imediat, şi până în momentul acela rămăsese aşa, schimbat. În prima noapte i-a cercetat corpul – şi el era schimbat, mai tare, mai mare, mai musculos, dar ciudat de slab.

I-a pipăit cicatricea de pe braţ şi de sub părul care i se mai rărise şi încărunţise. Mâinile îi deveniseră mai masive, degetele se îngroşaseră, ca şi cum ar fi desfăşurat o muncă fizică. Le-a aşezat pe sânii ei dezgoliţi, dar au rămas nehotărâte. A încercat cu mâna să-i trezească dorinţa de a face dragoste, dar zăcea atât de liniştit, respira atât de superficial, încât s-a simţit ruşinată că a făcut asta.

Noaptea se trezea cu un ţipăt gutural, furios, stătea în capul oaselor pe întuneric, apoi se ridică şi se ducea la barul din bibliotecă să-şi toarne nişte votcă. Apoi îi simţea răsuflarea mirosind a fructe, a mere. Şi atunci o ruga: „Atinge-mă, atinge-mă”.

— Spune-mi cum a fost acolo, ce îţi aduce alinare, spune-mi, îi şoptea la ureche, îl ispitea cu răsuflarea ei fierbinte.

Dar nu îi spunea.

Când ea se ocupa de Pietra, el umbla prin casă în pijamaua cu dungi, bea cafea foarte tare, privind pe geam la cartier. Apoi arunca o privire în camera băiatului, uneori se ghemuia alături şi încerca să stabilească o legătură cu el. Apoi deschidea televizorul şi trăgea draperiile galbene, astfel încât lumina zilei devenea bolnăvicioasă, densă, febrilă. Se îmbrăca abia pe la prânz, când trebuia să vină la Pietra infirmiera, şi nici atunci nu făcea asta de fiecare dată. Uneori închidea pur şi simplu uşa şi atunci sunetul televizorului se estompa, devenea un murmur iritant, o chemare de a pătrunde într-o lume care şi-a pierdut orice sens.

Banii soseau cu regularitate în fiecare lună. Chiar mulţi – erau de ajuns pentru medicamentele lui Pietra, pentru un cărucior nou-nouţ, nefolosit, pentru o infirmieră.

Astăzi nu se va ocupa de copil, astăzi este liberă. Imediat va veni soacra, şi nici nu se ştie la cine vine mai degrabă – la fiu sau la nepot, de care dintre ei se va îngriji cu mai multă tandreţe. Îşi pune lângă uşă sacoşa de plastic în pătrăţele şi scoate din ea un capot din nailon şi papuci de casă, hainele de stat înăuntru. Îi aruncă o privire fiului, îl întreabă ceva, iar el răspunde fără să-şi desprindă privirea de la televizor: da sau nu. Nimic mai mult nu trebuie să aştepte din partea lui, aşa că se duce la nepot. Trebuie să-l spele şi să-l hrănească, să-i schimbe aşternutul transpirat şi pătat de urină, să-i dea medicamentele. Apoi să pună rufele la spălat şi să se apuce de gătit. Apoi se va juca un timp cu copilul, dacă va fi vreme frumoasă, poate să-l scoată în balcon, cu toate că de acolo nu sunt prea multe de văzut – blocuri ca nişte uriaşi corali de recife cenuşii, ai unei mări care a secat, populate de organisme mişcătoare, proiectate pe orizontul neclar al marelui oraş, al uriaşei Moscova. Dar băiatul ridică deseori

privirea la cer, şi-o fixează pe burta norilor şi călătoreşte împreună cu ei pentru o vreme până la limita câmpului vizual.

Annuşka îi este recunoscătoare soacrei pentru această singură zi din săptămână. La plecare, o sărută în treacăt pe obrazul moale, catifelat. Cam atât se văd, întotdeauna în uşă, şi imediat fuge pe scări, cu cât coboară, cu atât se simte mai uşoară. Are în faţă o zi întreagă. Dar nu şi-o dedică sieşi în totalitate, ci rezolvă mai întâi câteva treburi. Plăteşte facturi, face cumpărături, se duce după reţeta pentru Pietra, la cimitir şi, în cele din urmă, se duce la celălalt capăt al uriaşului oraş inuman pentru a sta în întuneric şi a plânge. Durează mult până ajunge acolo, întrucât pretutindeni sunt ambuteiaje, aşa că, strânsă între oameni, se uită pe geamul autobuzului la marile maşini cu geamuri fumurii care fără niciun efort, prin cine ştie ce truc necurat, avansează, chiar dacă totul în jur stă pe loc. Se uită la scuarurile pline de tineri, la pieţele volante în care se vând mărfuri ieftine, chinezeşti.

Întotdeauna trebuie să schimbe autobuzul la Gara Kieveană şi acolo, ieşind de la peroanele subterane, trece pe lângă mulţi oameni. Totuşi nimeni nu-i atrage atenţia, nimeni nu o sperie într-atât ca femeia ciudată care stătea de obicei la ieşire, pe fundalul gardurilor provizorii ce ascundeau temeliile săpate ale unei construcţii începute, garduri pe care erau lipite reclame atât de îngrămădit, încât păreau să ţipe.

Femeia aceea merge în cerc pe o fâşie de teren viran, între zid şi plăcile trotuarului care abia se montau – în felul acesta asistă la marşul oamenilor în şuvoi neîntrerupt, asistă la defilarea trecătorilor obosiţi, grăbiţi, care abia se aflau la jumătatea drumului dinspre serviciu spre casă sau invers; imediat vor schimba mijlocul de transport, vor ieşi de la metrou pentru a urca în autobuz.

E îmbrăcată altfel decât restul – are pe ea multe lucruri: pantaloni, iar peste ei câteva fuste, dar aranjate în aşa fel, că una iese de sub alta, în straturi; la fel şi în

partea de sus – poartă mai multe bluze, veste, jachete fără mâneci. Iar peste toate o pufoaică veche, pepită, încununarea acelei simplităţi rafinate, ecoul unei mănăstiri îndepărtate din est sau al unui lagăr de muncă. Toate la un loc au un oarecare sens estetic, chiar îi plac Annuşkăi, i se pare că toate culorile sunt alese cu grijă, dar poate nu e o alegere omenească, ci un soi de *haute couture* a entropiei – a culorilor spălăcite, a zdrenţelor şi a boarfelor.

Totuşi, cel mai bizar era capul – strâns înfăşurat într-o bucată de material, peste care era îndesată o căciulă de blană cu urechi –, cu faţa acoperită; i se vedea doar gura care profera neîncetat blesteme. Priveliştea aceasta era atât de cutremurătoare, încât Annuşka nu încerca niciodată să înţeleagă ce spune printre blesteme. Şi acum trece pe lângă ea, iuţind pasul, se teme că femeia ar putea să o acosteze, se teme că în şuvoiul de cuvinte furioase ar putea să se ivească şi numele ei.

Este o vreme plăcută de decembrie, trotuarele sunt uscate, deszăpezite, iar ghetele, comode. Annuşka nu se urcă în autobuz, ci traversează podul şi acum mărşăluieşte de-a lungul şoselei cu câteva benzi, simţindu-se de parcă ar fi mers pe malul unui fluviu uriaş fără poduri. O bucură marşul acela, va plânge abia în biserica ei, în colţul întunecat, unde îngenunchează de fiecare dată şi rămâne în poziţia aceea incomodă până când nu-şi mai simte picioarele, până atinge stadiul care urmează după senzaţia de înţepenire, înţepături şi durere – un mare vid. Acum totuşi îşi pune geanta pe umăr şi strânge bine mânerele plasei din care ies flori de plastic pentru cimitir, încearcă să nu se gândească la nimic, mai ales la locul de unde a plecat. Se apropie deja de cel mai elegant cartier al oraşului, aşa că are pe ce să-şi odihnească privirea – e plin aici de magazine unde manechine zvelte, netede afişează nepăsător cele mai scumpe haine. Annuşka se opreşte să se uite la o poşetă de damă cusută cu un milion de mărgele, decorată cu tul şi dantelă; o adevărată minunăţie. În cele din urmă ajunge la farmacia specializată unde

trebuie să-şi aştepte rândul. Dar primeşte medicamentele de care are nevoie. Medicamente zadarnice, abia dacă atenuează simptomele.

De la o tarabă cumpără o punguţă de colţunaşi şi îi mănâncă, stând pe o bancă din scuar.

În mica ei biserică sunt mulţi oameni, turişti. Tânărul preot, care de obicei se învârte prin biserică ca un negustor în jurul mărfurilor sale, este de data aceasta ocupat – le spune turiştilor istoria lăcaşului şi a iconostasului. Rosteşte cântat o lecţie bine învăţată, capul său, deasupra corpului zvelt, înalt, se iţeşte peste mulţime, barba lui frumoasă, blondă seamănă cu o aureolă cum rar întâlneşti, care i-a alunecat de pe cap şi i-a căzut pe piept. Annuşka se retrage cu pas de melc; cum să se roage şi să plângă în prezenţa turiştilor? Aşteaptă şi tot aşteaptă, dar intră un alt grup şi în situaţia asta Annuşka hotărăşte să caute un alt loc pentru lacrimile sale – puţin mai încolo este o altă biserică, mică şi veche, de cele mai multe ori închisă. Cândva a intrat acolo, dar nu i-a plăcut – au alungat-o frigul şi mirosul de lemn umed.

Totuşi acum nu mai strâmbă din nas, trebuie să găsească un loc unde să poată în sfârşit plânge, un loc liniştit, dar nu pustiu; trebuie să simtă acolo prezenţa cuiva mai presus de ea, a unor braţe mari deschise larg, pline de viaţă. Annuşka trebuie de asemenea să simtă asupra sa privirea cuiva, astfel încât plânsul ei să fie observat de cineva, ca să nu vorbească în gol. Ochii pictaţi pe lemn, mereu larg deschişi, pe care nimic nu-i oboseşte, ochi mereu liniştiţi, pot să fie ei martorii săi nemişcaţi.

Cumpără trei lumânări şi aruncă monedele în cutie. Prima este pentru Pietra, a doua pentru soţul ei taciturn, a treia pentru soacră în capotul ei de casă *non-iron*. Le aprinde de la altele, puţine la număr, care ard aici şi îşi găseşte cu privirea un loc pe partea dreaptă, într-o nişă întunecată, ca să nu le deranjeze pe bătrânele care se rugau. Îşi face cruce cu avânt de trei ori şi cu gestul acesta deschide ritualul plânsului.

Dar când ridică ochii pentru rugăciune, din întuneric se iveşte înspre ea un alt chip – faţa mare a unei icoane întunecate. E o bucată de lemn pătrată, agăţată sus, aproape sub cupola bisericii, iar pe ea chipul simplu al lui Hristos, pictat cu nuanţe de maro şi gri. Chipul întunecat, pe fundal de culoare închisă, fără aureolă, fără coroană de spini; o ard ochii fixaţi direct asupra ei, exact aşa cum şi-a dorit. Totuşi nu o asemenea privire îşi dorise Annuşka, se aşteptase la nişte ochi blânzi, plini de dragoste; privirea aceea o încremeneşte, o hipnotizează. Corpul Annuşkăi se ghemuieşte sub această privire. El a venit aici, acum, coboară de pe plafon, din întunericul cel mai adânc şi mai îndepărtat – acolo este locul lui Dumnezeu, acolo s-a ascuns El. Acel Dumnezeu nu are nevoie de un trup, are numai chip, iar ea trebuie să susţină acum privirea acelui chip. Este o privire pătrunzătoare, se înşurubează dureros până în adâncul capului ei, îi sfredeleşte o gaură în creier. Ar fi putut la fel de bine să nu fie chipul Mântuitorului, ci al unui înecat care totuşi nu a murit, ci s-a ascuns de moartea omniprezentă sub apă, iar acum, din cauza curenţilor de nestăpânit, iese la suprafaţă, conştient, hiperconştient, şi spune: uite-mă, sunt aici. Totuşi ea nu vrea să-l privească, îşi coboară ochii; nu vrea să ştie că Dumnezeu este slab şi a pierdut, că a fost izgonit şi se ascunde în gunoaiele lumii, în abisurile ei pestilenţiale. Nu are de ce să plângă, acesta nu este un loc pentru lacrimi. Acel Dumnezeu nu o va ajuta, nu îi va oferi sprijin şi alinare, nu-i va insufla curaj, nici nu o va curăţa, nu o va mântui. Privirea înecatului îi fixează creştetul capului, aude un zgomot înfundat, un bubuit îndepărtat, subteran, vibraţia răzbate de sub pardoseala bisericii.

I se face rău din cauză că astăzi aproape nu a dormit, aproape nu a mâncat nimic. Lacrimile nu-i curg, au rămas în urmă-le albiile lor secate.

Se ridică de unde stătea şi pleacă. Merge ţeapăn, direct la metrou.

I se pare că a trăit ceva anume, că ceva a trecut prin

ea, că ceva a răsunat în interiorul ei asemenea unei strune ciupite, până a scos un sunet pur, imperceptibil pentru cei din jur. Sunetul acela era în surdină şi destinat întru totul corpului ei – un scurt concert într-o fragilă sală de concerte. Dar ea încă îl aude, întreaga atenţie îi e îndreptată spre interior, înăuntru, şi nu mai aude în urechi decât pulsaţia propriului sânge.

Treptele coboară în adâncul staţiei de metrou, are impresia că durează la nesfârşit, unii coboară, alţii urcă. De obicei privirea îi alunecă pe chipurile celorlalţi, însă acum ochii Annuşkăi, speriaţi de ceea ce văzuseră, sunt neputincioşi – se opresc asupra fiecărui om care trece pe lângă ea şi fiecare faţă e ca o palmă primită pe obraz, puternică, usturătoare. În curând nu va mai putea suporta priveliştea, va trebui să-şi ascundă ochii la fel cum a procedat şi nebuna din faţa gării şi asemenea ei va începe să profereze blesteme.

— Ai milă, ai milă, şopteşte şi degetele îi muşcă din balustrada scărilor care se mişcă mai repede decât scara rulantă; dacă Annuşka i-ar da drumul acum, ar cădea.

Vede furnicarul tăcut de oameni care coboară şi urcă, umăr în umăr, înghesuiţi. Fiecare alunecă la locul său ca mărgelele pe aţă, undeva spre periferiile îndepărtate ale oraşului, la etajul al zecelea, unde îşi poate trage plapuma deasupra capului şi se poate cufunda într-un somn compus din frânturi de zi şi de noapte. Iar dimineaţa, visul acela nu încetează, fragmente din el se compun într-un colaj, în pete; unele configuraţii sunt reuşite, s-ar putea spune chiar ingenioase.

Vede fragilitatea braţelor, delicateţea pleoapelor, linia discontinuă a buzelor pe care le deformează cu uşurinţă o grimasă, vede cât de slabe sunt mâinile, cât de slăbite sunt picioarele – nu duc la destinaţie. Vede inimile cum bat regulat, unele mai repede, altele mai încet, o mişcare mecanică obişnuită, sacul plămânilor seamănă cu nişte pungi murdare, aude foşnetul respiraţiilor. Hainele au devenit transparente, aşa că urmăreşte cununia cu

entropia. Bietul nostru trup, urât, materie predestinată fără excepţie nimicirii.

Scările rulante duc toate aceste fiinţe în adânc, în abis, iată ochii cerberilor în gheretele de sticlă de la capătul scărilor, iată marmurele şi coloanele înşelătoare, sculpturile puternice ale demonilor – unele cu securea, altele cu un snop de grâne. Cu picioare viguroase ca ale coloanelor, cu braţele unor coloşi. Tractoarele, maşini infernale, trag instrumentele de tortură uscuţite, dinţate, cu care muşcă din pământ, lăsând răni care nu se mai vindecă niciodată. Din toate părţile grupuri de oameni înghesuiţi, panicaţi, cu mâini ridicate rugător, cu gurile deschise gata să strige. Aici, în subteranele metroului iluminat de candelabre de cristal care aruncă o lumină gălbuie, moartă, are loc Judecata de Apoi. E drept, judecătorii nu se vedeau, dar prezenţa lor se simţea pretutindeni. Annuşka vrea să dea înapoi şi să urce pe scări contra cimentului, dar scările nu o lasă, trebuie să coboare, nu i se iartă nimic. Gurile trenurilor subterane se deschid în faţa ei cu sâsâit şi o vor înghiţi tunelurile întunecate. Iar abisul este peste tot, chiar şi la etajele de sus ale oraşului, chiar şi la etajul al zecelea sau al şaisprezecelea din blocurile-turn, chiar şi în vârfurile turlelor, chiar şi în vârfurile antenelor. Nu poţi scăpa de el, oare nu asta striga printre blesteme nebuna aceea?

Annuşka se învârte şi se sprijină cu umărul de zid. Pe haina ei de flauş rămân urme albe de tencuială, peretele a miruit-o.

Trebuie să schimbe mijlocul de transport, deja s-a întunecat afară, coboară la întâmplare, căci prin geamurile autobuzului nu vede nimic, gerul desenase pe ele crenguţe argintii – cunoaşte însă traseul pe de rost, nu s-a înşelat. Mai are de mers câteva blocuri – o ia pe scurtătură şi imediat va ajunge în faţa casei. Dar încetineşte, picioarele nu mai vor să o ducă la destinaţie, se opun, paşii devin tot mai mici. Annuşka se opreşte. Ridică privirea cât mai sus şi vede că la ferestrele apartamentului său e aprinsă lumina.

Cu siguranţă este aşteptată – aşa că porneşte, dar după o clipă se opreşte din nou. Vântul rece îi pătrunde prin palton, îi flutură poalele, o prinde de pulpă cu degetele sale de gheaţă. Dezmierdările lui sunt ca nişte cuţite, ca nişte cioburi ascuţite de sticlă. Pe obraji îi curg lacrimi de frig, iar vântului îi place asta, căci a găsit deja motiv să o ciupească de faţă. Annuşka se aruncă înainte, spre casa scării, dar chiar în faţa uşii de intrare face stânga împrejur şi, ridicându-şi gulerul hainei, se întoarce cu pas grăbit de unde a venit.

Mai cald e numai în sala mare de aşteptare a Gării Kievene sau în toalete. Se opreşte nehotărâtă când pe lângă ea trec patrulele (merg întotdeauna cu pas degajat, alene, trăgând picioarele uşor, ca şi cum s-ar plimba pe corso), se preface că citeşte mersul trenurilor; nici ea nu ştie de ce se teme, doar nu a făcut nimic rău. De altfel, patrulele sunt interesate de cu totul altceva – reperează fără greşeală în mulţime bărbaţi smezi cu haine de piele şi pe femeile lor cu basmale pe cap.

Iese în faţa gării şi vede de departe că femeia aceea înfofolită încă se mai învârte în zona ei, vocea i-a răguşit de la atâtea blesteme, de fapt nici blestemele nu mai sunt inteligibile. Bine – după un moment de ezitare, se apropie de femeie liniştită şi se opreşte în faţa ei. Ea se opreşte numai pentru o clipă, e clar că o vede bine prin materialul care îi acoperă faţa. Annuşka mai face un pas în faţă şi acum stă atât de aproape de ea, încât îi simte mirosul de praf şi de stătut, miros de ulei rânced. Femeia vorbeşte tot mai încet, în cele din urmă cade în transă şi tace de tot. Mersul i s-a preschimbat în legănat, ca şi cum nu se putea opri. Stau una în faţa celeilalte pentru o clipă, nemişcate, trec pe lângă ele oameni nepăsători, abia dacă le aruncă cineva o privire în treacăt; se grăbesc, trenurile lor vor pleca imediat.

— Ce tot spui? întreabă Annuşka.

Femeia înfofolită încremeneşte, îşi ţine de uimire răsuflarea, apoi se trage speriată la o parte, spre pasajul

din clădire, pe noroiul îngheţat. Annuşka merge după ea, nu o scapă din ochi, e la câţiva paşi în spatele femeii, în spatele pufoaicei sale, în spatele ghetelor care păşesc mărunt. Nu o lasă să-i scape. Femeia aruncă o privire peste umăr şi încearcă să iuţească pasul, aproape fuge, dar Annuşka este tânără şi puternică. Are muşchi fermi, de atâtea ori a cărat jos şi înapoi sus căruciorul şi pe Pietra, de atâtea ori l-a cărat pe scări când liftul era stricat.

— Hei, tu! strigă din când în când, dar femeia nu reacţionează deloc.

Trec prin curţile dintre blocuri, lasă în urmă buncărele de gunoi şi scuarurile bătătorite. Annuşka nu simte oboseala, doar îşi pierde plasa cu florile pentru cimitir, ar fi fost păcat să piardă timpul întorcându-se după ea.

În cele din urmă, femeia se ghemuieşte pe vine şi gâfâie, fără să-şi poată trage răsuflarea. Annuşka se opreşte la câţiva metri în spatele ei şi aşteaptă să se ridice şi să se întoarcă spre ea. A pierdut, trebuie să se dea bătută. Şi, într-adevăr, femeia se uită peste umăr şi îi vede faţa, şi-o descoperise. Are ochi albaştri-deschis; speriaţi, fixează ghetele Annuşkăi.

— Ce vrei de la mine? De ce mă fugăreşti?

Annuşka nu răspunde, se simte de parcă ar fi vânat un animal mare sau ar fi pescuit un peşte gras, o balenă cu care acum nu ştie ce să facă; îi pare rău de trofeu. Femeia se teme, e limpede că de frică i-au dispărut de pe buze toate cuvintele.

— Eşti de la poliţie?

— Nu, spune Annuşka.

— Şi atunci ce vrei?

— Vreau să ştiu ce tot spui. Căci tot timpul spui ceva, te văd în fiecare săptămână când merg în oraş.

Femeia îi răspunde deja mai cu tupeu:

— Nu spun nimic. Lasă-mă în pace.

Annuşka se apleacă deasupra ei şi îi întinde mâna pentru a o ajuta să se ridice, dar mâna îşi schimbă intenţia

şi o mângâie pe femeie pe obraz. Este cald, plăcut, moale.

— Nu am vrut să-ţi fac rău.

Femeia mai întâi încremeneşte, surprinsă de atingere, apoi pare totuşi îmbunată de gestul Annuşkăi, mormăie ceva şi se ridică.

— Mi-e foame, spune. Hai, imediat în apropiere e un chioşc cu sandviciuri ieftine. O să-mi cumperi ceva de mâncare.

Merg în tăcere, umăr lângă umăr. La chioşc, Annuşka cumpără două baghete lungi cu brânză şi roşii, uitându-se ca femeia să nu fugă. Singură nu poate să mănânce. Ţine sandviciul înainte ca un flaut la care o să cânte imediat o melodie de iarnă. Se aşază pe bordura zidului. Femeia şi-a mâncat sandviciul, apoi a întins mâna fără un cuvânt spre sandviciul Annuşkăi. E o femeie în vârstă, mai bătrână decât soacra sa. Obrajii îi sunt săpaţi de riduri care îi străbat faţa transversal de la frunte spre bărbie. Abia poate să muşte, fiindcă şi-a pierdut dinţii. Feliile de roşii îi scapă din sandvici, le prinde stângaci în ultimul moment şi le pune cu grijă la loc. Rupe îmbucături mari chiar cu buzele.

— Nu mă pot întoarce acasă, spune brusc Annuşka şi se uită sub picioare. E chiar puţin surprinsă de faptul că a spus aşa ceva, abia acum se gândeşte cu groază la ce înseamnă acest lucru. Femeia, în semn de răspuns, mormăie înfundat, însă după ce înghite ce avea în gură, întreabă:

— Ai o adresă?

— Am, spune şi o recită: Kuzniecka nr. 46, apartamentul 78.

— Pur şi simplu uit-o, adaugă femeia, cu gura plină.

Workuta. S-a născut aici la sfârşitul anilor şaizeci, când blocurile care par acum seculare abia erau construite. Şi le mai aminteşte cum erau noi – tencuiala aspră, mirosul de beton şi azbest cu care se umplea izolaţia. Netezimea promiţătoare a plăcilor PVC. Totuşi, în clima aceea friguroasă, totul se învecheşte mai repede,

gerul distruge structura uniformă a pereţilor, încetineşte electronii în mişcarea lor necontenită.

Îşi aminteşte de asemenea de albul orbitor al iernilor. Albul şi muchiile ascuţite ale luminii din surghiun. Un asemenea alb există numai pentru a putea încadra întunericul, care este cu siguranţă cu mult mai adânc.

Tatăl era fochist într-o centrală termică, mama lucra la cantină şi de aceea nu o duceau tocmai rău, întotdeauna venea acasă cu câte ceva. Acum Annuşka crede că toţi sufereau acolo de o boală ciudată, de tristeţe, sau poate de ceva mai profund decât tristeţea, dar nu-i vine în cap cuvântul potrivit.

Locuiau la etajul al optulea al unui bloc-turn, unul din multele asemenea, dar cu timpul, când a mai crescut, etajele de sus s-au golit, oamenii se mutau în localităţi mai prietenoase, de obicei la Moscova, oriunde, cât mai departe de locul acela. Cei care au rămas s-au mutat mai jos, au ocupat locuinţele goale de la etajele inferioare, unde era mai cald, mai aproape de oameni, de pământ. Să locuieşti la etajul al optulea în timpul unei ierni polare ce dura câteva luni bune e ca şi cum ai atârna de bolta de beton a lumii sub forma unei picături de apă îngheţată, în mijlocul unui iad rece. Când şi-a vizitat ultima oară mama şi sora, locuiau la parter. Tatăl murise cu mulţi ani în urmă.

Fusese un mare noroc că Annuşka a intrat la o bună şcoală pedagogică din Moscova; şi mare păcat că nu o terminase. Dacă ar fi terminat şcoala, ar fi fost acum învăţătoare şi poate că nu l-ar fi cunoscut niciodată pe bărbatul care i-a devenit soţ. Genele lor nu s-ar fi unit în combinaţia aceea primejdioasă, vinovată că Pietra s-a născut cu o boală pentru care nu existau medicamente.

De multe ori Annuşka a încercat să negocieze cu oricine se putea, cu Dumnezeu, cu Maica Domnului, cu sfânta Mucenică Prescovia, cu toate icoanele, ba chiar cu cineva nu foarte concret, cu soarta. Mă duc eu în locul lui Pietra, iau eu asupra mea boala lui, mor eu, să se facă el sănătos. Ba chiar mai mult – mai punea pe taler şi viaţa

altora: a soţului ei mereu tăcut (să-l împuşte acolo unde e) şi a soacrei sale (să facă un atac cerebral). Dar bineînţeles că nu a primit niciun răspuns la oferta ei.

Cumpără un bilet şi coboară în subteran. E în continuare aglomerat, oamenii se întorc din oraş la paturile lor, să doarmă. Unii moţăie şi în vagoane. Răsuflările lor adormite formează aburi pe geam; poţi desena cu degetul pe ele ceva, orice, nu are importanţă, fiindcă oricum va dispărea imediat. Annuşka ajunge la staţia finală, Jugo Zăpadnaja, coboară şi se opreşte pe peron ca să îşi dea seama imediat că se poate întoarce cu acelaşi tren. Îşi ocupă locul şi din acel moment merge de la un capăt la altul, până când, după câteva asemenea curse, schimbă linia – trece pe Kolcowa. Acum merge în cerc, iar pe la miezul nopţii ajunge la Gara Kieveană ca la ea acasă. Acolo stă pe peron până o femeie de serviciu ameninţătoare îi cere să plece, întrucât se închide metroul. Iese fără tragere de inimă – afară gerul este muşcător, pe urmă însă găseşte o crâşmă mică în apropierea gării, cu televizorul agăţat sub tavan; la mese stau câţiva călători rătăciţi. Comandă un ceai cu lămâie, apoi încă unul; apoi un borş, nu e bun, e o zeamă lungă, şi, rezemându-şi capul de mână, aţipeşte. Este fericită pentru că prin cap nu-i trece niciun gând, nicio grijă, nicio aşteptare sau speranţă. E bună starea asta.

Primul tren e încă gol. Apoi la fiecare staţie urcă tot mai mulţi oameni, până când aglomeraţia devine atât de mare, încât Annuşka stă presată între spinările unor uriaşi. Fiindcă nu poate ajunge la bară, e nevoită să se lase susţinută de corpurile acelea. Apoi, dintr-odată, mulţimea se răreşte, la staţia următoare vagoanele se golesc. Au mai rămas câteva persoane. Şi Annuşka află astfel că unii oameni nu coboară la staţia finală. Ea însă coboară şi schimbă trenul. Dar îi vede pe ceilalţi pe geam, îşi găsesc un loc la capătul vagonului şi-şi aşază la picioare sacoşele sau rucsacurile, de obicei de pânză, vechi. Moţăie cu ochii întredeschişi sau scot din ambalaj de hârtie ceva de

mâncare, apoi, făcându-şi cruce de câteva ori şi murmurând ceva, mestecă pios.

Schimbă trenurile fiindcă se teme că ar putea-o vedea cineva, că ar putea-o prinde de mână, să o scuture şi – mai rău – să o închidă undeva. Uneori nu face decât să meargă până în capătul opus al peronului, iar alteori schimbă peronul; şi atunci merge pe scările rulante, prin tuneluri, fără să citească vreodată ce scrie pe pereţi, absolut liberă. Merge, de pildă, la Czistyje Prudy, schimbă trenurile din Sokolniczeska în Kalusko-Ruska şi merge la Miedwiedkowo şi înapoi la celălalt capăt al oraşului. Se opreşte în toalete să se spele, pentru a arăta îngrijit, nu pentru că simte nevoia (sincer, nu are această necesitate), ci pentru a nu fi observată din cauza aspectului neglijent de vreuna din cerberele care supraveghează scările rulante din cabinele lor de sticlă. Bănuieşte că ele au învăţat să doarmă cu ochii deschişi. De la chioşc cumpără tampoane, săpun, cea mai ieftină pastă de dinţi şi o periuţă. Toată după-amiaza moţăie, mergând de la un capăt la altul pe linia Kolcowa. Seara iese la suprafaţă pe scări, să verifice dacă nu o găseşte în faţa gării pe femeia înfofolită – dar nu este. Femeia nu este. E frig, mai frig decât cu o zi înainte, aşa că se întoarce uşurată sub pământ.

A doua zi, înfofolita se află la locul obişnuit, legănându-se pe picioarele ei rigide şi proferând blesteme bâlbâite. Annuşka se opreşte în raza ei vizuală, pe partea cealaltă a pasajului de trecere, dar se pare că femeia nu o observă, cufundată în propriile lamentaţii. În cele din urmă Annuşka, profitând de faptul că pentru o clipă se făcuse pustiu în jur, se opreşte direct în faţa ei.

— Vino, îţi cumpăr o chiflă.

Femeia încremeneşte, smulsă din transa ei, îşi freacă mâinile înmănuşate, tropăie din picioare mărunt, ca precupeţele din piaţă care au îngheţat până la oase. Merg împreună până la chioşc. Annuşka se bucură cu adevărat că o vede.

— Cum te cheamă? o întreabă.

Femeia, absorbită de chiflă, se mulţumeşte doar să dea din umeri. După o clipă, totuşi, spune cu gura plină:

— Galina.

— Iar eu sunt Annuşka.

Asta a fost toată discuţia. La sfârşit, când gerul le-a gonit din nou spre gară, Annuşka a mai întrebat-o:

— Galina, tu unde dormi?

Înfofolita îi spune să vină după ce se închide metroul aici, în faţa chioşcului.

Toată seara Annuşka circulă cu trenul pe aceeaşi linie şi se uită nepăsător la chipul ei reflectat de geam, pe fundalul pereţilor negri ai tunelurilor subterane. Recunoaşte deja cel puţin doi oameni. Nu ar îndrăzni să-i acosteze. Cu unul dintre ei a mers câteva staţii – e un bărbat înalt, slab, nu prea

În vârstă, poate chiar tânăr, e greu de spus. Faţa îi este acoperită de o barbă blondă şi rară care îi ajunge până la piept. Bărbatul poartă şapcă, una obişnuită, uzată, un palton lung, cenuşiu, cu buzunarele pline nu se ştie cu ce şi un rucsac decolorat. În picioare are ghete lungi cu şiret şi din ele se văd ieşind ciorapii împletiţi de mână care îi strâng bine crăcii pantalonilor maro. Pare să nu bage pe nimeni în seamă, e cufundat în propriile gânduri. Sare cu elan pe peronul staţiei, face impresia că se îndreaptă spre o destinaţie concretă, îndepărtată. Annuşka l-a văzut de vreo două ori şi de pe peron; o dată dormea într-un vagon cu desăvârşire gol care, pare-se, se îndrepta spre depou; a doua oară, tot moţăind, stătea sprijinit cu fruntea de geam; răsuflarea lui ţesea pe sticla geamului o pânză de aburi care îi acoperea jumătate din faţă.

Al doilea om pe care Annuşka îl reţinuse era un bătrân. Merge anevoie, are baston sau mai bine spus un toiag, o cârjă groasă cu capătul îndoit. Când intră în vagon, trebuie să se ţină cu o mână de uşă, şi atunci de regulă se găseşte cineva să îl ajute. În vagon oamenii îi cedează mereu locul, chiar dacă o fac fără tragere de

inimă. Arată ca un cerşetor. Pe el încearcă Annuşka să-l vâneze, la fel cum o vânase mai devreme pe înfofolită. Dar nu reuşeşte decât să meargă cu el o vreme în acelaşi vagon, stă în faţa lui cam o jumătate de oră, încât ştie pe de rost fiecare detaliu al feţei bătrânului, hainele lui. Dar nu îndrăzneşte să îi vorbească. Bărbatul îşi ţine capul aplecat, nu bagă deloc în seamă ce se întâmplă în jur. Apoi mulţimea oamenilor care se întorc de la serviciu o înghite. Iar ea se lasă purtată de torentul cald alcătuit din mirosuri şi atingeri. Se eliberează din strânsoarea lui abia după poartă, ca şi cum subteranul ar fi scuipat-o afară ca pe un corp străin. Acum va trebui să-şi cumpere bilet pentru a se putea întoarce şi ştie că în orice moment i se vor termina banii.

De ce şi-i aminteşte pe cei doi? Probabil din cauză că suni într-un fel constanţi, ca şi cum s-ar mişca altfel decât restul lumii, mai încet. Restul oamenilor sunt ca un râu, un şuvoi, o apă care curge dintr-un loc în altul, formând vârtejuri şi valuri, dar fiecare din formele acestea este temporară, dispare şi râul uită de ele. Pe când cei doi se mişcă împotriva curentului, de aceea îi poate vedea atât de limpede. Legile râului nu au asupra lor nicio putere. Probabil faptul acesta o atrage atât de mult pe Annuşka.

După închiderea metroului o aşteaptă lângă intrarea laterală pe înfofolită şi când îşi pierde deja speranţa că mai apare, iat-o că vine. Are ochii acoperiţi, de la atâtea straturi de haine silueta ei seamănă cu un butoiaş. Îi spune Annuşkăi să o urmeze şi ea se supune. Este foarte obosită – sincer, abia dacă mai are putere şi s-ar fi întins bucuros oriunde. Traversează o punte aruncată peste nişte săpături, trec de gardul de tablă acoperit de afişe, apoi coboară pe scări în pasajul subteran. După un timp merg pe un culoar îngust, este plăcut de cald. Femeia îi arată locul ei pe jos şi Annuşka se întinde, fără să se dezbrace, apoi adoarme imediat. Şi când deja doarme, aşa cum şi-a dorit întotdeauna – fără niciun gând, adânc –, sub pleoape îi revine pentru o clipă imaginea văzută cu puţin timp în

urmă, pe când traversa culoarul îngust.

O cameră întunecată, iar în cameră o uşă deschisă spre o altă uşă, unde se vedea lumină. Este acolo o masă, iar în jurul ei stau oameni. Au mâinile pe tăblia mesei, spatele drept. Stau şi se uită unii la alţii în tăcere deplină, nemişcaţi. I se pare că una dintre persoanele acelea este bărbatul cu şapcă din metrou.

Annuşka doarme adânc. Nu o trezeşte nimic, niciun foşnet, niciun geamăt din spatele peretelui, niciun scârţâit al patului sau televizorul. Doarme ca o stâncă de care se sparg cu înverşunare valurile, ca un buştean căzut la pământ, acoperit de muşchi şi ciuperci. Abia înainte să se trezească are un vis nostim – se joacă în vis cu o geantă de cosmetice colorată, pe care sunt desenaţi elefanţi şi pisici, iar ea o învârte în mâini. Apoi o scapă brusc, dar geanta nu cade, ci pluteşte în aer între mâinile ei, iar Annuşka descoperă că se poate juca în continuare cu ea, fără să o atingă. Că o face să se mişte numai cu puterea voinţei. Este o trăire foarte plăcută, îi aduce multă bucurie, cum nu a mai cunoscut de mult, la drept vorbind – din copilărie. Aşa că se trezeşte bine dispusă şi acum vede că nu se află la un hotel muncitoresc părăginit, aşa cum crezuse cu o seară înainte, ci într-o sală de cazane obişnuită. De aceea era aşa de cald acolo. Iar ea dormise pe cartoane întinse lângă un morman de cărbune. Pe un fragment de ziar e un sfert de pâine destul de uscată şi o bucată mare de slănină unsă cu ardei iute. Presupune că i le-a lăsat Galina, dar nu se atinge de mâncare până nu reuşeşte să îşi facă nevoile în toaleta întunecată fără uşă şi să-şi spele mâinile.

O, ce bine e, ce bine – să pătrunzi în mulţimea care se încălzeşte încetul cu încetul. Paltoanele şi cojoacele emană mirosul caselor de unde vin – miros de grăsime, balsam de rufe, parfum dulceag. Annuşka trece de poartă şi din acel moment se lasă purtată de primul val de oameni. De data aceasta este linia Kalinińska. Stă pe peron, apoi simte cum trenul care se apropie împinge înaintea sa aerul cald al subteranei. Uşile se deschid şi iată

că se află deja înăuntru, strânsă între corpuri, astfel încât nici nu trebuie să se ţină de bară. Când trenul ia curba, se lasă în voia mişcării, se leagănă asemenea ierbii în bătaia vântului, este un fir printre alte asemenea fire. La următoarea staţie oamenii încă mai urcă, cu toate că în vagon nu mai încape nici măcar un ac. Annuşka închide ochii şi se simte ca şi cum ar fi ţinută în braţe, ca şi cum de pretutindeni o îmbrăţişează tandru şi o leagănă liniştitor nişte braţe afectuoase. Apoi dintr-odată, la una din staţii, majoritatea oamenilor coboară şi trebuie să stea pe propriile picioare.

Când vagonul se goleşte aproape de tot, cu puţin înainte de staţia finală, găseşte un ziar. Mai întâi îl priveşte cam fără încredere, poate că a uitat de tot să citească, apoi îl ia totuşi în mână şi se uită la el cu nelinişte. Citeşte că un fotomodel a murit de anorexie şi autorităţile se întreabă dacă n-ar fi mai bine să le interzică fetelor prea slabe să mai defileze pe podium. Citeşte şi despre terorişti – din nou le-a fost zădărnicit atacul. Aveau în apartament trotil şi chibrituri. Citeşte că balenele dezorientate eşuează pe plaje, unde mor. Că poliţia a identificat prin Internet o reţea de pedofili. Că se anunţă răcirea vremii. Că *mobilnosf stanowitsa realnostiu*[19].

Ceva nu e în regulă cu ziarul acela, trebuie să fie contrafăcut, un fals. Fiecare propoziţie citită este insuportabilă, îi provoacă durere. Ochii Annuşkăi se umplu de lacrimi şi acum picături mari cad pe ziar. Hârtia le absoarbe imediat ca o sugativă.

Acolo unde metroul iese la suprafaţă, acolo Annuşka îşi lipeşte faţa de geam şi se uită. Oraşul are toate nuanţele de gri, de la alb murdar la negru. Se compune din dreptunghiuri şi forme neregulate, din pătrate şi o încâlceală de linii drepte. Urmăreşte cu privirea liniile de înaltă tensiune şi cablurile, apoi îşi mută privirea pe acoperişuri şi numără antenele, închide ochii. Îi deschide şi se dovedeşte că lumea a sărit dintr-un loc în altul. Chiar

19 Realitatea înseamnă mobilitate (n. red.).

înainte de asfinţit, când trece încă o dată prin acelaşi loc, vede cum pentru o clipă, pentru câteva minute, soarele care coborâse răzbate din spatele norilor albi şi luminează blocurile cu strălucirea sa roşiatică, dar numai vârfurile lor, etajele de sus; arată de parcă ar fi nişte făclii aprinse.

Apoi se aşază pe banca de pe peron sub o reclamă mare. Mănâncă ce i-a mai rămas de la micul dejun. Se spală la toaletă şi se întoarce la locul ei. Imediat încep orele de vârf. Cei care dimineaţă merseseră într-o parte vor trebui acum să meargă în direcţia opusă. Trenul care se opreşte în faţa ei este bine iluminat şi aproape gol. Un singur om în tot vagonul – bărbatul cu şapcă. Stă drept ca o strună. Când trenul porneşte, îl zdruncină puţin, apoi dispare înghiţit de gura neagră a subteranului.

— Îţi iau o chiflă, îi spune Annuşka înfofolitei şi femeia, care până atunci se legănase, încremeneşte pentru o clipă, ca şi cum putea digera cuvintele numai nemişcată. O clipă mai târziu pornesc amândouă spre chioşc.

Se sprijină de peretele din spate al chioşcului şi mănâncă, dar mai înainte înfofolita şi-a făcut de mai multe ori cruce.

Annuşka o întreabă despre oamenii pe care îi văzuse cu o seară înainte în sala cazanelor aşezaţi în linişte la masă şi femeia din nou încremeneşte nemişcată, de data aceasta cu pâinea în gură. Spune ceva fără nicio legătură, ceva de genul: „Cum aşa?”. Apoi îi aruncă răutăcios:

— Lasă-mă-n pace, domnişoaro.

Şi pleacă. Annuşka merge cu metroul până la unu noaptea, apoi, când se închide şi cerberele gonesc oamenii, se învârte în jurul locului unde i se pare ei că ar trebui să fie intrarea în sala călduroasă a cazanelor, dar nu o găseşte. Aşa că se duce la gară şi acolo, scotocindu-se de ultimii bănuţi, îşi petrece noaptea bând ceai şi mâncând borş din căni de plastic, rezemându-şi coatele de suprafaţa laminată a mesei.

Imediat ce aude scrâşnetul grilajului care se deschide, cumpără de la automat un bilet şi coboară. În

geamul trenului vede că părul deja i s-a îngrăşat, nu a mai rămas nici urmă din frizura ei şi unii pasageri se aşază lângă ea cam fără ghes. Uneori, pentru o clipă, se panichează la gândul că ar putea-o vedea vreun cunoscut, dar ei nu au ce să caute pe linia aceea; pentru orice eventualitate, îşi caută un loc în colţ, chiar lângă perete. De altfel, ce cunoscuţi are ea? Poştăriţa, femeia de la magazinul de jos, vecinul de vizavi; nici măcar nu ştie cum se numesc. Are chef să-şi ascundă faţa la fel ca femeia înfofolită, la drept vorbind era chiar o idee bună – să-şi acopere ochii pentru a se vedea pe sine cât mai puţin şi pentru a fi cât mai puţin văzută de alţii. O împing, iar Annuşkăi chiar îi face plăcere că cineva o atinge. O femeie bătrână care şade lângă ea scoate din plasă un măr şi i-l întinde cu un zâmbet. Când în staţia Park Kultury se opreşte în faţa unui chioşc cu colţunaşi, un băiat tânăr, tuns foarte scurt, îi cumpără o porţie. Aşa că bănuieşte că nu arată tocmai bine. Mulţumeşte şi nu refuză, chiar dacă i-au mai rămas câţiva bănuţi. Este martorul multor incidente: poliţia ridică un bărbat în haină de piele. Un cuplu care se ceartă în gura mare, amândoi beţi. O fată, o adolescentă, se urcă în tren la staţia Czerkizowska şi plânge în hohote, repetând: mamă, mamă, şi nimeni nu îndrăzneşte să o ajute, apoi este deja prea târziu, căci fata coboară la Komsomolska. Vede pe cineva fugind, un bărbat smead, scund, izbindu-se de trecători, dar în dreptul scărilor se încurcă în mulţime şi este prins de alţi doi care îi răsucesc mâinile la spate. O femeie se lamentează câteva momente că i-au furat absolut tot ce avea, apoi vocea ei răzbate de la o depărtare tot mai mare, se estompează, după care tace de tot. Şi de două ori în ziua aceea îl vede pe bătrânul rigid cu privirea lui absentă cum trece prin faţa ei, intrând în trenul iluminat. Nici măcar nu ştie că s-a făcut de mult întuneric, că la suprafaţă s-au aprins deja toate lămpile şi felinarele care împrăştie în aerul dens, geros, lumina lor gălbuie; în ziua aceea nici nu a văzut strălucirea soarelui. Iese la suprafaţă la Gara Kieveană şi

merge în direcţia pasajului provizoriu de lângă construcţia începută, cu speranţa că se va întâlni cu femeia înfofolită.

Femeia se află la locul ei şi, ca de obicei, tropăie din picioare, descriind cercuri şi opturi, proferându-şi blestemele; semăna cu un balot de cârpe ude. Annuşka se opreşte în faţa ei şi stă aşa până femeia o observă şi tace. Apoi, chiar dacă nu şi-au dat întâlnire, merg amândouă cu pas iute, ca şi cum s-ar fi grăbit să ajungă undeva, într-un loc care – dacă nu grăbesc pasul – le va scăpa pentru totdeauna. Merg în tăcere. Pe pod vântul izbeşte în cele două femei ca într-un sac de box.

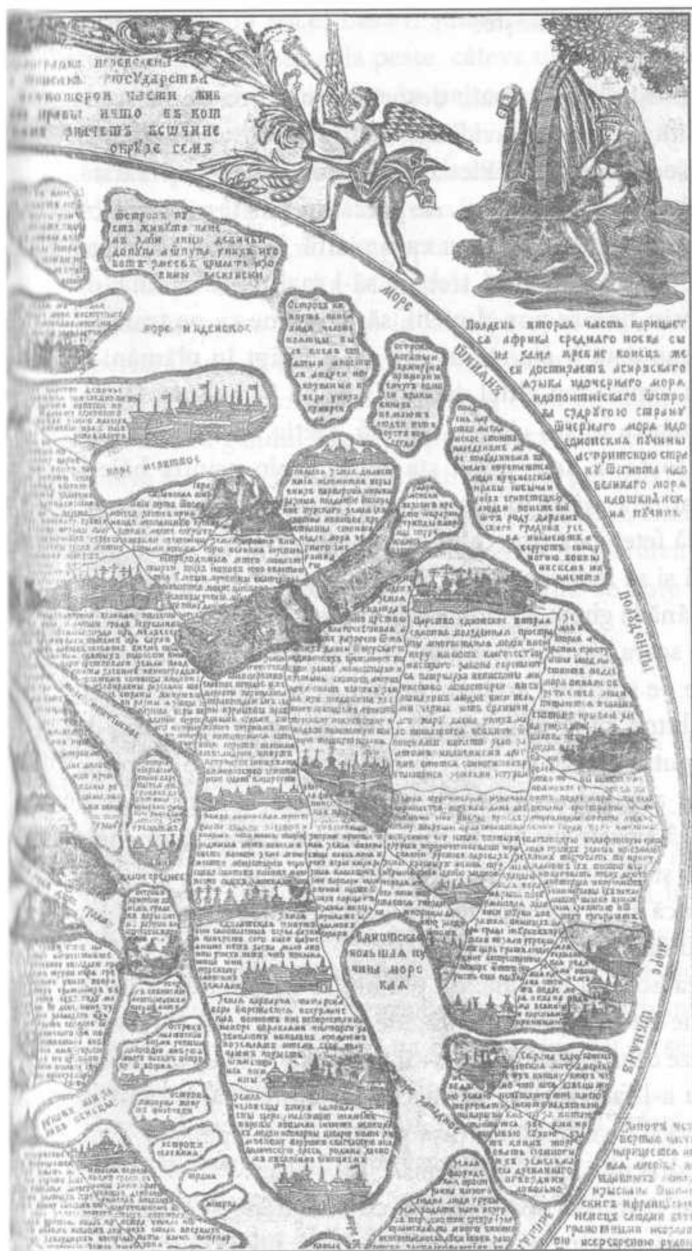
În chioşcul de la Arbat au clătite delicioase, ieftine, dar care lasă pete de grăsime şi sunt servite cu smântână. Înfofolita pune monedele pe farfurioara de sticlă şi primesc porţii calde, îşi găsesc un loc unde îşi pot savura în linişte delicioasa mâncare – pe parapetul zidului. Annuşka se uită ca hipnotizată la tinerii care, în ciuda gerului, s-au aşezat pe bănci, cântă la chitară şi beau bere. Mai mult fac zgomot decât cântă. Se acoperă unii pe alţii cu ţipete, se prostesc. Două tinere călăresc; da, este o privelişte neobişnuită, caii sunt înalţi, îngrijiţi, cu siguranţă au fost scoşi direct de la manej; una dintre cele două amazoane îi salută pe tinerii cu chitară, coboară graţios din şa şi, ţinând căpăstrul din scurt, vorbeşte cu băieţii. A doua încearcă să obţină de la nişte turişti întârziaţi bani pentru mâncarea calului – cel puţin aşa le spune –, dar ei îşi dau seama că e vorba mai degrabă de bani de bere. Animalul nu pare flămând.

Море ѡкиане восточны

Море каспиское

РОССИИА

море черное

Înfofolita o înghionteşte:

— Mănâncă.

Dar Annuşka nu-şi poate desprinde privirea de la scena aceea, se uită la tineri cu aviditate, clătită scoate

aburi în mâinile ei. Îi vede în toţi pe Pietra al ei, sunt de aceeaşi vârstă. Pietra se întoarce în corpul ei, de parcă nu l-ar fi născut niciodată. Stă acolo ghemuit, greu ca o piatră, dureros, înmugureşte în ea, creşte – cred că trebuie să-l mai nască o dată, de data asta prin fiecare por al pielii, să-l elimine ca pe transpiraţie. Deocamdată îi ajunge în gât, i s-a înfipt în plămâni şi nu poate fi expectorat altfel decât plângând în hohote. O, da, nu poate mânca nicio clătită, e plină. Pietra i-a rămas înfipt în gât, cu toate că ar fi putut sta acum acolo printre băieţii aceia, să întindă mâna în sus, să ţină în mână sticla de bere, să o întindă fetei care ţine calul de căpăstru, să se tragă câţiva paşi înapoi şi să izbucnească în râs. Ar fi putut să se mişte, să se aplece până la ghete, să ridice mâinile cât mai sus, să-şi bage piciorul în scara harnaşamentului şi să-şi ia avânt cu piciorul. Să încalece pe spinarea acelui armăsar, să se plimbe pe străzi, drept, zâmbitor, cu mustaţa care îi umbreşte deja uşor buza de sus. Ar fi putut alerga pe scări şi coborî pe ele ca o furtună, căci are tot atâţia ani ca băieţii aceia, iar ea, mama, şi-ar fi făcut griji că-l paşte un doi la chimie, că nu va lua examenele la facultate şi că va sfârşi ca tatăl său, că va găsi cu greu un loc de muncă şi că nevasta lui nu-i este ei deloc pe plac, iar copilul l-au făcut prea devreme.

Şi marea aceasta greoaie, de plumb, se învolburează în ea până devine de nesuportat, coincide cu gestul fetei care vrea să tempereze calul neastâmpărat – îi trage capul în jos de căpăstru, pentru a-l face să stea nemişcat. Iar atunci când calul se smuceşte, ea îl loveşte cu cravaşa pe spinare şi ţipă:

— Stai, dracului! Stai, bătrâne!

Şi atunci Annuşka scapă clătită cu smântână şi se repede cu pumnii asupra tinerei care chinuia calul, lovind-o orbeşte.

— Lasă-l în pace! Lasă-l! şuieră cu buzele strânse. Băieţii, uluiţi, reacţionează abia peste câteva momente; încearcă să o dea la o parte pe femeia în palton cadrilat

care înnebunise brusc, dar îi vine în ajutor cealaltă, o nebună înfofolită, îmbrăcată în zdrenţe, şi amândouă încearcă să smulgă căpăstrul din mâinile fetei, iar pe aceasta să o împingă. Fata ţipă, îşi ascunde capul cu mâinile, nu se aşteptase deloc la atacul acela dezlănţuit. Calul aruncă din picioarele dindărăt, fornăie, se smulge din strânsoarea fetei şi o ia la galop prin mijlocul Arbatului, speriat (bine că la ora aceea promenada este aproape pustie); loviturile copitelor lui ricoşează cu ecou de zidurile clădirilor şi te duc cu gândul la nişte lupte de stradă, la greve; se deschid câteva ferestre. În capătul străzii apar doi poliţişti care mergeau alene, discutând despre jocurile pe calculator, fiindcă oricum nimic nu se întâmpla, dar acum văd încăierarea şi, gata să intervină, îşi scot bastoanele, repezindu-se spre locul incidentului.

— Mişcă-te, îi spune înfofolita. Fugi.

Stau la comisariat şi îşi aşteaptă rândul, până când poliţistul dezagreabil cu faţă înroşită le scrie raportul.

— Mişcă-te, şi cele câteva ore cât au stat acolo a vorbit întruna, ca învârtită cu cheiţa, probabil de frică. Adrenalina îi dezlegase limba înfofolitei. Îi şopteşte chiar în ureche, astfel încât nimeni să nu audă, nici individul care fusese jefuit, nici cele două tinere prostituate cu ten măsliniu, nici individul lovit la cap care îşi ţine compresa cu o mână. În schimb, Annuşka plânge, lacrimile îi curg pe obraji neîncetat şi se vede că în curând o să-i sece.

Apoi, când îi vine rândul, poliţistul roşu la faţă strigă peste umăr la cineva aflat în biroul alăturat:

— E pribeagă aia.

Iar glasul din birou îi răspunde:

— Aleia dă-i drumul, celeilalte întocmeşte-i un raport de tulburare a liniştii publice.

Aşa că poliţistul îi spune înfofolitei:

— Femeie, data viitoare te scoatem afară din oraş, te ducem la o sută de kilometri de aici, pricepi? N-avem noi nevoie de sectanţi aici.

Iar de la Annuşka ia buletinul şi, ca şi cum n-ar fi

ştiut deloc să citească, îi cere să-şi spună prenumele, prenumele tatălui, numele de familie şi adresa. Annuşka atinge cu buricele degetelor tăblia mesei şi, închizând ochii, recită ca pe o poezie datele sale personale. Adresa o repetă de două ori:

— Kuzniecka nr. 46, apartamentul 78.

Le dau drumul una după cealaltă, la un interval de o oră, mai întâi pleacă înfofolita, apoi Annuşka, când deja înfofolita dispăruse fără urmă. Nici nu era de mirare, era un ger cumplit. Se învârte încă puţin în zona secţiei de poliţie, picioarele o fac să meargă, ar fi purtat-o aşa pe arterele largi spre locul de unde izvorau toate străzile, spre locul de unde izvorau de la periferiile deluroase în spatele cărora se deschid privelişti noi – şesul întins care se distrează cu respiraţia sa. Dar autobuzul Annuşkăi trage în staţie, fuge după el în ultimul moment.

Oamenii s-au mişcat din loc şi pe stradă domneşte vânzoleala de dimineaţă, chiar dacă soarele încă nu a răsărit. Annuşka merge multă vreme cu autobuzul spre zonele periferice, apoi se opreşte în faţa blocului şi ridică privirea sus, spre ferestrele sale. Sunt încă întunecate, dar când cerul începe să se lumineze, vede că în bucătăria apartamentului ei se aprinde lumina şi atunci porneşte spre intrare.

Ce spunea pribeagă înfofolită

Leagănă-te, mişcă-te, fugi. Numai aşa poţi scăpa. Cel care conduce lumea nu are putere asupra mişcării şi ştie că trupul nostru în mişcare este sacru, numai atunci când te mişti poţi scăpa din ghearele lui. El stăpâneşte asupra a tot ce e nemişcat şi mort, asupra a tot ce e inert şi paralizat.

Aşa că mişcă-te mereu, leagănă-te, mergi, aleargă, fugi; când uiţi să te mai mişti şi te opreşti pe loc, te acoperă cu labele lui mari, te preschimbă într-o marionetă, te învăluie în respiraţia lui duhnind a fum şi a gaz, duhnind a groapa de gunoi a oraşului. El îţi va preschimba sufletul colorat într-un sufleţel mărunt, plat, decupat din hârtie,

din ziar, şi te va ameninţa cu focul, cu boala şi războiul, te va înspăimânta până îţi vei pierde liniştea şi vei înceta să mai dormi. Te va însemna şi te va nota în ceaslovul lui, îţi va elibera documentul acestei căderi. Îţi va ocupa gândurile cu lucruri neînsemnate, ce să cumperi, ce să vinzi, unde e mai ieftin şi unde e mai scump. Din acel moment îţi vei face griji pentru nimicuri – preţul benzinei şi cum influenţează ea rata creditului. Vei trăi fiecare zi în durere, ca şi cum ai avea de ispăşit o pedeapsă, dar cine a înfăptuit crima, ce crimă şi când anume, nu vei afla niciodată.

Cândva, demult, împăratul a încercat să reformeze lumea, dar a eşuat şi lumea a căzut direct în strânsoarea antihristului. Dumnezeu cel adevărat, cel bun, a fost izgonit din lume, vasele cu tăria dumnezeiască au fost distruse, iar ea s-a vărsat pe pământ şi a dispărut în adâncuri. Dar când vorbea în şoaptă din ascunzişul său, l-a auzit un om drept, un soldat pe nume Eufemius, care şi-a notat în minte cuvintele acelea. În timpul nopţii şi-a aruncat carabina, şi-a scos uniforma, şi-a dezlegat şireturile şi şi-a scos încălţările. A rămas gol în faţa cerului, aşa cum îl crease Dumnezeu, apoi a fugit în pădure şi, acoperindu-şi goliciunea, mergea din sat în sat, aducând la cunoştinţă oamenilor cuvintele lui Dumnezeu. Fugiţi, plecaţi de acasă, mergeţi, pribegilor, căci numai astfel vă mai puteţi feri de capcanele antihristului! Orice luptă purtată cu el în mod deschis este sortită eşecului. Lăsaţi tot ce-aveţi, lăsaţi-vă pământul şi porniţi la drum!

Căci tot ceea ce stă pe loc în lumea asta, fiecare stat, biserică, guvern, tot ce şi-a păstrat forma în iadul acesta, se află în slujba sa. Tot ceea ce este definit, ce e stabilit de aici până aici, ce e trecut în rubrici, înregistrat în catastife, numerotai, luat în evidenţă, legat prin jurământ; tot ce e adunat grămadă, expus vederii, etichetat. Tot ceea ce vă ţine pe loc: casele, fotoliile, paturile, familiile, pământul, fânul, semănăturile, grija pentru recoltă. Planificarea, aşteptarea rezultatelor, trasarea graficelor, supravegherea

ordinii. De aceea puneţi-vă copiii pe picioare, de vreme ce tot i-aţi născut, şi apoi porniţi la drum; îngropaţi-vă părinţii, de vreme ce v-au adus pe lume nechibzuit – şi plecaţi. Plecaţi departe, acolo unde răsuflarea lui nu vă poate ajunge, departe de cablurile şi conductele, de antenele şi undele lui, nu vă lăsaţi păcăliţi de instrumentele lui sensibile.

Cine se opreşte pe loc încremeneşte, cine se opreşte va fi împuns ca o insectă într-un insectar, inima îi va fi străpunsă de un ac de lemn, mâinile şi picioarele vor fi găurite şi bătute în prag şi în grindă.

Aşa a pierit cel care s-a revoltat. A fost prins, iar trupul lui, bătut pe cruce, imobilizat ca o insectă, expus privirilor oamenilor şi ale făpturilor neomeneşti, dar mai ales supus privirilor oamenilor, căci lor le plac în mod deosebit spectacolele; nu e de mirare că recreează în fiecare an acest moment şi îl sărbătoresc, rugându-se unui trup neînsufleţit.

De aceea tiranii de orice neam, servitori ai iadului, au în sânge ura faţă de pribegi – de aceea îi persecută pe ţigani şi pe evrei, de aceea îi forţează pe toţi oamenii liberi să se aşeze într-un loc, oferindu-le o adresă care reprezintă, de fapt, o sentinţă.

Au de gând să construiască o ordine încremenită, să facă trecerea timpului o părere. Au de gând să facă zilele să semene între ele, imposibil de diferenţiat, au de gând să construiască o maşinărie mare în care fiecare creatură va trebui să-şi ocupe locul şi să execute mişcări superficiale. Instituţiile şi birourile, ştampilele, publicaţiile, ierarhiile şi rangurile, gradele, cererile şi refuzurile, paşapoartele, numerele, cârdurile, rezultatele alegerilor, reducerile de preţuri şi adunarea punctelor, colecţionatul, trocul.

Să prinzi lumea în pioneze cu ajutorul codurilor de bare, fiecare lucru să primească o etichetă, să se ştie ce produs este şi cât costă. Limba aceasta străină să fie de neînţeles pentru oameni, să fie citită doar de maşini şi automate care noaptea, în marile magazine subterane, să

ţină prelegeri despre poezia codului de bare.

Mişcă-te, fugi! Binecuvântat fie cel care merge.

A treia scrisoare a Jozefinei Soliman către Francisc I, împăratul Austriei înălţimea Voastră tace, prins cu siguranţă de treburi de stat importante. Eu totuşi nu renunţ şi mă adresez din nou înălţimii Voastre, rugându-vă să aveţi milă. Ultima scrisoare v-am scris-o acum mai bine de doi ani şi până în acest moment nu am primit niciun răspuns.

De aceea îmi repet rugămintea.

Sunt unicul copil al lui Angelo Soliman, sluga înălţimii Voastre, diplomat de seamă al împărăţiei, om luminat şi unanim stimat. Vă cer să aveţi milă de mine, căci nu voi putea cunoaşte liniştea ştiind că tatăl meu, corpul tatălui meu, nu a avut până acum parte de o înmormântare creştină, ci se găseşte – împăiat şi preparat – ca exponat în Sala Curiozităţilor Naturii de la curtea înălţimii Voastre.

De când s-a născut fiul meu mă macină o boală care avansează. Mă tem că problema în care vă scriu este la fel de lipsită de speranţă precum boala mea şi că nu voi reuşi să smulg nimic de la înălţimea Voastră. Cuvântul „a smulge” este cât se poate de la locul său aici, căci – îmi permit să vă reamintesc – după moartea sa, tatălui meu i-a fost smulsă pielea, apoi a fost împăiat şi acum reprezintă un exponat din colecţia înălţimii Voastre. Aţi refuzat rugămintea unei tinere mame, dar poate nu veţi refuza rugămintea unei femei pe patul de moarte.

Am vizitat locul acela abominabil înainte de a părăsi Viena. Între timp m-am măritat cu sluga înălţimii Voastre, Domnul von Feuchtersleben, inginer militar, iar slujba lui ne-a aruncat tocmai la periferia statului nostru, la Cracovia. Am fost acolo şi l-am văzut. Pot spune că l-am vizitat pe tatăl meu în iad, întrucât, catolică fiind, cred că fără să aibă un trup, tatăl meu nu va putea să învie la Judecata de Apoi. Această credinţă îmi spune de asemenea, în ciuda părerii unora, că trupul este darul

nostru cel mai de preţ, că este sacru.

De când Dumnezeu s-a întrupat cu chip de om, corpul omenesc a fost sfinţit pentru totdeauna şi lumea întreagă a luat formă omenească. Nu poţi ajunge la inima altui om şi nici în lume altfel decât prin corp. Dacă Hristos nu s-ar fi întrupat sub chip de om, nu am fi fost nicicând mântuiţi.

A fost jupuit de piele ca un animal, umplut cu iarbă şi expus în tovărăşia altor fiinţe umane împăiate, printre resturi de unicorni, broaşte râioase monstruoase, fetuşi bicefali plutind în alcool şi alte ciudăţenii. M-am uitat la toţi cei care se îmbulzeau să vadă cu proprii ochi colecţia înălţimii Voastre, le-am văzut feţele îmbujorate când se uitau la pielea tatălui meu. I-am auzit cum vă elogiau pentru avântul şi curajul înălţimii Voastre.

Când o să mergeţi să vă vizitaţi exponatele, duceţi-vă şi la el, înălţimea Voastră, la Angelo Soliman, la sluga a cărui piele vă slujeşte chiar şi după moarte. Mâinile acestea, care acum nu sunt suficient de bine umplute cu iarbă, cândva mă mângâiau, mă luau în braţe; obrazul lui, astăzi uscat şi căzut, mi-a atins faţa. Corpul acela a iubit şi a fost iubit, apoi a fost chinuit de atacuri de reumatism. Din braţul acela, medicul i-a luat sânge. Rămăşiţa aceea umană semnată cu numele şi prenumele tatălui meu a fost cândva un om viu.

Adeseori mă gândesc la acest lucru, din cauza asta stau trează jumătate de noapte – care este cu adevărat motivul tratamentului barbar aplicat cadavrului regretatului meu tată?

Şi oare să fie posibil ca motivul să-l reprezinte doar culoarea pielii? întunecată, neagră. Oare un om cu pielea albă, dacă ar ajunge în ţările sălbatice, ar fi tratat la fel – împăiat şi expus privirilor curioase? Este suficient ca un om să arate altfel pe dinafară sau pe dinăuntru, în orice fel cu putinţă, pentru a nu-l mai apăra legile şi obiceiurile universale? Legile acesta să fi fost ele gândite şi create numai pentru oamenii de acelaşi fel? Dar lumea e plină de diversitate. Multe mile mai spre sud trăiesc oameni diferiţi

de cei care locuiesc în nord. Iar la răsărit trăiesc oameni diferiţi de cei care trăiesc la vest. Ce rost are legea care impune reguli numai pentru unii? Acolo unde ajung vapoarele noastre şi banii noştri, legea ar trebui respectată pentru fiecare fără excepţie. Aţi împăia Luminăţia Voastră un curtean dacă ar fi alb? Chiar şi omul cel mai de jos are dreptul la înmormântare, iar dacă i se refuză asta tatălui meu, e ca şi cum i se chestionează umanitatea.

Cred că celor care ne conduc nu le pasă de supuşii lor, chiar dacă pretind că nu e aşa. Astăzi lucrul acesta este o noţiune prea abstractă şi de neînţeles. Dacă Dumnezeu este – să-mi fie iertată amărăciunea cel care învârte ceasul, Ceasornicarul său, în realitate, spiritul naturii care se manifestă în mod neclar şi absolut impersonal, noţiunea sufletului a devenit incomodă şi ruşinoasă. Ce conducător ar dori să guverneze asupra a ceva atât de volatil şi nesigur? Ce conducător luminat şi-ar dori puterea asupra a ceva a cărui existenţă nu a fost dovedită în laboratoare?

Nu încape îndoială, Luminăţia Voastră, că adevărata autoritate umană poate fi exercitată numai asupra corpului omenesc – şi întocmai astfel e exercitată. Stabilirea statelor şi a graniţelor dintre state impune corpului omenesc să rămână într-un spaţiu strict delimitat; existenţa vizelor şi a paşapoartelor controlează nevoia lui naturală de a se mişca şi de a se deplasa. Conducătorul care fixează impozite are un cuvânt de spus cu privire la ce vor mânca supuşii săi, pe ce vor dormi şi dacă se îmbracă în sau în mătase. Stabileşti, de asemenea, Stăpâne, şi care trup este mai presus de altul. Sânii unei mame, plini de lapte, hrănesc diferit. Un copil care trăieşte în palatul de pe culmea dealului va suge după bunul plac, copilul din satul din vale va suge numai ce mai rămâne. Când semnezi, Stăpâne, un decret de război, arunci dintr-o mişcare a mâinii mii de corpuri omeneşti într-o baltă de sânge.

Să ai control asupra trupului înseamnă să fii cu adevărat rege şi al vieţii, şi al morţii, e mai mult decât să fii împăratul celui mai mare stat. De aceea mă adresez Ţie în acest fel, ca unui administrator al vieţii şi al morţii, ca unui tiran şi uzurpator, şi deja nu mai rog, ci revendic. Dă-mi trupul tatălui meu să-l pot îngropa. Te voi însoţi, Stăpâne, ca un glas din beznă chiar şi după moarte, nu îţi voi da pace, nu voi înceta să-ţi şoptesc la ureche.

Jozefina Soliman von Feuchtersleben

Lucruri necreate de mână omenească

După expoziţia de săriră nu mă mai miră expoziţia de obiecte neplăsmuite de mână omenească. Colecţia cuprinde cărţi care cresc de unele singure în condiţii de umezeală în peşterile din munţi şi care din când în când le permit oamenilor să le descopere: şi atunci sunt mutate cu mare pompă în lăcaşuri de cult. Dar cuprinde şi icoane cu chip divin. E suficient să laşi pentru o vreme o bucată de lemn curată, cu suprafaţa grunduită şi să aştepţi. Uneori, în timpul nopţii, poate apărea pe ea chipul Domnului, poate ieşi de dedesubt, poate să apară din întunericul cel mai adânc, din adâncurile cele mai mocirloase ale lumii. Fiindcă poate trăim într-o uriaşă *camera obscura*, închişi într-o cutie neagră, iar când reuşim să facem în ea o gaură cât de mică, când fie şi un ac răzbate până la noi, imaginea din exterior pătrunde înăuntru odată cu o rază de lumină şi lasă o urmă pe suprafaţa interioară, fotosensibilă a lumii.

Se mai vorbeşte şi despre o anume statuetă a lui Buddha care, pare-se, a apărut de la sine putere, desăvârşită, făcută din cel mai bun metal. A trebuit doar să fie curăţată de pământ, îl prezintă pe Buddha şezând, cu capul rezemat în mâini. Acest Buddha zâmbeşte pe sub nas, delicat, vag ironic, ca cineva care tocmai a auzit o glumă subtilă. O glumă a cărei poantă nu e cuprinsă în ultima propoziţie, ci în răsuflarea povestitorului.

Puritatea sângelui

O insulară din cealaltă emisferă, pe care am întâlnit-o într-un hotel din Paris, mi-a povestit cândva:

Oamenii au purtat întotdeauna cu sine milioane de bacterii, viruşi şi boli; nu pot fi ţinute sub control. Dar măcar putem încerca. După panica mondială legată de EBS[20], unele state au introdus noi reglementări juridice. Orice locuitor de pe insula ei care călătorea spre Europa nu mai putea deveni donator de sânge, se putea spune că devenea, conform legilor, infestat pe viaţă. La fel se întâmplă acum cu ea – nu va mai dona sânge niciodată. Acesta este preţul plătit pentru călătorie, neinclus în costul biletului. Puritatea pierdută. Onoarea pierdută.

O întreb dacă a meritat, dacă a avut rost să-şi sacrifice puritatea sângelui pentru a vizita câteva oraşe, biserici şi muzee.

Răspunde cu gravitate că totul are un preţ.

Kunstkamera

Scopul pelerinajului îl reprezintă un alt pelerin, de data aceasta am recunoscut imediat mâna drăgăstoasă a Charlottei. Într-un recipient prelung cu capac, care semăna cu o sculptură, plutea un fetus mic cu ochii închişi, suspendat cu două fire de păr de cal. Picioruşele lui atingeau resturile placentei, colorate în roşu. Ea acoperea o mică natură moartă a fundului mării – totul te ducea cu gândul la mare, inclusiv personajul principal al spectacolului, fetusul. Ieşim din apă. De aceea trebuie să fi pus Charlotta pe fundul concav al recipientului scoici, steluţe de mare, corali şi bureţi de mare, în timp ce în poziţie centrală bucura ochiul un cal de mare uscat – hipocampul.

Încă un preparat a produs asupra mea impresie – nişte gemeni siamezi conservaţi în apa Stixului, având alături scheletul lor uscat. Reprezenta dovada economisirii extreme a materialului – două preparate dintr-un singur corp dublu.

La mano di Constantino

Primul lucru care mi-a sărit în ochi după ce am ajuns

20 Encefalopatie bovină spongiformă sau boala vacii nebune (n. red.).

în Cetatea Eternă au fost frumoşii negustori negri de poşete şi portofele. Am cumpărat un mic portmoneu, fiindcă acela vechi mi-a fost furat la Stockholm. Al doilea lucru – tarabele pline de cărţi poştale la care te puteai la drept vorbind opri, petrecându-ţi restul timpului la umbră, pe malul Tibrului, eventual bând o bere la una dintre micuţele cafenele scumpe. Cărţile poştale peisagistice, cu panorama ruinelor vechi, cărţile poştale pregătite cu ambiţie, pentru ca pe suprafaţa netedă a spaţiului să poată fi prezentate cât mai multe, sunt încetul cu încetul izgonite de fotografiile concentrate pe detalii. Cu siguranţă este o idee bună, deoarece relaxează minţile obosite. Lumea e prea mare, aşa că e mai bine să îţi concentrezi atenţia asupra unor detalii decât asupra întregului.

Iată un minunat detaliu al unei fântâni arteziene, o pisicuţă aşezată pe o cornişă romană, organele genitale ale lui Michelangelo, talpa uriaşă a unei sculpturi de piatră, un tors distrus care te face imediat să te întrebi ce cap a avut cândva corpul acela. O fereastră unică pe un perete de culoarea ocrului şi în cele din urmă – da – o mână cu degetul arătător ridicat drept spre cer, monstruoasă, retezată chiar de la încheietură de restul corpului – mâna împăratului Constantin.

Şi uite aşa m-am trezit infestată de acea carte poştală. Cu adevărat trebuie să avem grijă la ce ne uităm la început! Din acel moment am văzut peste tot mâini care arătau câte ceva, am devenit sclava acelui detaliu, a pus stăpânire pe mine.

Statuia pe jumătate despuiată a unui războinic care avea pe cap doar un coif de paradă şi o lance într-una din mâini; cealaltă mână arată ceva spre cer. Doi *putti* care atrag atenţia privitorilor cu degeţelele lor dolofane că acolo, deasupra capetelor lor – ce? Ba chiar mai mult, două turiste care tremurau de râs, degetele lor, grupul de oameni adunaţi în faţa unui hotel elegant fiindcă de acolo tocmai ieşeau Richard Gere şi Nicole Kidman, iar în Piaţa Sf. Petru asemenea degete arătătoare puteai vedea cu

sutele.

În Campo di Fiori am văzut o femeie care încremenise de arşiţă lângă o pompă de apă, cu degetul dus la ureche, ca şi cum ar fi încercat să-şi amintească o melodie din anii tinereţii şi deja începea să-i audă primele acorduri.

Apoi am văzut un bărbat bătrân, bolnav, în scaun de invalid, împins de două fete. Bătrânul era paralizat, din nas îi ieşeau tuburi de plastic transparente ce dispăreau în rucsacul negru. Pe faţa lui încremenise expresia unei spaime absolute, iar mâna dreaptă cu degetul ca o gheară de pasăre răpitoare arăta ceva ce se găsea neîndoielnic undeva în spatele umărului său stâng.

Cartografierea pustiului

James Cook a pornit spre mările sudului să observe cum trece Venus dincolo de discul solar. Venus îi dezvăluie nu numai frumuseţea, ci şi pământul observat deja de olandezul Tasman. Din însemnările acestuia, navigatorii ştiau că trebuie să fie pe acolo pe undeva. O căutau în fiecare zi şi în fiecare zi comiteau aceleaşi greşeli – luau norii drept pământ. Seara vorbeau despre insula misterioasă – că va fi cu siguranţă minunată, de vreme ce e guvernată de Venus, dar că trebuie să aibă şi alte caracteristici primordiale, odată ce este pământul lui Venus. Fiecare avea despre ea propria reprezentare mentală.

Primul ofiţer era de loc din Tahiti; era sigur că acel pământ va fi asemenea insulelor natale Hawaii – cald, tropical, scăldat în soare, înconjurat de plaje lungi, nesfârşite, plin de flori, plante folositoare şi femei frumoase cu sâni dezgoliţi. Căpitanul era de loc din Yorkshire (lucru de care se mândrea) şi nu ar fi avut nimic împotrivă ca noul pământ să fie întocmai ca baştina sa. Ba chiar s-a întrebat dacă nu cumva pământurile de pe cealaltă parte a globului nu stau toate sub un numitor comun, sub o anumită familiaritate sau asemănare planetară – dacă nu este ceva evident şi trivial, cu

siguranţă se manifestă în alt mod, mai profund. Matelotul Nils Jung visa la munţi, dorea ca pământul acela să fie muntos, să aibă versanţi înalţi până la cer şi piscuri înzăpezite, iar între munţi să existe văi cu sol fertil, pline de oi care pasc şi de pârâiaşe cu apă cristalină în care înoată păstrăvi (se pare că era originar din Norvegia).

Şi tocmai prin ochii lui a fost privită Noua Zeelandă pe data de 6 octombrie 1769.

Din acel moment Endeavour a plutit tot înainte, iar pământul se dezvăluia privirii de printre nori, milă după milă. Seara, căpitanul Cook a notat emoţionat coordonatele pe hârtie, schiţând harta.

De-a lungul câtorva ani de cartografiere au avut multe aventuri, descrise apoi pitoresc. Când cineva a spus că un pământ atât de neobişnuit trebuie să fie locuit, a doua zi au observat fum ridicându-se deasupra vegetaţiei. Când au început să se teamă de piedici în strângerea proviziilor pe insulă şi să-şi imagineze războinici sălbatici, în aceeaşi zi au apărut pe insulă, cumpliţi şi înfricoşători. Aveau feţele tatuate, îşi scoteau limbile şi îşi agitau suliţele. Pentru a-şi manifesta din capul locului supremaţia şi a stabili de la bun început ierarhia puterii, i-au împuşcat pe câţiva dintre ei – atunci descoperitorii au fost atacaţi.

Noua Zeelandă a fost, pare-se, ultimul pământ pe care ni l-am imaginat.

Un alt Cook în vara anului 1841, Thomas a plecat pe jos la întâlnirea Societăţii Raţiunii – era, pare-se, un mare apărător şi susţinător al gândirii raţionale – din Loughboroughul natal până în oraşul Leicester, aflat la o depărtare de unsprezece mile. împreună cu el mai mergeau alţi câţiva gentlemeni. Pe drum, care era lung şi obositor, lui Cook i-a venit o idee – încât s-a şi mirat că nimeni până la el nu se mai gândise la aşa ceva, aceasta este providenţială simplitate a ideilor geniale –, ca data următoare să aranjeze pentru toţi călătorii aceia dezorganizaţi o călătorie cu trenul.

O lună mai târziu a reuşit să organizeze prima

excursie pentru câteva sute de persoane (nu se ştie totuşi dacă toţi mergeau la întâlnirile Societăţii Raţiunii). Aşa a luat naştere primul birou turistic de călătorie.

Iată că el este unul dintre cei doi bucătari care ne gătesc realitatea.

Balenele. Să te îneci pe uscat

Toţi locuitorii aşezărilor de pe coastele Australiei au ieşit pe ţărm când s-a răspândit vestea că din nou o balenă dezorientată a eşuat la mal. Oameni generoşi făceau de serviciu în jurul ei pentru a-i uda pielea delicată cu apă şi a o încuraja să se întoarcă în mare. Femei bătrâne, îmbrăcate ca nişte hippy, susţineau că ştiu ele ce trebuie să facă. Chipurile, este de ajuns să îi vorbeşti balenei: du-te, du-te, soro, eventual – frate. Şi cu ochii închişi să-i transmiţi din energia ta.

O zi întreagă figurile mititele s-au foit pe plajă, aşteptând fluxul, în speranţa că la reflux apele mării vor lua cu ele balena în adâncuri. Au fost legate năvoade de bărci şi au încercat să împingă forţat balena. Dar uriaşul animal se preschimbase într-o greutate de neurnit, într-un corp pe care nu-l mai interesează deloc să trăiască. Nu e deloc de mirare că oamenii au început să spună: „e sinucidere curată”. A venit la faţa locului şi un mic grup de activişti care erau de părere că animalele trebuie lăsate să moară dacă asta îşi doresc. De ce actul sinuciderii trebuia să fie numai privilegiul îndoielnic al omului? Poate că viaţa oricărei fiinţe vii are propriile limite, invizibile, iar după depăşirea acestor limite viaţa se epuizează de la sine. Să fie avut în vedere lucrul acesta în Cartea Drepturilor Animalelor care tocmai se întocmea la Sydney sau la Brisbane. Iubite surori, vă oferim dreptul de a hotărî când să muriţi.

S-au strâns în jurul balenei care murea nişte şamani suspecţi care şi-au desfăşurat ritualurile, au apărut fotoamatori şi vânători de senzaţie. O profesoară de la şcoala din sat şi-a adus elevii pe plajă şi apoi copiii au desenat pe tema „Rămas-bun, balenă”.

De obicei dura câteva zile până să moară. Şi în tot acest timp locuitorii coastei au intrat în comuniune cu liniştita, maiestuoasa fiinţă cu voinţă de nezdruncinat. Cineva i-a dat un nume, care de regulă e unul omenesc. A venit şi televiziunea locală, la moartea balenei participa întreaga ţară, ba chiar lumea întreagă, graţie televiziunii prin satelit. Problema balenei eşuate pe plajă încheia programul de ştiri pe trei continente. Cu această ocazie a fost difuzat şi un film despre încălzirea globală şi ecologie. În studiourile de televiziune discutau savanţi, iar politicienii au înserat problema protecţiei mediului în programele lor electorale. De ce s-a întâmplat aşa? răspundeau la această întrebare ihtiologi şi ecologişti, fiecare având propria teorie.

Sistemul distrus al ecolocaţiei. Poluarea apei. Exploziile termonucleare de pe fundul mării, nerecunoscute încă de vreun stat. Sau e poate, după exemplul elefanţilor, o moarte benevolă? Bătrâneţe? Dezamăgire? Creierele mamiferelor sunt expuse presiunii întunericului. Totuşi, de curând s-a făcut descoperirea că la balenă şi la om creierul nu e cu mult diferit; iar în afara asemănărilor, mai există în creierul balenei anumite zone pe care *homo sapiens* nu le are, localizate în cea mai bună şi mai dezvoltată parte a scoarţei cerebrale frontale.

În cele din urmă moartea a devenit o realitate şi corpul neînsufleţit trebuia luat de pe plajă. Acest lucru s-a petrecut discret, iară martori. Oameni îmbrăcaţi în haine de un verde ţipător secţionau şi încărcau corpul în remorci, transportate apoi spre o destinaţie necunoscută. Dacă exista un cimitir al balenelor, atunci acolo erau duse.

Billy, balena, s-a înecat pe uscat. Oameni neconsolaţi în durerea lor.

Dar s-a întâmplat să se mai şi salveze câteva dintre ele. După multe eforturi şi dedicare neţărmurită a zeci de voluntari, balenele trăgeau adânc aer în piept şi se întorceau în largul oceanului. Le vedeau cum mai întâi împroaşcă vesel apă spre cer, acele fântâni arteziene

celebre, apoi cum se scufundă în adâncul oceanului. Plaja ovaţiona.

Câteva săptămâni mai târziu erau pescuite pe coastele Japoniei, iar trupurile lor blânde, frumoase, se transformau în hrană pentru câini.

Zona lui Dumnezeu

Stă cu valiza făcută de câteva zile. Lucrurile zac grămezi în cameră, pe covor. Când se duce la pat, piciorul calcă printre ele, afundându-se în mormanul de cămăşi, chiloţi, şosete strânse ghem, pantaloni aranjaţi la dungă, întâlnind pe drum şi câteva cărţi, nişte romane la modă pe care nu a avut timp să le citească până acum. Printre lucruri se află şi un pulover gros şi ghetele de iarnă pe care le-a cumpărat pentru această ocazie – că doar se duce în plină iarnă.

Sunt lucruri ca toate lucrurile, nişte exuvii moi, de nepătruns, folosite repetat, nişte învelişuri de protecţie pentru corpul fragil de cincizeci şi ceva de ani, salopete împotriva razelor soarelui şi a privirilor curioase. Indispensabile într-o călătorie lungă şi în timpul unei şederi de câteva săptămâni în zone îndepărtate de la capătul lumii. Le pune pe jos, ajutându-se de o listă pe care a întocmit-o vreme de câteva zile în rarele clipe de răgaz, când deja ştia că trebuia să plece. Deoarece de cuvântul dat trebuie să te ţii.

Împachetându-şi lucrurile cu grijă în valiza roşie pe rotile, trebui să recunoască sincer că nu avea nevoie de prea multe. Cu fiecare an care trecea descoperea că-i sunt tot mai puţine lucruri necesare. A renunţat la rochii, spumă de păr, cercei, lac de unghii, fier de călcat de voiaj, ţigări. Anul acela şi-a dat seama că nu mai are nevoie nici de tampoane.

— Nu e nevoie să mă duci tu, i-a spus bărbatului care a întors spre ea faţa încă răvăşită de somn. O să iau un taxi.

Şi-a trecut uşor mâna peste pleoapele lui delicate şi palide şi l-a sărutat pe obraz.

— Să mă suni când ajungi, altfel mor de nelinişte, a spus mormăit şi cuvintele lui au căzut pe pernă. Fusese de gardă la spital, avusese loc un accident şi pacientul murise.

Şi-a pus pe ea pantaloni negri şi o bluză neagră de in S-a încălţat cu ghetele şi a aruncat geanta pe umăr. Acum stă nemişcată pe hol, nici ea nu ştie de ce. În familia sa se spunea că înaintea unei călătorii trebuie să iei loc pentru un minut; un vechi obicei polonez din zonele limitrofe; însă aici, în holul acela mic, nu e loc să te aşezi, nu e niciun scaun. Aşa că rămâne în picioare şi îşi setează ceasul interior, formatează cronometrul interior, se poate spune, după ora lumii, cronometrai acela de-carne-şi-sânge care ticăie surd odată cu răsuflarea ei. Şi pe neaşteptate, parcă, se adună, ia valiza în mână ca un copil care a rămas cu privirea fixată pe ceva şi deschide uşa cu avânt. Şi gata. Start. A pornit.

Taximetristul oacheş i-a aşezat cu grijă valiza în portbagaj. Câteva din gesturile lui i s-au părut inutile, prea familiare, avea impresia că, punând valiza în portbagaj, a mângâiat-o uşor.

— Plecaţi în călătorie? a întrebat-o zâmbind, dezgolindu-şi dinţii mari, albi.

A confirmat. El a zâmbit şi mai larg prin intermedierea amabilă a oglinzii retrovizoare.

— În Europa, a spus, şi taximetristul şi-a exprimat admiraţia pe jumătate oftând, pe jumătate exclamând.

Mergea pe şoseaua de lângă golf, tocmai începuse refluxul şi apa dezvăluia treptat fundul pietros, presărat cu scoici. Soarele era orbitor, ardea puternic, trebuia să ai grijă de piele. S-a gândit acum cu regret la plantele sale din grădină şi dacă soţul nu va uita să le ude, aşa cum a promis, s-a gândit la mandarine (dacă vor mai fi când se va întoarce ea, atunci va face din ele dulceaţă), la smochinele care tocmai se coceau şi la ierburile izolate în partea cea mai uscată a grădinii, pe pietre, dar cred că le plăcea acolo, fiindcă tarhonul crescuse anul acela ca niciodată

până atunci. Chiar şi rufele întinse în curte la uscat se îmbibaseră cu aroma lui aspră şi proaspătă.

— Zece, a spus taximetristul. A plătit.

La aeroportul local a arătat la ghişeu biletul şi a trimis bagajul la destinaţie. A păstrat doar rucsacul şi a pornit fără grabă spre avionul în care urcaseră deja primii călători, acum adormiţi, cu copii şi câini, cu plase pline de mâncare.

Când avionul a decolat pentru a-i duce la aeroportul principal, a văzut o privelişte atât de frumoasă, încât pentru o clipă a simţit că pluteşte de exaltare.

„Pluteşte”, ce cuvânt desuet şi ridicol, nostim în contextul în care într-adevăr avionul plutea la înălţimea norilor. Insulele, plajele nisipoase făceau parte din fiinţa ei în aceeaşi măsură ca mâinile şi picioarele; marea ce se învolbura ca nişte vălătuci care se spărgeau de ţărm, resturile de vapoare şi bărci, linia delicată şi unduitoare a ţărmului, interiorul verde al insulelor reprezentau proprietatea ei. God’s Zone, aşa îi spuneau insulei locuitorii săi. Zona lui Dumnezeu. Aici se mutase Dumnezeu şi aici a adus cu sine întreaga frumuseţe a lumii. Acum o împarte fiecărui locuitor pe gratis, fără să pună nicio condiţie.

La aeroportul mare s-a dus la toaletă şi s-a spălat pe faţă. Apoi s-a uitat îndelung la coada mică, agitată, din faţa posturilor de Internet gratuit. Călătorii se opreau pentru câteva clipe aici pentru a-i anunţa pe cei mai mult sau mai puţin apropiaţi: exist. S-a gândit că şi ea s-ar putea apropia de unul dintre ecrane, să tasteze numele serverului ei, apoi adresa şi să verifice cine i-a mai scris, dar ştie ce va găsi acolo. Nimic interesant: e-mailuri legate de proiectul la care lucrează acum, glume de la colege din Australia, rareori e-mailuri de la copii.

Expeditorul mesajelor care au împins-o la această călătorie tăcea de ceva vreme.

Au uimit-o toate ritualurile de securitate; nu mai zburase de mult. Au radiografiat-o şi pe ea însăşi, nu

numai rucsacul. I-au luat cleştele de tăiat unghii; a regretat, fiindcă era chiar bun, îl folosea de ani de zile. Funcţionarii încercau să evalueze cu ochi profesionişti dacă cineva dintre pasageri nu este de fapt o bombă amorsată, mai ales cei cu feţele oacheşe sau fetele cu basmale pe cap, vesele, hazlii. Se părea că lumea spre care pornea, la graniţele căreia se afla acum, înaintea liniei galbene, este guvernată de alte legi; se părea că până acolo la ea ajunge doar mormăitul ei sumbru şi furios.

După controlul paşaportului, a făcut câteva cumpărături mărunte în magazinul duty-free. Şi-a găsit poarta de îmbarcare – numărul nouă, s-a aşezat cu faţa spre intrare şi a încercat să citească.

Avionul a decolat la timp, fără probleme; aşadar încă o dată s-a întâmplat minunea: aeronava mare cât o clădire s-a desprins graţios din braţele pământului şi a zburat spre înaltul cerului.

După mâncarea plasticată din avion, toţi s-au pregătit de somn. Câţiva pasageri, cu căştile în urechi, se uitau la un film despre călătoria fantastică a unor savanţi temerari care au fost micşoraţi într-un „accelerator" până la dimensiunile unor bacterii şi acum călătoreau în interiorul corpului pacientului. Se uita la ecran fără căşti şi au încântat-o unele cadre – decorurile erau ca acelea de pe fundul mării, coridoarele de culoarea carminului ale vaselor de sânge, ale arterele pulsau, iar în ele limfocitele agresive semănau cu nişte creaturi din cosmos, în timp ce globulele delicate, bombate, aduceau cu nişte mieluţi nevinovaţi. Stewardul le împărţea discret apă cu o felie de lămâie în toată carafa. A băut un pahar.

Când ploua, pe aleile din parc se scurgea apa la vale, le spăla şi aducea cu sine fire delicate de nisip auriu; puteai scrie pe el cu vârful unui băţ; fâşiile de nisip cereau să fie semnate. Puteai desena pe ele pătrăţele de şotron şi prinţese cu rochii bombate şi talii de viespe, iar câţiva ani mai târziu – rebus, declaraţii, algebra dragostei de genul M + B = MD – care însemna că un oarecare Marek sau

Maciek iubeşte o oarecare Basia sau Božena, iar MD simboliza Marea Dragoste, întotdeauna e la fel în avion – vederea de sus oferă perspectivă asupra întregii vieţi, asupra anumitor momente despre care jos, pe pământ, nici n-ai gândi că le-ai păstrat în memorie. Mecanismul banal al flashbackului, o reminiscenţă automată.

Când a primit e-mailul, nici nu ştia de la cine e, cine se ascunde sub numele acela şi de ce i se adresează cu atâta familiaritate. Confuzia a durat câteva secunde, ar fi trebuit să-i fie ruşine din cauza ei. Mesajul era doar în aparenţă – cum avea să constate pe urmă – un mesaj cu urări de sărbători. Sosise pe la jumătatea lunii decembrie, odată cu primele zile caniculare. Dar în mod evident ieşea în afara formulelor standard. I se părea un strigăt din partea cealaltă a unui tunel, un strigăt îndepărtat, înăbuşit, neclar. Nu înţelegea tot, unele propoziţii o nelinişteau, de exemplu: „viaţa mi se pare un viciu hidos scăpat de mult de sub orice control. Ai renunţat vreodată la fumat?”. Da, renunţase. Şi a fost greu.

Câteva zile s-a gândit la scrisoarea aceasta stranie, primită din partea unui om pe care l-a cunoscut cu peste treizeci de ani în urmă şi pe care de atunci nu-l mai văzuse, pe care îl uitase cu desăvârşire, dar pe care cândva îl iubise doi ani din tinereţea sa. I-a răspuns politicos şi prieteneşte, cu un cu totul alt ton decât al său, şi atunci mesajele au început să sosească în fiecare zi.

E-mailurile acestea i-au furat liniştea. Au trezit o zonă din creierul ei care în mod evident dormita, unde fuseseră depozitaţi acei ani segmentaţi în tablouri, frânturi de dialoguri, dâre de arome. Acum în fiecare zi, când mergea la serviciu cu maşina, imediat ce învârtea cheia i se declanşau înregistrările, filmele erau făcute cu o cameră de amator, în culori spălăcite sau chiar alb-negru, scene de viaţă, momente, fără nicio ordine sau sens, derulându-se nu succesiv, ci parcă alandala. Vedea, de exemplu, cum ies în afara oraşului, mai mult un orăşel, pe colină, acolo unde se află stâlpul de înaltă tensiune şi din

acel moment cuvintele lor sunt însoţite de un bâzâit continuu, asemenea unui acord care subliniază importanţa plimbării, un sunet jos şi monoton, o tensiune care nici nu creşte, nici nu scade. Se ţin de mână; e momentul primelor săruturi care nu pot fi descrise altfel decât ca fiind stranii.

Liceul lor era o clădire veche şi friguroasă, în care pe două etaje, de-a lungul coridoarelor largi, se înşirau sălile de clasă. Toate arătau la fel – trei rânduri de bănci, iar în faţa lor catedra profesorului. Tablele acoperite cu un strat de cauciuc verde-închis puteau glisa de sus în jos. Elevul de serviciu din clasă avea obligaţia să umezească buretele înaintea fiecărei ore. Pe pereţi atârnau portrete alb-negru ale unor bărbaţi – numai în cabinetul de fizică se afla o figură de femeie: Maria Sklodowska-Curie, atestând existenţa egalităţii dintre sexe. Şirurile acelea de feţe care atârnau deasupra capetelor elevilor trebuia să le amintească neîndoielnic că şcoala va rămâne prin cine ştie ce miracol în marea familie academică, că, în pofida provincialismului ei, este moştenitoarea celei mai bune tradiţii şi că face parte dintr-un univers în care totul poate fi descris, explicat, demonstrat, dovedit pe bază de exemple.

În clasa a şaptea a început să fie atrasă de biologie. A găsit undeva un articol – poate i-l dăduse chiar tatăl ei – despre mitocondrii. Se pare că în vremurile străvechi, în oceanul primar au existat vietăţi separate care au fost acaparate de alte organisme unicelulare, condamnate pentru tot restul istoriei să muncească în favoarea paraziţilor. Această robie a consfinţit evoluţia – şi iată-ne astăzi. Aşa era acolo explicat, în asemenea termeni – „acaparate”, „condamnate”, „robie”. Sincer, niciodată de atunci nu a mai avut linişte premisa că la început a fost violenţa.

În liceu ştia deja că o să devină biolog, de aceea învăţa asiduu la biologie şi chimie. La orele de rusă scria misive pline de bârfe, transmise cum se cuvine de colegi, pe sub bănci, colegelor. La orele de polonă se plictisea

îngrozitor, până când în clasa a zecea s-a îndrăgostit de un coleg din clasa paralelă care avea acelaşi nume ca autorul e-mailului şi al cărui chip încerca acum să şi-l amintească. Se pare că de aceea nu ştia prea multe despre pozitivism şi Tânăra Polonie[21].

Călătoria ei zilnică este o călătorie dus-întors pe un arc de cerc curbat cu graţie, opt kilometri de ţărm, de acasă până la serviciu şi înapoi. Marea este mereu prezentă în această călătorie şi se poate spune fără putinţă de tăgadă că voiajul ei este un voiaj pe mare.

La serviciu totuşi nu se mai gândea la e-mailuri, revenea la viaţa ei, iar aici nu era loc pentru amintiri înceţoşate. Imediat ce ieşea de pe aleea din faţa casei şi intra în traficul de pe şosea, era mereu uşor agitată – atâtea lucruri o aşteptau la laborator şi la birou. Şi iată şi conturul binecunoscut al clădirii joase de sticlă care îi schimba starea de conştienţă, iar creierul ei începea să funcţioneze mai rentabil, devenea precis ca un motor bine uns, infailibil, care te duce întotdeauna la destinaţie.

Participa la un mare program consacrat dăunătorilor, nevăstuicilor şi oposumilor, care – aduşi în chip necugetat de om – produceau acum distrugeri în rândul populaţiei speciilor de păsări endemice, hrănindu-se în principal cu ouăle lor.

Lucra în echipa care testa otrăvuri destinate acestor mici mamifere. Otrava era injectată în ouă care erau apoi folosite ca momeală în cuşti de lemn speciale, răspândite în păduri şi tufişuri; otrava trebuia să fie rapidă, să nu chinuie animalele şi, în plus, să se descompună fulgerător, pentru ca populaţiile de insecte să nu se otrăvească de la hoiturile rămase. Otrava cristalin de pură, absolut inofensivă pentru lume, acţiona doar asupra dăunătorilor selectaţi, doar asupra unui anumit tip de organism, autoneutralizându-se după ce-şi îndeplinea sarcina. Un fel

---

21 Mişcare modernistă în literatura şi muzica poloneze, în perioada 1890-1914. S-a opus ideilor pozitivismului şi a promovat şi alte curente moderniste (n. red.).

de James Bond al ecologiei.

Cu asta se ocupa. Crease această substanţă, muncise la formula ei şapte ani buni.

El ştia lucrul ăsta de undeva. Cu siguranţă citise pe Internet, acolo găseşti orice. Dacă nu exişti pe Internet, e ca şi cum nu ai fiinţa deloc. Trebuie să ai acolo măcar şi o însemnare măruntă, să figurezi măcar ca nume în lista absolvenţilor liceului tău. Şi probabil că a găsit-o uşor, deoarece nu-şi schimbase niciodată numele. Cu siguranţă tastase pur şi simplu numele ei pe Google şi au fost afişate mai multe pagini, articolele ei, programa cursurilor anuale pentru studenţi şi activitatea ei în ecologie. La început a crezut că asta îl interesează. Aşa că s-a lăsat atrasă cu naivitate în discuţiile pe e-mail.

Era greu de dormit în avionul acela mare, transatlantic. Picioarele îi înţepeniseră şi i se umflaseră. Adormea şi se trezea repetat, fapt care o făcea să fie şi mai dezorientată în timp. Noaptea poate fi atât de lungă? se miră trupul omului, rătăcit, smuls de pe pământ, de la locul său, unde soarele răsare şi apune, iar epifiza, acest al treilea ochi ascuns, înregistrează cu atenţie mişcarea lui pe cer. În cele din urmă, se crapă de ziuă şi motoarele avionului îşi schimbă tonul. De la tenorul cu care se obişnuise deja urechea, trec deja în registrele mai joase, bariton şi bas; pe urmă, mai repede decât şi-a imaginat, maşina uriaşă începe să coboare graţios spre pământ. Când merge spre aeroport prin tunelul avionului, simte cât este de încins aerul aici, se strecoară prin fisuri, lipicios, umed, plămânii se răzvrătesc că trebuie să-l inspire. Dar din fericire nu va avea de-a face cu el. Următorul avion decolează peste aproape şase ore şi ea intenţionează să petreacă timpul la aeroport, dormind, moţăind, încercând să se regăsească în timp. Apoi o aşteaptă alte douăsprezece ore de zbor.

Se gândea deseori la bărbatul care i-a trimis pe neaşteptate acel e-mail. Şi apoi încă unul, până când s-a legat o corespondenţă plină de supoziţii şi ambiguităţi.

Asemenea lucruri nu se scriu în mod direct, dar cu oamenii cu care altă dată ai fost în relaţii fizice apropiate acţionează în fond un anumit soi de loialitate, aşa vedea ea totul.

De aceea îi scrisese? Este evident. Pierderea virginităţii este un eveniment unic şi ireversibil, nu poate fi repetat; din acest motiv poate deveni ceva atât de măreţ, dacă vrei asta, indiferent de întreaga ideologie. Îşi amintea bine cum se petrecuse totul: o durere scurtă, ascuţită, tensiunea, împunsătura, că te şi miri că a putut fi făcută cu un instrument atât de bont şi de delicat.

Îşi mai aminteşte de asemenea şi siluetele crem-murdar ale clădirilor de lângă universitate, farmacia întunecată unde lumina era veşnic aprinsă, indiferent de vremea de afară sau de anotimp, şi recipientele cafenii, vechi, cu eticheta îngrijit scrisă. Blisterele galbene ale antinevralgicelor, aranjate câte şase, legate cu elastic subţire. Îşi aminteşte de forma drăguţă, oviformă a aparatelor de telefon turnate din ebonită, de cele mai multe ori de culoare neagră sau cafenie – nu aveau disc, ci manivelă, iar sunetul lor semăna cu o mică tornadă care se dezlănţuia undeva de-a lungul tunelurilor cablurilor, pentru a invoca vocea dorită.

E surprinsă că vede totul atât de precis, pentru prima dată în viaţă. Cu siguranţă începe să îmbătrânească, fiindcă se spune că la bătrâneţe se reactivează cotloanele ascunse din creier care au înregistrat cu scrupulozitate tot ceea ce s-a întâmplat în viaţă. Până în acel moment nu avusese timp să se gândească la chestiuni atât de îndepărtate; îşi vedea trecutul ca pe o fâşie estompată. Acum filmul acela îşi încetineşte curgerea şi dezvăluie detalii – creierul uman este ceva măreţ. A rămas vie în el chiar şi mica ei poşetă maro, de dinaintea războiului, rămasă de la mama ei, cu pereţi moi şi material gumat, cu închizătoare de metal drăguţă care arăta ca o bijuterie. Interiorul ei era neted şi răcoros şi, când băgai mâna înăuntru, aveai impresia că a rămas prins acolo braţul

mort al timpului.

Al doilea avion, cel spre Europa, este chiar mai mare decât primul, cu etaj. Zboară cu el turişti relaxaţi, bronzaţi. Pe rafturile cu bagaje de mână încearcă să îngrămădească suveniruri excentrice – o tobă înaltă acoperită cu model etnic, o pălărie din iarbă de mare, un Buddha de lemn. Stă îngrămădită între două femei, chiar la mijlocul rândului de scaune, într-un loc extrem de inconfortabil. Îşi sprijină capul de scaun, dar ştie că nu va putea să adoarmă.

Au venit la studii din acelaşi orăşel, el urma filosofia, ea – biologia. Se întâlneau zilnic după cursuri, oarecum speriaţi de marele oraş, pierduţi. Uneori se strecurau pe ascuns în cămin, o dată – acum îşi aminteşte lucrul acesta – el chiar urcase pe burlan până la primul etaj. Îşi aduce aminte chiar şi numărul camerei: 321. Dar oraşul şi universitatea au durat doar un an, a reuşit să-şi dea examenele şi au plecat. Tatăl ei şi-a vândut pe un preţ de nimic cabinetul cu tot ce era în el: fotoliul de dentist, vitrinele de metal cu geam de sticlă, autoclavele şi instrumentarul. Apropo, era curioasă: unde se afla acum tot acel instrumentar? La gunoi? încă se mai scorojeşte de pe mobilier vopseaua crem? Mama a vândut mobilele. Nu erau nici disperaţi, nici trişti; în modul cum se debarasau de posesiunile lor era nelinişte, căci aveau să-şi înceapă viaţa de la zero. Amândoi erau mai tineri decât era ea acum (deşi la vremea aceea îi păreau a fi oameni bătrâni), gata să înceapă aventura, tot una era dacă în Suedia, în Australia sau poate în Madagascar, oriunde, dar cât mai departe de viaţa nordică, searbădă, claustrofobică într-un stat absurd, ostil, comunist, de la sfârşitul anilor şaizeci. Tatăl ei era de părere că ţara aceea nu era favorabilă oamenilor, chiar dacă apoi, tot restul vieţii, părea că se stinge de dor. Cât despre ea, a vrut să plece, chiar îşi dorea lucrul acesta, la fel ca orice tânără de nouăsprezece ani – visa să plece în lume.

Ţara aceasta nu e favorabilă oamenilor, ci micilor

mamifere, insectelor şi fluturilor de noapte. Ea doarme acum. Avionul pluteşte în aerul îngheţat, curat, care ucide bacteriile. Fiecare zbor ne dezinfectează. Fiecare noapte ne purifică. Vede un tablou, nu-i cunoaşte titlul, şi-l aminteşte din copilărie: o tânără femeie atinge pleoapele unui bătrân care îngenunchează înaintea ei. Este un tablou din biblioteca tatălui ei, ştie unde-i era locul, în dreapta jos, la un loc cu alte albume. Ar putea să închidă acum ochii şi să intre în camera aceea cu ferestre arcuite, care dădeau în grădină. În dreapta, la înălţimea ochilor, era un întrerupător negru din ebonită cu comutator pe care trebuia să-l prinzi între degetul mare şi arătător şi să-l răsuceşti. Opunea o mică rezistenţă înainte de a pocni. Lumina apărea în lustra cu cinci abajururi lunguleţe ca nişte pahare, formând ceva de genul unui cerc care se învârtea. Dar lumina aceea de sub tavan era slabă şi prea înaltă, nu-i plăcea. Prefera să aprindă lampa cu picior şi abajur galben în care fuseseră băgate, nu avea idee cum, fire de iarbă şi să ia loc în fotoliul vechi, cu tapiseria roasă. Când era mică îşi imagina că în el locuiesc creaturi cumplite, incerte. Cartea pe care şi-ar pune-o acum pe genunchi este – îşi aminteşte – albumul lui Malczewski[22]. Se deschide la pagina unde o tânără femeie frumoasă cu o coasă în mână îi închide ochii liniştit şi drăgăstos bătrânului îngenuncheat în faţa ei.

Terasa ei dă spre lunci întinse, în spatele cărora sclipeşte apa albastră a golfului; fluxul are cromatica sa cu care se joacă, amestecă abil culorile, lăcuieşte valurile cu un strat argintiu, întotdeauna seara, după cină, iese pe terasă – ăsta e un obicei rămas din vremurile când încă fuma. Acum stă acolo şi se uită la oamenii care se dedau plăcerilor şi jocurilor. Dacă ar fi fost să le picteze, ar fi ieşit un tablou vesel, solar, un fel de Breugel infantil. Un Breugel sudic. Oamenii înalţă zmeie la cer – unul are forma unui peşte mare, colorat, ale cărui înotătoare lungi şi subţirele plutesc în aer cu graţia unor peşti ryukin. Al

22 Jacek Malczewski (1854-1929), pictor polonez simbolist (n. tr.).

doilea e un panda mare, oval, care se ridică deasupra figurilor mărunte ale oamenilor. Al treilea este o pânză mare albă care trage pe sol căruciorul plat al proprietarului său. Cum poţi trage foloase de pe urma unui zmeu! Ce folositor este vântul! Ce bun!

Oamenii se distrează alături de câinii lor – le aruncă mingiuţe colorate. Câinii fac aport cu neţărmurit entuziasm. Micile creaturi aleargă, merg cu bicicleta, cu rolele, joacă volei, badminton, practică yoga. Pe şoseaua din apropiere alunecă maşini colorate cu remorci, iar pe ele, bărci, catamarane, biciclete, rulote. Bate un vânt lejer, soarele străluceşte, păsări mici se sfădesc sub copac pentru nişte firimituri de pâine.

Aşa înţelege ea viaţa: viaţa pe planetă este acţionată de o forţă puternică cuprinsă în fiecare atom al materiei vii. Este o forţă pentru care, deocamdată, nu există niciun fel de dovezi fizice, nu poate fi surprinsă de fotografiile celor mai exacte microscoape, nici de fotografiile spectrului atomic. Este ceva ce constă în a împinge, în a-şi face loc în faţă, în depăşirea constantă a ceea ce eşti. Este un motor alimentat de schimbări, de energia puternică, oarbă. Să-i atribui un sens sau intenţie ar fi o neînţelegere. Darwin a interpretat-o cum s-a priceput, dar nu a avut dreptate. Nici nu este vorba despre selecţia naturală, despre luptă, victorie şi impunerea celui mai puternic.

Concurenţa – asta nu înseamnă nimic. Cu cât devii un biolog mai experimentat, cu cât observi mai mult şi mai atent complicatele orânduieli şi legături din cadrul biosistemului, cu atât mai mult ţi se întăreşte intuiţia că tot ceea ce este viu se ajută reciproc în această creştere şi împingere, se sprijină pe sine. Organismele vii se sprijină reciproc, permit unul altuia să fie de folos celorlalte. Dacă există o oarecare rivalitate, ea este un fenomen local, o tulburare a echilibrului. E adevărat, ramurile unui copac se împing una pe cealaltă pentru a ajunge la lumină, rădăcinile lor se întrec în a ajunge la sursa de apă, animalele se mănâncă între ele, dar există în toate acestea

un soi de acord care i se pare înspăimântător omului. Putem avea impresia că asistăm la teatrul unui mare corp, ca şi cum războaiele pe care le purtăm ar fi numai războaie interne. Asta – fiindcă ce alt cuvânt s-ar potrivi aici – trăieşte, are milioane de caracteristici şi calităţi, astfel încât cuprinde totul şi nu mai rămâne nimic pe dinafară, fiecare moarte este o parte a vieţii şi, într-un anumit sens, nici nu există moarte. Nu există erori. Nu există vinovaţi şi nevinovaţi, nu există merite şi păcate, bine şi rău; cel care a născocit aceste noţiuni a indus omenirea în eroare.

Se întoarce în cameră şi îi citeşte scrisoarea care tocmai a sosit, anunţată de un clichet, şi-şi aminteşte propria disperare cauzată de bărbatul-expeditor cu mult, mult timp în urmă. Disperarea că el rămâne, iar ea pleacă. A venit atunci la gară, dar nu şi-l aminteşte stând pe peron, chiar dacă ştie că undeva păstra şi imaginea aceasta; îşi aminteşte acum doar mişcarea trenului şi tablourile de iarnă ale Varşoviei derulându-se cu viteză tot mai mare, precum şi gândul care începea cu: niciodată. Acum cuvintele acestea sună foarte sentimental şi, la drept vorbind, nu mai înţelege durerea aceea. A fost o durere bună, ca durerea din timpul menstruaţiei. Ceva se împlineşte, un anumit proces interior se încheie şi ceea ce e inutil este extirpat pentru totdeauna. De aceea doare, dar este o durere a purificării.

O vreme şi-au scris scrisori; cele primite de la el soseau în plicuri albastre cu timbre de culoarea pâinii negre. Bineînţeles, plănuiau ca el să vină cândva acolo unde se afla ea. Dar – bineînţeles – nu a venit niciodată; de altfel, cine ar fi putut crede în asemenea asigurări? Au fost câteva motive, acum însă păreau neclare şi de neînţeles – lipsa paşaportului, politica, iernile grele în care te afunzi ca într-o fosă glaciară, fără posibilitatea de a te mişca.

Imediat ce a ajuns aici a început să aibă atacuri de stranie melancolie. Stranie, fiindcă viza lucruri prea banale, pentru a putea tânji după ele: apa care se adună în băltoace în gropile din trotuar, culorile strălucitoare pe

care le lasă în apa aceasta benzina scursă pe jos; uşile vechi, masive şi scârţâinde de la casa scării. Tânjea chiar şi după farfuriile de faianţă cu dungă maro şi inscripţia „Spolem”, în care la cantina studenţească serveau colţunaşii stropiţi cu unt topit şi presăraţi cu zahăr. Apoi, cu timpul, melancolia aceasta s-a infiltrat în noul pământ ca laptele vărsat, fără să mai rămână nicio urmă. Şi-a terminat studiile, şi-a făcut specializarea. A călătorit prin lume, s-a măritat cu bărbatul cu care este împreună până în ziua de azi şi a născut gemeni care în curând vor avea proprii lor copii. Aşa că se pare că memoria este un sertar cu hârtii învălmăşite – unele din ele sunt absolut lipsite de importanţă, documente ale unor lucruri de unică folosinţă, precum chitanţele de la spălătorie şi garanţiile la ghetele de iarnă, ca prăjitorul de pâine în urma căruia nu a mai rămas niciun semn. Dar mai sunt şi altele, de uz repetat, mărturii nu ale unor evenimente, ci ale unor procese: carnetul de vaccinuri al copiilor, legitimaţia de student cu filele pe jumătate cu ştampile pentru fiecare semestru, diploma de bacalaureat, diploma de absolvire a cursului de croitorie.

În următoarea scrisoare a lui i-a spus că se afla la spital, dar deja aflase că îl vor externa de sărbători şi că nu se va mai întoarce. Se făcuse tot ce se putea, fusese examinat şi luat în evidenţă, aşa că va rămâne acasă; locuieşte lângă Varşovia, într-un sat, este zăpadă şi geruri aprige stăpânesc toată Europa, s-a întâmplat chiar să moară oamenii îngheţaţi. I-a spus şi numele bolii de care suferea, dar în polonă, aşa că nu ştia ce anume este, pur şi simplu nu cunoştea denumirea poloneză, „îţi aminteşti ce ne-am promis? – a scris. – îţi mai aminteşti ultima ta noapte, dinaintea plecării? Stăteam în parc, pe iarbă, era foarte cald, iunie, examenele le luaserăm cu zece, oraşul încins în timpul zilei emana acum o căldură amestecată cu miros de beton, ca şi cum ar fi transpirat. Îţi mai aminteşti? Ai adus o sticlă de votcă, dar nu am putut să o bem. Am promis că o să ne mai vedem. Că, orice s-ar

întâmpla, o să ne mai întâlnim. Şi încă ceva – îţi mai aminteşti?”

Bineînţeles că îşi aminteşte.

Avea un briceag mic cu mâner de os şi una dintre lame era un tirbuşon cu care tocmai deschisese sticla (iar pe atunci sticlele aveau dop de plută, acoperit cu un strat de lac), iar acum cu vârful tirbuşonului îşi face pe mână, undeva între degetul mare şi arătător, o rană prelungă, iar ea îi ia atunci din mână tăişul răsucit al tirbuşonului şi face acelaşi lucru la mâna ei. Apoi îşi ating petele de sânge, suprapunând rănile una peste cealaltă. Gestul acela tineresc, romantic, se numeşte înfrăţirea sângelui şi se trage cu siguranţă din vreun film la modă la vremea aceea sau poate din cărţi sau poate din *Winnetou*.

Îşi studiază acum cu atenţie mâinile, şi pe una, şi pe cealaltă, fiindcă nu-şi mai aminteşte la care din ele s-a tăiat, la stânga sau la dreapta, nu se mai vede nimic. Timpul vindecă şi răni mai adânci de atât.

Bineînţeles că îşi aminteşte noaptea aceea de iunie – cu vârsta, memoria începe încetul cu încetul să-şi deschidă abisul hologramelor, unele zile atrag după sine altele, ca mărgelele înşirate pe un fir de aţă, iar aceste zile atrag la rândul lor orele şi minutele. Imaginile imobile prind a se mişca, mai întâi cu încetinitorul, repetând rând pe rând aceleaşi momente şi procesul acesta seamănă cu dezgroparea din nisip a unor schelete străvechi: mai întâi iese la iveală un os izolat, dar imediat pensula dezvăluie şi altele; până la urmă întreaga structură complicată se dezvăluie privirii: articulaţiile, tendoanele, construcţia pe care se sprijină trupul timpului.

Din Polonia au plecat în Suedia. Era anul 1970, avea la vremea aceea nouăsprezece ani. Doi ani mai târziu au ajuns la concluzia că erau prea aproape, că dinspre Marea Baltică ajung până la ei tot felul de fluide şi miasme, melancolia şi un aer neplăcut. Tatăl ei era un dentist bun, mama – tehnician dentar; asemenea specialişti primea orice ţară din lume. Numărul locuitorilor trebuie

întotdeauna înmulţit cu numărul dinţilor şi atunci e uşor să-ţi estimezi şansa. Şi cu cât mai departe, cu atât mai bine.

I-a răspuns şi la acel e-mail, confirmând cu surprindere bizara promisiune făcută cu ani în urmă. Iar a doua zi venea deja mesajul lui de răspuns, ca şi cum acolo, de partea cealaltă a globului, el aştepta nerăbdător, cu textul ascuns undeva pe desktop, gata să fie ataşat şi expediat.

„Încearcă să-ţi imaginezi durerea continuă şi paralizia care avansează pe zi ce trece. Dar chiar şi asta ar fi ceva de suportat, dacă n-ar fi gândul că nu există nimic în afara durerii şi că nu voi avea nicio satisfacţie, că fiecare oră care vine va fi mai rea decât cea care tocmai a trecut, ceea ce înseamnă că ne îndreptăm spre nişte tenebre inimaginabile, spre un iad construit din halucinaţii, cu zece cercuri de suferinţe. Şi că nu există un ghid care să te conducă prin aceste tărâmuri, nimeni care să te ţină de mână şi să-ţi lămurească motivele, fiindcă nici nu există motive, nu există pedeapsă şi nici răsplată”.

Şi următoarea scrisoare, plină de generalităţi, în care se plângea că scrie cu foarte mare efort: „Ştii că aici nici nu poate fi vorba de aşa ceva. Tradiţia nu încurajează asemenea idei, lit asta se mai adaugă şi lipsa înnăscută a înclinaţiei spre reflecţii a compatrioţilor mei (poate mai sunt încă şi ai tăi?). De obicei, acest fapt este explicat prin istoria dureroasă care întotdeauna a fost necruţătoare cu noi, ne-a dus de nas. După entuziasmul cel mai avântat urma întotdeauna căderea din înalturi – şi de aici s-a fixat ca un fel de normă un anumit nivel de angoasă şi de lipsă de încredere în lume, încredere în forţa mântuitoare a regulilor puternice şi totodată înclinaţia de a nu ne supune celor pe care singuri le-am plăsmuit.

Situaţia mea se prezintă astfel: sunt divorţat şi cu soţia mea nu am niciun contact, de mine se îngrijeşte sora mea, dar ea nu mi-ar îndeplini niciodată rugămintea. Nu am copii şi regret mult asta, uite, măcar şi din motivul

acesta ar trebui să avem copii. Sunt o persoană neagreată şi, din păcate, publică. Niciun medic nu are curajul să mă ajute. Într-unul din multele scandaluri politice, am fost compromis şi nu mai am un renume bun, o ştiu şi nu-mi pasă defel. La spital mă vizita câte cineva din când în când, dar bănuiesc că nu din dorinţa adevărată de a mă întâlni sau din compasiune (aşa cred), ci pentru un soi de satisfacţie neconştientizată până la capăt – Iată ce a păţit! –, să dea din cap lângă patul meu. Înţeleg sentimentul, este pur omenesc. Iar în ceea ce mă priveşte, nici eu nu sunt curat ca lacrima, am făcut destule la viaţa mea. Am o singură calitate: mereu am fost bine organizat. Aş vrea să mă folosesc de caracteristica asta până la sfârşitul vieţii".

Îi era greu să înţeleagă în întregime, multe cuvinte le uitase de tot. Nu ştia, de pildă, ce înseamnă „persoană publică", a trebuit să presupună, acum cred că deja ştie. Ce înseamnă „am făcut destule la viaţa mea"? A făcut cuiva probleme? Şi-a făcut sieşi rău?

Încerca să şi-l imagineze compunând scrisoarea aceea, stă pe scaun sau culcat? Şi cum arată: este în pijama? Dar în mintea ei persoana lui rămânea incertă, o umbră cu contur abia

Nehiţat, prin care privirea trecea nestingherit, oprindu-se pe câmpuri şi la golf. După scrisoarea aceea lungă a căutat cutiile vechi de carton unde păstra fotografiile vechi din Polonia şi, în cele din urmă, l-a găsit – un tânăr pieptănat îngrijit, cu o umbră de barbă şi ochelari nostimi, într-un pulover de lână cam lălâi, cu mâna aproape de faţă – probabil vorbea atunci când fusese făcută fotografia aceea alb-negru.

O întâmplare sincronică – câteva ore mai târziu a venit un mesaj cu o fotografie în ataşament. „Din păcate, scriu tot mai anevoie. Grăbeşte-te, te rog. Uită-te şi tu cum arăt. Ar trebui să ştii, chiar dacă e o fotografie de anul trecut" – un bărbat masiv, tuns foarte scurt şi cu părul cărunt, proaspăt ras, cu trăsături molatice, cam neconturate, se află într-o încăpere cu rafturi arhipline de

hârtii; o redacţie? între cele două fotografii nu este nici cea mai mică asemănare, ai crede că sunt doi oameni cu totul diferiţi.

Nu ştie ce boală are. Tastează numele polonez pe Google şi acum înţelege imediat. Aha! Seara îl întreabă pe soţul ei despre ea. Îi explică detaliat mecanismul bolii, caracterul ei incurabil, paralizia care se instalează treptat.

Dar de ce întrebi? încheie el.

— Aşa, din curiozitate. Un prieten al unui prieten suferă de boala aceasta, răspunde eschivându-se, apoi în treacăt, uimită de ea însăşi, îi pomeneşte de congresul din Europa, o situaţie neaşteptată, pentru că a fost invitată în ultimul moment.

Acest ultim zbor deja nu mai contează, a durat numai o oră – de la Londra la Varşovia. Aproape că nici nu a observat. O mulţime de tineri care se întorceau acasă de la muncă. Ce sentiment ciudat – toţi vorbeau în polonă cât se poate de firesc. La început, pentru ea a fost o descoperire şocantă, ca şi cum ar fi întâlnit nişte greci antici. Toţi erau îmbrăcaţi gros: căciuli, mănuşi, geci de puf, ca cele în care te duci la schi – abia acum a înţeles ce înseamnă să aterizezi în toiul iernii.

Un corp obosit, întins pe pat asemenea unui tendon singular. Când a intrat, nu a recunoscut-o, e limpede. S-a uitat la ea cu atenţie, ştia că ea e, dar nu o recunoştea, sau cel puţin aşa i se părea ei.

— Servus, a spus ea.

Atunci a zâmbit slab şi a închis ochii o clipă îndelungată.

— Eşti mare.

O femeie, cu siguranţă sora despre care pomenise, s-a tras deoparte şi i-a făcut loc lângă pat, astfel încât a putut să-şi pună mâna peste a lui, osoasă şi absolut cenuşie; deja sângele lui transporta cenuşă, nu foc.

— Vezi, a spus sora lui, ca şi cum ar fi vorbit cu un copil, ai un musafir. Vezi cine a venit să te vadă? Luaţi loc, vă rog.

Stătea într-o cameră ale cărei ferestre dădeau spre curtea înzăpezită, patru pini uriaşi, în depărtare se vedea gardul şi drumul, iar mai departe, vile în toată regula; opulenţa lor arhitectonică a surprins-o. Îşi aducea aminte cu totul altceva. Coloane, verande, alei iluminate. Auzea murmurul unui motor, unul dintre vecini încerca fără rezultat să-şi pornească maşina, în aer simţea un miros discret de foc şi fum de lemn de conifere.

O privea zâmbind, dar numai din buze – colţurile lor se ridicau uşor, ochii rămăseseră serioşi. Stativul cu perfuzie se afla în stânga patului. Cateterul era înfipt în vena albastră, tumefiată, aproape secată.

Când sora lui a ieşit, a întrebat-o:

— Tu eşti? A zâmbit.

— Ei vezi, am venit, pregătise din timp propoziţia asta simplă. Şi a ieşit chiar binişor.

— Mulţumesc. Nu am crezut, a spus şi a înghiţit saliva, ca şi cum urma să izbucnească în plâns.

S-a speriat că va asista acum la o scenă jenantă.

— Hai, nu fi, a spus ea. Nu am ezitat nicio clipă.

— Arăţi bine, tinereşte. Ţi-ai schimbat doar culoarea părului, a încercat el să glumească.

Avea buzele arse, a văzut pe măsuţa de lângă pat un pahar, iar în el un beţişor înfăşurat cu tifon.

— Vrei să bei?

A dat din cap afirmativ.

A înmuiat drenul în apă şi s-a aplecat deasupra bărbatului care zăcea în pat, i-a simţit mirosul – dulceag, neplăcut. A închis ochii când i-a umezit uşor buzele.

Au încercat să discute, dar nu prea le ieşea. La fiecare câteva minute el închidea ochii şi atunci ea nu ştia dacă mai e conştient sau dacă alunecă undeva departe. A început să spună ceva de genul: îţi mai aminteşti cum… dar nu a prins. Când a tăcut, i-a atins mâna şi a rugat-o:

— Spune-mi ceva. Vorbeşte-mi.

— Cât va mai… îşi căuta cuvintele, dura?

I-a spus că mai poate dura chiar şi câteva săptămâni.

— Ce-i asta? a întrebat, uitându-se la perfuzie. Din nou a zâmbit.

— Trei în unu. Prânzul, micul dejun şi cina. Şniţel cu varză, plăcintă cu mere şi bere la desert.

A repetat încet după el „şniţel”, iar cuvântul, aproape uitat, a făcut-o să simtă împunsătura foamei. L-a luat de mână şi i-a mângâiat precaut degetele reci. Mâini străine, un bărbat străin, nimic din el nu-i era familiar, un corp străin şi un glas străin. La fel de bine putea să fie o greşeală, să fi nimerit la casa altcuiva.

— Chiar mă recunoşti? l-a întrebat.

— Bineînţeles. Nu te-ai schimbat aşa de mult. Vedea totuşi că nu e adevărat, că nu o recunoscuse deloc. Poate dacă ar fi avut şansa de a petrece mai mult timp împreună, timp să-şi elaboreze expresiile feţei, gesturile, deprinderile, mişcările... Numai că, la ce bun? I se părea că din nou se retrăsese undeva în sine pentru o clipă îndelungată, închisese ochii şi parcă dormea. Nu îl deranja. Se uita la chipul lui cenuşiu şi la ochii căzuţi, la unghiile albe cu desăvârşire, de parcă erau din ceară, deşi nu tocmai, întrucât graniţa dintre ele şi pielea degetelor se estompase.

A revenit după o clipă, s-a uitat la ea de parcă ar fi trecut doar o secundă.

— Te-am găsit pe Internet, cu mult timp în urmă. Ţi-am citit articolele, dar nu am înţeles mare lucru din ele, a zâmbit el slab. O terminologie prea complicată.

— Chiar le-ai citit? l-a întrebat surprinsă.

— Trebuie că eşti fericită. Cel puţin aşa arăţi.

— Sunt.

— Cum ai călătorit? Câte ore?

I-a povestit despre escalele făcute şi despre aeroporturi. A încercat să numere orele, dar nu ieşea socoteala, fiindcă zburase spre vest şi era ca şi cum timpul se dilatase. I-a descris casa şi priveliştea golfului. I-a vorbit despre oposumi şi despre fiul ei care a plecat pentru un an în Guatemala să predea engleză la o şcoală dintr-un sat.

Despre părinţii ei care muriseră de curând unul după celălalt, împliniţi, cărunţi, şuşotind între ei în polonă. Despre soţul ei care face operaţii neurologice complicate.

— Ucizi animale, nu-i aşa? a întrebat-o brusc.

S-a uitat la el surprinsă. După o clipă a înţeles.

— E dureros, dar trebuie să fac asta, a răspuns. Vrei să bei?

A dat din cap în semn că nu.

— De ce?

A dat din mână. Nerăbdător. E clar de ce. Din cauză că oamenii au adus pe insulă animale de casă pe care ecosistemul local nu le cunoscuse niciodată. Unele fuseseră aduse necugetat cu foarte mult timp în urmă, acum mai bine de două secole, altele, care s-ar putea zice că au ajuns acolo într-un mod mai nevinovat, au scăpat. Iepuri. Oposumi şi nevăstuici din crescătoriile de animale pentru blană. Din grădinile caselor au scăpat plantele – în ultima vreme a văzut pe marginea drumului crescând pelargonii roşii ca sângele, de dimensiuni foarte mari. A scăpat usturoiul şi acum creşte sălbatic în pustiu. Florile sale au o culoare mai spălăcită acum, cine ştie, poate peste câteva mii de ani va apărea aici vreo mutaţie locală a lui. Oameni ca ea munceau din greu pentru ca insula să nu sfârşească infestată de restul lumii; ca din buzunare ocazionale să nu ajungă pe insulă seminţe întâmplătoare, să nu nimerească aici pe coji de banane ciuperci străine pe care să se etaleze acum întreg ecosistemul. Iar pe pantofi, pe tălpile lor, să nu fie aduşi acolo alţi imigranţi nedoriţi – bacterii, insecte, alge. Trebuia să supravegheze totul, chiar dacă era o luptă sortită din start eşecului. Trebuia să accepte faptul că nu vor mai exista ecosisteme distincte. Lumea s-a contopit într-o singură masă.

Prevederile vamale trebuie respectate. Pe insulă nu ai voie să introduci substanţe biologice, ca să aduci seminţe îţi trebuie aprobare.

A observat că o asculta cu foarte mare atenţie. „Dar era oare o temă potrivită pentru o asemenea întâlnire?” s-a

gândit, tăcând brusc.

— Vorbeşte, povesteşte, a rugat-o.

I-a aranjat pijamaua care i se desfăcuse la piept, dezgolind o bucată de piele aproape albă cu câteva fire de păr cărunte.

— Uite, acesta este soţul meu, iar ei sunt copiii, a spus ea, scoţând din geantă portofelul unde într-un buzunărel transparent ţinea fotografiile.

I-a arătat copiii. Capul nu şi-l putea mişca, aşa că i l-a ridicat uşor. A zâmbit.

— Ai mai fost vreodată aici? A dat din cap în semn că nu.

— Dar am fost în Europa, la congrese ştiinţifice. În total de trei ori.

— Nu te-a tras aţa?

A stat puţin pe gânduri.

— Atâtea s-au întâmplat în viaţă, ştii, am studiat, am născut, am lucrat. Ne-am construit casa pe malul oceanului, a început să spună, dar în cap auzea vocea tatălui său: „... e o ţară potrivită pentru mamifere mici, pentru fluturi de noapte şi insecte...”. Pur şi simplu am uitat.

— Ştii cum se face? a întrebat-o după o clipă îndelungată de tăcere.

— Da, a răspuns.

— Când?

— Când vrei.

A întors cu greu capul spre fereastră.

— Cât mai repede. Mâine?

— Bine. Mâine.

— Îţi mulţumesc, a spus el şi a privit-o ca şi cum tocmai îi declarase dragostea sa.

Când a ieşit, a adulmecat-o un câine bătrân şi gras. Sora stătea în ger, în pridvor, fuma.

— Fumaţi?

A înţeles că e o invitaţie la discuţie şi, spre mirarea sa, a întins mâna după o ţigară. Era subţirică, mentolată.

Primul fum a năucit-o.

— Ia morfină sub formă de plasturi, de aceea nu e întru totul lucid, a spus femeia. Veniţi de departe?

Şi atunci şi-a dat seama că nu îi spusese nimic surorii sale. Nu ştia ce să spună.

— Ah, nu. Am lucrat împreună o vreme, a răspuns fără ezitare; şi nici măcar nu se aşteptase să poată minţi atât de firesc. Sunt corespondent în străinătate, a inventat, ca să poată justifica accentul străin.

— Dumnezeu este nedrept, nedrept şi crud. Să-l chinuiască în felul ăsta, a spus sora lui cu o expresie de înverşunare pe chip. Bine că aţi venit să-l vedeţi, este atât de singur. Până la prânz vine infirmiera de la policlinică. Spune că mai bine ar fi să-l internez la un azil, dar el nu vrea.

Au stins deodată ţigările în zăpadă; nu au scos nici măcar un sfârâit.

— O să mai trec pe aici şi mâine, a spus, să-mi iau rămas-bun, fiindcă o să plec.

— Mâine? Aşa de repede? Atât de mult s-a bucurat de întâlnirea aceasta… Şi aţi venit numai pentru două zile… Femeia a făcut o mişcare de parcă ar fi vrut să o prindă de mână, de parcă ar fi vrut să adauge: Nu ne părăsi.

Trebuia să-şi schimbe rezervarea biletelor, nu se gândise că va merge totul atât de repede. Zborul cel mai important, din Europa spre casă, nu a putut fi schimbat, aşa că s-a trezit că are o săptămână liberă. A hotărât totuşi să nu rămână în Polonia – mai bine să plece imediat; în plus, se simţea nelalocul ei în zăpada şi întunericul de acolo. Pentru a doua zi după-amiaza s-au găsit locuri libere spre Amsterdam şi Londra; a ales Amsterdamul. Va vizita oraşul toată săptămâna.

A servit cina sigură, apoi s-a plimbat pe strada principală din Oraşul Vechi. S-a uitat la vitrinele micilor magazine, care expuneau mai ales suveniruri şi bijuterii din chihlimbar. Nu i-au plăcut. Iar oraşul în sine i-a părut intangibil, prea mare şi prea rece. Oamenii se mişcau în el

înfofoliţi, cu feţele pe jumătate ascunse în gulerele hainelor şi fulare, din guri le ieşeau norişori de aburi. Pe trotuare, mormane de zăpadă îngheţată. A renunţat să mai viziteze căminele studenţeşti, unde locuise odinioară. Sincer, totul aici o făcea să bată în retragere. Brusc o uimi un fenomen, anume că oamenii revizitează cu atâta deschidere locurile tinereţii lor, de bunăvoie şi nesiliţi de nimeni. Dar ce puteau găsi acolo, ce trebuiau să îşi confirme – că într-adevăr trecuseră cândva pe acolo? Că au făcut bine abandonându-le? Sau poate îi împingea de la spate speranţa că memorarea exactă a locurilor de altă dată va acţiona ca un fermoar miraculos ce va uni trecutul şi viitorul într-o singură suprafaţă stabilă, dinte cu dinte, ca o cusătură de metal.

Şi bineînţeles şi ea respingea oamenii de aici; nu o priveau deloc, ochii lor o ocoleau. Se părea că i se îndeplinesc dorinţele din copilărie – să fie invizibilă. Gadgetul din poveste, şapca fermecată care se pune pe cap, după care dispari pentru un timp din ochii oamenilor.

În decursul ultimilor ani a înţeles că pur şi simplu este suficient să fii o femeie de vârstă mijlocie, fără semne particulare, pentru a deveni imediat invizibilă. Nu numai pentru bărbaţi, dar şi pentru femei, deoarece nici ele nu mai vedeau în ea un adversar în competiţii. O nouă trăire surprinzătoare – simţea cum privirea altor oameni alunecă pe faţa ei, peste obraji şi nas, fără măcar s-o mângâie. Privirea aceasta trecea prin corpul ei şi neîndoielnic vedeau prin el reclamele, peisajele, orarul de mers al autobuzelor. O da, se părea că devenise transparentă şi s-a gândit că, de fapt, acest lucru îi oferă posibilităţi uriaşe, că abia învaţă cum să le folosească mai bine. Într-o situaţie dramatică nimeni nu şi-ar putea aminti de ea, martorii ar declara: „o femeie...” şi „mai era cineva aici...”. În chestiuni de acest gen, bărbaţii sunt mai necruţători decât femeile, care uneori mai bagă de seamă un cercel sau altceva; bărbaţii nu observă nimic, o privesc cel mult o secundă. Uneori poate, din considerente necunoscute, un

copil îşi fixează ochii asupra ei, îi scrutează cu atenţie şi imperturbabil faţa, apoi şi-o întoarce pe a sa spre viitor.

Şi-a petrecut seara în sauna hotelului, apoi a adormit, prea repede, obosită de *jet lag*, nelalocul ei, stingheră ca o carte de joc scoasă din pachetul său şi amestecată într-un alt pachet, exotic. Dimineaţa s-a trezit prea devreme şi a cuprins-o spaima. Stătea întinsă pe spate, era încă întuneric; şi-a amintit de soţul ei, de cum şi-a luat rămas-bun de la ea pe jumătate dormind. S-a gândit panicată că n-o să-l mai vadă niciodată. Şi apoi şi-a imaginat cum lasă geanta pe scări, se dezbracă şi se întinde lângă el, aşa cum îi place, lipindu-se de spatele lui gol, cu nasul la grumazul lui. L-a sunat – acolo era acum seară şi el tocmai s-a întors de la spital. Pomeneşte doar în treacăt de congres. A vorbit despre vreme, că e ger, că el nici nu ar rezista, probabil. Îi aminteşte să ude florile din grădină, mai ales tarhonul din zona pietroasă. A întrebat dacă a căutat-o cineva de la serviciu. Apoi a făcut un duş, s-a machiat cu multă grijă şi a coborât prima la micul dejun.

A scos din gentuţa de cosmetice fiola care arăta ca o probă de parfum. Pe drum a cumpărat de la o farmacie o seringă. Fusese destul de amuzant, întrucât uitase ciudatul cuvânt „seringă” şi a spus în loc de asta „injecţie”, ambele cuvinte sunau aproape la fel.

A mers prin oraş cu taxiul şi acum ajungea încetul cu încetul până unde locuise ea de unde i se trăgea sentimentul de neapartenenţă care o stăpânea – era un oraş cu totul diferit, care nu mai semăna prin nimic cu cel pe care îl avea în cap, nu avea de ce să-şi agaţe memoria aici. Nimic nu i se părea cunoscut. Casele erau prea greoaie, masive, străzile prea largi, uşile prea solide, cu totul alte maşini circulau pe străzi, altfel decât ştia ea şi, în plus, nu mergeau pe drumul cu care se deprinsese ea. De aceea nu se putea debarasa de impresia că se află de partea cealaltă a oglinzii, într-o ţară ireală, unde totul este neautentic, aşadar totul este posibil. Nimeni nu o poate prinde de mână, să o ţină pe loc. Se mişcă pe străzile

îngheţate ca o creatură venită din altă dimensiune, ca o fiinţă superioară; trebuie să se fi contractat în sine pentru a încăpea aici. Şi singurul lucru pe care îl are aici de făcut este această misiune, evidentă şi aseptică, misiunea dragostei.

Taximetristul a rătăcit puţin prin cartierul acela de vile, care avea şi un nume de basm: Muntele împădurit – peste şapte mări şi şapte ţări. I-a cerut să oprească după colţ, la micul bar, şi a plătit.

Cu pas alert a străbătut cele câteva zeci de metri, apoi şi-a croit drum anevoie pe aleea nedeszăpezită, de la poartă până la casă. De pe poarta deschisă gulerul de zăpadă a căzut şi a dezvăluit numărul casei: unu.

I-a deschis din nou sora, cu ochii înroşiţi de plâns.

— Vă aşteaptă, a spus şi a dispărut. A cerut chiar să fie bărbierit.

Stătea întins pe patul cu aşternuturile schimbate, lucid, cu capul întors spre uşă – într-adevăr o aştepta. Când s-a aşezat pe pat lângă el şi i-a luat mâna, a observat ceva ciudat: erau umede de transpiraţie, inclusiv pe partea exterioară. I-a zâmbit.

— Cum te simţi? a întrebat.

— În regulă.

Minţea. Nu era în regulă.

— Lipeşte-mi plasturele ăla, i-a spus, arătând cu privirea cutia plată de pe măsuţă. Mă doare. Trebuie să aşteptăm până îşi face efectul. Nu ştiam când o să vii şi am vrut să te văd lucid. Nu te-aş fi recunoscut altfel. Aş fi putut crede că nu eşti tu. Eşti atât de tânără şi de frumoasă…

L-a mângâiat pe tâmpla căzută. Plasturele s-a lipit ca o a doua piele de graţie, puţin deasupra rinichilor. Vederea unei bucăţi din trupul lui, maltratat şi epuizat, a cutremurat-o. Şi-a muşcat buzele.

— O să simt ceva? a întrebat, dar ea i-a spus să nu-şi mai facă griji.

— Spune-mi cum ai dori: vrei să rămâi singur câteva

momente?

A dat din cap că nu. Trupul lui era uscat ca iasca.

— Nu mă voi spovedi. Pune-mi doar mâinile pe faţă, a rugat-o şi a zâmbit slab, oarecum şmechereşte.

L-a ascultat fără ezitare. A simţit pielea subţire, oasele mărunte şi adânciturile globilor oculari. Îi simţea sub degete pulsul, tremuratul, parcă de la încordare. Craniul – structura osoasă delicată, forma perfectă, puternică şi fragilă totodată.

A simţit o gheară în gât şi asta a fost prima şi ultima oară când i-a venit să plângă. Ştia că o asemenea atingere o să-l mai aline, simţea că îi mai linişteşte tremuratul subcutanat. În cele din urmă a luat mâinile de pe el, iar el continua să stea cu ochii închişi. S-a aplecat uşor deasupra lui şi l-a sărutat pe frunte.

— Am fost un om de treabă, a şoptit el, fixându-şi privirea asupra ei.

A dat din cap. A rugat-o:

— Povesteşte-mi ceva.

A tuşit, nepregătită pentru aşa ceva. O îmboldea:

— Spune-mi cum e acolo la tine. Aşa că a început.

— Este mijlocul verii, se coc lămâile…

A întrerupt-o.

— Vezi oceanul de la fereastră?

— Da, a spus. La reflux, apa lasă în urma ei scoici. Dar ăsta fusese numai un pretext, fiindcă nu avea nicio intenţie să asculte, o clipă privirea i s-a înceţoşat, dar a revenit repede la acuitatea dinainte şi atunci a privit-o de foarte departe, până când a înţeles că deja nu mai făceau parte din aceeaşi lume. Nu ştia să spună cum era acolo: teamă şi panică sau poate invers, uşurare. Bâiguia ceva ininteligibil, îi mulţumea sau ceva de genul ăsta, apoi a adormit. Atunci a scos din geantă fiola şi a umplut seringa cu substanţa din ea. A scos perfuzia din cateter şi i-a injectat încet substanţa, picătură cu picătură. Nimic altceva nu s-a mai întâmplat în afară de faptul că a încetat să mai respire, brusc şi firesc, ca şi cum faptul că mai

devreme i s-a mişcat cutia toracică fusese doar o anomalie ciudată. A trecut mâna peste faţa lui, i-a introdus înapoi perfuzia şi a netezit locul de pe cearşaf unde se aşezase. Apoi a ieşit.

Sora lui stătea din nou în pridvor şi fuma.

— O ţigară?

De data aceasta a refuzat-o.

— O să-l mai vizitaţi? a întrebat-o femeia. V-a aşteptat atât de mult.

— Plec astăzi, a spus şi, coborând treptele, a adăugat: Să aveţi grijă de dumneavoastră.

Avionul a decolat şi memoria ei s-a stins. Deja nu se mai gândea la asta. Au încetat să mai apară în faţa ochilor amintiri de tot felul. A petrecut câteva zile la Amsterdam, vântos şi rece în acel moment al anului, redus la o combinaţie de trei culori: alb, cenuşiu şi negru, pierzându-şi timpul pe la muzee şi înnoptând la hotel. Când s-a plimbat pe strada principală, a nimerit la o expoziţie de preparate anatomice umane. Intrigată, a intrat şi a petrecut acolo două ore, uitându-se la corpul omenesc conservat cu tehnici moderne în toate ipostazele posibile. Şi fiindcă se afla într-o stare mentală stranie şi era foarte obosită, a văzut totul ca prin ceaţă, absent, numai contururile. A văzut rădăcini nervoase şi canale deferente care semănau cu nişte plante bizare, care au scăpat grădinarului de sub control, bulbi, orhidee, dantele şi împletituri de ţesuturi, reţele de nervuri, pistiluri şi stamine, fire şi mustăţi, ciorchini, pârâiaşe, falduri, valuri, dune de nisip, cratere, protuberanţe, munţi, văi, şesuri, meandrele vaselor de sânge…

În aer, deasupra oceanului, a găsit într-o plasă colorată reclama la expoziţie; se vedea pe ea corpul omenesc, fără piele, pozând după una din statuile lui Rodin: mâna sprijinită pe genunchi susţine capul, corpul îngrijorat, aproape gânditor, şi chiar dacă era jupuit de piele şi fără chip (faţa se dovedeşte a fi una dintre cele mai superficiale trăsături ale corpului), se vede totuşi că ochii

trupului sunt oblici, exotici. Pe urmă, pe jumătate adormită, cufundată în murmurul discret, întunecat al motoarelor, a visat că în curând, când va apărea tehnologia necesară, fiecare îşi va permite plastinaţia. Va fi posibil să expunem corpurile celor dragi, în loc de epitaf, cu inscripţia: „Cu acest corp a călătorit în viaţă un număr de ani XY. Ne-a părăsit la cutare sau cutare vârstă”. Când avionul cobora pentru aterizare, a cuprins-o brusc angoasa, panica. Şi-a înfipt degetele în mânerele fotoliului.

Când în sfârşit a ajuns obosită în ţara ei, pe insula aceea frumoasă, şi a trecut de controlul vamal, grănicerul i-a adresat câteva întrebări de rutină: dacă unde a fost a intrat în contact cu animalele, dacă a fost la sat, dacă a intrat în contact cu o contaminare biologică.

Se vedea pe sine stând în pridvor, scuturându-şi ghetele de zăpadă, vede câinele ghiftuit care, alergând pe scări, se freacă de picioarele ei. Îşi vede mâinile deschizând fiola care semăna cu un tester de parfum. Aşa că a dat din cap liniştit.

Atunci i-a cerut să se retragă deoparte şi acolo, cu permisiunea ei, i-au spălat ghetele grele de iarnă cu o soluţie dezinfectantă.

Nu te teme

Un tânăr sârb, pe care l-am dus o bucată de drum cu maşina în Cehia, se numea Nebojsza. Mi-a povestit tot drumul despre război, încât am început să regret că l-am luat. Spunea că moartea îşi marchează teritoriul asemenea unui câine care urinează de jur-împrejur. Unii oameni simt asta imediat, alţii pur şi simplu încep să se simtă după o vreme nelalocul lor. Fiecare achiziţie dezvăluie prezenţa subtilă a morţilor. A spus:

— Mai întâi, întotdeauna vezi ceea ce este viu, ce este frumos. Te încântă natura, biserica de-acolo, cu multe culori, mirosurile şi aşa mai departe. Dar cu cât durează mai mult, frumuseţea acelor lucruri păleşte. Începi să te întrebi cine a locuit înaintea ta în casa şi în camera aceea, ale cui sunt lucrurile, cine a zgâriat peretele de deasupra

patului şi din ce lemn au fost făcute pervazurile. Ale cui mâini au construit şemineul frumos ornamentat şi cine a pavat curtea. Şi unde se află ei acum. Sub ce formă. Gândul cui a trasat cărări în jurul iazului şi cine a avut ideea să pună sub fereastră o salcie. Toate casele, aleile, parcurile, livezile, străzile sunt impregnate de moartea altor oameni. Când începi să simţi asta, ceva începe să te tragă în altă parte, ţi se pare că e deja timpul să mergi mai departe.

A mai spus şi că atunci când ne mişcăm nu e timp de meditaţii sterile. De aceea, oamenilor care călătoresc li se pare totul nou şi curat, virgin şi, într-un anumit sens, nemuritor.

Iar atunci când a coborât la Mikulec, mi-am repetat numele lui ciudat: Ne-boj-sza. *Nie boj się*[23].

Sărbătoarea Morţilor

Ghidul susţine că ţine trei zile. Când cade la mijlocul săptămânii, guvernul rotunjeşte durata sărbătorii şi pentru şcoli sau pentru cei care lucrează la stat sărbătoarea ţine o săptămână. Staţiile de radio transmit necontenit muzica lui Chopin, fiindcă se consideră că favorizează concentrarea şi reflecţia serioasă. Este de aşteptat ca fiecare locuitor al ţării să viziteze în această perioadă mormintele apropiaţilor. Cum în decursul ultimilor douăzeci de ani statul a cunoscut o înflorire şi o industrializare fără precedent, obiceiul implică faptul că aproape toţi locuitorii celor câteva mari oraşe moderne pleacă din ele şi pornesc spre provincia îndepărtată. Toate avioanele, trenurile şi autobuzele sunt rezervate cu luni înainte. Cei care mai devreme nu au avut un instinct bun vor fi acum nevoiţi să meargă la mormintele strămoşilor cu maşinile personale, în preziua sărbătorii, drumurile de ieşire din oraşe sunt deja gâtuite de ambuteiaje. Cum sărbătoarea cade în luna august, să stai în ambuteiaj la o temperatură ridicată nu este deloc plăcut. De aceea oamenii, luând în calcul toate dezavantajele, au cu sine minitelevizoare portabile de

23 în polonă, nu te teme (n. tr.).

plasmă şi frigidere de voiaj. Dacă sunt închise ferestrele cu geamuri fumurii şi se porneşte aerul condiţionat, poţi îndura cele câteva ore, mai ales în compania plăcută a familiei sau a prietenilor, cu bufetul de călătorie. Este un timp când îţi suni cunoscuţii. Graţie faptului că mobilele ce permit conexiunea video sunt deja larg folosite, poţi recupera restanţele în relaţiile sociale. Ba chiar poţi, stând într-un asemenea ambuteiaj, să organizezi cu prietenii o videoconferinţă, să bârfeşti şi să stabileşti întâlniri după întoarcerea acasă.

Spiritelor strămoşilor li se aduc daruri: prăjiturele special făcute pentru această ocazie, fructe, rugăciuni scrise pe bucăţele de material.

Cei care au rămas în oraşe au parte de senzaţii foarte stranii: marile centre comerciale sunt închise, ba chiar în această perioadă sunt stinse şi uriaşele ecrane publicitare. Este redus numărul trenurilor de metrou, iar unele staţii sunt excluse de tot din traseu (de exemplu Universitatea şi Bursa). Se închid barurile de tip fast-food şi discotecile. Oraşul este atât de pustiu, încât anul acesta autorităţile au hotărât să oprească sistemul operat electronic de fântâni arteziene ale oraşului, fapt ce va aduce mari economii.

Ruth

După moartea soţiei, soţul a întocmit o listă cu locurile care au acelaşi nume ca al ei – Ruth.

A găsit destul de multe asemenea locuri, nu numai localităţi, dar şi râuri, aşezări, dealuri, ba chiar şi o insulă. A spus că face asta pentru ea şi, în plus, îi dă curaj faptul că ea încă mai există într-un fel ambiguu pe lume, măcar şi cu numele. Şi mai spunea şi că atunci când se află la poalele dealului numit

Ruth, are impresia că ea nu a murit, că încă mai există, dar sub o altă formă.

Îşi finanţează călătoria din asigurarea ei de viaţă.

Recepţiile marilor hoteluri elegante

Intru acolo cu pas grăbit, întâmpinată de zâmbetul amabil al portarului. Arunc în jur o privire preocupată, ca

şi cum aş fi venit la o întâlnire. Joc teatru. Mă uit nerăbdător la ceas, apoi mă aşez pe unul dintre fotolii, aprind o ţigară.

Recepţiile sunt mai bune decât cafenelele. Nu trebuie să comanzi nimic, nu trebuie să intri într-o dispută cu chelnerii şi nici nu trebuie să mănânci nimic. Hotelul îşi etalează în faţa mea ritmurile, este un vârtej, iar epicentrul său sunt uşile rotative. Şuvoiul de oameni care intră se opreşte, se foieşte pe loc o noapte sau câteva, apoi porneşte mai departe. Oricine ar trebui să vină nu vine, dar oare asta slăbeşte etosul aşteptării mele? Este o activitate care seamănă cu meditaţia – timpul trece şi nu aduce mai nimic nou, situaţiile se repetă (în faţa hotelului trage un taxi, din el coboară un nou client, portarul îi ia valiza din portbagaj, merg împreună la recepţie, apoi cu cheia la lift). Uneori situaţiile se dublează (sosesc două taxiuri deodată, din două direcţii opuse, coboară din ele doi clienţi, doi portari scot două valize din portbagaj) sau se multiplică, se aglomerează, contextul devine tensionat, ameninţă să se transforme în haos, dar aceasta este pur şi simplu o figură complexă, e greu să-i vezi dintr-odată armonia complicată. Altă dată holul hotelului devine neaşteptat de pustiu, atunci portarul flirtează cu recepţionera, dar numai pentru vreo jumătate de oră, în şoaptă, păstrându-şi intactă disponibilitatea de a interveni la timp.

Stau aşa cam o oră, nu mai mult. Îi văd pe cei care ies pripit din lifturi şi se precipită la o întâlnire, întârziaţi din naştere, uneori se învârt grăbiţi în uşile rotative, ca într-o râşniţă care îi va preschimba într-o clipă în praf şi pulbere. Îi văd pe cei care îşi târşâiesc picioarele, le trag după sine, ca şi cum s-ar forţa să facă următorul pas, amână următoarea mişcare. Văd femei aşteptând bărbaţi, bărbaţi aşteptând femei. Ele au machiajul proaspăt pe care seara care se apropie îl şterge grijuliu, iar în jurul lor pluteşte un nor de parfum, o aureolă sfântă. Ei par dezinvolţi, dar în realitate sunt încordaţi, locuiesc astăzi la

etajele de jos ale trupurilor lor, în pântece.

Aşteptarea oferă uneori momente frumoase – iată, un bărbat conduce o femeie la taxi. Îi văd de la lift. Ea este mică, măruntă, brunetă, îmbrăcată într-o fustă mini şi strâmtă, dar nu arată vulgar. O prostituată elegantă. El – merge în urma ei – înalt, încărunţit, în costum gri, cu mâinile în buzunarele pantalonilor.

Nu vorbesc şi păstrează distanţa; e greu să crezi că o clipă în urmă mucoasele lor bucale s-au frecat una de alta, că el i-a cercetat cu limba interiorul gurii. Merg unul lângă altul, el o lasă să treacă prima prin râşniţa rotativă a uşii. Taxiul aşteaptă, înştiinţat. Femeia urcă fără un cuvânt, cel mult zâmbeşte discret. Nu se rosteşte niciun „la revedere", niciun „mi-a făcut plăcere", nimic de genul acesta. El se apleacă uşor la fereastră, dar probabil că nu spune nimic. Poate doar un „la revedere" absolut inutil, în mod evident nu şi-a stăpânit deprinderea. Şi taxiul pleacă. Iar el se întoarce cu mâinile în buzunare, degajat şi mulţumit, ba chiar pe faţă îi flutură urma unui zâmbet. Deja începe să-şi facă planuri pentru seară, deja şi-a amintit de un anume e-mail sau telefon, dar nu se apucă de ele, se mai bucură de senzaţia de lejeritate, poate pur şi simplu se duce să bea ceva.

Punctul

Când las în urmă oraşe, ştiu că până la urmă va trebui să mă opresc într-unul din ele pentru o vreme mai lungă, poate chiar să mă stabilesc de tot. Le cântăresc în minte, le compar şi le evaluez şi întotdeauna mi se pare că fiecare dintre ele este fie prea departe, fie prea aproape.

Aşadar se pare că există totuşi un punct în jurul căruia îmi fac circumvoluţiile. Dar faţă de ce anume prea departe şi faţă de ce anume prea aproape?

Secţiunea ca metodă de cunoaştere

Cunoaşterea pe straturi; fiecare strat aminteşte doar în mare de următorul sau de precedentul strat; de obicei reprezintă o variaţiune, o versiune modificată, fiecare se aranjează în rânduiala întregului, chiar dacă nu observăm

asta atunci când le studiem individual, fără să ne raportăm la întreg.

Fiecare felie reprezintă o părticică dintr-un întreg, dar este guvernată de propriile legi. Ordinea tridimensională, încarcerată şi redusă la dimensiunea bidimensională pare ceva abstract. Am putea crede chiar că nu există niciun întreg, că nu a existat niciodată.

Inima lui Chopin

Toată lumea ştie că Chopin a murit la două dimineaţa (in the *small hours*, cum spune versiunea în limba engleză a Wikipediei), pe data de 17 octombrie. La patul său se aflau câţiva prieteni din cercul de apropiaţi, inclusiv Ludwika, sora lui care l-a îngrijit cu dedicare până în ultimul moment, dar şi preotul Jelowicki care, cutremurat de modul tăcut şi animalic în care se stingea trupul acela complet distrus, de lupta ce se prelungea pentru fiecare gură de aer, mai întâi a leşinat pe scări, apoi, cuprins de o revoltă neconştientizată până la capăt, a plăsmuit în memoriile sale o versiune mai bună a morţii virtuozului. A scris, printre altele, că ultimele cuvinte ale lui Fryderyk au fost următoarele: „Sunt deja la sursa fericirii depline”, fapt care era o minciună evidentă, chiar dacă frumoasă şi emoţionantă. În realitate, după cum îşi aminteşte Ludwika, fratele ei nu a spus nimic, era de altfel inconştient de câteva ore. Ceea ce a ţâşnit de pe buzele sale în ultimul moment a fost un firicel subţire de sânge vâscos.

Acum Ludwika, obosită şi îngheţată, merge cu diligenţa poştei. Ajunge la Leipzig. Este o iarnă umedă, dinspre vest gonesc spre ei nori mari cu burţi grele, cu siguranţă va ninge. Au trecut multe luni de la înmormântare, iar pe Ludwika o aşteaptă o altă înmormântare, în Polonia. Fryderyk repeta mereu că vrea să fie îngropat în ţară şi, întrucât ştia bine că moare, şi-a planificat cu grijă moartea. Şi înmormântările.

Imediat după ce a murit, a venit soţul lui Solange. A venit atât de repede, încât parcă aştepta îmbrăcat şi încălţat să i se bată la uşă, gata de multă vreme. A apărut

cu întregul său atelier de lucru care încăpea într-o geantă de piele. Mai întâi a uns cu grăsime mâna inertă a mortului, a aranjat-o cu grijă şi cu respect într-o albie prelungă şi a turnat-o în ghips. Apoi, cu ajutorul Ludwikăi, a făcut de asemenea şi masca mortuară – trebuia ca trăsăturile feţei să nu devină prea rigide şi să nu se aştearnă prea tare peste ele moartea, căci ea modelează feţele tuturor în acelaşi chip.

În linişte, fără zgomot, au îndeplinit următoarea dorinţă a lui Fryderyk. A doua zi după ce a murit, un medic recomandat de contesa Potocka a poruncit să fie dezbrăcat trupul până la jumătate, apoi, acoperindu-i cutia toracică cu cearşafuri, a deschis-o cu o mişcare abilă, folosind un bisturiu ascuţit. Ludwikăi, care asista la toate acestea, i s-a părut că trupul a tremurat, ba chiar că a oftat. Mai târziu, când cearşafurile se coloraseră deja de la cheagurile de sânge aproape negre, a întors faţa spre perete.

Medicul a clătit inima în lighean şi Ludwika a fost surprinsă că era atât de mare, diformă şi lipsită de culoare. Cu greu a încăput în borcanul plin cu spirt, aşa că medicul a sfătuit-o să îl schimbe cu unul mai mare. Ţesutul nu ar trebui să fie presat, nici să atingă pereţii de sticlă ai recipientului.

Ludwika moţăie acum, legănată de huruitul constant, iar în diligenţă, pe scaunul de vizavi, alături de tovarăşa ei de călătorie, Aniela, mai apare o doamnă, străină, dar care semăna cu o cunoştinţă de demult, din Polonia. E în rochie de doliu prăfuită, cum purtau văduvele insurecţioniştilor, cu o cruce ostentativă pe piept. Are faţa tumefiată, înnegrită de gerurile siberiene, mâinile ei în mănuşi cenuşii uzate ţin borcanul. Ludwika se trezeşte cu geamăt şi verifică vasul şi conţinutul lui. Totul este la locul său. Îşi îndreaptă boneta care îi alunecase pe frunte. Şi înjură în franţuzeşte, fiindcă i-a înţepenit de tot grumazul. Din somn s-a trezit şi Aniela şi trage perdelele la ferestre. Peisajul de iarnă plat este sfâşietor de trist. În depărtare se observă aşezări mici, colonii omeneşti scăldate în cenuşiu şi

umezeală. Ludwika îşi imaginează că se mişcă pe o masă mare ca o insectă sub privirea atentă a unui entomolog uriaş. O străbate un fior şi îi cere Anielei un măr.

— Unde suntem? întreabă, privind pe fereastră.

— Mai avem câteva ore, răspunde liniştitor Aniela şi îi întinde tovarăşei sale un măr mic şi zbârcit, de anul trecut.

Înmormântarea ar fi trebuit să aibă loc la La Madeleine, comandaseră deja slujba, dar în acelaşi timp în Piaţa Vendôme, acolo unde expuseseră corpul, veneau încontinuu mulţimi de prieteni şi cunoscuţi. În ciuda ferestrelor acoperite, soarele încerca să pătrundă şi să se amuze cu florile de toamnă în culori calde: steluţe violet şi crizanteme de culoarea mierii. Interiorul era luminat doar de lumânări ce dădeau impresia că florile au culori adânci şi suculente, iar chipul defunctului nu este atât de palid ca la lumina zilei.

S-a dovedit că va fi greu de îndeplinit dorinţa lui Fryderyk de a se cânta la mormântul lui *Requiemul* lui Mozart. Prietenii defunctului au reuşit să-şi valorifice relaţiile de care dispuneau şi să adune cei mai buni muzicieni şi cântăreţi. A fost de acord să participe cel mai strălucit bas al Europei, Luigi Lablache – un italian mucalit, în stare să imite în chip desăvârşit pe oricine dorea. Şi într-adevăr, într-una din serile de aşteptare a înmormântării, cu ocazia unei întâlniri infórmale, l-a imitat pe Fryderyk atât de strălucit, încât societatea a râs în hohote, neştiind dacă se cuvenea un asemenea comportament – totuşi, pământul nu înghiţise încă trupul defunctului. În cele din urmă însă cineva a spus că în fond aceea era o dovadă de iubire şi de comemorare a compozitorului. Şi că în felul acesta rămâne mai multă vreme alături de cei vii. Toţi îşi aminteau cât de abil şi de maliţios reuşea Fryderyk să-i parodieze pe alţii. Avea multe talente, da, da.

În final, totul se complicase. În biserica La Madeleine nu au putut să cânte femeile – nici în cor, nici solo. Aceasta

era tradiţia de secole – fără femei. Numai voci masculine, eventual voci ale castraţilor (pentru Biserică, până şi un bărbat fără testicule este mai bun decât o femeie, a comentat soprana, o cântăreaţă italiană, domnişoara Graziella Panini), însă în ziua de azi, adică în anul 1849, unde să găseşti castraţi? Aşadar, cum să cânţi *Tuba mirum* fără sopranǎ şi alto? Parohul de la Magdalena a spus că nu poate schimba obiceiul nici măcar de dragul lui Chopin.

— Cât timp să mai ţinem trupul? Oare trebuie, pentru numele lui Dumnezeu, să ne adresăm Romei pentru asta? a ţipat Ludwika, ajunsă la capătul puterilor.

Fiindcă octombrie fusese destul de călduros, corpul a fost mutat la rece, într-o morgă. Acoperit cu flori proaspete, aproape că nu se mai vedea deloc de sub ele. Zăcea în semiîntuneric, mărunt, pipernicit, fără inimă; sub cămaşa albă ca zăpada se ascundeau suturile nu prea iscusite care închideau cutia toracică.

În tot acest timp aveau loc repetiţiile *Requiem-\ilmy* iar prietenii sus-puşi ai defunctului purtau delicat tratative cu parohul. În cele din urmă au stabilit ca femeile soliste, la fel şi cele din cor, să stea în spatele unei draperii negre, neobservate de credincioşi. Făcea scandal numai Graziella, nimeni altcineva, dar au ajuns la concluzia că în situaţia aceea particulară mai bună este o asemenea soluţie decât niciuna.

În aşteptarea înmormântării, prietenii lui Chopin se adunau în fiecare seară la sora lui acasă sau la George Sand şi îl comemorau pe cel care murise. Luau împreună cina, împărtăşeau bârfele din oraş. Erau zile ciudat de liniştite, de parcă nu făceau parte dintr-un calendar obişnuit.

Acea Graziella, scundă şi oacheşă, cu o claie de păr creţ, era cunoştinţă de-a Delfinei Potocka şi de câteva ori au vizitat-o împreună pe Ludwika. Bând lichior, Graziella îi ironiza pe bariton şi pe dirijor, dar vorbea bucuros şi despre sine. Ca orice artistă. Şchiopăta puţin, fiindcă fusese bătută cu un an în urmă la Viena, în timpul unor

încăierări de stradă. Mulţimea îi răsturnase trăsura, convinsă pesemne că în ea se află o aristocrată bogată, nu o actriţă. Graziella avea o slăbiciune pentru caleştile somptuoase şi toaletele bogate, poate din cauză că era de loc din Lombardia, dintr-o familie de croitori.

— O artistă nu poate merge într-o trăsură bogată? Dacă cineva a reuşit în viaţă, nu-şi poate permite o plăcere? vorbea cu accent italian şi suna de parcă s-ar fi bâlbâit uşor.

Spre ghinionul ei, s-a aflat la momentul nepotrivit, în locul nepotrivit. Aflată într-o dispoziţie revoluţionară, neîndrăznind să atace palatul împăratului, înconjurat de gardă, mulţimea a început să vandalizeze colecţiile imperiale. Graziella văzuse cum scoseseră afară din săli tot ceea ce vulgul asocia cu decadenţa aristocrată, cu luxul şi cruzimea. Oamenii aţâţaţi aruncau pe ferestre fotoliile, destrămau husele canapelelor, sfâşiau tapetul scump de pe pereţi. Oglinzile frumoase de cristal pocneau cu zgomot. Au demolat de asemenea vitrinele cu colecţiile arheologice. Aruncând vestigiile pe caldarâm, spărgeau geamurile la ferestre. Într-o secundă au jefuit colecţia de pietre semipreţioase, apoi s-au luat şi de scheletele şi animalele împăiate. Un tribun al poporului a decretat ca exponatelor umane împăiate şi altor mumii să li se facă o adevărată înmormântare creştină sau să se distrugă o dată pentru totdeauna acele dovezi de uzurpare a puterii asupra corpului omenesc. Aşa că au făcut un rug mare şi i-au dat foc, fapt care s-a petrecut fulgerător.

Trăsura s-a răsturnat atât de nefast, încât sârmele crinolinei au rănit-o la genunchi şi în mod evident i-au retezat nervii, iar membrul a rămas oarecum inert. Şi relatând evenimentele nefericite, şi-a ridicat fusta, arătându-le doamnelor piciorul său, imobilizat de un corset de piele cu balene de susţinere şi întărit de un cerc cu spiţe pe care se sprijinea rochia.

— Iată la ce mai poate servi crinolina.

Tocmai această cântăreaţă, de a cărei voce şi

interpretare Ludwika s-a putut convinge pe deplin la slujba funerară, i-a dat ideea. Gestul de ridicare a clopotului fustei pentru a dezvălui secretul complicatei cupole susţinute de balenele corsajului şi de spiţele metalice.

La înmormântare au venit câteva mii de oameni. A trebuit oprită circulaţia trăsurilor pe traseul convoiului funerar şi redirecţionată pe alte străzi. Întreg Parisul se oprise din cauza înmormântării. Când *Introitus*, pregătit cu atâta devotament, a răsunat, iar vocile corului s-au lovit de bolta bisericii, oamenii au început să plângă. *Requiem aeternam* a sunat puternic şi i-a mişcat pe toţi până la oase, dar Ludwika nu s-a simţit deloc tristă, tristeţea fusese deja spălată de lacrimi, ci furioasă. Ce lume mizeră şi deplorabilă, ce haos o stăpânea, ce permitea oamenilor să moară atât de tineri, ce le permitea să moară în general? Şi de ce tocmai el? De ce astfel? Şi-a dus batista la ochi, dar nu pentru a-şi şterge lacrimile, ci pentru a putea strânge ceva cu toată puterea şi pentru a-şi acoperi ochii în care cu siguranţă nu era apă, ci foc.

Tuba mirum spargens sonum Per sepulcra regionum.

Coget omnes ante thronum, a început basul Luigi Lablache, atât de cald şi de înduioşător, că durerea ei s-a mai înmuiat. Apoi a intrat tenorul şi altul din spatele cortinei:

Mors stupebit et natura.
Cum resurget creatura.
Judecanti responsura.
Liber scriptus proferetur.
În quo totum continentur.
Unde mundus judicetur.
Judex ergo cum sedebit Quidquid lated apparebit:
Nil multum remanebit.

Până când, în cele din urmă, a auzit vocea curată a Graziellei, ţâşnind spre cer ca nişte focuri de artificii, ca dezgolirea piciorului infirm, ca dezvăluirea adevărului golgoluţ. Graziella cânta cel mai bine, era limpede, iar vocea ei era doar uşor înăbuşită de cortină. Ludwika şi-o imagina

pe italiancă transpusă, încordându-şi ultimele puteri şi cu capul ridicat semeţ, cu venele gâtului umflate – aşa cum a văzut-o la repetiţii. Scoate din ea vocea aceea nemaipomenită, cântă pur, ca un diamant, în ciuda draperiei, în ciuda piciorului, în ciuda lumii aceleia blestemate:

Quid sum miser tune dicturus Quem patronus rogaturus.

Cu vreo jumătate de oră înainte de graniţa cu Ducatul Poznari, diligenţa s-a oprit la un han. Acolo drumeţele mai întâi s-au împrospătat şi au mâncat un prânz frugal: nişte friptură rece, pâine şi fructe, apoi s-au tras deoparte şi, la fel ca ceilalţi pasageri, au dispărut în vegetaţia de la marginea drumului. O vreme s-au lăsat încântate de popilnicii înfloriţi, apoi Ludwika a scos din coş borcanul mare cu bucata de muşchi maroniu şi l-a băgat repede în plasa împletită din fâşii înguste de piele. Aniela i-a legat cu grijă capetele de sârmele crinolinei la înălţimea pubisului. Când rochia a căzut la loc, nu se vedea că ascunde sub crinolină o asemenea comoară. Ludwika s-a răsucit de câteva ori, şi-a aranjat rochia şi s-a întors la trăsură.

— Nu voi putea merge prea departe cu asta, i-a spus tovarăşei sale. Mi se loveşte de picioare.

Dar nici nu trebuia. Şi-a ocupat locul în diligenţă, cu spatele drept, poate oarecum rigidă, dar era totuşi o damă, sora lui Fryderyk Chopin. Era o poloneză.

La graniţă, jandarmii prusaci le-au cerut să coboare din trăsură, verificând scrupulos dacă femeile nu introduc ilegal în Ducat ceva ce ar fi putut stârni spiritele polonezilor care aspirau la independenţă, dar bineînţeles că nu au găsit nimic.

De partea cealaltă a graniţei, la Kalisz, le aştepta deja o trăsură trimisă de la Varşovia şi câţiva prieteni. Şi martorii acestei triste ceremonii. În fracuri negre şi cu pălării înalte, au format un şir, feţele lor palide, funebre tratau cu multă smerenie fiecare pachet scos. Totuşi

Ludwika, cu ajutorul Anielei, care era la curent cu toate, a reuşit să se îndepărteze o clipă şi să scoată borcanul din interiorul călduros al rochiei. Scufundându-se în dantele, Aniela a scos cu grijă borcanul, dându-i-l Ludwikăi cu acelaşi gest cu care întinzi unei mame pruncul nou-născut. Apoi Ludwika a început să plângă.

Escortată de câteva trăsuri, inima lui Chopin a ajuns în capitală.

Preparatele uscate

Scopul unui pelerinaj îl reprezintă un alt pelerin. De data aceasta, în detaliile etalate pe rafturile de stejar, deasupra cărora tronează o inscripţie deosebit caligrafiată:

Eminet în Minimus Maximus Ille Deus[24]

Au fost adunate aici aşa-numitele preparate uscate ale organelor interne. Ele se fac astfel: mai întâi organul conservat se curăţă, apoi se umple cu vată de bumbac şi se usucă. După uscare se acoperă suprafaţa preparatului cu un strat de vernis, acelaşi care se foloseşte şi pentru conservarea suprafeţei tablourilor. De câteva ori. După îndepărtarea vatei, se acoperă cu vernis şi interiorul preparatului.

Din păcate, vernisul nu este în stare să ferească ţesuturile de îmbătrânire, de aceea cu timpul toate preparatele uscate capătă o culoare maronie, cafenie.

Iată, avem, de pildă, un stomac omenesc conservat în mod remarcabil, mărit, ca un balon, subţirel, parcă făcut din pergament; mai departe intestinele, cel subţire şi cel gros – interesant ce bunătăţi ale acestei lumi a digerat acest sistem digestiv, câte animale au trecut prin el, câte seminţe a măcinat, câte fructe a mistuit.

Alături, ca bonus, se mai află şi un penis de broască ţestoasă şi un rinichi de delfin.

Statul Reţelelor

Sunt cetăţeana statului Reţelelor. Ocupată cu deplasarea în diverse direcţii, în ultimul timp mi-am

24 în lucrurile mici, divinitatea arată ce este mai bun; citat din Pliniu cel Bătrân (n. red.).

pierdut simţul orientării în politica statului meu. Au avut loc discuţii, negocieri, conferinţe, sesiuni, întâlniri la nivel înalt. Pe mese au fost întinse hărţi uriaşe pe care erau însemnate cu steguleţe poziţiile cucerite, erau trasaţi vectorii direcţiilor următoarei victorii.

Cu doar câţiva ani în urmă, pe ecranul telefonului meu mobil, odată cu trecerea necugetată a unei graniţe absolut invizibile sau pur şi simplu convenţionale, se modelau nume exotice ale unor reţele străine, de care astăzi nimeni nu-şi mai aminteşte. Nu am băgat de seamă răsturnările de situaţie nocturne, nu a fost făcut public cuprinsul tratatelor de capitulare. Supuşii nu au fost informaţi despre mişcările armatelor imperiale compuse din funcţionari amabili, serviabili.

Telefonul meu, la fel de amabil, imediat ce cobor din avion, mă anunţă pe loc în ce provincie a statului Reţelelor mă aflu. Îmi furnizează informaţiile necesare, îşi declară solicitudinea, în caz că se va întâmpla ceva. Dispune de numere de asistenţă, iar din când în când, cu ocazia sărbătorii de Sf. Valentin sau a celor de peste an, mă îndeamnă să particip la promoţii şi loterii. Acest lucru mă dezarmează şi starea mea de spirit anarhistă se dizolvă într-o clipă.

Cu emoţii amestecate, îmi aduc aminte de o călătorie undeva departe, când m-am trezit în afara razei de acţiune a oricărei reţele posibile. Panicat, telefonul a căutat mai întâi să se agaţe de ceva, dar nu a găsit. Comunicatele lui îmi păreau tot mai isterice. „Nu s-a depistat nicio reţea”, repeta. În cele din urmă a renunţat şi se uita la mine rătăcit cu pupila lui pătrată, uite aşa, devenise un gadget inutil, o bucată de plastic.

Îmi amintea intens de o anumită gravură veche cu un drumeţ care a ajuns la capătul lumii. Surescitat, şi-a aruncat desaga cu care călătorea şi se uita în afară, în afara reţelei. Acest drumeţ din gravură se poate considera fericit: vede stelele şi planetele, răspândite cu grijă pe bolta cerului. Aude de asemenea muzica sferelor.

Noi am fost privaţi de acest cadou la capătul călătoriei noastre. În afara Reţelei este doar liniştea.

Svasticile într-un anume oraş din Orientul îndepărtat s-a statornicit obiceiul de a însemna restaurantele vegetariene cu svastici roşii, simboluri străvechi ale Soarelui şi forţei vitale. Acest lucru uşurează foarte mult viaţa vegetarienilor într-un oraş străin – e suficient să ridici capul şi să cauţi simbolul. Se serveşte acolo curry din legume (de foarte multe feluri), pakora, samos şi korma, pilafuri, chifteluţe, dar şi rulourile mele preferate de orez înfăşurate în foiţe de alge uscate.

După câteva zile mi-am format reflexul condiţionat asemenea câinelui lui Pavlov – salivez la vederea svasticii.

Vânzătorii de nume

Am văzut pe stradă prăvălioare unde se vând nume pentru copiii care urmează să se nască în curând. Trebuie să faci comandă şi să le soliciţi serviciile din vreme. Este nevoie de data precisă a concepţiei, dar şi de copia ecografului, întrucât sexul copilului este nemaipomenit de important la alegerea numelui. Vânzătorul notează aceste date şi îi cere clientului să revină peste câteva zile. În tot acest timp îi trasează copilului horoscopul şi meditează. Uneori numele apare uşor, se materializează pe vârful limbii în două-trei sunete pe care saliva le lipeşte în silabe şi pe care ulterior mâna iscusită a maestrului le preschimbă în semne roşii pe hârtie. Alteori numele apare anevoie, nebulos, vag; face nazuri. E greu de închis în cuvinte. Şi atunci intră în acţiune tehnica auxiliară care constituie totuşi secretul fiecărui vânzător de nume.

Îi poţi vedea prin uşa deschisă a prăvăliilor, cufundaţi între hârtii de orez, statuete ale lui Buddha şi texte de rugăciuni pictate manual, nevoind cu pensula în mână deasupra hârtiei cerate. Uneori numele cade din cer ca o lovitură – surprinzător, clar, desăvârşit. În faţa unei asemenea revelaţii rămâi neputincios. Se poate întâmpla ca părinţii să nu fie deloc mulţumiţi, ar fi preferat un nume blajin şi plin de optimism, precum Strălucirea-Lunii sau

Râul-Bun – pentru fete, iar pentru băieţi, de exemplu – Cel-Care-înaintează-Mereu, Neînfricatul sau Cel-Care-îşi-Atinge-Mereu-Scopul. Nu servesc la nimic tălmăcirile prăvăliaşului că însuşi Buddha i-a numit fiul Arcanul. Clienţii pleacă nemulţumiţi şi, exprimându-şi cu voce tare insatisfacţia, se duc la concurenţă.

Drama şi action

Departe de casă, într-un magazin de închirieri de filme, scotocind pe rafturi, înjur în polonă. Şi brusc se opreşte lângă mine o femeie scundă, de vreo cincizeci de ani, şi îmi spune stâlcit în propria mea limbă:

— A fost în polonă? Vorbeşti polona? Bună ziua. Din păcate aici s-a sfârşit întregul ei arsenal de propoziţii în limba polonă.

Şi începe să-mi povestească în engleză că a venit acolo pe când avea şaptesprezece ani, cu familia, iar acum se mândreşte că este „mămică”. Apoi m-am trezit într-un impas şi mai mare când s-a apucat să plângă, arătându-mi mâna ei, antebraţul, vorbindu-mi despre sânge, că acolo rezidă întregul suflet şi că sângele ei este polonez.

Acest gest stângaci seamănă cu gestul unui narcoman – degetul ei arătător indică venele, locul unde ar trebui să fie împunsătura acului. Spune că s-a măritat cu un ungur şi a uitat polona pe care o ştia. Mă strânge de mână şi pleacă, dispare printre rafturile cu indicaţiile *„Drama”* şi *„Action”*.

Mi-e greu să cred că poţi uita o limbă datorită căreia au fost trasate hărţile lumii. Trebuie mai degrabă să o fi rătăcit pe undeva. Poate zace legată fedeleş şi prăfuită într-un sertar cu sutiene şi chiloţi, împinsă într-un colţ, ca nişte bikini cu aţă sexy, cumpăraţi cândva într-un acces de entuziasm, dar pe care nu ai avut niciodată când să îi porţi.

Dovezile

Am cunoscut ihtiologi pe care nu-i deranjează deloc în activitatea lor faptul că sunt creaţionişti. Mâncăm la aceeaşi masă curry de legume şi avem mult timp până la zborul următor. De aceea ne mutăm la barul unde un tânăr

cu trăsături orientale, cu fes cu ciucure, cântă la chitară hiturile lui Eric Clapton.

Povestesc cum a creat Dumnezeu peştii lor frumoşi – păstrăvi, ştiuci, calcani europeni şi calcanii laolaltă, cu întreaga evidenţă a evoluţiei lor filogenetice. La pachet cu peştii, pe care i-a făurit, chipurile, în cea de-a treia zi a creaţiei, a pregătit scheletele lor din mină, amprentele lor brave în pietre de râu, vestigiile lor.

— De ce? am întrebat. La ce bun toate aceste false dovezi?

Erau pregătiţi pentru îndoielile mele, aşa că unul dintre ei a răspuns:

— Să-l descrii pe Dumnezeu şi intenţiile Sale e ca şi cum un peşte ar încerca să descrie apa în care înoată.

Iar celălalt a adăugat după o clipă:

— Şi pe ihtiologul său.

Nouă într-un hotel mic şi ieftin deasupra unui restaurant, în oraşul X, am primit camera cu numărul nouă. Portarul, înmânându-mi cheia (una obişnuită, argintie, cu tăbliţă cu număr prinsă de un inel de metal), a spus:

— Aveţi grijă de cheie, vă rog. Cheia de la camera nouă se pierde cel mai des.

Am încremenit cu pixul ridicat deasupra rubricilor formularului.

— Ce înseamnă asta? am întrebat într-o stare de alertă interioară.

Bărbatul din spatele recepţiei nu putea să fi nimerit mai bine decât pe mine, un detectiv diletant, investigând privat cazuri şi semne.

În mod evident mi-a receptat neliniştea, fiindcă m-a lămurit împăciuitor, aproape cu tandreţe – că nu înseamnă nimic.

Pur şi simplu, prin legile eterne ale hazardului, cheia de la camera cu numărul nouă este cel mai frecvent rătăcită de călătorii distraţi. Ştia asta precis, fiindcă în fiecare an reînnoieşte rezervele de chei şi îşi aminteşte că

trebuie să comande cele mai multe copii ale cheii de la camera nouă. Şi lăcătuşul s-a mirat de lucrul acesta.

În cursul celor patru zile ale şederii mele în oraşul X mi-am tot amintit de cheie. Când mă întorceam la hotel o puneam mereu la loc vizibil, iar când plecam o lăsam în mâinile sigure ale recepţionerilor. Când o dată am luat-o cu mine fără să vreau, am pus-o în cel mai sigur buzunar şi toată ziua am verificat cu degetele prezenţa ei. E curios ce lege guverna cheia cu numărul nouă, ce cauze şi efecte. Sau poate recepţionerul avea dreptate, intuiţia lui spontană, anume că era doar o întâmplare. Sau poate chiar, dimpotrivă, era doar vina lui; alegea fără să conştientizeze pentru camera nouă numai indivizi distraţi şi nedemni de încredere, uşor influenţabili.

După ce am părăsit destul de in pripă oraşul X din cauza unei schimbări bruşte a orarului de zbor, câteva zile mai târziu, cutremurată, am găsit o cheie în buzunarul pantalonilor – aşadar, fără să-mi dau seama, am plecat cu cheia după mine. Mi-a trecut prin minte să o trimit prin poştă, dar, sincer vorbind, nu-mi mai aminteam adresa hotelului. Mă bucura un singur lucru: că asemenea mie mai erau şi alţii – un grup de oameni care plecau din oraşul X cu cheia de la camera numărul nouă în buzunar. Poate chiar, inconştient, formăm o minicomunitate, al cărei scop nu reuşim totuşi să îl descifrăm. Poate că în viitor, cândva, el va deveni evident. A rămas totuşi un fapt ceea ce a spus portarul – din nou va trebui să comande o cheie pentru camera nouă la lăcătuşul veşnic surprins.

Proba de stereometrie de călătorie

Odată, un individ se trezeşte dintr-un somn agitat într-un mare avion intercontinental şi-şi apropie faţa de fereastră. Vede jos continentul negru, uriaş, doar pe alocuri punctat de mănunchiuri firave de lumini – oraşele mari. Graţie hărţii care se vede pe ecrane, bănuieşte că e deasupra Rusiei, undeva în Siberia centrală. Se înveleşte în pled şi adoarme la loc.

Jos, într-una din acele pete întunecate, un alt individ

tocmai iese din casa lui de lemn şi ridică ochii spre cer, verificând vremea pentru a doua zi. Dacă ar fi trasată din centrul pământului o linie dreaptă ipotetică, s-ar dovedi că pentru o fracţiune de secundă cei doi indivizi s-au aflat în aceeaşi rază, poate pentru o clipă ea apare în privirea lor, poate raza aceea le atinge pupilele.

Pentru o clipă sunt vecini pe axă verticală, căci ce înseamnă unsprezece mii de metri? Cu puţin peste zece kilometri. Cu mult mai puţin decât cea mai apropiată aşezare omenească de pe Pământ. E mai puţin decât distanţa care desparte cartierele unui mare oraş.

Chiar

Mergând cu maşina, trec pe lângă *billboard*-uri uriaşe pe marginea drumului, care anunţă negru pe alb:

yyjesus loves even you”[25] Mă simt încurajată de acest sprijin neaşteptat; mă nelinişteşte doar acel *even*.

Swiebodzin

După câteva ore de marş pe coasta abruptă a oceanului printre frunze ascuţite de plante yucca, în petele de umbră, coborâm pe ţărmul pietros. Acolo este un mic adăpost cu o cişmea cu apă dulce. În acel uriaş spaţiu pustiu se înalţă trei pereţi cu un acoperiş. Înăuntru sunt bănci pe care te poţi odihni şi dormi. Pe una dintre ele – lucru ciudat – se află un caiet cu coperte negre de plastic şi un pix Bic, galben. E o carte de oaspeţi. Arunc rucsacul, hărţile şi citesc cu aviditate, de la început. Rubricile, caracterele scrisurilor, cuvintele străine, datele laconice ale tuturor celor care prin hotărârea misterioasă a sorţii au trecut pe acolo înaintea mea. Următorul număr, data, prenumele şi numele, cele Trei întrebări de Călătorie: ţara de origine, locul de plecare, locul de destinaţie. Se dovedeşte că eram al o sută cincizeci şi şaselea vizitator. Înaintea mea au mai fost acolo norvegieni, irlandezi, americani, doi coreeni, un australian, nemţi (cei mai numeroşi), dar erau printre turişti şi elveţieni, ba chiar – uite! – şi slovaci. Apoi privirea mea se opreşte asupra unui

25 Iisus te iubeşte chiar şi pe tine (n. red.).

nume: Szymon Polakowski, Swiebodzin, Polonia. Privesc înscrisul acela grăbit ca hipnotizată. Rostesc cu voce tare numele: Şwiebodzin, şi din acel moment am impresia că deasupra oceanului, a plantelor yucca şi deasupra cărării abrupte cineva a întins o folie lăptoasă. Numele acela dificil de pronunţat şi nostim, cu care limba se luptă neputincioasă, „s”-ul moale, pervers, care provoacă imediat o trăire ambiguă, ceva ca răcoarea unei muşamale întinse pe masa din bucătărie, precum un coş cu roşii proaspăt culese din grădină, ca mirosul gazelor de la junkers[26]. Toate acestea conferă autenticitate numai acelui Şwiebodzin, şi atât. Restul zilei atârnă deasupra oceanului – o mare fata morgana. Şi cu toate că nu am fost niciodată în orăşelul acela, îi văd ca prin ceaţă străduţele, staţia de autobuz, măcelăria, turlele bisericii. Noaptea mă cuprinde un val de nostalgie, dezagreabilă ca o crampă la stomac şi, pe jumătate adormită, văd nişte buze străine care pronunţă ireproşabil inegalabilul sunet „sw”.

Kunicki. Pământul

Vara a trântit cu zgomot uşa în nasul lui Kunicki. Kunicki tocmai se face comod, schimbându-şi sandalele cu pantofi, pantalonii scurţi cu unii lungi, ascuţind creioane la birou, ordonând facturile. Trecutul încetează să mai existe, devine frânturi din viaţă – nu trebuie să ai regrete. Aşadar ceea ce simte trebuie să fie o durere-fantomă, ireală, durerea unei forme incomplete, ciobite, care prin natura ei tânjeşte după întreg. Altfel nu poate fi explicată.

În ultima vreme nu poate vorbi. Adică adoarme seara, cade din picioare de oboseală, dar se trezeşte pe la trei-patru dimineaţa, aşa cum s-a mai întâmplat cu ani în urmă, după inundaţie. Dar atunci ştia de la ce i se trage insomnia – l-a traumatizat cataclismul. Totuşi s-a produs o gaură, o pauză. Kunicki ştie că o pot astupa numai cuvintele; dacă ar putea găsi numărul corespunzător de cuvinte adecvate, pline de sens pentru a explica cele ce s-au întâmplat, gaura ar putea fi peticită, nu ar mai rămâne nicio urmă după ea,

26 Marcă de boilere create de compania Bosch (n. red.).

iar el ar dormi din nou până la opt dimineaţa. Uneori, rareori, i se pare că aude în cap o voce, unul sau două cuvinte, rostite tare, străpungător. Cuvinte rupte atât din noaptea albă de insomnie, cât şi din ziua care tămăduieşte. Ceva face o sinapsă în neuroni, nişte impulsuri sar din loc în loc. Oare nu aşa se produce gândirea?

Sunt năluci confecţionate, un produs „de-a gata”, care aşteaptă la poarta raţiunii. Nu sunt deloc înfricoşătoare, nu sunt ca potopul din Biblie, nu se petrec în el scene din infernul lui Dante. E pur şi simplu vorba de inevitabilitatea îngrozitoare a apei, de omniprezenţa ei. Pereţii locuinţei sale sunt impregnaţi de ea. Kunicki palpează cu degetul tencuiala moale, bolnăvicioasă, vopseaua umedă lasă o urmă pe piele. Petele formează pe pereţi hărţi ale unor ţinuturi pe care nu le cunoaşte, nu e în stare să le denumească. Picăturile se infiltrează prin lemnăria ferestrei, se scurg pe covor. Dacă baţi un cui în perete ţâşneşte un firicel subţire de apă, dacă deschizi un sertar, apa bălteşte în el. Dacă ridici o piatră, mă găseşti sub ea, îi şopteşte apa. Pe tastatura computerului se scurge apa şiroaie, ecranul dispare sub apă. Kunicki iese fugind din bloc şi vede că au dispărut locul de joacă şi straturile de flori, gardul viu scund a încetat să existe. Merge până la maşină în apa care îi ajunge până la glezne, va încerca să iasă cu maşina din cartier pe terenurile mai înalte, dar nu mai apucă. Se pare că sunt înconjuraţi, prinşi în capcană.

Bucură-te că totul s-a terminat cu bine, îşi spune, ridicându-se noaptea să se ducă la baie. Bineînţeles că mă bucur, răspunde tot pentru sine. Şi totuşi nu se bucură. Se întinde înapoi în aşternutul încălzit şi stă aşa cu ochii deschişi până dimineaţa. Picioarele îi sunt neliniştite, merg undeva, fac voluntar o plimbare ireală pe faldurile plăpumii, îl mănâncă din interior. Uneori moţăie scurt şi atunci îl trezeşte propriul sforăit. Stă întins pe pat şi vede cum în spatele ferestrei se face ziuă, cum încep să facă zgomot gunoierii, aude primele autobuze; de la depou

pleacă tramvaiele. Dimineaţa se aude liftul pornind, se aude piuitul lui disperat, piuitul unei creaturi rămase captive într-un spaţiu bidimensional, în sus şi în jos, niciodată transversal sau marginal. Lumea merge înainte, cu tot cu gaura aceea de neastupat, infirmă. Şontâcăind.

Kunicki şontâcăie şi el deopotrivă cu ea până la baie, apoi îşi bea cafeaua în picioare, la bufetul din bucătărie. O trezeşte pe soţia lui. Adormită, intră fără un cuvânt în baie.

A găsit şi un avantaj în faptul că nu doarme – ascultă ce spune ea prin somn. Astfel se află secretele cele mai mari. Scapă involuntar ca nişte fâşii de fum şi dispar la fel de repede, trebuie să le prinzi chiar când ies de pe buze. Aşa că se gândeşte şi trage cu urechea. Ea doarme liniştit, pe burtă, aproape că nu i se aude respiraţia, uneori oftează, dar oftează fără cuvinte. Când se întoarce de pe o parte pe alta, mâna ei caută inert celălalt trup, încearcă să-l cuprindă, piciorul ei aterizează pe coapsa lui. Şi atunci, pentru o clipă, el încremeneşte, fiindcă ce ar putea însemna asta? în cele din urmă admite că e doar

O mişcare mecanică, un reflex, şi îl acceptă.

Aparent nu s-a schimbat nimic, în afară de faptul că părul

I se mai deschisese la culoare de la soare, iar pe nas i-au apărut pistrui. Dar când a atins-o, când a trecut mâna peste spatele ei gol, i s-a părut că a descoperit ceva. Nici el nu ştia ce. Pielea ei opunea acum rezistenţă, era mai aspră, mai solidă, ca o pânză de cort.

Nu-şi permite să cerceteze mai mult, se teme, îşi retrage mâna. În starea aceea de veghe îşi imaginează că mâna lui explorează un teren necunoscut, ceva de care nu fusese conştient vreme de şapte ani cât fuseseră căsătoriţi, ceva ruşinos, o cicatrice, o fâşie de piele acoperită de păr, un solz de peşte, un puf de pasăre, o structură atipică, o anomalie.

De aceea se retrage pe marginea sa de pat şi de acolo se uită la forma de lângă el, reprezentată de soţia lui. În lumina slabă a cartierului, care pătrunde pe fereastră,

faţa ei este doar un contur palid. Adoarme fixând această pată şi când se trezeşte, în dormitor începe să se facă ziuă. Lumina zorilor este metalică, face culorile cenuşii. Pentru o clipă are impresia cutremurătoare că ea a murit – îi vede cadavrul, un trup gol şi uscat din care sufletul şi-a luat zborul de mult. Nu se teme, doar se miră şi imediat, pentru a face imaginea să dispară, îi atinge obrazul. Ea oftează şi se întoarce cu faţa spre el, punându-i mâna pe piept, sufletul se întoarce în corp. Din acel moment respiraţia ei este uniformă, dar el nu îndrăzneşte să se mişte. Aşteaptă până când ceasul deşteptător îl va salva din situaţia incomodă.

Îl nelinişteşte apatia lui. Nu ar trebui să noteze toate aceste schimbări, pentru a nu scăpa nimic din vedere? Să se ridice încetişor, se lasă din aşternut şi să împartă în două o foaie de hârtie, pe masa din bucătărie, şi pe ea să scrie: înainte şi acum. Ce ar putea scrie? O piele mai aspră – poate pur şi simplu îmbătrâneşte sau este un efect al soarelui. O cămaşă de noapte în loc de pijama? Poate caloriferele sunt deschise mai mult decât de obicei. Mirosul? Foloseşte o altă cremă.

Şi-a adus aminte de rujul pe care îl avusese pe insulă. Acum are altul! Celălalt era de culoare deschisă, bej, plăcut, culoarea buzelor. Acesta este roşu, carmin, nu ştie cum să descrie culoarea, niciodată nu a stat bine la capitolul culori, niciodată nu a ştiut care este diferenţa dintre carmin şi roşu, ce să mai zică de purpuriu.

Iese prudent din pat, atinge cu picioarele goale podeaua şi se duce la baie pe întuneric, ca să nu o trezească. Abia acolo se lasă orbit de lumina puternică. Pe raftul de la oglindă se află gentuţa ei cu cosmetice, cusută cu mărgele. O deschide delicat, pentru a-şi confirma presupunerile. Este un alt ruj.

Dimineaţă reuşeşte să joace totul perfect, aşa crede: perfect. Spune că a uitat ceva şi că trebuie să rămână acasă încă cinci minute.

— Tu pleacă, nu mă aştepta.

Se preface că se grăbeşte, chipurile caută nişte documente. Ea îşi îmbracă haina în faţa oglinzii, îşi înfăşoară în jurul gâtului fularul roşu şi îl ia pe cel mic de mână. Trânteşte uşa. Îi aude coborând scările în fugă. Încremeneşte deasupra hârtiilor şi ecoul uşii trântite mai ricoşează de câteva ori în capul lui, ca o minge – bum, bum, bum, până se lasă linişea. Apoi trage adânc aer în piept şi se îndreaptă de spate. Linişte. Simte cum aceasta se strânge în jurul lui, din acel moment se mişcă încet şi precis. Se apropie de dulap, glisează uşile de sticlă şi stă faţă în faţă cu hainele ei. Întinde mâna spre o bluză de culoare deschisă, nu a purtat-o niciodată, este prea elegantă. O mângâie cu degetele, apoi o atinge cu întreaga palmă, îşi strecoară mâna în faldurile mătăsii. Bluza aceea nu-i spune totuşi nimic, aşa că trece mai departe; recunoaşte costumul de caşmir, tot rar folosit, şi rochiile de vară, şi câteva cămăşi, una peste alta; puloverul de iarnă este încă în folie, adus de la spălătorie, şi paltonul negru, lung. Şi în el a văzut-o rar. Iar atunci îi trece prin cap gândul că hainele acelea sunt agăţate acolo pentru a-l păcăli, pentru a-l induce în eroare, pentru a-l amăgi.

Stau în bucătărie unul lângă celălalt. Kunicki toacă pătrunjelul. Nu vrea să înceapă iar, dar nu se poate abţine. Simte cum i se adună cuvintele în gât, nu e în stare să le înghită. Aşa că o va lua de la capăt:

— Ei, şi ce s-a întâmplat?

Ea vorbeşte cu glas obosit, evidenţiază prin tonul folosit că recită acelaşi lucru a nu ştiu câta oară, încât devine plictisitor că se tot ia de ea:

— Te rog încă o dată: mi s-a făcut rău, cred că am făcut o intoxicaţie, ţi-am mai spus.

Dar el nu renunţă atât de uşor:

— Când am plecat, nu-ţi era rău.

— Da, dar apoi mi s-a făcut rău, rău de tot, repetă cu satisfacţie. Şi cred că pentru o clipă mi-am pierdut şi cunoştinţa, copilul a început să plângă şi asta m-a readus în simţiri. S-a speriat şi atunci m-am speriat şi eu. Am

pornit să ne întoarcem la maşină, dar cu toată zăpăceala aia am luat-o pe alt drum.

— În ce direcţie? Spre Vis?

— Da, spre Vis. Nu, nu ştiu dacă spre Vis, de unde să ştiu eu, dacă aş fi ştiut, m-aş fi întors, ţi-am spus deja de o mie de ori, ridică vocea. Când am înţeles că m-am rătăcit, ne-am aşezat într-o dumbravă şi copilul a adormit, iar mie îmi era în continuare rău…

Kunicki ştie că ea minte. Taie pătrunjelul, nu-şi ridică ochii de la fundul de lemn şi spune cu voce de mormânt:

— Acolo nu era nicio dumbravă.

Ea aproape că ţipă:

— Bineînţeles că era!

— Nu, nu era. Erau măslini ici şi colo şi podgorii. Ce dumbravă?

Se lasă tăcerea, apoi ea vorbeşte brusc cutremurător de serios:

— Bine, aşadar. Ai întors totul pe toate părţile. Bravo. Ne-a răpit o farfurie zburătoare, au făcut pe noi experimente, ne-au injectat cipuri, o, uite aici, îşi ridică părul şi îi arată grumazul, privirea ei este glacială.

Kunicki ignoră ironia.

— Bine, spune mai departe. Ea continuă:

— Am găsit o căsuţă de piatră. Am adormit, se făcuse noapte…

— Aşa de repede? Şi toată ziua unde s-a dus? Ce ai făcut o zi întreagă?

Ea o ţine tot pe a ei:

— Dimineaţa ne-a plăcut. M-am gândit că o să-ţi cam faci griji din cauza noastră şi o să-ţi aduci aminte că existăm. Ca un fel de terapie de electroşocuri emoţionale. Am mâncat struguri şi ne-am dus să înotăm…

— Aţi stat fără mâncare trei zile?

— Ţi-am spus rămâneam struguri.

— Şi ce aţi băut? o chestionează Kunicki.

Şi atunci ea se strâmbă.

— Apă din mare.

— De ce nu-mi spui pur şi simplu adevărul?

— Ăsta este adevărul.

Kunicki taie cu atenţie tulpinile cărnoase.

— Bine, şi mai departe ce a fost?

— Nimic. În cele din urmă ne-am întors la şosea şi am oprit o maşină care ne-a dus la…

— După trei zile!

— Şi ce-i cu asta?

El aruncă furios cuţitul peste pătrunjel. Fundul de bucătărie cade pe jos.

— Femeie, tu ştii ce ai făcut? Te-am căutat cu elicopterul, întreaga insulă a fost în alertă!

— Nu era nevoie. Se mai întâmplă ca oamenii să dispară pentru o vreme, nu-i aşa? Nu trebuia să creezi o asemenea panică. Putem susţine mai departe că am leşinat, apoi mi-am revenit.

— Ce ţi s-a întâmplat, pentru numele lui Dumnezeu? Ce se întâmplă cu tine? Cum explici toate astea?

— Nu e nimic de explicat. Ţi-am spus adevărul, dar tu nu vrei să-l asculţi. Ţipă, dar apoi coboară tonul: Spune-mi, cum îţi imaginezi tu că a fost?

Dar el nu-i mai răspunde. Discuţia asta s-a repetat de câteva ori. Se pare că niciunul din ei nu mai are energie pentru ea.

Uneori ea se reazemă de perete, mijeşte ochii şi îşi bate joc de el:

— A oprit lângă mine un autobuz plin de proxeneţi şi m-au dus cu ei la bordel. Pe copil l-au ţinut pe balcon cu pâine şi apă. În cele trei zile am avut şaizeci de clienţi.

Şi atunci el îşi înfige mâinile în blatul mesei ca să n-o lovească.

Niciodată nu l-a preocupat şi nici nu s-a gândit în mod deosebit la faptul că nu-şi mai aminteşte zilele care au trecut. Nu mai ştie ce a făcut în nu ştiu care luni, ba chiar nici nu e vorba de o zi îndepărtată, a uitat şi ce a făcut lunea trecută. Nu ştie nici ce a făcut alaltăieri. Încearcă să-şi amintească joia dinaintea plecării din Vis şi nu vede

nimic. Dar când se concentrează, îşi aminteşte că mergeau pe cărare, că sub tălpile lor trosneau vreascurile uscate şi că iarba era absolut uscată, se fărâmiţa sub picioare. Îşi mai aminteşte şi zidul de piatră scund, probabil numai din cauză că au văzut pe el un şarpe care a fugit de ei. I-a cerut să-l ia pe copil în braţe. Din acel moment l-a dus pe drumul în pantă, iar ea rupea frunzele unei plante şi le freca între degete. „Ruginiţă”, a spus ea. Şi atunci şi-a dat seama că acolo totul mirosea a ruginiţă, chiar şi rachiul, căci introduc în sticle rămurele întregi. Dar nu mai ştie să spună cum s-au întors şi ce s-a întâmplat în seara acelei zile. Şi nu-şi aminteşte nici alte seri. Nu-şi mai aminteşte nimic, totul îi scapă. Iar dacă nu-ţi aminteşti, înseamnă că nu a existat.

Detaliile, greutatea detaliilor: mai înainte nu le-a luat niciodată în serios. Acum este sigur că atunci când le aranjează ca verigile unui lanţ, cauză plus efect, ştie că totul o să devină limpede. Ar trebui să se aşeze liniştit la birou cu o foaie de hârtie în faţă, de preferat de format mare, cel mai mare pe care îl are la îndemână, dispune de aşa ceva de când a împachetat cărţile, şi să aştearnă totul pe hârtie, pe puncte. Căci adevărul există.

Bine. Taie fâşiile de scotch de pe cutia de cărţi şi le scoate, aranjându-le în teancuri, fără măcar să se uite la ele. E unul dintre acele bestselleruri de doi bani. Scoate planşa de hârtie plumburie şi o întinde pe birou. Suprafaţa ei cenuşie, cuprinzătoare, uşor boţită, îl sperie. Cu o carioca neagră scrie: graniţă. Acolo s-au certat. Dar poate ar trebui să aibă în vedere chiar perioada de dinaintea plecării? Nu, se va limita la graniţă. Cu siguranţă a întins paşaportul pe geamul maşinii. Asta era undeva între Slovenia şi Croaţia. Apoi îşi aduce aminte că au mers pe o şosea asfaltată care ducea prin sate părăsite. Case de piatră fără acoperiş, cu urme de incendiu sau bombe. În mod evident, urme ale războiului. Câmpuri în paragină, pământ uscat, sterp, neîngrijit. Proprietarii ei au luat calea pribegiei. Cărări aproape şterse. Maxilare încleştate. Nu

se întâmplă absolut nimic, sunt în purgatoriu. Merg cu maşina, uitându-se tăcuţi la peisajele acelea cutremurătoare. Dar pe ea nu şi-o aminteşte, stătea prea aproape, lângă el. Nu-şi aminteşte dacă s-au oprit acolo sau nu. Se pare că iau îngheţată. Şi vremea – este arşiţă. Cerul este lăptos.

Kunicki are un serviciu bun. La muncă este un om liber. Lucrează ca reprezentant comercial al unei mari edituri din capitală; reprezentant – adică agent de vânzări. Are în oraş câteva puncte pe care trebuie să le viziteze o dată la o anumită perioadă, elogiind oferta, recomandând noutăţile, ispitind cu reducerile oferite. Se duce la o mică librărie de la marginea oraşului şi scoate din portbagaj comanda primită. Localul se numeşte „Librărie. Articole de papetărie”, este prea mic pentru a-şi permite un nume mai particular, de altfel chiar şi aşa majoritatea venitului i-l asigură manualele şcolare şi caietele. Comanda este depusă într-o cutie de plastic – îndrumătoarele, două exemplare din volumul al şaselea al enciclopediei, memoriile unui actor celebru şi ultimul bestseller cu un titlu care nu-i spunea nimic – *Constelaţii*, trei exemplare. Kunicki îşi promite să-l citească şi el. Primeşte o cafea şi o bucăţică de cozonac de casă, îi plac. Bându-şi cafeaua şi muşcând din cozonac, le arată noul pliant al editurii. Asta se vinde bine, spune, şi tocmai pentru asta este făcută comanda. Aşa arată munca lui. Înainte să plece cumpără un calendar cu preţ redus.

Seara, în micul lui birou notează comenzile strânse în formularele colective; le trimite prin e-mail. A doua zi va primi cărţile.

Răsuflă uşurat, trage adânc din ţigară, şi-a terminat treaba pe ziua aceea. Aştepta momentul acesta de dimineaţă, ca să se poată uita liniştit la fotografii. Conectează aparatul la computer.

Sunt 64 în total. Nu şterge niciuna. Se deschid automat, fiecare după câteva secunde. Fotografiile sunt plicticoase. Singurul lor merit este acela de a imortaliza

clipa care altfel ar dispărea cu desăvârşire. Dar oare merită să le salveze? Şi totuşi. Kunicki le salvează pe un disc, închide computerul şi pleacă spre casă.

Face totul din reflex: răsuceşte cheia în contact, dezarmează alarma, îşi pune centura, porneşte radioul cu degetele fără măcar să se uite la el, bagă în viteza întâi şi maşina deja rulează încet din parcare intrând pe strada intens circulată, bagă în viteza a doua. La radio se transmite prognoza meteo: va ploua. De altfel chiar începe să plouă, ca şi cum picăturile de ploaie ar fi aşteptat gata pregătite imprecaţia rostită la radio; porneşte ştergătoarele. Şi brusc ceva se schimbă. Nu e vorba de vreme, de ploaie, de ceea ce vede în faţa maşinii, dar într-o clipă vede totul altfel. Are impresia că şi-a scos de pe nas nişte ochelari fumurii sau că ştergătoarele au îndepărtat de pe parbriz ceva mai mult decât praful depus. îl trec căldurile şi involuntar ridică piciorul de pe pedala de acceleraţie. Este claxonat. Se adună laolaltă şi bagă în viteză ca să ajungă imediat în spatele Volkswagenului negru. Încep să-i transpire mâinile. Ar fi tras bucuros pe dreapta, dar nu are unde, trebuie să meargă mai departe.

Vede cu înspăimântătoare claritate că tot acel drum bine cunoscut este plin de semne ţipătoare. Sunt informaţii destinate numai lui. Cercuri pe un singur stâlp, triunghiuri galbene, pătrăţele albastre, tabele verzi şi albe, săgeţi, indicatoare. Semafoare. Linii trasate pe asfalt, tabele de informaţii, avertismente, aduceri-aminte. Un zâmbet de pe un *billboard*, la fel de esenţial. Le-a văzut şi azi dimineaţă, dar atunci încă nu-i spuneau nimic, dimineaţă le-a putut ignora, acum deja nu mai reuşeşte să o facă. Îi vorbesc cu ton liniştit, dar categoric, sunt mult mai multe de atât, la drept vorbind spaţiul înconjurător e plin ochi de ele. Firmele magazinelor, reclamele, simbolurile poştei, farmaciilor, băncii, paleta ridicată de un preşcolar care conduce copiii pe zebră, semnul duce la alt semn, prin semn, un semn care indică un alt semn – puţin mai încolo, un semn ridicat de alt semn, transmis mai departe, o

conspiraţie a semnelor, o reţea de semne, o înţelegere a semnelor în spatele lui. Nimic nu este inocent şi fără importanţă, ci un rebus infinit.

Caută panicat un loc unde să parcheze, trebuie să închidă ochii, altfel înnebuneşte. Ce s-a întâmplat cu el? începe să tremure. Găseşte uşurat o staţie de autobuz şi trage acolo pe dreapta. Încearcă să se stăpânească. Crede că e posibil să fi făcut o comoţie. Se teme să se uite împrejur. Poate că a descoperit un anumit mod de a privi, un alt Punct de Vedere, scris cu litere mari, totul scris cu litere mari.

Respiraţia i se normalizează în câteva clipe, dar mâinile continuă să-i tremure. Îşi aprinde o ţigară, o da, nicotină îl mai amorţeşte puţin, cu norişorii de fum se tămâiază de demoni. Dar ştie deja că nu va merge mai departe, nu ar fi în stare cu ceea ce ştie acum, cu convingerea care îl cuprinde. Gâfâie cu capul sprijinit de volan.

Trage maşina pe trotuar, cu siguranţă îi vor da amendă pentru asta, şi iese cu grijă. Carosabilul asfaltat i se pare acum mocirlos.

— Domnule Nu-Mă-Atinge, spune ea.

Provocator. Kunicki nu-i răspunde. Ea trânteşte uşile dulăpiorului, scoate o cutie de ceai, aşteaptă un moment reacţia lui.

— Ce se întâmplă cu tine? întreabă, de data aceasta agresiv. Kunicki ştie că dacă acum nu va răspunde, ea va trece la atac frontal, aşa că spune liniştit:

— Nu se întâmplă nimic. Ce să se întâmple? Ea pufneşte şi enumeră cu ton monoton:

— Nu deschizi gura, nu mă laşi să te ating, te tragi pe partea ta de pat, nu dormi noaptea, nu te uiţi la televizor, te întorci acasă târziu cine ştie de unde, duhneşti a alcool…

Kunicki se gândeşte o clipă cum trebuie să reacţioneze. Ştie că, orice ar face, nu e bine. Aşa că încremeneşte. Stă drept pe scaun, priveşte fix masa. Îi este

atât de incomod, ca şi cum ar fi înghiţit ceva ce nu vrea să-i alunece pe gât. Simte mişcarea ameninţătoare a aerului din bucătărie. Încearcă pentru ultima oară:

— Trebuie să spunem lucrurilor pe nume… începe, dar ea îl întrerupe.

— Aha, măcar de-ai şti ce nume au.

— OK. Tot nu mi-ai spus cu adevărat ce… Dar nu apucă să termine, fiindcă ea aruncă ceaiul pe jos şi iese în fugă din bucătărie. Un moment mai târziu aude uşa de la intrare trântindu-se.

Kunicki crede despre ea că este o actriţă desăvârşită. Ar fi putut face neîndoielnic carieră.

Întotdeauna a ştiut ce vrea. Acum nu mai ştie. Nu ştie nimic, nici măcar nu ştie ce ar trebui să ştie. Deschide paginile cataloagelor şi se uită distrat la cartonaşele prinse de el cu bolduri. Nu ştie ce caută şi cum să caute.

Noaptea trecută a stat pe Internet. Şi ce a găsit? O hartă inexactă a Visului, pagina departamentului de turism croat, orarul de navigare a bacurilor. Când a tastat numele Vis, i-au apărut zeci de pagini. Numai câteva erau despre insulă. Preţurile hotelurilor şi atracţii turistice. Şi Visible Imaging Sistem, cu fotografii din satelit, din câte înţelegea. Şi Vaccinuri Information Statements. Victorian Institute of Sport. Şi încă Sistem for Verification and Synthesis.

Internetul îl purta singur de la un cuvânt la altul, îi sugera linkuri, i le arăta cu degetul. Când nu ştia ceva, tăcea cu tact sau arăta cu încăpăţânare aceleaşi pagini, până te plictiseai. Şi atunci Kunicki a avut impresia că a ajuns la graniţele lumii cunoscute, la un zid, la bolta cerului. Nu poţi să o străpungi cu capul şi să arunci o privire în afară.

Internetul este o mare păcăleală. Promite multe – că îţi îndeplineşte cerinţa, că îţi găseşte ceea ce cauţi; cererea, împlinirea, răsplata. Dar în fond această promisiune este o momeală, fiindcă imediat intri în transă şi hipnoză. Drumurile se bifurcă rapid, se înmulţesc şi se multiplică, le prinzi urma, gonind atunci după o ţintă care

începe să se estompeze şi se metamorfozează. Pierzi terenul de sub picioare, uiţi care a fost locul de plecare, iar ţinta finală o scapi până la urmă din ochi, dispare în strălucirea următoarelor pagini, cărţi de vizită care mereu promit mai mult decât pot oferi, pretinzând fără neruşinare că sub suprafaţa ecranului se află cosmosul. Dar nu e nimic mai iluzoriu decât asta, dragă Kunicki. Ce cauţi tu, Kunicki? Ai chef să-ţi desfaci mâinile larg şi să te arunci în el, în acest abis, dar nu e nimic mai iluzoriu: peisajul se dovedeşte un tapet, nu te lasă să treci mai departe.

Biroul lui este mic, o singură încăpere pe care o închiriază pe bani puţini la etajul patru al unei clădiri de birouri cam scorojite. Alături este o agenţie imobiliară, iar ceva mai încolo un cabinet de tatuaje. Are loc acolo pentru un birou şi un computer. Pe jos zac pachete cu cărţi. Pe pervaz e un ceainic electric şi un borcan de cafea.

Deschide computerul şi aşteaptă până maşina îşi vine complet în fire. Apoi îşi aprinde prima ţigară. Se uită încă o dată la fotografii, dar de data aceasta se uită la fiecare îndelung şi atent, până când ajunge la cele făcute la sfârşit – conţinutul genţii ei răsturnat pe masă şi biletul cu inscripţia: „Kairos", da, chiar îşi amintea cuvântul acela: Kaipoc). Da, cuvântul acela îi va explica tot.

Aşadar a găsit ceva ce nu observase până atunci. Trebuie să fumeze o ţigară, atât este de surescitat. Priveşte misteriosul cuvânt, el îl va conduce acum, îi va da drumul în aer ca un zmeu şi îl va urmări. „Kairos", citeşte Kunicki, „kairos", repetă nesigur că aşa se pronunţă. Probabil e grecesc, se gândeşte vesel, grecesc, şi se repede la rafturile cu cărţi, dar nu găseşte un dicţionar grec, numai *Proverbe latine utile*, o carte niciodată folosită. Acum ştie deja că e pe o pistă bună. Nu se mai poate opri. Etalează fotografiile cu conţinutul poşetei, bine că le-a făcut atunci. Le aranjează una lângă cealaltă ca pe o pasienţă, pe rânduri uniforme. Aprinde o altă ţigară şi se învârte în jurul mesei ca un detectiv. Se opreşte, trage

fumul în piept, se uită fix la rujul fotografiat şi la pix. Brusc simte că sunt unghiuri diferite. Dintr-unul se văd numai obiectele, obiecte folositoare, oneste şi concrete, se ştie imediat la ce folosesc şi cum se folosesc. Dar mai este şi privirea panoramică, generală, graţie căreia observi legăturile dintre obiecte, reţeaua lor de raporturi. Lucrurile nu mai sunt lucruri, faptul că au o anumită utilitate are o importanţă secundară, e o aparenţă. Acum ele sunt simboluri, indică ceva ce nu apare în fotografii, trimit în afara ramei fotografiilor. Trebuie să te concentrezi mai mult ca să poţi menţine acea privire de ansamblu, în esenţă este un dar, o favoare. Lui Kunicki începe să-i bată inima mai tare. Pixul roşu cu inscripţia „Septolete" creşte adânc într-un sens tenebros, de nedescifrat.

Recunoaşte locul acesta, ultima oară a fost aici când deja apa se retrăgea, imediat după inundaţie. Biblioteca, un venerabil Ossolineum[27], se află lângă râu, îşi întoarce faţa spre ea, iar aceasta este o greşeală. Cărţile ar trebui ţinute pe dealuri.

Îşi aminteşte priveliştea aceea, atunci când s-a arătat deja soarele şi apa scădea. Inundaţia a lăsat în urmă noroi şi mâl, dar unele locuri fuseseră curăţate şi funcţionarii bibliotecii întindeau acolo cărţile la uscat. Le aşezau întredeschise pe jos, erau sute, mii. În poziţia aceea nefirească pentru ele semănau cu nişte creaturi vii, o încrucişare între o pasăre şi o anemonă. Mâinile în mănuşi subţiri de latex dezlipeau răbdător filele umede, lipite între ele, pentru ca frazele şi cuvintele să se usuce. Din păcate, foile se încreţiseră, se înnegriseră de la mâl şi apă, se strâmbaseră. Oamenii mergeau printre ele prudent, femei în halate albe, ca la spital, deschideau volumele spre soare; să le citească soarele. Dar în esenţă era o privelişte cutremurătoare, ceva ca o confruntare a intemperiilor. Kunicki stătea şi se uita la acel spectacol cu groază, apoi,

27 Referire la Institutul Naţional Ossoliriski, important centru al culturii poloneze, ce cuprindea şi o bibliotecă foarte bogată, a doua ca mărime din Polonia (n. red.).

înflăcărat de exemplul unui alt trecător, s-a alăturat grupului, oferindu-şi ajutorul.

Astăzi în biblioteca aceea din mijlocul oraşului, frumos renovată după inundaţie, cu o fântână ascunsă între clădirile ridicate în jurul unei curţi interioare, se simte nelalocul său. Când intră în sala de lectură mare, spaţioasă, vede măsuţe aranjate pe şiruri uniforme, la o distanţă discretă una de cealaltă. Aproape la fiecare din ele stau spinări aplecate, încovoiate. Lemne peste un mormânt. Un cimitir.

Cărţile aranjate pe rafturi le arată oamenilor numai cotoarele, aşa gândeşte Kunicki, ca şi cum oamenii ar putea fi văzuţi numai din profil. Nu poartă ca momeală coperte colorate, nu se laudă cu banderole pe care fiecare secvenţă începe cu „cel maiw; ca nişte recruţi pedepsiţi, îşi prezintă numai distincţiile: titlul şi autorul, nimic mai mult.

În loc de pliante, afişe şi reclame, există cataloage. Egalitatea micilor fişe îndesate în sertare trezeşte respect. Numai câteva informaţii, numere, o scurtă descriere, nimic epatant.

Nu a fost niciodată aici. În timpul studiilor folosea numai biblioteca universitară modernă. A înmânat fişa pe care a notat titlul şi autorul şi după un sfert de oră a primit cartea. Dar chiar şi aşa nu se ducea acolo prea des, la drept vorbind doar excepţional, căci majoritatea textelor sexeroxau. Aceasta este noua generaţie a literaturii – un text fără cotor, un xerox volant, ceva în genul unei batiste igienice de unică folosinţă care a preluat puterea după abdicarea batistelor de pânză. Batistele igienice au produs o revoluţie modestă, au estompat diferenţele dif clasă. După folosire se aruncă la coş.

Are în faţă trei dicţionare. *Dicţionar grec-polon*. Autor Zygmunt Weclewski, Lvov, 1929. Librăria lui Samuel Bodek, str. Báthory 20. *Dicţionar de buzunar grec-polon*. Teresa Kambureli, Thanasis Kamburelis, Editura Wiedza Powszechna, Varşovia, 1999. Şi *Dicţionar grec-polon* în patru volume, redactat de Zofla Abramowiczowna, 1962,

Editura PWN. Acolo descifrează cu greu, ajutându-se de tabelul alfabetic, cuvântul care-l interesa: Keup6<).

Citeşte numai ceea ce era scris în polonă, cu alfabet latin: „1. «Despre măsură», măsura cuvenită, măsură, moderaţie; diferenţă; semnificaţie, 2. «Despre loc» vital, un loc sensibil de pe corp, 3. «Despre timp», un moment critic, momentul potrivit, prilej, ocazie, prilejul potrivit, momentul potrivit este vremelnic; cei care au apărut pe neaşteptate; a pierde o ocazie; când a sosit momentul prielnic, în caz de furtună să ajuţi la timp, la momentul oportun, pretimpuriu, perioade critice, stări periodice, succesiunea cronologică a faptelor, situaţie, stare de fapt, situaţie, pericol extrem, beneficiu, folos, în ce scop? ce te ajută? unde ar fi mai convenabil?”

Acesta a fost un dicţionar. Al doilea, mai vechi – Kunicki parcurge cu privirea rândurile mărunte, trecând peste cuvintele scrise în greceşte şi poticnindu-se la scrierea veche: „măsură bună, moderaţie, relaţie justă, a ajunge la destinaţie, peste măsură, moment prielnic, momentul potrivit, clipă binevoitoare, prilej la îndemână, precum şi numai, timp, oră, dar la nr. pl. circumstanţe, relaţii, raporturi, vremuri, evenimente, incidente, momente revoluţionare ferme, pericole, primejdii; prilejul este potrivit, se iveşte prilejul, tocmai la timp. Se mai spune şi: ceva se întâmplă la momentul potrivit”. În dicţionarul cel mai recent se indica între paranteze drepte şi pronunţia: [kieros]. În plus: „vreme, timp, moment, cum este vremea? acum este vremea strugurilor, pierde vremea, din când în când, o dată, cât timp? ar fi trebuit de mult să”. Kunicki aruncă disperat o privire în sala de lectură. Vede vârfurile capetelor aplecate deasupra cărţilor. Se întoarce la dicţionare, citeşte titlul anterior care arăta la fel, de fapt se deosebea printr-o singură literă: Kaipioe). Iar aici e puţin altfel: „făcut la timp, precis, eficient, muritor, fatal, întrebare decisivă şi: loc periculos pe corp, unde rănile sunt eficiente, ceva ce este mereu punctual, ceva ce trebuie mereu să se întâmple”.

Kunicki îşi strânge lucrurile şi se întoarce acasă. Noaptea găseşte pe Wikipedia o pagină despre Cairo, de unde află pur şi simplu că este un zeu elen, insignifiant, uitat. Şi că a fost descoperit la Trogira. În muzeul acela se află portretul lui, de aceea a scris ea numele acela. Nimic altceva.

Când fiul lui era mic, când era încă prunc, Kunicki nu se gândea la el ca la un om. Şi era bine, fiindcă erau apropiaţi. Omul este mereu departe. A învăţat să schimbe cu îndemânare scutecele, făcea asta din câteva mişcări ale mâinilor, doar scaiul pamperşilor pârâia uşor. Cufunda trupul lui mititel în cadă, îi săpunea burtica, apoi, înfăşurat în prosop, îl ducea în cameră şi îl îmbrăca în body. Era uşor. Când ai un copil mic nu trebuie să te gândeşti la nimic, totul este evident şi firesc. Copilul lipit de piept, greutatea lui pe tine; mirosul lui – propriu şi emoţionant. Dar un copil nu este încă un om. Devine om când se smulge din braţele tale şi spune „nu".

Acum îl nelinişteşte liniştea. Ce face copilul? Kunicki se opreşte în cadrul uşii şi îl vede pe jos, printre cuburile de construit. Se aşază lângă el şi ia în mână una din maşinuţele de plastic. O face să gliseze pe drumul desenat. Poate ar trebui să înceapă de la o poveste: a fost odată ca niciodată o maşinuţă care s-a rătăcit. Deja se pregăteşte să deschidă gura, dar băieţelul îi smulge din mână jucăria şi îi întinde alta – un camion de lemn încărcat cu lego.

— Construim? spune copilul.

— Ce vrei să construieşti? îl întreabă Kunicki.

— O casă.

Bine, fie, o casă. Aranjează cuburile sub formă de pătrat. Camionul aduce materiale.

— Sau poate construim o insulă? întreabă Kunicki.

— Nu, o casă, spune copilul şi aranjează haotic cuburile unul peste altul. Kunicki le îndreaptă delicat, pentru ca întreaga construcţie să nu se răstoarne.

— Dar marea ţi-o mai aminteşti?

Copilul dă din cap, camionul răstoarnă o nouă

încărcătură de materiale de construcţie. Şi Kunicki nu mai ştie ce să spună, despre ce să întrebe. Arătând covorul, spune că aceea era insula şi că ei sunt pe insulă, dar băieţelul se pierde pe insulă, tata îşi face griji, unde poate fi copilul lui? Face asta, nu îi iese prea convingător.

— Nu, se încăpăţânează băieţelul. Facem o casă.

— Îţi mai aminteşti cum te-ai rătăcit cu mama?

— Nu! strigă copilul şi împrăştie vesel cuburile.

— Te-ai pierdut undeva? întreabă iar Kunicki.

— Nu, răspunde copilul şi camionul intră cu avânt în construcţia proaspăt ridicată, pereţii se dărâmă. Bum, bum! râde băieţelul.

Răbdător, Kunicki începe să construiască iar.

Când ea se întoarce acasă, Kunicki o priveşte de pe covor, ca un copil. Este mare, îmbujorată de frig, suspicios de sures citată. Are gura roşie. Aruncă pe spătarul scaunului fularul roşu (sau poate carmin) şi îl strânge la piept pe copil. „Vă e foame?”, întreabă. Lui Kunicki i se pare că odată cu ea a intrat în cameră şi vântul, unul vijelios ca vântul mării, ca briza. Ar fi vrut să o întrebe: „Unde ai fost?”, dar nu-şi poate permite să facă asta.

Dimineaţă are o erecţie şi trebuie să se întoarcă cu spatele la ea; trebuie să ascundă ideile stânjenitoare ale corpului, ca să nu le interpreteze ca pe nişte îndemnuri, ca pe nişte încercări de împăcare, ca pe o dovadă de afecţiune. Se întoarce cu faţa la perete şi celebrează această erecţie, acea disponibilitate ineficientă, starea de alertă, mădularul încordat, aderent; îl are numai pentru sine.

Vârful penisului se îndreaptă ca un vector în sus, spre fereastră, spre lume.

Picioare. Labele picioarelor. Chiar şi atunci când se opreşte, când se aşază, ele continuă să meargă, se mişcă virtual, nu se pot opri, străbat spaţiul cu paşi mici şi iuţi. Când vrea să le oprească, se revoltă. Kunicki se teme că picioarele lui vor răbufni şi vor începe să o ia la fugă, că îl vor purta într-o direcţie cu care el nu e de acord, că vor

sălta în pas de dans în pofida voinţei sale sau vor intra în curţile sumbre ale unor case mucegăite, că vor urca nişte scări străine spre nişte trape de acces către acoperişuri abrupte şi-i vor cere să se plimbe pe ţiglele alunecoase ca nişte solzi, asemenea unui lunatic.

Cu siguranţă Kunicki nu poate dormi din cauza picioarelor sale neastâmpărate: de la brâu în sus este relaxat, destins, somnolent; de la brâu în jos – invincibil. În mod evident în el trăiesc două persoane. În partea de sus tânjeşte după linişte, dreptate; în partea de jos este ca un infractor gata oricând să calce orice reguli. Sus are prenumele, numele, adresa şi codul numeric personal; jos – nu are nimic de spus despre sine, ba chiar e foarte sătul de sine.

Ar vrea să-şi înăbuşe picioarele, să le ungă cu o cremă care să le detensioneze; gâdilătura aceea interioară este, în fond, dureroasă. În cele din urmă ia un somnifer. Pune picioarele la punct. Kunicki încearcă să-şi controleze membrele. Găseşte o modalitate pentru asta: le lasă să se mişte neîncetat, chiar şi degetele din pantofi, când restul corpului stă liniştit. Iar când se aşază, le şi eliberează puţin din strânsoare, n-au decât să se agite. Se uită la vârfurile pantofilor şi vede mişcarea delicată a pielii, când picioarele lui îşi încep marşul obsedant pe loc. Dar merge mult şi prin oraş. I se pare că de data asta străbate toate podurile posibile de pe Odra şi de pe canale. Că nu a ratat niciunul.

A treia săptămână din septembrie este ploioasă şi vântoasă. Trebuie să scoată din debara lucrurile de toamnă, paltoanele şi cizmele de cauciuc pentru cel mic. îl ia de la grădiniţă şi merg acum cu pas iute spre maşină. Băiatul sare într-o baltă şi împrăştie apă împrejur. Kunicki nu observă lucrul ăsta, se gândeşte la ce urmează să spună, îşi pregăteşte propoziţiile. De exemplu: „Mă tem ca nu cumva copilul să fi suferit un şoc”, sau cu mai multă siguranţă de sine: „Mi se pare că fiul meu a suferit un şoc”. Îşi aminteşte de cuvântul „traumă”, din „a avea o

traumă”.

Merg prin oraşul ud, ştergătoarele funcţionează la capacitate maximă şi adună apa de pe parbriz, dezvăluind pentru o clipă lumea cufundată în ploaie, ştearsă.

Asta este ziua lui – joia. Joia îl ia pe cel mic de la grădiniţă. Ea este ocupată, lucrează după-amiaza, are nişte cercuri de activităţi, se întoarce târziu, aşadar Kunicki este singur cu fiul său.

Maşina trage în faţa unei clădiri renovate din centrul oraşului şi o clipă Kunicki caută un loc de parcare.

— Unde mergem? întreabă cel mic şi, întrucât Kunicki nu răspunde, băiatul începe să repete întrebarea ca o placă stricată: Undemergem, undemergem?

— Linişte, spune tatăl, dar pe urmă, după o clipă, îi explică: La o doamnă.

Copilul nu protestează, probabil că e curios.

În sala de aşteptare nu este nimeni şi imediat în faţa lor apare o femeie de circa cincizeci de ani, îi invită în cabinet, încăperea este luminoasă şi plăcută – în mijloc este un covor mare şi moale, iar pe el jucării, cuburi de construit. Mai încolo, o canapea şi două fotolii, un birou şi un scaun. Copilul se aşază prudent pe marginea fotoliului, dar ochii îi sunt atraşi de jucării. Femeia zâmbeşte şi îi întinde mâna lui Kunicki, îl salută şi pe copil. Vorbeşte cu băieţelul de parcă în mod ostentativ nu l-ar băga în seamă pe tată. Aşa că el e cel care vorbeşte primul, anticipând eventualele ei întrebări.

— De ceva vreme fiul meu doarme prost, a devenit nervos şi... minte el, dar femeia nu-l lasă să termine.

— Mai întâi o să ne jucăm, spune.

Sună absurd, Kunicki nu ştie dacă şi cu el o să se joace, încremeneşte, surprins.

— Câţi ani ai? îl întreabă femeia pe copil.

Cel mic ridică trei degete.

— A împlinit trei ani în aprilie, spune Kunicki.

Ea se aşază pe covor lângă copil şi îi dă cuburile; spune:

— Tata o să stea pe hol şi o să citească, iar noi doi o să ne jucăm, uite aşa.

— Nu, spune copilul, se ridică şi fuge la tatăl său. Kunicki a înţeles. îl convinge pe cel mic să stea.

Uşa va rămâne deschisă, îl asigură femeia.

Uşa se închide uşor, dar nu de tot. Kunicki stă în sala de aşteptare şi le aude acum vocile, dar neclar, nu ştie ce îşi spun. S-a aşteptat să i se pună multe întrebări, ba chiar a adus cu el şi carnetul de sănătate al micuţului – acum citeşte că s-a născut la termen, natural, că a primit 10 puncte pe scara Apgar, vaccinurile, greutatea: 3750, lungimea: 57 cm. Despre un adult se spune că e „înalt”, despre un copil că e „lung”. Ia de pe masă o revistă colorată, o deschide mecanic şi găseşte imediat reclame cu ultimele noutăţi editoriale. Recunoaşte titlurile, compară preţurile. Simte împunsătura plăcută a adrenalinei – la el e mai ieftin.

— Spuneţi-mi, vă rog, ce s-a întâmplat. Ce vă preocupă? întreabă femeia.

I se face ruşine. Ce să-i spună, că nevastă-sa a dispărut cu tot cu băiat, că nu au fost de găsit trei zile, patruzeci şi nouă de ore, numărate exact? Şi că nu ştie unde au fost? întotdeauna ştia totul despre ei, iar acum nu ştie ce era cel mai important. Apoi, într-o fracţiune de secundă, îşi imaginează că spune: „Ajutaţi-mă, vă rog. Hipnotizaţi-l şi reconstituiţi clipă de clipă cele patruzeci şi nouă de ore. Trebuie să ştiu”.

Iar ea, o femeie înaltă, dreaptă ca bradul, se apropie de el atât de tare, încât îi simte mirosul antiseptic al puloverului – la fel cum odinioară, în copilărie, miroseau asistentele medicale – şi îi prinde capul în mâinile mari şi calde şi îl strânge la piept.

Dar lucrurile se petrec totuşi altfel. Kunicki minte:

— În ultima vreme este neliniştit, se trezeşte noaptea, plânge, în august am fost în vacanţă, m-am gândit că poate a suferit ceva ce nu realizăm, că poate ceva l-a speriat…

E convins că nu îl crede. Femeia ia un pix în mână şi se joacă. Vorbeşte cu un zâmbet fermecător, cald.

— Aveţi un fiu extraordinar de dezvoltat, sociabil, inteligent. Uneori un simplu desen poate trezi unui copil asemenea reacţii. Să nu se uite prea mult la televizor. După părerea mea, copilul nu are nimic, absolut nimic.

Apoi se uită la el îngrijorată – cel puţin aşa i se pare. Când ies, când cel mic nu mai face „pa, paM doamnei doctor, începe să-i zică în gând „curvă”. Zâmbetul ei îi pare nesincer. Ascundea ceva. Nu i-a spus tot. Acum ştie că nu ar fi trebuit să meargă la o femeie doctor. În oraş nu erau psihologi de copii bărbaţi? Femeile au stabilit un monopol asupra copiilor? Niciodată nu sunt uşor de citit; nu poţi şti la prima vedere dacă sunt slabe sau puternice, cum se comportă, ce vor; trebuie să fii mereu vigilent. Îşi aminteşte pixul pe care îl ţinea în mână. Un Bic galben, la fel ca cel din poşetă, pe care l-a fotografiat.

Este marţi, ea are zi liberă. Surescitat de dimineaţă, nu doarme, se preface că nu bagă de seamă vânzoleala ei matinală prin casă, din dormitor la baie, din bucătărie pe hol şi încă o dată în baie. Ţipătul scurt, nerăbdător al copilului, cu siguranţă atunci când îi leagă şireturile. Fâsâitul deodorantului. Fluieratul ceainicului.

Când în sfârşit pleacă, stă lângă uşă şi ascultă dacă a venit liftul. Numără până la şaizeci – cam atât le ia până să ajungă la parter. Apoi îşi trage repede pantofii şi scoate din plasă geaca pe care a cumpărat-o de la second-hand. Ca să nu fie recunoscut. Închide uşa în urma lui. Numai să nu aştepte prea mult timp liftul.

Da, totul merge ca uns. Porneşte în grabă după ea, urmând-o la o distanţă sigură, în geaca străină. Privirea lui rămâne agăţată de spinarea ei, e curios dacă ea simte un oarecare disconfort, probabil că nu, fiindcă merge cu pas iute, grăbit, ar putea spune chiar vesel. Sare împreună cu băieţelul peste bălţi, nu le ocolesc, ci sar peste ele – de ce? De unde are atâta energie în dimineaţa aceea ploioasă de toamnă, să fi început deja cafeaua să-şi facă efectul? Alţi

trecători îi par lenţi şi somnolenţi, ea este colorată, fularul ei de un roz ţipător reprezintă o pată stridentă pe fundalul zilei, Kunicki se agaţă de el ca de un colac de salvare.

În cele din urmă ajung la grădiniţă. Asistă la despărţirea de copil, dar faptul nu-l emoţionează. Poate în timpul acestor îmbrăţişări tandre ea îi şopteşte ceva la ureche băieţelului, un cuvânt, poate chiar acel cuvânt pe care Kunicki îl caută cu atâta înfrigurare. Dacă l-ar şti, l-ar putea nota în rubrica motorului cosmic de căutări şi aceasta i-ar deschide pe ecran într-o fracţiune de secundă un răspuns scurt şi obiectiv.

Acum o vede cum se opreşte la trecerea de pietoni, aşteptând să se facă verde, scoate mobilul şi selectează un număr. O clipă Kunicki speră că telefonul lui din buzunar va începe să sune, are propriul sunet – un ţârâit ca de cicadă, da, a ales pentru mobilul său sunetul acesta de insectă tropicală. Dar buzunarul său. tace. Ea traversează strada, vorbind cu cineva scurt. Acum e rândul lui să aştepte culoarea verde, e cam periculos, fiindcă ea tocmai face colţul şi dispare, aşa că şi el, imediat ce poate, grăbeşte pasul şi deja se teme că a pierdut-o, începe să se supere pe sine şi pe semafor. Oh, să o piardă tocmai acum, la două sute de metri de casă. Dar o vede; fularul intră pe uşa rotativă a unui magazin. E un magazin mare, un centru comercial deschis de curând, este aproape gol, de aceea Kunicki ezită dacă să intre după ea, dacă va reuşi să se ascundă între buticuri. Dar trebuie să intre, întrucât acolo există o a doua ieşire care dă spre o altă stradă, aşa că îşi trage gluga pe cap – la urma urmelor poate face asta, doar plouă – şi intră. O vede – merge printre standuri încet, ca şi cum ar fi reţinut-o ceva, şi se uită la produsele cosmetice, la parfumuri, se opreşte în faţa unui raft şi întinde mâna după ceva. Ţine în mână un flacon. Kunicki scormoneşte printre şosetele la preţ redus.

Când ea se mută îngândurată la raionul de genţi, Kunicki ia flaconul în mână. Carolina Herera, citeşte. Să memoreze numele ăsta sau să-l şteargă imediat din

memorie? Mai bine să-l reţină, îi spune ceva. Totul înseamnă ceva, numai că nu ştim ce, repetă în gând.

O vede de la depărtare – stă în faţa oglinzii cu o geantă roşie în mână, se priveşte când dintr-o parte, când din cealaltă. Apoi se duce la casă, direct spre Kunicki. Acesta, panicat, se retrage în spatele rafturilor cu ciorapi, lasă capul în jos. Ea trece pe lângă el. Ca o stafie. Dar apoi brusc se întoarce, ca şi cum ar fi uitat ceva şi privirea ei cade direct asupra lui, aplecat, cu gluga trasă peste ochi. Kunicki îi vede ochii măriţi de uimire, îi simte privirea care îl atinge, trece peste el, cercetându-l.

— Ce faci tu aici? De ce arăţi aşa? apoi într-o clipă ochii aceia devin blânzi, îi acoperă o ceaţă uşoară, clipeşte: Dumnezeule, ce se petrece cu tine, ce s-a întâmplat?

E ciudat, Kunicki nu s-a aşteptat la asta. S-a aşteptat la scandal. Când colo, ea îl îmbrăţişează şi îl strânge la piept, îşi bagă faţa în geaca lui ciudată de la second-hand. Lui Kunicki îi scapă un oftat, un mic „oh” rotund, nu prea ştie dacă din cauză că e surprins de reacţia ei neaşteptată sau din cauză că brusc simte nevoia să plângă în hohote, ascuns în haina ei de puf care miroase frumos.

Sună de pe mobil după un taxi, aşteaptă în tăcere. Abia în lift ea îl întreabă:

— Cum te simţi?

Kunicki răspunde că bine, dar ştie că acum se îndreaptă împreună spre ultima confruntare. Bucătăria lor va fi câmpul de luptă, iar ei vor aborda poziţiile de atac – el cu siguranţă aşezat la masă, ea – cu spatele la fereastră, ca de fiecare dată. Şi ştie că nu ar trebui să desconsidere momentul acela important, că este, poate, ultimul şi singurul moment posibil pentru a afla în sfârşit ce s-a întâmplat. Care este adevărul. Dar ştie de asemenea că se află pe un teren minat. Fiecare întrebare este o bombă. Nu este laş şi nu se va da bătut de la a încerca să reconstituie faptele. Când liftul urcă, Kunicki se simte ca un terorist, ca un atentator cu bombă ascunsă în haine, un explozibil care se va declanşa imediat ce vor deschide uşa locuinţei,

spulberând totul în jur.

Ţine uşa cu piciorul pentru a face loc mai întâi pungilor de cumpărături, apoi se strecoară după ele în casă. De fapt, nu remarcă nimic ciudat, aprinde lumina şi scoate produsele din sacoşe, înşirându-le pe bufetul din bucătărie. Toarnă apă într-un pahar şi bagă în ea o legătură de pătrunjel cam ofilit. Pătrunjelul îl face să-şi mai revină puţin.

Merge prin propria casă ca o nălucă, i se pare că trece prin pereţi. Camerele sunt goale. Kunicki este ochiul care se distrează căutând diferenţele: „Găseşte detaliile prin care se deosebesc cele două imagini”. Şi Kunicki le caută. Nu are nicio îndoială că imaginile sunt diferite – felul cum arată casa acum şi cum arăta mai înainte. Este un joc pentru cei cu simţ de observaţie slab. În primul rând, pe cuier nu mai e haina ei, nici fularul, nici geaca băiatului, mulţimea ghetelor (au rămas la locul lor doar papucii lui de casă, stingheri), nu e nici umbrela. Camera copilului pare întru totul părăsită, la drept vorbind a mai rămas în ea doar mobila. Pe covor e o maşinuţă uitată, ca o epavă după un accident cosmic inimaginabil. Dar Kunicki trebuie să se convingă – aşadar merge prin dormitor cu mâna întinsă înainte, se apropie de dulapul cu uşi de oglindă şi glisează uşile grele; se mişcă fără ghes, cu mârâit morocănos. A mai rămas doar bluza de mătase, prea elegantă pentru a o purta. Atârnă solitar în dulap. Mişcarea uşii a făcut mâneca ei să se mişte uşor – arată de parcă s-ar bucura că a fost în sfârşit găsită, acolo unde a fost uitată. Kunicki se uită la rafturile goale din baie. Au mai rămas doar articolele lui de bărbierit, înghesuite într-un colţ. Şi periuţa de dinţi cu baterie.

Are nevoie de mai mult timp pentru a înţelege priveliştea aceea. O seară întreagă, o noapte întreagă şi dimineaţa următoare.

În jurul orei nouă îşi face o cafea tare, apoi aruncă într-o geantă unele produse cosmetice din baie, câteva cămăşi din dulap, pantaloni. Înainte să iasă din casă, de

fapt chiar în faţa uşii, verifică dacă are portofelul: documentele şi cârdurile. Apoi coboară repede pe scări, spre maşină. În timpul nopţii a nins, aşa că trebuie să deszăpezească maşina. Face asta la întâmplare, cu mâna. Contează pe faptul că spre seară ar putea să fie deja la Zagreb, iar la Split – a doua zi. Adică a doua zi va vedea marea.

Porneşte pe drumul drept ca o linie spre sud, în direcţia graniţei cehe.

Simetria insulelor

În psihologia de călătorie se spune că senzaţia de similitudine a doua locuri este direct proporţională cu distanţa dintre ele. Ceea ce este aproape nu pare că se aseamănă, ne apare ca necunoscut, străin. De cele mai multe ori asemănările cele mai mari le găsim – este de părere psihologia de călătorie – la capetele extreme ale lumii.

Fascinant este, de pildă, fenomenul simetriei insulelor. Nedesluşit, nelămurit; un fenomen care merită o monografie proprie. Gotlandia şi Rodos. Islanda şi Noua Zeelandă. Fiecare dintre aceste insule, privită fără membrul comparaţiei, ni se pare incompletă, imperfectă. Stâncile golaşe, calcaroase ale Rodosului îşi au complinirea în stâncile acoperite de muşchi ale Gotlandiei; strălucirea orbitoare a soarelui devine mai reală abia atunci când este comparată cu după-amiaza blândă, aurie, a nordului. Zidurile medievale ale oraşului apar în două versiuni: una dramatică şi una melancolică. Ştiu asta turiştii suedezi, care au înfiinţat pe insula Rodos o colonie ONU informală, ferită de ochiul publicului.

Punga de vomitat în avionul Varşovia-Amsterdam m-am jucat apatic cu o pungă de hârtie pe care abia după o clipă am observat că scria cu pixul:

„12.10.2006 Zborul de noapte spre Irlanda. Locul de destinaţie: Belfast. Studenţii Politehnicii din Rzeszow”.

Scrisul se vedea pe fundul pungii, acolo unde fusese lăsat un spaţiu gol, între două părţi cu text tipărit. Pe

pungă, textul tipărit era repetat în mai multe limbi: *de you want ar sickness bag... sacpour mal de Vair... Spuckbeutel... bolsa de mareo*. Între rândurile tipărite, o mână de om a notat rândurile acelea cu prima literă mare îngroşată, ca şi cum autorul a stat o clipă pe gânduri dacă să lase în avion acea expresie anonimă a neliniştii. A bănuit că informaţia de pe pungă îşi va găsi un cititor? Că eu voi deveni astfel martora călătoriei altcuiva?

M-a emoţionat acest act de comunicare unidirecţional, eram curioasă ce mână l-a scris, cum arătau ochii care au înserat cuvintele de-a lungul liniei textului tipărit. Eram curioasă dacă acei studenţi din Rzeszow au avut la Belfast o şedere prielnică. Şi, sincer vorbind, m-aş aştepta să primesc răspunsul la întrebarea mea într-un alt avion, în viitor. Aş fi vrut să scrie: „Călătoria a fost reuşită. Ne întoarcem în ţară”. Dar ştiu că numai angoasa şi nesiguranţa te împing să scrii pe pungi. Nici eşecul, nici cel mai mare succes nu favorizează scrisul.

Sfârcurile pământului

Cei doi tineri – fata, cel mult nouăsprezece ani, studentă la literatură scandinavă, şi iubitul ei, un blond scund cu păr *dreadlock*, se încăpăţânau să meargă de la Reykjavík la Isafjordhur cu autostopul. Au fost sfătuiţi să nu facă asta din cel puţin două motive: în primul rând, mai ales în nord traficul nu este intens, ar putea rămâne undeva pe drum; în al doilea rând – în perioada aceasta a anului temperatura poate să scadă pe nepusă masă destul de drastic. Dar tinerii aceia nici nu voiau să audă. Ambele avertismente, pare-se, s-au adeverit întocmai: au rămas undeva în pustiu, unde i-a lăsat o maşină înainte de a o lua spre cine ştie ce sat îndepărtat, şi nicio altă maşină nu a mai apărut, iar în decurs de o oră vremea s-a schimbat radical, a început să ningă. Stăteau tot mai înspăimântaţi la marginea drumului care străbate de la un capăt la altul un şes plin de pietre vulcanice, şi se încălzeau fumând, sperând că în cele din urmă o să apară o maşină. Dar nu a apărut niciuna. În mod evident, oamenii au renunţat în

seara aceea la a mai merge la Isafjordhur.

Nu aveau cu ce să facă focul – numai muşchi umed şi nişte tufe pe ici, pe colo, pe care focul nici nu voia să pună gura, ce să mai vorbim de a le mistui. Şi-au întins sacii de dormit printre pietre, pe muşchi, iar când norii de zăpadă au dispărut şi au dezgolit un cer îngheţat şi înstelat, au observat că pietrele vulcanice au căpătat chip şi totul a început să şoptească, să murmure şi să foşnească. Au aflat că e suficient să întindă mâna sub muşchi, sub pietre, astfel încât să ajungă direct la pământul cald. Mâna simte vibraţiile îndepărtate, delicate, o mişcare depărtată, respiraţia – nu există nicio îndoială: pământul este viu.

Apoi au aflat de la islandezi că nu li s-a întâmplat nimic neobişnuit: pentru rătăciţi ca ei, pământul e capabil să-şi dezgolească sfârcurile calde. Trebuie să sugi din ele cu recunoştinţă, să bei laptele din ele. Se pare că are gustul unui lapte îmbogăţit cu magneziu – din cel pe care îl găseşti de vânzare în farmacii pentru hiperaciditate şi arsuri în gât.

Pogo

Mâine e Sabatul. Tinerii hasizi dansează pogo pe trotuar în ritmul unei muzici moderne, săltăreţe, sud-americane. „Dansează” nu e cuvântul potrivit. Sunt salturi sălbatice, extatice, vânzoleală pe loc, corpuri ricoşând unul de altul şi despărţindu-se – este un dans ţopăit de toate adolescentele din lume la concerte, în faţa scenei. Aici muzica se aude din difuzoare aşezate pe o maşină în care stă rabinul, atent la toate.

Nişte turiste scandinave, amuzate, se alătură băieţilor şi, stângaci, ţinându-se de mâini, încearcă un cancan. Totuşi, sunt rugate de unul dintre băieţi să se dea la o parte:

— Vă rugăm frumos: femeile care vor să danseze să o facă mai deoparte.

Peretele

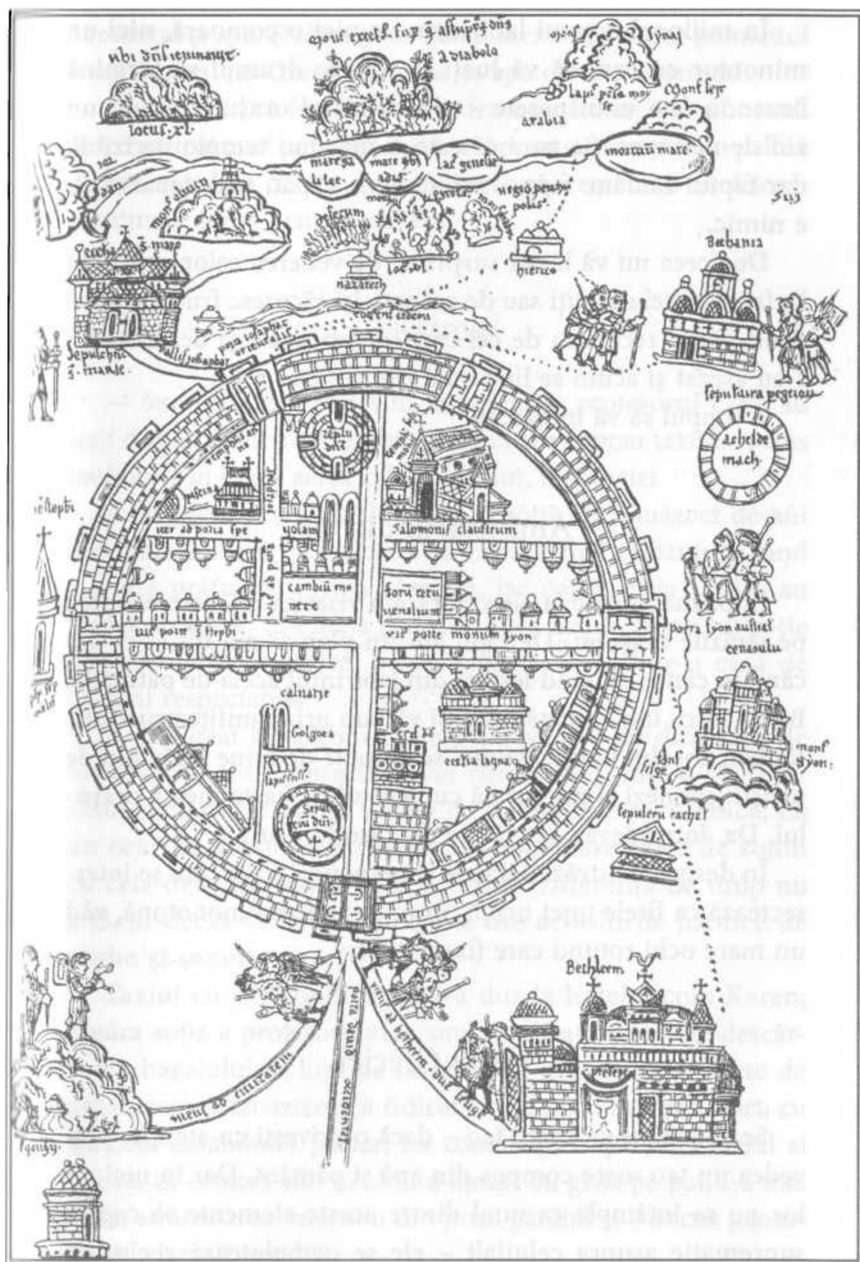
Unii cred că am ajuns la capătul călătoriei.

Oraşul este cu desăvârşire alb, ca nişte oase rămase

în pustiu, linse de limbile vipiei, lustruite de nisip. Arată ca o colonie de corali calcificată care a acoperit dealul din vremuri demult apuse, când aici se întindea marea.

Se mai spune că oraşul este o pistă de start inegală, dificilă pentru orice pilot, de unde cândva zeii şi-au luat zborul spre cer. Cei care mai au o idee despre acele vremuri de demult, perpetuează, din păcate, informaţii contradictorii. Nici în ziua de azi nu se poate stabili o variantă omogenă.

Fiţi cu băgare de seamă, voi, pelerini, turişti şi pribegi care aţi ajuns în călătoria voastră până aici – cu vaporul, cu avionul sau pe jos, prin defileuri şi pe poduri; trecând de cordoanele de armată şi de baricade. De multe ori v-au fost oprite maşinile şi convoaiele, vi s-au verificat riguros paşapoartele, aţi fost priviţi în ochi. Fiţi cu băgare de seamă, mergeţi prin labirintul acesta de străduţe după semne, staţii, lăsaţi-vă ghidaţi de degetul arătător al mâinii întinse, de numerotarea versetelor din Biblie, de cifrele romane pictate pe pereţii caselor. Să nu vă lăsaţi amăgiţi de tarabele cu coliere de perle, covoraşe, pipe de apă, monede (chipurile) săpate în nisipurile pustiului, de condimentele aranjate în grămăjoare colorate; să nu vă lăsaţi privirea furată de mulţimea colorată a celor ca voi, de toate felurile posibile, de la culoarea tenului, a părului, a pielii, a hainelor, la cea a pălăriilor şi rucsacurilor.

În mijlocul acestui labirint nu e nicio comoară, niciun minotaur cu care să vă luaţi la trântă; drumul se termină brusc în faţa unui perete – alb ca restul oraşului, înalt, un zid de neînvins. Se pare că este zidul unui templu invizibil,

dar faptul rămâne fapt – am ajuns la capăt, mai departe nu e nimic.

De aceea nu vă lăsaţi surprinşi de vederea celor care stau în faţa peretelui uluiţi sau de cei care îşi răcoresc fruntea, atingând piatra rece, sau de cei care, de oboseală şi dezamăgire, s-au aşezat şi acum se lipesc de zid ca nişte copii.

E timpul să vă întoarceţi.

Amfiteatrul din vis în prima noapte la New York am visat că rătăcesc noaptea pe străzile oraşului. De fapt, am un plan şi mă uit la el din când în când, căutând ieşirea din labirintul acela de pătrăţele. Brusc intru într-o piaţă mare şi văd un uriaş amfiteatru antic. Rămân absolut uluită. Atunci se apropie de mine un cuplu de turişti japonezi şi mi-l arată cu degetul pe harta mea a oraşului. Da, într-adevăr, se află pe ea, răsuflu uşurată.

În desişul de străzi paralele şi perpendiculare care se intersectează ca firele unei urzeli, în reţeaua aceea monotonă, văd un mare ochi rotund care fixează cerul.

Harta Greciei

Seamănă cu un mare tao – dacă o priveşti cu atenţie, poţi vedea un tao mare compus din apă şi pământ. Dar în niciun loc nu se întâmplă ca unul dintre aceste elemente să capete supremaţie asupra celuilalt – ele se completează reciproc:

pământul şi apa. Strâmtoarea Peloponez este ceea ce pământul îi oferă apei, iar Creta este ceea ce apa oferă pământului.

Dar eu cred că forma cea mai frumoasă o are Peloponezul. Are conturul unei palme materne mari, cu siguranţă nu o palmă de om; o palmă care se scufundă în apă, cercetând dacă temperatura e bună pentru scăldat.

Kairos

— Suntem cei care ies în faţă, a spus profesorul când au ieşit din clădirea mare a aeroportului şi aşteptau taxiul. A tras mulţumit în piept aerul călduţ, plăcut, al Greciei.

Avea optzeci şi unu de ani şi o soţie cu douăzeci de

ani mai tânără decât el, cu care s-a însurat din chibzuinţă când s-a ales praful de prima căsnicie, iar copiii, deja adulţi, au plecat de acasă. Şi bine a făcut, fiindcă acum prima lui soţie are nevoie de îngrijire, petrecându-şi zilele într-o casă de bătrâni respectabilă.

A suportat bine zborul, cele câteva ore de diferenţă de fus orar nu erau semnificative; ritmul de somn al profesorului semăna de multă vreme cu o simfonie cacofonică, cu un orar de somn care alterna la întâmplare orele de somn cu cele de o luciditate buimăcitoare. Diferenţa de timp nu a făcut decât să amâne cu şapte ore acordurile haotice de veghe şi somn.

Taxiul cu aer condiţionat i-a dus la hotel; acolo Karen, tânăra soţie a profesorului, a supravegheat cu atenţie descărcarea bagajului, a luat de la recepţie informaţiile lăsate de organizatorii croazierei, a ridicat cheile şi cu evident efort, cu ajutorul amabilului portar, l-a condus pe soţul ei la etajul al doilea, în camera lor. Acolo l-a aşezat cu grijă pe pat, i-a mai slăbit strânsoarea fularului din jurul gâtului şi i-a scos pantofii. A adormit imediat.

Şi iată că se aflau la Atena! S-a bucurat, apropiindu-se de fereastră, luptându-se o clipă cu sistemul ingenios de închidere. Atena în aprilie. Primăvara se instalase pe deplin, frunzele împânzeau febril spaţiul. Pe străzi aproape că apăruse praful, încă nu supărător; iar zgomotul, oh, e cel dintotdeauna. A închis fereastra.

La baie, Karen şi-a aranjat părul scurt şi cărunt şi a intrat sub duş. Acolo a simţit imediat cum toată încordarea se scurge de pe ea odată cu spuma, dispărând de tot în gura de scurgere.

Nu trebuie să mă enervez, îşi repeta în sinea ei, orice corp trebuie să se adapteze la viaţă, nu există altă ieşire.

— Ne apropiem deja de finiş, a spus cu voce tare, stând nemişcată sub jetul de apă caldă. Şi întrucât gândea într-un fel obstinent în imagini, fapt pe care îl considera neîndoielnic o piedică în cariera ei ştiinţifică, a văzut ceva ca un gimnaziu grecesc cu blocstartul caracteristic ridicat

pe frânghii, şi cu alergători – soţul ei şi ea însăşi, cum fug chinuit spre linia de finiş, chiar dacă abia au luat startul. Apoi s-a înfăşurat într-un prosop pufos şi şi-a uns cu grijă faţa, gâtul şi decolteul cu cremă hidratantă. Mirosul cunoscut al produsului cosmetic a liniştit-o deplin, aşa că s-a întins pentru o clipă pe patul aşternut, alături de soţul ei, şi a adormit, fără să ştie când.

La cina pe care au mâncat-o în restaurantul hotelului (limbă de mare şi broccoli la aburi pentru el şi o farfurie de salată cu feta pentru ea), profesorul a întrebat dacă i-a luat însemnările, cărţile, notele, până când, printre toate acele întrebări uzuale, a apărut una ce trebuia să se ivească mai devreme sau mai târziu, dezvăluind cea mai recentă situaţie de pe frontul de luptă:

— Draga mea, unde ne aflăm, de fapt?

A reacţionat calm. I-a explicat în câteva propoziţii simple.

— Ah, bineînţeles, a spus vesel. Sunt totuşi cam distrat.

A comandat pentru ea o sticlă de retsina şi a aruncat o privire în restaurant. Mâncau aici în general turişti bogaţi – americani.

germani, englezi, dar şi cei care, datorită liberei circulaţii a banilor, urmărind doar confortul material, îşi pierduseră deja semnele particulare. Erau pur şi simplu frumoşi, sănătoşi şi treceau cu uşurinţă incredibilă de la o limbă la alta.

La masa vecină s-a aşezat, de pildă, o companie plăcută, nişte oameni poate cu puţin mai tineri decât ea, nişte cvincvagenari veseli, rumeni şi robuşti. Trei bărbaţi şi două femei. Karen şi-ar fi găsit şi ea locul printre hohotele lor de râs (chelnerul le aduce o nouă sticlă de vin grecesc). S-a gândit că şi-ar putea lăsa soţul care tocmai scormonea cu furculiţa tremurând în mână corpul palid al peştelui, să-şi ia vinul şi, natural ca puful de păpădie suflat în vânt, să se aşeze pe un scaun la masa lor, să mai prindă ultimele acorduri de râs şi să-şi alăture lor alto-ul mat al vocii ei.

Dar bineînţeles că nu a făcut asta. În schimb, a strâns de pe faţa de masă broccoli care, revoltate de stângăcia profesorului, aleseseră să părăsească farfuria în semn de protest.

— O, Zei, a spus pierzându-şi răbdarea şi chemând chelnerul să le servească deja ceaiul de plante. Să te ajut?

— Nu accept să fiu hrănit, a răspuns şi, adunându-şi forţele, furculiţa lui a atacat peştele.

Adeseori era furioasă pe el. Omul acela era întru totul dependent de ea şi totuşi se comporta ca şi cum ar fi fost invers. A crezut că bărbaţii cei mai inteligenţi, conduşi poate de un instinct de autoconservare, sunt atraşi de femei mult mai tinere, inconştient, în pragul desperării, dar nu o fac deloc din motivele pe care le vehiculează sociobiologii. Nu, nu e vorba aici de reproducţie, despre gene, de împingerea ADN-ului lor pe canalele înguste ale materiei, prin care curge timpul. Este mai mult vorba de presentimentul pe care îl au în orice moment al vieţii lor, un presentiment trecut cu mare grijă sub tăcere şi disimulat – că, rămaşi singuri cu sine în tovărăşia tăcută şi plictisitoare a timpului care trece, suferă un proces accelerat de atrofiere. Ca şi cum au fost proiectaţi pentru un scurt interval de timp, pentru uvertură, pentru o întrecere emoţionantă, pentru victorie şi imediat apoi – pentru epuizare. Că îi ţine în viaţă excitarea, iar aceasta este o strategie de viaţă foarte costisitoare; resursele de

energie se epuizează în cele din urmă, iar atunci trăiesc pe datorie.

S-au cunoscut la o petrecere dată de o cunoştinţă comună care tocmai îşi încheiase cei doi ani de cursuri ţinute la universitatea lor. În urmă cu cincisprezece ani. Profesorul i-a adus vin, iar când i-a întins paharul, a observat că vesta lui de lână absolut demodată pocneşte la cusături şi că pe coapsa profesorului atârnă diafan o aţă neagră, lungă. Ea tocmai venise să ocupe locul profesorului care ieşea la pensie şi să îi preia studenţii; îşi mobila casa închiriată şi încerca să îşi revină după divorţul care ar fi putut fi şi mai dureros, dacă ar fi avut copii. Soţul ei, după cincisprezece ani de căsnicie, a părăsit-o pentru altă femeie. Karen are peste patruzeci de ani, este deja profesor, a scris câteva cărţi. S-a specializat în cultele antice ale insulelor greceşti, puţin cunoscute. Este istoric al religiilor.

S-au căsătorit la câţiva ani după ce s-au întâlnit. Prima soţie a profesorului era grav bolnavă, aşa că i-a fost greu să obţină divorţul. Dar chiar şi copiii lui au fost de partea lor.

Adeseori s-a gândit la cum i s-a aranjat viaţa şi a ajuns la concluzia că adevărul este simplu: bărbaţii au nevoie de femei mai mult decât au femeile nevoie de bărbaţi. De fapt, gândea Karen, femeile s-ar putea descurca foarte bine şi fără bărbaţi. Suportă bine singurătatea, se îngrijesc de sănătatea lor, sunt mult mai rezistente, au grijă de relaţiile de prietenie – a căutat în cap şi alte calităţi şi şi-a dat seama că descrie femeile ca o rasă de câini foarte utilă. Cu nespusă satisfacţie, a început să înmulţească aceste însuşiri canine: învaţă repede, nu sunt agresive, iubesc copiii, sunt prietenoase, stau pe lângă casă. E uşor să trezeşti în ele, mai ales când sunt tinere, instinctul misterios care le face inofensive, legat uneori doar de dorinţa de a avea copii. Fiindcă în mod sigur acest instinct înseamnă ceva mai mult de atât, înseamnă cuprinderea lumii, înseamnă bătătorirea unor

cărări, făcutul patului zi şi noapte, stabilirea unor ritualuri care calmează. Nu e greu să trezeşti acest instinct cu mici exerciţii de neputinţă. Apoi orbesc, algoritmul surprinde, iar atunci poţi înălţa corturi şi te poţi face comod înăuntrul lor, aruncând din ele tot, iar ele nici măcar nu observă că puiul este ceva monstruos, că e doar un rebut.

Profesorul a ieşit la pensie cu cinci ani în urmă, a primit la plecare premii şi medalii, a fost trecut în cartea de onoare a universităţii, alături de alte nume meritorii în domeniul ştiinţelor, au scos un volum omagial cu articolele studenţilor lui; au fost organizate în cinstea sa şi câteva petreceri. La una din ele a participat şi un comedian cunoscut de la televizor şi, la drept vorbind, asta l-a bucurat şi animat cel mai mult pe profesor.

Apoi s-au stabilit definitiv într-o căsuţă confortabilă din campus şi acolo s-a apucat de „aranjatul hârtiilor". Dimineaţa, Karen îi făcea ceaiul şi îi pregătea un mic dejun frugal. Îi lua corespondenţa şi răspundea la scrisori şi invitaţii, ceea ce consta de regulă în refuzuri politicoase. Dimineaţa încerca să recupereze startul lui foarte matinal şi-şi făcea adormită o cafea, în timp ce lui îi pregătea o fiertură de cereale. Îi pregătea haine curate. Pe la prânz venea menajera, Karen avea aşadar câteva ore numai pentru ea, când el îşi făcea siesta. După-amiază din nou ceai, de data aceasta de plante, apoi îl pregătea pentru plimbarea lui zilnică, pe care o făcea singur. Citea cu voce tare din Ovidiu, cina şi pregătirea de seară pentru culcare. Şi toate acestea diversificate cu administrarea pastilelor şi picăturilor. În fiecare an, de cinci ani liniştiţi, exista o singură invitaţie la care răspundeau pozitiv – croaziera de vară cu un vapor de lux prin insulele greceşti, unde profesorul le ţinea zilnic pasagerilor un curs. Fără să pună la socoteală sâmbetele şi duminicile, erau zece cursuri pe teme considerate de profesor fascinante, în fiecare an altele; nu exista o listă fixă a temelor care urmau să fie discutate.

Vaporul se numea Poseidon (literele lui negre,

greceşti, ieşeau în relief pe fundalul alb al vasului: NOZEIAHN), avea două punţi, restaurant, sală de biliard, cafenea, salon de masaj, solar şi cabine confortabile. De câţiva ani ocupau mereu aceeaşi cabină, cu pat dublu matrimonial, baie, măsuţă cu două fotolii şi birou minuscul. Podeaua era acoperită de o mochetă moale de culoarea cafelei şi Karen, privind-o, spera de fiecare dată să găsească în buclele ei cercelul pe care îl pierduse aici în urmă cu patru ani. Din cabină ieşeau direct pe puntea de la clasa întâi şi seara, când profesorul deja dormea, lui Karen îi plăcea să profite de această facilitate – stătea la bariere şi îşi fuma singura ţigară din zi, privind luminiţele îndepărtate pe lângă care treceau. Puntea încălzită de soarele din timpul zilei emana acum căldură, iar dinspre apă venea un aer răcoros, întunecat, iar lui Karen i se părea că trupul ei se află la graniţa dintre zi şi noapte.

— Slăvit fii, o, Poseidon, protector al corăbiilor şi îmblânzitor al armăsarilor, o, Poseidon, tu cel cu păr negru şi iubit de soartă, tu cel care stăpâneşti pământul, îndură-te de marinari, spunea în şoaptă, apoi îi arunca zeului mării ţigara abia începută, doza ei zilnică; pură extravaganţă.

Traseul croazierei era acelaşi în fiecare an.

Vaporul pleacă din portul Pireus şi se îndreaptă spre Elefsis, apoi către Corint, iar de acolo înapoi spre sud, spre insula Poros, ca turiştii să vadă ruinele templului lui Poseidon şi să se plimbe prin orăşel. Apoi drumul îi poartă spre insulele Ciclade – totul se petrece fără grabă, ba chiar lenevos, pentru a te putea bucura de soare şi mare, de priveliştea oraşelor situate pe insule, de oraşe cu pereţi albi şi acoperişuri portocalii, mirosind a crânguri de lămâi. Sezonul încă nu a început, aşa că nu sunt mulţimi de turişti – profesorul vorbeşte despre ele întotdeauna cu aversiune, nu e în stare să-şi ascundă nemulţumirea. E de părere că ei se uită fără să vadă totuşi nimic, că doar îşi lasă privirea să alunece, privind numai ceea ce le indică ghidul tipărit în milioane de exemplare, echivalentul tipografic al

McDonaldsului. Se opresc apoi pe Delos, unde se arată interesaţi de templul lui Apollo, iar pe urmă merg prin insulele Dodecanezului la Rodos, unde îşi încheie croaziera şi, de pe aeroportul local se întorc acasă.

Lui Karen îi plăceau foarte mult după-amiezile când acostau în micile porturi şi, îmbrăcaţi adecvat pentru o plimbare – nelipsitul fular al profesorului – mergeau în oraş. Adeseori în port acostau şi bacuri mai mari şi atunci negustorii localnici îşi deschideau imediat prăvăliile pentru a le oferi celor sosiţi prosoape cu numele insulei, seturi de scoici, bureţi, amestecuri de plante uscate în coşuleţe frumoase, ouzo sau pur şi simplu îngheţată.

Profesorul mergea brav şi arăta cu bastonul vestigiile – porţile, fântânile arteziene, ruinele îngrădite de o barieră firavă, povestind lucruri pe care ascultătorii săi nu le-ar fi putut descoperi niciodată nici în cele mai bune ghiduri. Acele plimbări nu erau totuşi incluse în contract. Doar un singur curs pe zi.

A început:

— Cred că omul are nevoie pentru a trăi cam de aceleaşi condiţii climatice precum citricele.

Îşi ridica privirea spre plafonul plin de lămpi mici, rotunde şi rămânea aşa ceva mai mult decât ar fi trebuit.

Karen şi-a încleştat mâinile până aproape i s-au albit, dar a reuşit să-şi menţină pe faţă zâmbetul interesat, uşor provocator – sprâncenele ridicate, ironia i se citea pe chip.

— Acesta este punctul nostru de referinţă, a continuat soţul ei. Nu întâmplător suprafaţa civilizaţiei greceşti se suprapune, în linii mari vorbind, cu suprafaţa citricelor. În afara acestui spaţiu însorit, dătător de viaţă, totul este supus unui proces lent, dar inevitabil, de degradare.

Părea un start lung, nepripit. Karen vedea întotdeauna totul în imagini: avionul profesorului începe să ruleze, roţile intră în gropi, poate chiar depăşesc pista, şi avionul va decola de pe spaţiul verde. Totuşi, în cele din urmă, maşinăria se ridică de la sol, se balansează ezitant,

dar deja se ştie că va zbura. Pe nevăzute, Karen răsuflă uşurată.

Cunoştea temele cursurilor, cunoştea planul lor notat pe fişe cu scrisul mărunt al profesorului şi propriile notiţe cu care îl ajuta, căci, dacă se întâmpla ceva, se putea ridica de unde stătea, continuând de unde rămăsese el, urmând firul povestirii. Cu siguranţă însă nu ar fi putut să vorbească cu atâta vervă şi nici nu şi-ar fi permis micile excentricităţi cu care involuntar menţinea în alertă atenţia ascultătorilor. Aştepta întotdeauna un anumit moment, când profesorul se ridica şi începea să meargă – pentru Karen însemna, apelând din nou la un simbol imagistic, că avionul atinsese înălţimea adecvată de zbor, că totul era în ordine, că putea deja să iasă fără zgomot pe puntea de sus şi să-şi aştearnă liniştit privirea pe întinderea apei, să o agaţe pe catargele iahturilor pe lângă care treceau, pe piscurile munţilor care se vedeau prin perdeaua delicată de ceaţă alburie.

Se uita la cei care ascultau – stăteau aşezaţi în semicerc; cei din primul rând aveau notiţe în faţa lor pe măsuţele rabatabile, notau cu lăcomie cuvintele profesorului. Cei din ultimele rânduri, undeva sub ferestre, făceau front separat şi erau ostentativ nepăsători, dar ascultau. Karen ştia că din rândurile lor erau recrutaţi cei mai pătrunzători, care apoi îl chinuiau cu o mulţime de întrebări, iar ea trebuia să se lupte cu ei, ferindu-şi soţul de consultaţii suplimentare, care erau gratuite.

O uimea omul acesta, soţul ei. I se părea că despre Grecia ştie tot ce s-a scris, ce s-a descoperit, ce s-a spus. Cunoştinţele lui nu erau atât foarte vaste, cât monstruoase; se compuneau din texte, citate, aluzii, note de subsol, cuvinte descifrate cu mare greutate pe cioburi de vaze, desene nu întotdeauna uşor de înţeles, din săpături arheologice, din parafraze în scrierile de mai târziu, din cenuşă, corespondenţe şi concordanţe. Era în asta ceva inuman – ca să adune în sine atâta ştiinţă, profesorul trebuie să fi suferit o intervenţie biologică care

a permis acestei cunoaşteri să-i crească în ţesuturi; şi-a deschis corpul în faţa acestei cunoaşteri, a devenit un hibrid. Altfel, era imposibil.

Este limpede că asemenea cunoştinţe uriaşe nu pot fi uşor ordonate; există mai degrabă sub forma unui burete, a unui coral care cu anii creşte tot mai mult, până când începe să alcătuiască formele cele mai fantastice. Este o cunoaştere care a atins deja o masă critică şi acum trece într-o nouă stare – pare să se înmulţească, să se multiplice, să se organizeze în forme complicate şi bizare. Asociaţiile urmează trasee atipice, similitudinile se găsesc în versiuni cât mai neaşteptate, ca relaţiile dintr-o telenovelă braziliană, unde fiecare se poate dovedi a fi copilul, soţul, sora cuiva. Cărările bătătorite se dovedesc lipsite de valoare, în schimb, cele care au părut la început de nestrăbătut s-au preschimbat în drumuri largi. Ceva ce nu a avut ani de zile nicio importanţă, brusc – în capul profesorului – devine punctul de plecare al unei mari descoperiri, al unei veritabile schimbări a paradigmei. Avea o convingere de nezdruncinat că e soţia unui mare om.

Când vorbea, faţa i se transfigura, ca şi cum cuvintele îi ştergeau ca prin farmec bătrâneţea şi oboseala. Ieşea la iveală o altă faţă: acum ochii îi străluceau, obrajii se ridicau şi căpătau vigoare. Impresia deplorabilă de mască, pe care o lăsase faţa lui în urmă cu doar câteva momente, dispăruse. Era o asemenea schimbare, de parcă ar fi primit un narcotic, puţină amfetamină. Ştia că atunci când narcoticul – oricare ar fi fost el – încetează să-şi mai facă efectul, faţa îi devenea la loc imobilă, ochii îşi pierdeau strălucirea, corpul se lăsa greoi pe scaunul cel mai apropiat şi prelua binecunoscuta-i înfăţişare neputincioasă. Şi va trebui să îl ridice cu multă grijă de braţ, să-l împingă uşor şi să-l conducă împleticit, cu paşi mărunţi şi ezitanţi, la cabină să se odihnească – corpul său consuma cu această ocazie prea multă energie.

Cunoştea bine desfăşurarea cursurilor. Dar de fiecare

dată îi făcea plăcere să îl observe, căci era ca atunci când pui în apă un trandafir din pustiu, era ca şi cum povestea despre sine, nu despre Grecia. Toate personajele pe care le enumera erau în mod evident chiar el însuşi. Toate problemele politice erau problemele lui, cât se poate de personale. Ideile filosofice, chiar dacă îi alungau somnul de pe gene, erau întru totul ale sale. Zeii – pe aceştia îi cunoştea personal – au mâncat alături de el prânzurile în restaurantul de lângă casă, purtau discuţii nopţi de-a rândul, au băut împreună mult vin grecesc. Le cunoştea adresele şi numerele de telefon, putea să îi sune la orice oră. Cunoştea Atena ca pe propriul buzunar, dar în mod clar nu era oraşul din care tocmai plecaseră – acela nu-l interesa absolut deloc –, ci Atena de demult, Atena din vremurile lui Pericle, de exemplu, şi planul ei se suprapunea peste structura actuală a oraşului şi făcea prezentul fantomatic, ireal.

Karen îi trecuse şi ea în revistă pe pasagerii vasului încă de dimineaţă, când s-au îmbarcat în portul Pireus. Toţi, chiar şi francezii, vorbeau în engleză. Taxiurile îi aduceau direct de la aeroportul din Atena sau de la hotel. Erau manieraţi, frumoşi, inteligenţi. Iată un cuplu, în jur de cincizeci de ani, amândoi supli, cu siguranţă mai în vârstă decât arată, în haine de culoare deschisă de in şi bumbac, el se joacă distrat cu pixul, ea stă destinsă, cu picioarele întinse, ca cineva care are antrenament la tehnici de relaxare. Ceva mai departe – o tânără cu ochii sticloşi de la lentilele de contact notează, e stângace, face litere rotunde şi mari, pe marginea foii desenează opturi. În spatele ei doi gay, curaţi, îngrijiţi, unul dintre ei poartă ochelari *à la* Elton John. Lângă fereastră – tatăl şi fiica, fapt menţionat imediat ce se prezintă, bărbatul se teme desigur să nu fie bănuit de flirt cu o minoră; fata e mereu îmbrăcată în negru, aproape rasă pe cap, are o gură frumoasă, proeminentă, cu buze negre, pe care flutură o expresie de aversiune imposibil de disimulat. Un alt cuplu – amândoi la fel de cărunţi, suedezi, pare-se ihtiologi –

Karen îşi amintea lucrul ăsta din lista participanţilor la curs, pe care o primiseră mai devreme; cei doi sunt liniştiţi şi seamănă unul cu celălalt, dar nu au genul acela de asemănare din naştere, ci unul rezultat în urma lungilor ani de căsnicie. Câţiva tineri – croaziera aceasta este prima din viaţa lor; încă nu sunt siguri dacă Grecia antică este pentru ei sau dacă ar vrea mai degrabă să aprofundeze secretele orhideelor sau ale ornamentelor orientale de la răscrucea secolelor. Nu ştiu încă dacă sunt la locul potrivit pe vasul acela, alături de bătrânul care îşi începe discursul de la citrice. Karen l-a privit mai atent pe bărbatul roşcat cu ten alb, în blugi largi, lăsaţi pe şolduri, care îşi freacă îngândurat barba gălbuie, nerasă de câteva zile. Pare să fie neamţ. Un neamţ frumos. Şi alte câteva persoane tăcute, concentrate, cu ochii fixaţi asupra vorbitorului.

Iată un nou tip de intelect, s-a gândit Karen, care nu se încrede în cuvintele din cărţi, din cele mai bune manuale, din studii, monografii şi enciclopedii, dispreţuite în timpul studiilor, iar acum sughiţe. S-a lăsat corupt de uşurinţa cu care descompunea în factori primi orice construcţie, chiar şi una complicată. Corupt de reducerea la absurd a oricărei argumentaţii insuficient elaborate, de începerea o dată la câţiva ani a studiului unui nou limbi, a uneia la modă, care – la fel ca ultima şi cea mai mediatizată versiune a unui briceag-minune – poate să facă absolut orice: să deschidă cutii de conservă, să cureţe peştii de solzi şi măruntaie, să interpreteze un roman şi să prevadă evoluţia situaţiei politice din Africa Centrală. E un intelect căruia îi plac şaradele, unul care operează cu trimiteri şi note la fel cum mânuieşte cuţitul şi furculiţa. Un intelect raţional şi discursiv, solitar şi steril. Un intelect care îşi dă seama de tot, inclusiv de faptul că nu înţelege prea multe; dar se mişcă rapid, agil, ca un impuls electronic inteligent, nelimitat, făcând tot felul de conexiuni, convins că toate acestea la un loc înseamnă ceva, dar încă nu ştim ce anume.

Profesorul a început acum să dezbată cu însufleţire etimologia numelui lui Poseidon şi Karen şi-a întors faţa spre mare.

După fiecare curs avea nevoie de confirmarea ei că totul a mers bine. În cabină, când se schimbau pentru cină, îl strângea la pieptul său, părul lui mirosea delicat a şampon de muşeţel. Sunt gata să plece – el în sacou subţire, de culoare închisă, cu fularul iubit şi demodat la gât, ea într-o rochie de mătase verde –, stăteau în mijlocul micuţei cabine, cu feţele spre fereastră. I-a întins paharul cu vin, a luat o înghiţitură şi a şoptit câteva cuvinte, apoi şi-a cufundat în el degetele şi a stropit cu vin prin cabină, dar cu grijă, pentru a nu murdări mocheta moale de culoarea cafelei cu lapte. Picăturile au fost înghiţite de textura moale a fotoliului, au dispărut printre mobile; nu se va vedea nici urmă. A făcut şi ea la fel.

La cină, la masa lor, pe care o împărţeau cu căpitanul, s-a aşezat bărbatul auriu şi a observat că soţul ei nu era deloc încântat de asta. Totuşi bărbatul s-a dovedit plin de tact şi amabil. S-a prezentat ca fiind programator, a spus că lucrează la Bergen, în zona subpolară. Este norvegian. În lumina delicată a lămpilor, pielea lui, ochii şi ramele subţiri, de metal ale ochelarilor păreau din aur. Cămaşa albă de in îi acoperea absolut inutil torsul de aur.

Bărbatul era curios în legătură cu un singur cuvânt al profesorului, folosit în timpul cursului, şi pe care conferenţiarul, de altfel, îl explicase pe larg.

— Co-intuiţia, a spus profesorul cu nerăbdare mascată cu grijă, aşa cum am mai spus este genul de înfăţişare care dezvăluie în mod spontan prezenţa unei forţe mai mari decât cea a omului, a unei fiinţe peste putinţă a fi diferenţiată. Mâine voi expune mai amănunţit această temă, a adăugat cu gura plină.

— Da, a spus bărbatul cam încurcat. Şi totuşi, ce anume înseamnă?

Nu a aşteptat mult răspunsul, deoarece profesorul a rămas pentru o clipă pe gânduri, sondând neîndoielnic

resursele memoriei sale abisale şi, în cele din urmă, ajutându-se de mâna cu care trasa cercuri mici în aer, a recitat:

— Trebuie să încetăm să mai privim şi, închizând ochii, să schimbăm acest mod de a vedea cu un altul, trezind o facultate pe care toată lumea o are, dar pe care prea puţini o folosesc.

Era atât de mândru de sine, încât se înroşise.

— E din Plotin.

Căpitanul a dat din cap cunoscător, apoi a ţinut un toast, căci erau deja a cincea lor croazieră împreună:

— Pentru mica noastră aniversare rotundă.

E ciudat, dar în clipa aceea Karen s-a gândit că este şi ultima.

— Să ne întâlnim aici şi la anul, a spus.

Însufleţit, profesorul le-a povestit căpitanului şi roşcatului, care se prezentase ca numindu-se Ole, despre următoarea lui idee.

— O călătorie pe urmele lui Odiseu, a dezvăluit şi a aşteptat o clipă pentru a le oferi timp să se gândească la ideea lui. Bineînţeles, una cu aproximaţie. Trebuie gândit cum poate fi organizată logistic, a completat şi s-a uitat la Karen, iar ea a spus:

— Lui Odiseu călătoria i-a luat douăzeci de ani.

— Nu-i nimic, a replicat profesorul vesel. În lumea de azi> o asemenea călătorie se poate face în două săptămâni.

Şi atunci ea a schimbat involuntar priviri cu Ole. În noaptea aceea sau în următoarea a avut un orgasm, ea singură, în vis. Era un vis legat oarecum de roşcatul Ole, dar nu era ceva clar, întrucât nu-şi mai aducea amintea prea multe din cele întâmplate în vis. Pur şi simplu o penetrase bărbatul auriu. S-a trezit, simţind nişte contracţii palpabile în partea de jos a pântecului, surprinsă, uluită şi, în cele din urmă, chiar ruşinată. Fără să-şi dea seama, a început să le numere şi le-a mai prins pe ultimele patru.

A doua zi, când navigau de-a lungul coastei, Karen şi-a dat seama că în multe locuri nu mai aveau deja ce să vadă.

Drumul până la Elefsis – o şosea asfaltată pe care gonesc maşinile; treizeci de kilometri de urâţenie şi banal, vegetaţie uscată, case de beton, reclame, parcări şi pământ care nu rentează în niciun chip să fie cultivat. Depozite, rampe de încărcare, portul uriaş şi murdar, termocentrala.

Când au coborât pe ţărm, profesorul a condus întregul grup la ruinele templului lui Demeter, care acum arătau destul de trist. Pasagerii nu şi-au ascuns dezamăgirea, aşa că le-a cerut să-şi imagineze că au dat timpul în urmă.

— Şoseaua care vine de la Atena pe atunci abia dacă era consolidată cu pietre, era îngustă şi, priviţi, pe ea merg spre Eleusis mulţimi de oameni, merg ridicând nori de praf, de care se tem cei mai mari conducători ai lumii. Această mulţime compactă strigă din sute de gâtlejuri.

Profesorul s-a oprit, şi-a înfipt călcâiele în pământ, s-a sprijinit pe baston şi a spus:

— Ar putea suna cam aşa, a tăcut pentru o clipă, trăgând aer în piept, apoi a ţipat din toate puterile gâtului său bătrân. Şi vocea i s-a dovedit brusc puternică şi pură. Strigătul lui a fost purtat de aerul înfierbântat, determinându-i pe turiştii care nu făceau parte din grup şi care se plimbau lenevos printre pietre să ridice privirea surprinşi, dar şi pe vânzătorul de îngheţată sau pe muncitorii care montau bariere, fiindcă sezonul urma să înceapă, şi pe copilul care îmboldea cu un beţigaş un gândac speriat, şi doi măgari care păşteau în apropiere, pe partea cealaltă a versantului.

— Iacchos, Iacchos[28]...! ţipa profesorul cu ochii

28 Figură din mitologia greacă, având ca reprezentare un copil conducând adesea procesiunea Misterelor din Eleusis (n. red.).

închişi.

Chiar şi atunci când a tăcut, strigătul lui mai plutea în aer, astfel încât totul îşi oprise suflarea pentru câteva clipe, pentru câteva zeci de secunde. Treziţi de comportamentul acesta excentric, ascultătorii nici nu mai îndrăzneau să se uite unii la alţii, iar Karen se făcuse roşie ca racul, de parcă ea ar fi strigat. S-a tras deoparte să îi mai treacă stânjeneala şi fierbinţeala bruscă.

— ...şi este posibil, a auzit, să privim în trecut, să aruncăm o privire spre el ca într-un panopticum sau, dragi prieteni, să tratăm trecutul ca şi cum ar continua să existe, fiind doar mutat într-o altă dimensiune. Poate nu trebuie decât să ne schimbăm modul de a privi, poate nu trebuie decât să privim totul pieziş. Căci, de vreme ce viitorul şi trecutul sunt infinite, atunci „odinioară” de fapt nu există. Diverse momente din timp plutesc în aer ca nişte cearşafuri, ca ecrane pe care se proiectează o anumită secvenţă; lumea este compusă din asemenea momente imobile, din metafotografii uriaşe, iar noi nu facem decât să sărim dintr-una în alta.

S-a oprit pentru o clipă să-şi tragă sufletul, fiindcă urcau pe un drum în pantă şi, după o clipă, Karen a auzit cum scuipă cuvintele printre respiraţii şuierătoare:

— În realitate, mişcarea nu există. La fel ca ţestoasa din paradoxul lui Zenon, nu ne deplasăm nicăieri, călătorim doar în interiorul momentului şi nu există nici capăt al drumului, nici destinaţie. La fel am putea spune şi despre spaţiu – de vreme ce cu toţii suntem la fel de departe de infinit, nu există „unde”, nimeni nu e prins în urzeala zilei sau a locului.

Seara, Karen a făcut în gând un deviz al costurilor croazierei: nasul şi fruntea arse de soare, piciorul julit până la sânge.

Sub cureluşa sandalei îi intrase o pietricică, iar el nici măcar nu o simţise. Era fără îndoială un semn îngrijorător al arteriosclerozei care avansa şi de care profesorul suferea de ani de zile.

Cunoştea bine corpul acela, ba chiar prea bine – decăzut şi mărunt, cu pielea uscată, acoperită de pete cafenii. Pe piept avea resturi de fire cărunte, un gât subţire care îi susţinea cu greutate capul tremurând, oase subţiri sub pielea subţire şi scheletul, aparent de aluminiu, fiindcă era uşor ca al unei păsări.

Se întâmpla uneori să adoarmă înainte să apuce ea să-l dezbrace şi să-i pregătească patul, şi atunci trebuia să-i scoată uşor sacoul şi pantofii, apoi să-l convingă pe adormit să se mute în aşternut.

În fiecare dimineaţă aveau aceeaşi problemă – pantofii. Profesorul suferea de o afecţiune deranjantă, unghiile de la picioare îi creşteau foarte repede. Atunci degetele i se inflamau, apoi unghiile se încovoiau, făcându-i găuri în ciorapi, şi se frecau dureros de vârful interior al pantofilor. Să bagi un asemenea picior dureros în pantoful negru de piele era o cruzime inutilă. De aceea în fiecare zi profesorul purta sandale, iar pantofii îi comandau la un cizmar care mai rămăsese în zona lor şi care pentru sume exorbitante îi făcea profesorului pantofi frumoşi, moi, cu bolta înaltă, comozi.

Seara, probabil de la soare, a făcut febră, drept care Karen a renunţat la cina în restaurant şi a comandat de mâncare în cabină.

Dimineaţa, când vasul a ajuns la Delos, imediat după ce s-a spălat pe dinţi şi s-a bărbierit chinuit, au ieşit împreună pe punte cu prăjiturile rămase de la gustarea din seara precedentă. Le-au sfărâmat şi le-au aruncat în mare. Era devreme, cu siguranţă ceilalţi pasageri încă dormeau. Soarele nu mai era roşiatic, se lumina, cu fiecare clipă devenea tot mai puternic. Apa ajunsese aurie ca mierea, groasă, valurile s-au liniştit şi fierul mare al soarelui o călca drept, fără nicio încreţitură. Profesorul a cuprins-o pe Karen cu braţul şi acesta a fost singurul gest pe care îl mai putea face în faţa unei epifanii atât de evidente.

Să priveşti în jurul tău încă o dată tabloul în care, sub un milion de detalii, se află ascunsă în haos forma. Dacă

reuşeşti să o vezi o dată, n-o mai poţi da uitării.

Nu voi relata fiecare zi a croazierei, nu voi istorisi fiecare curs – de altfel, poate Karen le va publica cândva. Vasul navighează, în fiecare seară pe punte se dansează, pasageri cu pahare în mâini, sprijiniţi de balustradă, discută alene. Alţii contemplă marea noaptea, întunericul rece, cristalin, iluminat din când în când de luminile marilor vapoare, cele cu mii de pasageri, care în fiecare zi opresc în alt port.

O să mai pomenesc aici doar un curs, de altfel, preferatul meu. A fost ideea lui Karen. Ea a propus să povestească despre zeii care nu au ajuns în paginile cărţilor cunoscute şi populare, despre zeii neamintiţi de Homer şi pe care mai apoi i-a ignorat şi Ovidiu; despre zeii care nu au devenit celebri prin scandaluri şi flirturi; despre zeii care nu erau suficient de înfricoşători, nici suficient de vicleni şi volatili pentru a atrage atenţia, despre zeii abia cunoscuţi din fragmente de stâncă, din menţiuni, din evidenţele bibliotecilor care au ars. Dar datorită acestora s-a păstrat ceva ce zeii arhicunoscuţi au pierdut pentru totdeauna – caracterul lor divin şi intangibilitatea, fluenţa formei, incertitudinea genealogiei. Aceşti zei s-au născut din umbră, din ceva fără formă şi din nou au fost acoperiţi de umbre. De exemplu, Kairos, care acţionează mereu în punctul de intersecţie a timpului liniar uman şi a timpului divin, circular. Dar şi în punctul de intersectare a locului şi timpului, în momentul ce se deschide pentru câteva clipe pentru a cuprinde acea unică posibilitate, ¡repetabilă şi adecvată. Este punctul în care linia dreaptă care vine de niciunde se intersectează pentru un singur moment cu cercul.

A intrat cu pas vioi, călcând apăsat şi gâfâind, şi s-a oprit în faţa catedrei, o masă obişnuită de restaurant, şi a scos de sub braţ un sul. Îi cunoştea metodele. Sulul era un prosop, luat din cabină, din baia lor. Ştia bine că imediat ce începe să-l desfăşoare, în sală se va lăsa tăcerea, iar cei din ultimul rând îşi vor sumeţi capul să vadă mai bine.

Oamenii sunt ca nişte copii. Sub prosop mai era şalul ei roşu şi în el, în sfârşit, sclipea ceva alb, o bucăţică de marmură, putea la fel de bine să fie o bucată de stâncă. În sală tensiunea creştea, iar el, conştient de curiozitatea pe care o stârnise, o celebra cu un zâmbet strâmb pe sub nas, lungindu-şi gesturile, de parcă ar fi jucat într-un film. Apoi a ridicat bucăţica de piatră de culoare deschisă aproape la înălţimea ochilor, în palma întinsă înainte, parodiindu-l pe Hamlet, şi a început:

— Cine e şi de unde e sculptorul? Echepolos.

Şi prenumele? Lysippos.

Iar tu cine eşti?

Kairos cel care subjugă totul.

De ce calci pe vârfurile picioarelor? Străbat necontenit lumea.

De ce ai aripi la fiecare picior? Fiindcă zbor pe aripile vântului.

Iar în mâna dreaptă de ce porţi un briceag?

Pentru oameni, e un semn că sunt mai ascuţit decât orice tăiş.

Iar părul de ce îţi intră în ochi?

Ca să mă poate prinde de el cel ce îmi stă împotrivă.

Dar, pentru numele lui Zeus, de ce eşti chel la spate?! Pentru ca, odată ce am prins a goni cu picioarele mele înaripate, nimeni să nu mă poată înşfăca de la spate, chiar dacă ar dori s-o facă.

De ce te-a creat sculptorul?

Din cauza voastră, a străinilor, şi m-a pus la intrare spre luare-aminte.

A început cu această frumoasă epigramă a lui Posidipos – cu siguranţă ar fi trebuit folosită ca epitaf. Profesorul s-a apropiat de primul rând de scaune şi a înmânat publicului dovada existenţei acelui zeu. Adolescenta cu buzele umflate şi rânjet dispreţuitor a întins mâna după basorelief exagerat de precaut, scoţându-şi de emoţie limba uşor afară. L-a dat apoi mai departe, iar profesorul a aşteptat în tăcere, până când

micul zeu a ajuns la jumătatea drumului, apoi, cu o expresie împietrită, a spus:

— Nu vă faceţi griji, e un mulaj de ghips cumpărat de la magazinul muzeului. Cincisprezece euro.

Karen a auzit râsete, corpurile mişcându-se pe scaun, un scaun scârţâind – semn că tensiunea dispăruse. A început bine. Probabil că avea o zi bună.

A ieşit pe nesimţite pe punte şi şi-a aprins ţigara, privind insula Rodos de care se apropiau şi bacurile mari, plajele pustii în acel moment al anului şi oraşul care se căţăra ca o colonie de insecte pe versantul abrupt în direcţia soarelui puternic. Stătea acolo, cuprinsă de liniştea care s-a revărsat asupra ei brusc, fără să ştie de unde.

Vedea malurile insulei şi grotele ei. Galeria de arcade şi coloane, naosurile sculptate în stâncă de apă o făceau să se gândească la nişte temple stranii. Ceva le-a construit cu multă grijă vreme de milioane de ani, aceeaşi forţă care le purta acum micul vapor, care îl legăna pe valuri. Noaptea adâncă, transparentă, care îşi avea şi pe continent atelierele.

Iată, acestea sunt prototipurile catedralelor, ale turlelor zvelte şi ale catacombelor – s-a gândit Karen. Aceste straturi de stânci, aranjate uniform pe ţărm, pietrele perfect rotunde, alese cu grijă de secole, firele de nisip, ovalurile peşterilor. Venele granitului în pietrele de nisip, modelul lor asimetric, misterios, linia regulată a ţărmului insulei, nuanţele nisipului pe plaje. Construcţii monumentale şi bijuterie filigranată. Ce sunt faţă de ele rândurile mici de case înşirate de-a lungul liniei ţărmului, micile porturi, vaporaşele, prăvăliile unde negustori siguri de sine vând idei vechi, simplificate şi miniaturizate?

Şi-a adus aminte acum de grota de apă pe care au văzut-o cândva în Adriatica. Grota lui Poseidon, unde o dată pe zi prin deschizătura din boltă pătrundea soarele. Şi-a adus aminte de emoţia pe care a simţit-o la vederea mănunchiului de lumină care a străpuns cu ascuţimea unui

ac apa verde, descoperind, pentru un moment, fundul nisipos. Totul a durat doar o clipă, până când soarele a plecat mai departe.

Ţigara a dispărut cu fâsâit în gura uriaşă a mării.

Dormea pe o parte, cu mâna sub obraz, cu gura întredeschisă. Cracul pantalonilor se răsucise şi îi dezgolea acum ciorapul gri de bumbac. S-a întins uşor lângă el, l-a cuprins de mijloc şi l-a sărutat pe spate prin vesta de lână. I-a trecut prin cap că atunci când el va muri, ea va trebui să mai rămână o vreme pe pământ, măcar şi pentru a lăsa în ordine lucrurile în urma lor şi pentru a face loc altora. Îi va aduna notiţele, le va ordona şi elabora, apoi cu siguranţă le va publica. Va rezolva tot ce e de rezolvat la edituri; câteva din cărţile lui au devenit deja manuale. Şi de fapt nu avea motive să creadă că nu i-ar putea continua ea cursurile, chiar dacă nu este sigură că universitatea îi va propune asta. Dar cu siguranţă va dori să preia în urma lui seminarul mobil Poseidonic, pe vasul de croazieră (dacă o vor invita). Iar atunci cu siguranţă va adăuga multe şi de la ea. S-a gândit că nimeni nu ne-a învăţat să îmbătrânim, nu ştim cum este. Când suntem tineri, ni se pare că boala asta îi atinge întotdeauna pe alţii. În schimb noi, din raţiuni nedesluşite până la capăt, vom rămâne veşnic tineri. Pe bătrâni îi tratăm ca şi cum ei înşişi ar fi vinovaţi, de parcă şi-ar fi meritat boli, precum diabetul sau arterioscleroza. Şi doar victime ale acestei boli, ale bătrâneţii, cad cei mai nevinovaţi. Iar când deja i se închideau ochii, s-a mai gândit la ceva: că spatele ei va rămâne dezgolit. Pe ea cine o va strânge în braţe?

Dimineaţa, marea era atât de liniştită iar vremea atât de frumoasă, încât toată lumea a ieşit pe punte. Cineva insista că pe o asemenea vreme se va putea vedea în depărtarea ţărmului turcesc Muntele Ararat. Dar au văzut numai ţărmul stâncos înalt. De pe mare, masivul părea impunător, decorat din loc în loc cu petele deschise ale stâncilor golaşe care arătau ca nişte oase. Profesorul stătea ghemuit, cu gâtul înfăşurat în şalul ei negru, mijind

ochii. Karen a văzut o imagine: înoată sub apă, căci în realitate nivelul apei este ridicat, ca în vremurile potopului; se deplasează în spaţiul verzui, strălucitor, care le încetineşte mişcările şi le înăbuşă cuvintele. Şalul nu mai flutură zgomotos, ci se răsuceşte silenţios şi ochii negri ai soţului ei o privesc moale, blând, spălaţi de lacrimile sărate omniprezente. Părul roşcat-auriu al lui Ole străluceşte şi mai tare şi întreaga lui figură seamănă cu o picătură de răşină în apă, care se va întări imediat pentru totdeauna. Sus, deasupra capetelor lor, mâinile cuiva slobozesc o pasăre în înălţimi, în căutarea continentului, şi peste o clipă se dovedeşte că ştim într-adevăr încotro ne îndreptăm; şi tocmai acum aceeaşi mână arată vârful muntelui, un loc sigur unde se pot odihni.

În acelaşi moment a auzit din faţă ţipete şi imediat după aceea un fluierat isteric, de avertisment, iar căpitanul, care până atunci se aflase în apropiere, fugea acum spre puntea mobilă, ceea ce pe Karen a speriat-o, din cauza prestanţei sale. Într-o clipă pasagerii au început să ţipe şi să facă semne cu mâna; cei care se aplecaseră peste balustradă aveau acum ochii largi şi nu priveau miticul Ararat, ci ceva din apă. Atunci a simţit cum marele vas a frânat atât de brusc, încât puntea le-a fugit pe neaşteptate de sub picioare, iar ea s-a prins în ultimul moment de metalul balustradei, încercând să-l prindă imediat de braţ pe soţul ei, dar a văzut cum profesorul face paşi mici îndărăt, ca şi cum s-ar fi uitat la un film derulat înapoi. Pe faţa lui se citeşte amuzament amestecat cu surprindere, nici urmă de panică. Ochii lui spun ceva de genul: prinde-mă. Apoi îl vede cum se loveşte cu spatele şi capul de scheletul de fier al scărilor, cum ricoşează şi aterizează în genunchi. În aceeaşi clipă din faţă se aude zgomotul unei coliziuni şi ţipete, apoi plescăitul colacilor de salvare şi izbitura puternică rezultată la impactul bărcii de salvare cu suprafaţa apei, întrucât, intuia Karen din ţipetele acelea, se ciocniseră de un mic iaht.

În jurul ei oamenii se ridică de pe punte, nimeni nu a

păţit nimic, iar ea îngenunchează lângă soţul ei şi încearcă să-l aducă blând în simţiri. Mişcă pleoapele, le flutură prea mult parcă, apoi spune cât se poate de clar: „Ridică-mă!”. Dar nu mai reuşeşte să facă asta, corpul lui refuză să asculte, aşadar Karen îi pune capul pe genunchi şi aşteaptă ajutoare.

Asigurarea de sănătate a profesorului, corespunzător aleasă, a făcut ca în aceeaşi zi să fie transportat cu elicopterul din Rodos la un spital din Atena, unde a fost examinat amănunţit. Tomograful a arătat leziuni extinse ale emisferei stângi şi o hemoragie abundentă. Nu putea fi stopată. Karen a stat lângă el până în ultima clipă, mângâindu-i mâna inertă. Partea dreaptă a corpului îi paralizase complet, ochiul rămăsese închis. Karen i-a sunat pe copii şi desigur erau deja pe drum. A stat lângă el toată noaptea, i-a şoptit la ureche, ştiind că o aude şi o înţelege. L-a condus toată noaptea pe drumul prăfuit printre reclame, depozite, rampe de încărcare, garaje murdare, pe marginea autostrăzii.

Dar oceanul roşu din interiorul capului profesorului colecta tot mai mulţi afluenţi şi încetul cu încetul a invadat şi alte zone – mai întâi şesurile Europei, unde s-a născut şi a crescut. Au dispărut înghiţite de apă oraşele, podurile şi digurile construite cu atâta trudă de generaţiile strămoşilor săi. Oceanul ajunge în pragul casei lor acoperite cu trestie şi apoi, cu îndrăzneală, înăuntru. A acoperit cu covorul său roşu pardoseala de piatră, podeaua din bucătărie, spălate în fiecare sâmbătă, pentru ca în cele din urmă să stingă focul din cămin, să urce spre bufet şi masă. Apoi s-a revărsat înghiţind gările şi aeroporturile de unde profesorul pleca în lumea întreagă. S-au înecat în şuvoiul apelor oraşele în care a călătorit, iar în ele, străzile unde a locuit în camere închiriate; hotelurile ieftine unde a stat, restaurantele unde a mâncat. Suprafaţa roşie, strălucitoare a mării a ajuns la primele rafturi ale bibliotecilor sale iubite, s-au umflat paginile cărţilor, chiar şi ale celor ce îi purtau numele pe prima pagină. Limba de

carmin lingea literele şi cerneala neagră a tiparului se dizolva la atingerea ei. Roşul se îmbiba în pereţii şi scările pe care a umblat pentru a ridica diplomele copiilor lui şi în trotuarul pe care mergea îmbrăcat festiv pentru a-şi ridica diploma de profesor. Petele roşii au invadat aşternutul pe care s-a trântit prima oară cu Karen pentru a descheia nasturii trupurilor lor mature, stângace. Lichidul cleios a lipit pentru totdeauna buzunarele portofelului unde îşi ţinea cărţile de credit, biletele de avion şi fotografiile nepoţilor. Torentul a inundat gările, liniile de cale ferată, aeroporturile şi pistele de stat – nu va mai decola de pe ele niciun avion, nu va mai intra în gară niciun tren.

Nivelul mării s-a ridicat nemilos, a măturat cuvintele, noţiunile, amintirile; a stins luminile pe străzi, a crăpat becurile lămpilor; a produs scurtcircuit în cabluri, întreaga reţea de conexiuni s-a transformat într-o pânză de păianjen moartă, nefolositoare, infirmă, într-un telefon surd. S-au stins ecranele. Şi în cele din urmă oceanul acela infinit, lenevos, a ajuns cu apele sale la spital şi întreaga Atena băltea în sânge, templele, drumurile sacre şi crângurile, Agora pustie la vremea aceea, statuia albă a zeiţei şi măslinul ei.

Era lângă el când a fost deconectat definitiv de la aparatura devenită inutilă şi când mâinile moi ale asistentei elene i-au acoperit faţa cu o singură mişcare.

Corpul a fost incinerat, iar cenuşa a împrăştiat-o împreună cu copiii lui în Marea Egee, conştienţi că o asemenea înmormântare i-ar fi plăcut cel mai mult.

Sunt

Am crescut. La început, când mă trezeam în locuri străine, credeam că sunt acasă. Abia după o clipă recunoşteam detaliile necunoscute, dezvăluite de lumina zilei. Draperiile grele ale hotelului, conturul televizorului, valiza mea cu lucruri aruncate de-a valma, prosoapele albe, frumos aranjate. Noul loc se dezvăluia de după perdele, ca ascuns de hijab, misterios, de cele mai multe ori crem sau gălbui de la felinarele de pe stradă.

Apoi am intrat în faza pe care psihologii de călătorie o numesc „Nu ştiu unde sunt”. Mă trezeam complet dezorientată. Mă străduiam – asemenea unui alcoolic – să-mi amintesc ce am făcut cu o seară mai înainte, unde am fost, unde m-au purtat drumurile, reconstituiam detaliu cu detaliu pentru a le interpreta pe „aici” şi „acum”. Şi cu cât mai mult dura procedura aceasta, cu atât era mai mare panica şi mai intensă starea dezagreabilă, similară cu boala urechii interne care te face să-ţi pierzi echilibrul şi să vomiţi. Unde mă aflu? însă detaliile lumii sunt generoase şi, în cele din urmă, mă pun pe pista cea bună. Mă aflu la M. Mă aflu la B. Acesta este un hotel, iar acesta este apartamentul prietenei mele, aceasta este camera de oaspeţi a familiei N. Sau canapeaua unor amici.

Trezirile de acest fel erau precum compostarea unui bilet ce face posibilă continuarea călătoriei.

Totuşi urmează etapa a treia, după cum susţine psihologia de călătorie, care încununează o etapă decisivă, reprezentată de destinaţia finală; oriunde am călători, călătorim mereu în direcţia destinaţiei. „Nu contează unde sunt”, e totuna unde sunt. Important e că sunt.

Despre apariţia speciilor

Suntem martorii apariţiei pe Pământ a unor fiinţe noi, care deja au cucerit toate continentele şi majoritatea nişelor écologiste. Trăiesc în colectivităţi şi sunt anemofile, ajungând fără dificultate la mari depărtări. Le văd acum pe geamul autobuzului, actiniile acelea aeriene, un grup întreg, făcându-şi culcuşul în pustiu. Specimene individuale agăţându-se spasmodic de vegetaţia măruntă din pustiu, fluturând în vânt foşnitor – poate acesta este modul lor de a comunica.

Specialiştii sunt de părere că pungile de plastic reprezintă un nou capitol al existenţei, că schimbă radical legile naturii, întrucât se compun numai din stratul lor exterior, înăuntru sunt goale şi resemnarea aceasta istorică de orice conţinut le oferă posibilităţi evolutive neaşteptat de mari. Sunt mobile şi uşoare; toartele le

permit să se agaţe de obiecte sau de organele altor fiinţe şi, astfel, să-şi lărgească habitatul. Au început de la periferiile oraşelor şi de la gropile de gunoi şi le-a luat câteva anotimpuri vântoase pentru a ajunge în provincie şi în zone mai îndepărtate. Au pus stăpânire pe suprafeţe întinse ale Pământului – de la marile intersecţii ale autostrăzilor până la plajele sinuoase, de la pieţele pustii din faţa supermarketurilor până la versanţii osoşi ai Himalayei. La prima vedere par delicate şi firave, dar e doar o iluzie – sunt eterne, aproape indestructibile; corpurile lor uşoare se descompun în vreo trei sute de ani.

Niciodată nu am avut de a face cu o formă de viaţă atât de agresivă. Unii, în elan metafizic, consideră că natura ei este aceea de cuprindere a lumii, de cucerire a tuturor continentelor; că este o formă pură care îşi caută conţinutul, dar se plictiseşte imediat de el şi se ridică înapoi în aer. Că este un ochi călător, care aparţine unui „acolo” ireal, un observator misterios care participă la acest panopticum. Alţii, cei cu picioarele bine înfipte în pământ, afirmă că evoluţia promovează azi forme efemere care populează Pământul doar pentru o vreme, dar devin, în schimb, omniprezente.

Orarul de călătorie definitiv

Scopul acestui pelerinaj a fost un alt pelerin; astăzi, la capătul ei – scufundat în recipiente din plexiglás sau (ca în alte săli) supus plastinaţiei. A trebuit să-mi aştept rândul la coadă să-l văd şi să merg laolaltă cu alţii de-a lungul exponatelor bine iluminate, descrise în două limbi. Expuşi înaintea ochilor noştri, arătau ca nişte mărfuri de preţ, aduse de peste mări contra unor sume exorbitante şi pe care acum privirea le devorează.

Mai întâi m-am uitat cu multă atenţie la preparatele care pluteau în recipiente din plexiglás, mici fragmente de corp – s-ar putea spune: o expoziţie de şuruburi, piuliţe, elemente de legătură şi articulaţii, acele elemente mărunte din corp de obicei neapreciate la justa lor valoare şi de care nici nu ne amintim că există. E o metodă bună – aerul

nu intră, lichidul nu se evaporă, nu există pericolul de a se degrada. Dacă ar fi venit un război, maxilarul pe care îl aveam în acel moment sub ochi ar fi avut mari şanse să rămână neatins, chiar şi sub ruine sau cenuşă. Dacă ar fi izbucnit vreun vulcan, dacă s-ar fi revărsat marea şi s-ar fi năruit pământul – arheologii viitorului s-ar fi putut bucura de această descoperire.

Dar acesta este abia începutul. Pelerinii înaintau în tăcere, în şir indian, cei din spate îi grăbeau delicat pe cei din faţă. Ce avem aici, ce va urma imediat, ce parte a corpului ne mai arată iscusiţii plastinatori, urmaşii celor care împăiau animale, ai anatomiştilor şi ai prelucrătorilor de piei.

Iată o coloană vertebrală scoasă din corp, expusă într-o vitrină de sticlă. Păstrându-şi curbura naturală, semăna cu

Străinul – un pasager care călătoreşte într-un corp uman spre destinaţia sa, un uriaş miriapod. Un Gregor Samsa compus din antene, gheme de nervi, făcut dintr-un şirag de mărgele de oase împletite cu vase de sânge. Am putea rosti la capul lui „Rugăciune pentru cei adormiţi”, de mai multe ori, până când, în cele din urmă, cineva se va îndura şi îl va lăsa să doarmă somnul cel de veci.

Ceva mai departe era un om întreg, corpul – mai bine spus: un trunchi de corp uman – secţionat transversal, în jumătate, dezvăluind ordinea fascinantă a organelor interne. Se evidenţia prin frumuseţea lui rinichiul, un bob de fasole uriaş, bobul sfânt al zeiţei subteranului.

Şi mai departe, în următoarea sală – un om, un corp de bărbat, zvelt şi cu ochii oblici, în ciuda lipsei pleoapelor şi a pielii ne prezenta nouă, tuturor pelerinilor, punctele de plecare şi de destinaţie ale muşchilor. Ştiaţi că muşchii încep întotdeauna mai aproape de linia centrală a corpului şi se termină departe, la periferie? Şi că dura mater nu e o actriţă porno exotică, ci o membrană a meningelui? Şi că muşchii străbat corpul de la un capăt la altul? Şi că muşchiul cel mai puternic din corpul omului este limba?

În faţa exponatului care se compunea numai din muşchi, pelerinii verificau involuntar dacă ceea ce spune inscripţia exponatului este adevărat şi-şi încordau muşchii somatici, cei care ascultă de voinţa noastră. Din păcate, există şi muşchi care nu ne ascultă, nu avem niciun control asupra lor, nu putem face nimic cu ei. S-au instalat în noi în vremurile demult apuse şi acum ne controlează reflexele.

Apoi am aflat multe despre funcţionarea creierului şi despre faptul că tocmai amigdalelor – *corpus amygdaloideum* – le datorăm existenţa mirosurilor, exprimarea emoţiilor şi reacţiile de luptă sau de a o lua la fugă. În schimb, hipocampului, acestui cal de mare – memoria pe termen scurt.

Septal area – e un mic segment din amigdală, care reglează relaţia dintre plăcere şi dependenţă. Ar trebui să ştim asta când vine vremea să ne măsurăm forţele cu năravurile noastre. E bine să ştim la cine trebuie să ne rugăm pentru a primi ajutor şi sprijin.

Următorul exponat era compus din creier şi nervi cranieni desfăcuţi cu grijă pe o suprafaţă albă. Ai fi putut lua desenul acela roşu pe fundal alb ca fiind o hartă de metrou – iată staţia principală şi din ea pleacă artera de comunicare principală, iar pe părţi se bifurcă alte linii. Trebuie să recunoaştem – bine gândite.

Preparatele moderne apăreau în mai multe culori, stridente; vasele de sânge, venele şi arterele erau prezentate în lichid, pentru a le evidenţia în chip desăvârşit reţelele tridimensionale. Soluţia în care pluteau liniştit e fără îndoială Kaeiserling III, se pare că ea conservă cel mai bine.

Ne-am mai îngrămădit şi în faţa Omului-Făcut-Numai-din-Vase-de-Sânge. Semăna cu o variantă anatomică a unei stafii, una care bântuie locurile bine luminate, bine faianţate, ceva între o măcelărie şi un laborator cosmetic. Am oftat; niciodată nu ne-am imaginat că avem în noi atâtea vene, nici nu e de mirare că sângerăm chiar şi la

cea mai mică zgârietură.

Să vezi înseamnă să ştii, nu aveam nicio îndoială. Cel mai mult ne plăceau secţiunile transversale.

Un astfel de om-corp stă în faţa noastră secţionat în felii. Avem astfel ocazia să dobândim puncte de vedere absolut neaşteptate.

Conservarea polimerică, pas cu pas:

— Mai întâi se pregăteşte tradiţional corpul pentru disecţie, printre altele prin pomparea sângelui afară din corp;

— În timpul disecţiei se evidenţiază ceea ce se doreşte a fi prezentat – de exemplu, dacă e vorba de muşchi, trebuie să îndepărtezi pielea şi ţesutul gras. În etapa aceasta se conferă corpului poziţia dorită;

— Apoi preparatul astfel pregătit se scufundă într-o baie de acetonă pentru a elimina din el apa;

— Preparatul deshidratat se scufundă apoi într-o baie de polimeri de silicon, care să pătrundă până în cele mai adânci cotloane ale ţesutului;

— Siliconul se întăreşte, dar rămâne flexibil.

Am atins un rinichi şi un ficat astfel preparate – semănau cu o jucărie gumată din cauciuc dur, cu o minge pe care o arunci câinilor să facă aport. Graniţa dintre ceea ce e artificial şi ceea ce este adevărat a devenit aici mai susceptibilă. Aveam de asemenea senzaţia neliniştitoare că tehnica aceasta preschimbă pentru totdeauna originalul în copie.

Boarding

Şi-a scop pantofii, rucsacul l-a pus între picioare şi acum aşteaptă să fim chemaţi pentru îmbarcare. Are barba nerasă de câteva zile, e aproape chel, vârsta lui e între patruzeci şi cincizeci de ani. Arată ca un om care şi-a dat seama de curând că nu se deosebeşte prea mult de alţii, adică, am putea spune: a avut un fel de revelaţie. Pe faţa lui se mai văd încă urmele acestui şoc: ochii privesc numai în pământ, în jurul pantofilor, probabil pentru a nu-şi lăsa privirea să alunece peste alţii, lipsa oricărei mimici şi

gesticulaţii, acum inutile. După o clipă, scoate un caiet, o agendă frumoasă cusută de mână, cumpărată cu siguranţă dintr-unul din magazinele unde se vând scump produse contrafăcute în Lumea a Treia; pe coperta din hârtie reciclabilă stă scris cu litere negre *Traveller's Log Book*. E scris pe trei sferturi. îl desface pe genunchi şi pixul lui negru cu gel începe prima propoziţie.

Aşa că şi eu îmi scot jurnalul de bord şi îl descriu pe bărbatul care scrie. Este foarte probabil ca şi el să scrie acum: „O femeie care scrie. S-a descălţat, şi-a pus rucsacul între picioare..."

Nu vă jenaţi – mă gândesc la alţii, la cei care aşteaptă să se deschidă porţile de îmbarcare –, scoateţi-vă jurnalele şi scrieţi. Căci suntem mulţi cei care scriem. Nu lăsăm să se vadă că privim la ceilalţi, nu ne ridicăm ochii de la propriile ghete. Vom scrie despre noi, ăsta este cel mai sigur mod de comunicare, ne vom preschimba reciproc în litere şi iniţiale şi ne vom imortaliza pe foi de hârtie, ne vom plastina, ne vom scufunda în formaldehida propoziţiilor.

După ce ne întoarcem acasă, jurnalul scris se alătură celorlalte – există o cutie în spatele dulapului, unde le ţinem pe toate, în sertarul cel mai de jos al biroului, pe un raft al noptierei. Acolo ne-am istorisit călătoriile, pregătirile în vederea călătoriei şi întoarcerile noastre cu bine. Entuziasmul simţit la apusul soarelui pe o plajă murdară, plină de sticle de plastic, şi o anumită seară într-un hotel încins. O stradă exotică, unde un câine bolnav ne-a cerut ceva de mâncare, dar nu am avut să-i dăm nicio firimitură, şi copiii. care ne-au călcat pe picioare în orăşelul unde autobuzul a trebuit să-şi răcorească radiatorul încins. Găseşti acolo şi reţeta pentru supa cu alune de pământ, cu gust de infuzie de cârpă, şi mai e şi un om care înghiţea foc, cu buzele arse. Ne-am contabilizat scrupulos cheltuielile şi fără succes am încercat să desenăm un ornament care ne-a atras pentru o clipă privirea în metrou. Visul straniu avut în avion şi

frumuseţea unei călugăriţe buddhiste în veşminte cenuşii, care a stat câteva clipe în faţa noastră la coadă. Aici găseşti totul, chiar şi pe marinarul care dansează step pe ţărmul pustiu, de unde cândva plecau vasele de pasageri.

Cine le va citi?

Imediat se deschide poarta de îmbarcare. Stewardesele deja se foiesc la postul lor, iar pasagerii, până atunci cuprinşi de letargie, se ridică de unde stau, aranjându-şi bagajul de mână. Îşi caută cartea de îmbarcare, lasă deoparte fără niciun regret ziarele necitite. Fiecare face în cap un calcul mut – dacă are totul, paşaportul, biletul şi cârdurile, dacă a schimbat banii în numerar. Şi încotro zboară. Şi de ce. Şi dacă acolo va găsi ceea ce caută, dacă a ales direcţia care trebuie.

Stewardesele, frumoase ca nişte îngeri, se asigură că putem începe călătoria şi cu o mişcare delicată a mâinii ne permit să ne afundăm în rotunjimile moi, mochetate, ale tunelului care ne va duce la bordul avionului şi apoi, pe calea rece a aerului, în direcţia unor noi lumi. Ni se pare că în zâmbetul lor se ascunde o promisiune, că poate ne vom naşte din nou şi de data aceasta va fi la momentul potrivit şi în locul potrivit.

Itinerarium

Viena, Narrenturm Viena, Josephinum Dresda

Berlin

Leiden

Amsterdam

Riga

Sankt Petersburg Philadelphia

Mulţumiri

Mulţumesc fundaţiilor Het Fond voor de Letteren a Amsterdamu şi Nederlands Literair Producţie – en verfalingen Fond, precum şi Casei Internaţionale a Literaturii Passa Porta din Bruxelles.

Sunt recunoscătoare lui Lech Trzcionkowski pentru minunata traducere a epigramei lui Posidipos despre Kairos şi pentru acordul de a fi publicată.

Olga Tokarczuk în carte au fost folosite hărţi din The Agile Rabbit Book of Historical and Curious Maps, The Pepin Press, Amsterdam, 2005 (www.pepinpress.com). Harta de la p. 9: Comperative overview of importans rives (nedatată); p. 38: Details of St. Petersburg (1850); p. 53: Boufarik, Algeria (1882); p. 72: Chinese map (1984); p. 101: Parc de Monceau (1878); p. 164: Chinese map (1984); p. 205: Nova Zembla. Russia (1855); p. 232 – 233: Russian map (nedatată); p. 331: Plan of Jerusalem based on a manuscript from 1200 (nedatată); p. 334: New Yorky USA (nedatată); p. 348: The wanderings of Odysseus reprezented on a map reconstructed from the Odissey (1911).

Bernhard Schlink – Cititorul Elias Khoury – Copiii ghetoului. Numele meu este Adam Peter S. Beagle – în Calabria Janice Pariat – Inima cu nouă încăperi Hisham Matar – întoarcerea. Taţi, fii şi pământul dintre ei Juan Gabriel Vásquez – Forma ruinelor David Grossman – Cineva cu care să fugi de acasă Golnaz Hashemzadeh Bonde – Ceea ce datorăm Azar Nañsi – Citind Lolita în Teheran Sayaka Murata – Femeia minimarket Chuck Palahniuk – Fight Club Kazuo Ishiguro – Nemângâiaţii Yan Lianke – Zile, luni, ani Carlos Ruiz Zafón – Labirintul spiritelor Jeffrey Eugenides – Marele Experiment Jesmyn Ward – Cântec pentru cei neîngropaţi Michel Bussi – Nuferi negri Paolo Cognetti – Băiatul sălbatic Olga Tokarczuk – Rătăcitorii în pregătire:

Azar Nafisi – Lucruri nespuse www.*polirom.ro*

Coperta: Radu Răileanu Tehnoredactor: Gabriela Gheţău

Bun de tipar: iulie 2018. Apărut: 2018 Editura Polirom, B-dul Carol I nr. 4 P.O. BOX 266 700506, Iaşi, Tel. & Fax: (0232) 21.41.00; (0232) 21.41.11; (0232) 21.74.40 (difuzare); E-mail: officepolirom.ro Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, al. B_3A, sc. 1, el. 1, sector 4, 040031, O.P. 53 Tel.: (021) 313.89.78; E-mail: office. bucureştipolirom.ro

artprint® start printing smart

Contravaloarea timbrului literar se depune în contul Uniunii Scriitorilor din România Nr. R044RNCB5101000001710001 BCR UNIREA